CLRSLSPHO
FICLIS
ELABORATSLADMĒ
EVTRLSQ.DCRS
ANSEMĒTFME,
CMPOSTELASSPME
EMMNEYGE
SIAS
CNSCRPTLASVIDIS
CPULO
FMCÆAMGÒ

Sunt tuę quęstiones mīcātes
Elegantes;
Vlas gue fraxas dū mulces
dulces
Iuuę, cum dantur, ut maxe
claxa
Viuę felix nō amaxè
toto cū oxbe affluētię
Vnicè sint tibi scītię
Elegāter, dulces, claxę.

INSTITUTIONUM DIALECTICARUM PROEMIALIS INTRODUCTIO

Iam, jam, Auditores Charissimi, nunc ung.ę vcientiarū habili placido, Minerva porticus feliciter valetudinis. Adhujus interiora domus n vic faciliter patent, ved virtute, meritorū illuc introducitur. Qui namg.ę magnarū notitiarū promiū Minerva in vinu reposituū; ved ad magna præmia per magnor volū labores pervenire poterit. Delectat ęp Dilectissimi mentē magnitudo præmia-

xū; sed ñ deterreat certamen laboriū. Meo quidē
aperietur ostiū, sed opus ē etiā ventro, ut impedia-
mini per portam hanc. Qui igitur in hoc labore to-
tū impenderit animū, me necdū Magistrū, sed
socium coadjutorē habebit. Qui vero ab hoc cine de-
viam ad alia transmiserit curas, nimiū me
iudicē timeat, rempeng. expectet aperiēnū, ut
pote cui incumbit ā Minerva floxidissimi ho-
rtū arbores inutiles radicitus amputare. Age
primū ō dilectissimi, et habentes timorē Domi-
ni, qui ē initiū sapientię, infatigabili studio sa-
pientiā quærite, et primo ab hoc cam comparandā
animā intendite

DE MENTIS OPERATIONIBVS.

MENTIS OPERATIONES TRES COMVniter distingui solent à Philosophis: apprehensio videlicet, judicium, et discursus. Intellectus enim dum aliquid operatur, primo simpliciter apprehendit, nihil de illo affirmando, vel negando, ut dum concipimus Deum, florem &c, et hæc operatio simplex apprehensio, perceptio, vel Conceptus formalis dicitur; ille vero conceptus, qui in nobis tunc formatur, ac veluti depingitur, simplicibus vel vocibus explicatur, idea, vel Conceptus objectivus vocatur. Deinde vero intellectus de re simpliciter apprehensa judicat, aliquid de illa affirmando vel negando; hoc est, ideam aliquam cum altera conjungit, vel ab illa separat; ut si Conceptos flore, et alvedine, ideam floris, et alvedinis conjungimus, aut separamus dicendo: florem esse, vel non esse album. Et hæc altera mentis operatio judicium vocatur, quod propositione sive enuntiatione exprimitur. Postremo judicium aliquod ex uno

vel pluribus judiciis ab intellectu antea formatis, ab ipso intellectu deducitur, & inferitur ut cum dicimus, quod judicavimus florem esse album, atq; omne album delectare visum, inferimus florem delectare visum, atq; hæc operatio dicitur ratiocinatio, vocabitur, quæ variis argumentationibus explicatur.

Hæ sunt mentis operationes a dialecticis communiter assignatæ, quarum prima, apprehensio nempe, vt communiter explicatur; mentis operatio qua nos aliquid simpliciter apprehendimus, nihil de illo affirmando, & negando. Judicium vero: actus intellectus, quo convenientes de re affirmando conjungimus, & repugnantes negando separamus. Ducimus demum hoc modo: mentis operatio qua judicium aliquod ex duobus judiciis, & pluribus aliis infertur. Verum quia ad veritatem aliquam inveniendam, & ubi inventa fuerit ostendendam, pluribus, ideo, judiciis pluribus, ac pluribus ductibus componi debent, in quibus plerumque maxima obscuritas, confusio, errores, atq; falacia reperiuntur, ab aliquibus adjungi solet quarta mentis operatio, quæ hæc omnia vite disponat, vitia, quæ obrepere possunt, detegat, et effugiat, atq; appellatur methodus.

Cum autē logicę partes, vīve rumulaxum sit leges, et precepta tradere, quibus apprehendere, judicare, discurrere, disponere que possimus; illā vī quatuor partes dividemus, juxta quatuor mentis operationes. In quarum prima de apprehensione, ideis, et vocibus dicemus. In secunda de judicio, ac propositione. In tertia de discursu, et argumentatione. In quarta denique, ac postrema de methodo pauca dicemus.

Pars Prima rumulaxum

De natura, et origine apprehensionis.

Singulas logicę, vīve rumulaxum partes ordine superius exposito tradituri, ab illa mentis operatione exordium sumimus, quę, simplicis apprehensionis, vīve perceptionis nomen obtinuit. Quę autem de hac mentis operatione dicturi nunc sumus, partim clarissima, sunt, partim etiam gravissimis difficultatibus circumfusa. Hic autē solum proponemus, quę magis utilia, et necessaria putavimus in explicanda apprehensionis natura et origine. Illud tamen certum, et expectatum esse ponimus, quod plura ambobus ita concipientibus, ut

8

Sensibilis aliqua rei Concepte, species, et imago
quędam in nobis efformetur. Sicut enim dum flo-
ante speculum ponitur perfectissima, floris ima
go nulis distincta Coloribus in ipsa superficie
depingi videtur; ita dum res aliqua sensibus
nostris obversatur, ejusdē rei species, et imago
per ~~impressa~~ per sensus in intellectu imprimi
tur, nobisq. Cogitantibus rem exhibet ipsam; id in
telligere facile possumus dum florem, lapidem con-
cipimus, ut innumeras alias observationes omit
tamus.

Illud etiam velut certum haberi potest, quod
alia prior vis perceptionis in homine reperi
tur, qua ab illo plurima cognoscuntur, quum hęc
ab aliqua corporea imagine capiuntur: ut ci
vitatem, templum, Deum concipimus, nulla sen
sibilis imago efformatur, quę hęc objecta nobis
exhibeat. Prior illa percipiendi vis, quę indiget
imagine sensibili, ut objectum concipiat, imagi
nativa fantasia vocatur; illiusq. operatio ima
ginatio dicitur: illę vero imagines, quę sic in
nobis excitantur fantasmata, species, idola
vocantur. Altera vero nobilior, percipiendi vis, qua
sine corporea fantasmate objecta concipimus,
ratio, mens, intellectus vocatur, et ejusdem ope
ratio, idea formalis, intellectio pura, sive abso-

peaceptio dicitur: imagines autem illę idęę objectivę nuncupātur. Sed ista vix intelligi possunt, nisi prius idearum natura, veritas, et origo fuerit explicata.

Caput secundum

De idearum natura, et Origine

Dum res, et objectum aliquod in corpore cum ab intellectu nostro concipitur, illius imago vi ne corporeo fantasmate in intellectu nostro depingitur, ut dictum est. Hæc autem formæ ~~rerum~~, vel perceptarum rerum imagines appellat ideas Plato. Idea autem nihil aliud est, quā spiritalis, et incorporea quędam imago, quę ab intellectu nostro concipitur, dum aliquid vine corporeo fantasmate contemplatur. Hinc objecta singula non in se ipsis, sed in propriis imaginibus ab animo cognoscuntur.

Sed quamvis hęc idearum natura omnibus fere nota sit, nec mens nostra cogitando dubitare unquam possit, quod aliqua rei conceptę imago sibi impressa, vel excitata sit; et quamvis nihil accuratius ab acutissimis viris explicatum fuerit, quam idearum cognitio; nihil est tamen obscu-

&c.
xius illarum origine, nihilq; magis ab ista
lectu ignorarum, quam unde imagines ille, pro
dierint, ideoq; minum est quam veteres, & centra
que Philosophi in explicanda idearum origine
desideant.

Divinus ille Philosophus Plato hanc rerum formam,
quam ille omnium primus ideam vocabit mē
ti nostræ ingenitam, et naturæ ipsa impressā
existimavit. Cum enim humanos animos
ab æterno Creatos putaret, animadvertit, quod Deus
omnium rerum imagines, et ideas in singulis
mentibus impressit, ut illarum ope omnia cog-
noscerent. Deinde vero cum animus in hu-
manum Corpus organizatum descenderet,
ibiq; velut in obscuram Carcere vetera animus
imagines ille, Corporis contagione pertubatæ
confusæ, extinctæq; adeo languebant, ut inde
nulla Cognitio in mente fieri posset, nisi a Cor
poreis imaginibus ille paulatim excitarentur
eas: hinc illa rerum Cognitio in hac Platonis
sententia non scientia, sed potius reminis
centia dicenda foret: unde apud Platonicos
effatum illud usurpatum: scire nostrum est
reminisci.

Hanc veterem Platonis sententiam ita nupe-

ximè excitavit Charterium, ut non ab creato Creatos animos, et illius ab creato impressas rerum imagines cum Platone putaverit, sed in ipsa animarum origine, hoc est, eo tempore, quo mens humana organizato Corpori conjuncta fuit, indita illi dixerit, ac impressas rerum ideas, quæ prima vicentis, veluti fata forent; hac lege, et quasi fœdere inter utramq; Corporis, et animæ substantiam sancito, ut in corpore, sive spirituales ideæ a mente percipi non possent, nisi prius ab aliqua Corporea imagine excitarentur.

Ab hac Platonis, atq; Cartherii sententiam plurimum dividunt Aristoteles, et Gassendus, qui ideas omnes, omnemq; mentis humanæ cognitionem à Corporeis imaginibus, externisq; rebus ortum arbitrantur; putant enim talem esse mentis ipsius naturam, ut nulla in re rerum imaginem impressam habeat, sed omnes a Corporeis rebus adquirere dicunt: unde celebre est apud illos effatum illud: nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensibus. Hujus rei argumentum cæ convincunt, quod nihil ab intellectu percipi consueverit, quod ante sen-

ribus objectum non fuerit; sicut nulla Coloris imago adquiri potest à Cæco, nulla soni, sive Concentus à surdo, nihilq; proinde Concipere qui possit, qui sensibus omnibus destitutus nasce retur. Atq; ista inter utramq; partem maximo rationem ponderis, et incredibili proximi mentis acumine disputantur, ut nefas sit, nisi possimus de tam gravissima, et obscurissima re judicium ferre.

Sed monere oportet, quod rationes, quæ a Cartesianis afferri solent, innatarum idearum existentiam manifeste demonstrant; præsertim cum quod illarum rerum imagines habere nos ex primus, quæ cum in corpore sint nulla verarum ope adquiri possunt: quis enim veritatis, justitiæ ideam ex sensibus ortam, aut elicitam existimaverit? Ergo non aliunde repeti debent imagines illæ quam, ab ipsa mente, cui impressæ fuerunt à Deo, ut in illis in corporeas res contempletur. Quæ cum ita sint, hanc Cartesii sententiam, ut accommodatiorem judicamus; ut variæ idearum species clarius exponantur. Celebrem igitur admittimus idearum divisionem, quæ illas in innatas divisit, et adventicias.

quæq; auditis vocibus illis ab intellectu producuntur; vel vero deinde, et tranquillè expectata, fantasticè, proxime, et falsè deprehenduntur.

Caput quartum.

De ideis ad objecta relatis.

Ex idearum natura, et origine, quam hactenus explicabimus, facile intelligi poterit, quòd omnis idea rum varietas ex vola rerum varietate repeti debet. Cum enim res, et objectum ipsum in propria idea depingatur, tota varietas, quæ in rebus inexit, in ipsis etiam ideis observa bitur. Nos itaq; idearu varietatem tradituri, meliori quo poterit ordine, rerum varietatem ostendemus. Et primo quidem explicanda est celebris illa divisio entium in res, vires, et ruberantias, modos, et accidentia, et relationes, quæ in rebus concipiuntur; quæ quidem divisio mexi to proxima censeri debet; nam quid quid ab intellectu concipitur, vel est res, vel rei modus, vel rerum, modo rumq; relatio.

Res, vires, et ruberantia dicitur illud ens, quod intelligi tur esse posse, et independenter ab alio, ut concipiun tur

arborem, lapidem, hominem, et ei nullum aliud
ens concipiamus. Modus v. accidens est illud ens,
quod existere nō potest independenter ab alio, sed
in aliqua re respectiva velut in subjecto, ut Velum
citas, motus, calor. Relatio v. est ei res cum mo
do, sive res cum alia re, sive modus cum alio mo
do comparatus: ut pater ad filium, velocitas ad mo
tum. Pluxima rerum, et rubentia unum genere
ra, illarumq. divisiones infra suis explicabuntur,
nunc autem celebriores modorum, et accidentium
species enumerabimus.

Ex modis itaq. alii dicuntur absoluti, alii relati
vi. Absoluti dicuntur illi qui respectum, et
Concipiuntur in re sine ordine ad aliud: sic al
bedo, et Calor ita concipiuntur, ut si unicum tan
tummodo corpus calidum, aut album existeret,
adhuc illi Calorem, aut albedinem inesse verifica
retur. Relativi v. dicuntur illi, quinon conci
piuntur in re, nisi res ipsa cum alia re compare
tur: sic equalitas, similitudo &c; non enim re
una esset similis, et equalis sibi, et dici potest, nisi con
cipiatur alia res, ad quam referatur, sive cui similis
dicatur; Sunt absoluti modi unicum, relativi vero

duplex subjectum expostulant.

Dividitur etiam modus in intrinsecum, et extrinsecum. Intrinsecus est ille qui vere, et realiter in substantia reperitur, ut Calor, motus, figura. Extrinsecus autem, qui nihil reale ponit in re, cui attribuitur, sed solum nomen, ut esse verum, amatum &. Unde a Philosophis ejusdem denominationes extrinsecæ vocantur, hac lege; quod ei denominatio tribuatur rei prout in se est, dicatur denominatio primæ intentionis, ut quod ille dicatur Philosophus, qui vapi entiam colit. Si 2°. denominatio rei tribuatur prout ab intellectu nostro concipitur, vocabitur denominatio secundæ intentionis, ut si dicatur animal esse genus.

In super alii modi reales, et positivi sunt, alii negativi: reales, et positivi sunt, qui exprimunt perfectionem aliquam, quæ subjecto inhæret: ut Sapientia, vita, lux. Negativi 2°. qui negationem alicujus perfectionis significant: ut ignorantia, mors, tenebræ. Hinc advertite, quod etsi modi positivi positivis, et negativi negativis nominibus exprimantur, intrinsecum tamen positivi modi negativis vocibus explicã

tux: ut infinitas, immortalitas. Quippe cum modos pluvimos concipere non possimus, affirmando nempe quid sint, illos explicare solemus negative, affirmando nempe quid illi non sint. Et hæc indicasse sufficiat, ut ex ipsa objectorum varietate, idearumq; quoq; varietas ostendatur.

Caput Quintum.

De ideis simplicibus, atq; Compositis, ac de præcisione.

Cum vicit nuper dictum est omnis idearum varietas, atq; condito ex vola rerum varietate, et conditione de ducatus; et aliquæ res, et objecta simplicia sint, alia q; composita, necessarium est etiam, ut imaginer ipse, q; ideæ, aut simplices, aut compositæ sint: simplex quidem si simplicem nobis entitatem exhibeat: compositæ q; si plures entitates, q; compositam aliquam entitatem repræsentent. Illa autem res dicitur simplex, et incomposita, q; plures in partes dividi nequit, q; in qua partes concipi non possunt ab intellectu; ut intelligentia, entitate, bonitate &c. Illæ q; res, et objecta composita dicuntur in quibus; et plures partes sunt

et nullatenus cognosci possunt nisi plures inter se ab intellectu dividantur: sic idea hominis, quae ex, excoecitu pluribus ex partibus constat; idea mirabilis, plures ideas complecticur, nam hominem mirabilem nobis exhibet.

Sed observare oportet, quamvis ideae plurimae rem unicam exprimant, ideo quod simplices sint, componi, plexae fuisse, si cum alia idea conjungantur, et respectantur ad illam. Sic enim idea simplex est, nec aliud significat, quam id, quod est; et tamen in vacuo litteris Deus ipse dicitur id quod est per excellentiam: ex qua apparet, ideam illam entis tunc augustiorem, atque compositam fieri, eo quod ab illa non modo ipsum ens, sed infinitum, et independentia exprimatur. Cum etiam si accurate singula rem perpendantur, nulla prorsus invenisi possit, quae plures partes in se non contineat. Sic quam vis velle, nolle, judicare, aliaque id genus simplicia videantur, fortasse ex partibus aliis componuntur.

Quod si nulla fore data idea, quae in compositis sit, habet tamen intellectus vim, ut ex compositis simplices fiant, quod triplici modo fieri potest. Nam cum omnis idearum Compositio partim oriatur ex unione modi cum substantia, partim ex cognitione unius substantiae cum alia, partim denique ex unione unius modi cum alio mo

do; manifeste apparet, quod idea simplex efficiatur, ubi separatur modus a re, & ipsa res concipiatur sine alio re, & modus denique intelligatur ab alio quocunque modo separatus; hec autem sic intellectus precisio vocatur, definiturq; Cognitio unius alio secum identificato non cognito.

Hinc facile intelligitur precisionem triplici modo fieri posse. Primo, si separetur res ab alia re, ut si concipiatur in Centauro pars hominis sine parte equi. Secundo, si separetur res à modo, & modus à re, ut si concipiatur motus sine corpore, & e contra. Tertio, si separetur modus ab alio modo, ut quantitas, & extensio à figura, motus a velocitate. Hinc oritur alia idearum varietas; ut nempe aliquæ, adequatæ sint, aliæ inadequatæ. Adequatæ dicuntur illæ, quæ a nobis exhibent omnes perfectiones, quæ in aliqua re reperiuntur. Inadequatæ vo, quæ solum partem aliquam rei nobis ostendunt; quod provenit ex eminentia rerum, ut in idea, cujus attributa simul comprehendi non possunt; & ex limitatione intellectus, qui plura simul cognoscere nequit.

Caput Sextum.

De idearum singularitate, et universalitate.

Admirabilis vis intellectus, qua unum ab alijs separat, quæ præcisio vocatur, quamvis in omnibus appareat exceptionum generibus, nunquam tamen clarius, quam ubi intellectus ipse ex variis singularium rerum ideis aliquam universalem, pluribus communem effingit. Pro quo observandum est, quod singulares ideæ dicuntur illæ, quæ rem unicam intellectui exhibent; ut idea Socratis, Platonis adeo rem unicam repræsentat, ut alia repræsentare non possit, unde et nominibus singularibus explicatur. Particulares autem idea est illa, quæ unicam rem intellectui nostro proponit, sed confuse, et indistincte, explicaturq. indeterminato nomine, ut aliquis homo. Universalis denique sive communis idea vocatur illa, quæ pluribus convenire potest, ut idea circuli, animalis; unde communibus vocibus explicatur, ut omnis homo, nullus lapis.

Hinc facile apparet ideas universales particulares fieri si iteris superaddantur aliquæ circumstantiæ, a quibus limitentur. Sic idea entis adeo communis est, ut omnibus rebus conveniat; si vero ideæ entis superaddatur aliqua perfectio, nempe quod sit perfecte, limitabitur, et mi-

nãe communiꝰ fiet, solumq̃ conveniet substantię. Quod si itexum idea substantię cum idea extensionis conjungatur, efformabitur idea, quę soli substantię corpoꝛeę, vꝛe corpoꝛi tribui potest. Si vero ea concipiatur cum principio intimo seco nobilioꝛis motus, ꝛesultabit idea solum vibenti communis. Similiteꝛ si viventi corpoꝛi veniendi vis adjungatur, ꝛesultabit idea, quę soli animali tribui potest. Quod si naturę animaliꝭ naturam humanam superadditam supponamus, nova quędam idea oꝛietuꝛ, quę soli homini conveniet. Si denię naturę humanę, superadditur circumstantię, loci, et temporis vel singulaꝛis hominis efformabitur idea, vel, vocatur; quę omnes alias ideas continet, eo quod unaquęque idea infeꝛioꝛis semper contenere debet, et ab hac aliqua diffeꝛentia, modo, accidentis limitaꝛi.

Exquo communis idea ita a circumstantiis superadditis limitatur, ut singulaꝛis tandem omnino fiat. Exquo apparet, quod si intellectus noster circumstantias illas contingua vel ex superadditis abstraheꝛet, et proscindat ordine fere contrario ab idea singulaꝛi ad universalem ascendet.

Ut manifestum fit in superiori exemplo, ubi ex circumstantia, quæ paulatim addit, unit, paulatim etiam separantur, et singulari Socratis idea ad universalem entis ideam perveniatur. Cognita præcisione, sive abstractione naturæ facile intelligi potest, quod ut aliqua natura singularis in ratione abstrahentis operetur, fiat universalis, requiritur, quod ab omnibus individuantibus circumstantiis abstrahatur. Individuales autem circumstantiæ dicuntur illæ, quæ rem, et naturam talem, ita, ut illam individuam, indivisibilem, aut pluribus incommunicabilem reddant, volentque in homine septem numerari, quæ hoc exercitio continentur.

forma, figura, loco, tempus, status, patria, nomen.

Itaq; si natura quædam singularis ab individuali bus illis circumstantiis abstrahatur, jam pluribus conveniens, ac universalis efficietur: patet in exemplo superius exposito; si ab idea Socratis, unigua continetur, quod hujus determinatæ formæ, figuræ, etatis, ac patriæ fuerit, illas circumstantias abstrahas, orietur idea, quæ singulis hominibus conveniat, ideoq; universalis. Hinc optime communi Philosophorum conventu definitur universale:

unum ℞spicere multa. ℞q̃ enim aliud ℞quiritur, ut natura aliqua uniṽsale dicatur, nisi quod sit una, vel saltem q̃ aptitudinem habeat ut de pluribus ꝓdicetur.

Et quoniam natura multa ℞spicere potest, et ad illa ℞ferri, vel denig̃ ut illorum causa, vel ex emplari, vel denig̃ ut perfectio illis inhereat; hinc aliud uniṽsale dicitur in causando, quod est unum aptum causare multa, acq̃ illa tanquam effectus ꝑ se ꝓductos ℞spicere, ut Deus vel artifex. Aliud in ℞proveniendo, quod aptum sit pluria ℞provenire, ut idea Domus in Artifice, quæ placet ei domos ℞provenire. Aliud denique in essendo, quod est unum aptum esse in multis, ut natura humana in Platone, Socrate, &c. quæ denig̃ hominibus ℞pertinet.

Postremo monere oportet naturam uniṽsales aliam univocam esse, illa nimirum, quarum nomen est commune, et ratio ꝛ significata per nomen est omnino eadem, ut natura animalis, quæ eodem modo convenit homini, cani, leoni. Aliam æquivocam, illa nempe, quarum nomen est

Commune, ratio vero significata per nomen eam nunc diversa, ut natura canis, q. diversa modo convenit videri, puer, et animali reliquis. Alia denique analogia, ille, videlicet, quarum nomen est commune, ratio vero significata per nomen partim est eadem, et partim diversa, ut nomen regis, leonis, aquile, lilii, partim eadem, partim diverso modo conveniunt. Que quidem analogia proportionem habeant, analoga proportione dicuntur, ut in allato exemplo: ut v. g. vita aliquod rerum principalium, vite nobilium analogatum analoga attributione dicuntur, ut cibus, pulmus, urina medicina, arma dicuntur, eo quod ea ad animal, cuius sanitatem significant. Atq; ita de ratione, que natura reddita universalis, rufficiant, nunc de universalis divisione.

Caput Septimum

De Quinque Universalibus.

Cum Porfirius intelligeret universalium cognitionem ad adquirendam scientiam omnem proxtim vero ad intelligendam Aristotelis categoriam necessarium esse, hisce logem, vide in-

traductionem ad Categorias ipsas comportuit, in qua naturas omnes universales adquinq; voluñ capita reuocauit. Et quidem merito: nam ex definitione universalis, quam paulo supernus exposuimus, quinq; tantummodo universalium genera admitti possunt. Cum enim natura universalis illa sit, quæ pluribus conuenit, totidem esse debent universalium genera, quot sunt illi modi, quibus natura pluribus inesse potest.

Porro natura, quæ pluribus conuenit, vel conuenit illis essentialiter, hoc est, ad illorum constitutionem pertinet, vel accidentaliter, hoc est, extra illorum essentiam. Si natura conuenit pluribus essentialiter, id tribus tantum modis contingere potest, vel enim ita conuenit ut totam essentiam constituant, et tunc dicitur species; vel conuenit illis ut pars essentiæ, et tunc genus, vel differentia vocatur: genus quidem si sit pars essentiæ superior inquia ipsa essentia cum aliis rebus conueniat; differentia vero si sit alia pars minus communis, per quam ipsa essentia à cæteris distinguatur. Si autem natura pluribus accidentaliter conueniat, duobus tantum

modis id fieri potest: etenim vi necessario, et inseparabiliter cum illa coniungatur proprium appellatur: vi vero volum contingentes, ita ut possit etiã non contingere, dicitur accidens.

Exemplo cum exponamus: in triangulo, 93, Quæritur primò quod sit figura: secundo quod tribus lateribus circumscribatur: tertiò quod tres angulos duobus rectis æquales habeat; quarto quod æqualibus, & inæqualibus lineis circumscribatur.* ad ejus essentiam pertineat; hoc tamẽ discrimine, quod perfectio figuræ, pluribus etiã aliis conveniat, ut circulo, quadrato &c. ideoq. dicitur genus. Quod 2. tribus lateribus circumscribatur, et altera trianguli pars, et perfectio, qua deviniquitur à cæteris figuris, ideoq. differentia vocatur. Ubi 2. genus, et differentia simul coniuncta fuerint integrant trianguli essentiam conveniunt: unde figura trilatera, & tribus lateribus circumscripta dicitur species.

* quod triãgulũ sit figura, et tribus lateribus circumscribatur +

Deinde vero quod tres angulos duobus rectis æquales habeat, ad essentiam trianguli minime pertineret, sed necessario tamen, et inseparabiliter illi

Conuenit; ideoq; proprium, uiue proprietas appella
tur. Postremo uero latexum equalitas, & inequali
tas exit accidens; Contingentex enim triangulo con
uenit: uiue enim equalibus, & inequalibus latexi
bus Componatur, empex triangulum exit figurum.
Aliud exemplum datur in homine; in illo enim rope
xitus animal, quod exit genus: rationale quo difert ab aliis dicitur
que differentia: animal, et rationale constituunt
speciem. Capacitas autem scientiæ, que inrepa
tibilex homini conuenit, dicitur proprium: Color
uero quia contingentex illi conuenit, dicitur acci
dens

Species igitur, ut singula uniuexa alia sigillatim
exponantur, nihil aliud exit, quam natura quedam uni-
uexalis predicabilis de pluribus inrexis numero
differentibus; ut natura humana de Petro et Pau
lo. Alia & numero differentia individua dicuntur
que cum singularia; et limitata sint, in alias
naturas dividi nequeunt, & alteri conuenire non
possunt. Genus exit illa natura, que predicabilis
exit de pluribus differentibus specie, ut natura
animal de homine, et Leone; figura de Circulo, et
quadrato. Differentia, ut ex dictis colligitur, exit mo

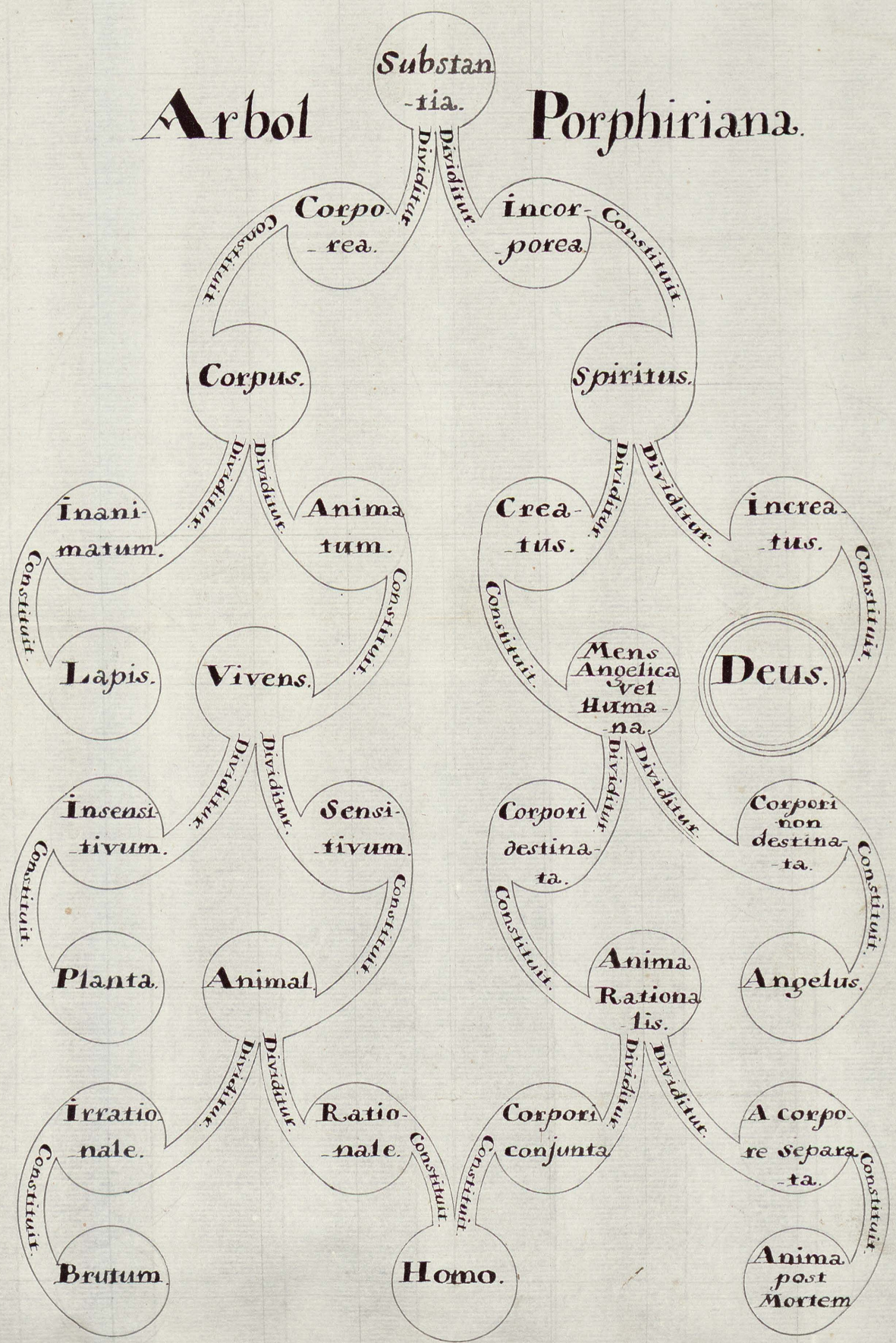
duw ille, vive principium, per quod plures species, que sub eodem genere continentur, inter se differunt; unde sic definitur: predicabile de pluribus specie d. numero differentibus.

Sed pre oculis habendum est primo differentia adese generi vel per aliquid positivum, quod tamē plerumq; per negationem exprimitur, ut irrationalitas dicitur esse differentia bruterum; indepēdentia est divinum, seu differentia Deum inter et Creaturas, que barbare quidem, sed positive auferat ab aliquibus appellatur. Secundo differentiam dividere genus, et constituere speciē. Tertio naturam aliquam unius ex alem esse speciem respectu alterius naturę, generice superioris, vel multq; genus respectu aliarum, quas sub se continent. Sic genus aliud est supremum, quod supra se nullum agnoscit: aliud est infimum, quod infra se nullum habet; et aliud inter medium d. subalternum, quod aliud infra, aliud supra se habet; quod etiam de specie, et differentia specificatiua, verum hec clarius in subjecto ipse mate, vive arbore porphyriana apparebunt.

32

Arbol Porphiriana.

Homo

Animal

Rationale

Mortale

Risibile

Capax disciplinæ

Plato

Cicero

Socrates

Aristoteles

Diagonale

Constituit

Proprium definitur id quod inseparabiliter, ac ne
cessario pluribus specie, & numero differentibus con
venit; quod quatuor modis contingere potest, ideoq;
proprium quadrupliciter accipitur; Vel enim conve
nit soli, sed non omni; ut esse medicum soli homini
convenit, sed non omni; Vel omni sed non soli, ut
duos habere pedes, omni quidem homini, sed non so-
li convenit. Vel omni, et soli, sed non semper ut
canescere respectu quidem hominis: Vel denique
convenit omni, et soli, et semper, ut esse risibi-
le, vel admirativum omni, et soli homini, semperq;
convenit. Ex his quatuor modis illorum ultimus
quantum hoc universale contribuit, quod possit ad
logicam attinere vice à Porphirio definitur: prædi
cabile de pluribus in quale necessario.

Accidens denique dicitur id, quod pluribus ita con-
venit, ut possit adesse, vel abesse absque subjecti co
ruptione, ut albedo respectu hominis; quare acci
dens logicum definitur: predicabile de pluribus
in quale contingenter, ubi notandum est quod plura
accidentia à subjecto proprio separari vix possunt,
ut candor a nive, et tamen accidentia vocantur;
quia quamvis realiter separari non possint, vi ta-

ment intellectui ab subjecto vel a quantitate absque essentiæ subjecti destructione: quod vi ab essentia subjecti neque per intellectum vel junctæ possunt, ut motus cordis in viventibus, hæc non accidentia, sed proprietates ipsius substantiæ subjecti, atque hæc de quinque universalibus dicta sufficiant, usque dum in logica magna aliquas circa illam quæstiones excitemus.

Caput Octavum.

De Categoriis, sive entium generibus.

Confusio idearum, quæ in mentibus nostris oriuntur, non alia meliori methodo vitari potest, quam si varias res, quæ simul permixtæ confusionem pariunt, sic distinguamus, ut illarum singulas in propria sibi capita distribuamus, ut unum ab alio disjunctim percipi possit. Sic enim ut exemplis appareat, cum idea doloris confusa sit, quia intellectui nostro simul exhibet substantiam, quo utimur calorem, quem igni inesse credimus, et calorem alium, quem a manu venti vi putamus, manifestum apparet, quod hæc omnia distincta fient, et clare cognoscentur si in diversis classibus collocentur, et in varias rerum, accidentiumque series referantur.

Quo modi autem vexiev ab Aristotele inventa
fuit; et quamvis a Quintiliano hec omnia ens
nexa elementa vocentur, frequentius tamen
ca voce Cathegorie, vel predicamenta a Dialecticis om-
nibus appellantur; eo quod supprema quedam ge-
nera, vel claves sint illorum entium, que ab intellec-
tu concipi, in rebus ipsis existere de illis quesi, affir-
mari, vel predicari possunt. Peripatetici Aristotelem
secuti decem assignant predicamenta, vide Cathe-
gorias; quarum vox prime nimirum substantia,
quantitas, qualitas, relatio, actio, et passio precipue
sunt usus in Philosophia. Relique autem quatuor, ni-
mirum ubi, quando, situs, et habitus minus sunt
momenti.

Quod si rationem huius generis modestus in
quirat, fateor nullam satis firmam affere posse,
sed vulgariter dicitur, tot esse Cathegorias, quot
quesi possunt de substantia aliqua singulari, vel de
Platone; sed decem quesi possunt [illegible]
Cujus modi; aut quantitatis; qualis sit, Cujus sit, vel
agat, quid patiatur, ubi sit, quo tempore, vel tem-
quis illius habitus, et ornatus; quibus [illegible]

pea decem predicamenta, substantiam videlicet, quantitatem et respondetur. Que, ut memorie, facile mandentur, his versibus artificiose exprimuntur.

Arbor, vox, verbum, sexvoce, refrigerat, ustor,
Ruxi, crav, stabo, vedtunicatur ano.

Arbor substantiam significat, vox quantitatem, verbum relationem, sexvoce qualitatem, refrigerat actionem, ustor passionem, ruxi locum, aut ubi, crav tempus, aut quando, stabo situm, reliqua habitum.

Substantia dicitur ens per se subsistens, ut homo, Deus. Unde entitates omnes, que per se subsistunt equaliter sunt substantie, esse substantia non suscipit magis, et minus. Quantitas est extensio in partes. Alia continua dicitur, que partes omnes continuas, et conexas habet, ut linea. Alia discreta, que partibus se tangentibus componitur, ut numerus. Continua rursus dicitur in permanentem, que partes omnes simul existentes habet, ut linea; et successivam, cujus una pars alteri succedit, ut tempus, motus. Permanens autem alia est linea, id est, extensio in longum; alia alia superficies, id est, extensio in longum, et latum,

dia. denique Corpus, aut solidum, nempe extensio in longum, latum, et profundum.

Relatio est ordo, et respectus unius ad aliud, ut filii ad Patrem. Qualitas est accidens modificativum substantiæ, a qua per quod substantia dicitur qualis, ut per Calorem Calida, per albedinem alba. Dividitur autem qualitas in habitum, potentiam, passibilem qualitatem, et figuram. Habitus est facilitas, et propensio quædam ad operandum, quæ frequentatis actibus adquiritur; quod si habitus debilis adhuc sit dispositio vocatur. Potentia est via ânatura indita rebus ad aliquid agendum, ut potentia visiva. Passibilis qualitas est illud accidens quod contrarii potest, ut Calor. Figura demi, quæ est extrema Corporis terminatio ex situ partium ordine resultans, ut figura quadrata, rotunda.

Actio dicitur accidens, per quod causa constituitur actu causans. Passio dicitur accidens per quod subjectum constituitur actu patiens. Ubi est accidens resultans in Corpore ex eo quod sit in loco. Quando dicitur accidens resultans in Corpore ex eo quod sit in tempore. Situs definitur accidens resultans in Corpore ex dispositione partium in loco, ut sedere, ambulare. Habi-

tur denique dicitur accidens reperiatur in compositione et compositorum, et animatorum. Hæc sunt decem prædicamenta de quibus incredibile est, quam subtiliter, et ingeniose Peripatetici disputant, cum ab aliis cognitionem omnem, rerumque scientiam ita pendere arbitrentur, ut perturbata prædicamentorum serie, numero aut ordine, cognitionem omnem perturbari arbitrentur.

Enim vero non desunt Doctissimi viri, qui putent omnia rerum genera ad septem tantum prædicamenta reduci posse; mentem videlicet, quæ ut illis placet, nihil est nisi substantia cogitans; materiam, seu corpus, substantiam videlicet extensam; mensuram, quæ rei magnitudinem determinat, et quæ tria dici potest; situm, et figuram, motum, et quietem; quæ omnia his verbis explicantur:

Mens, mensura, quies, motus, positura, figura,
Sunt cum materia cunctarum exordia rerum.

Aliqui etiam sunt, qui dicant ad duo summa capita reduci posse omnem prædicamentorum seriem, substantiam, numerum, et accidens; ut illis placet, rem, et modum. Sed ab universo Categoriarum ordine non est recedendum.

Item Corollario loco explicandæ sunt illæ rerum pro-

prietates, sive accidentia, quæ ab Aristotele post prædicamenta vocantur: numerum oppositio, priorità, simultas, motus, et habere. Oppositio nihil aliud est, quam rerum varietas rerum. Dicitur contrarie, quando duæ res ab eodem subjecto mutuo se expellunt, ut Calor, et frigus. Privativa, quæ datur inter formam, et formæ privationem, ut inter tenebras, et lucem. Relativa, quæ reperitur in his quorum unum ad aliud refertur ut Pater ad Filium. Contradictoria denique quæ reperitur inter ens, et negationem entis, ut inter hominem, et non hominem. Prioritas, atque simultas sunt illi modi, quibus aliqua res dicitur, sive concipitur esse prior alia, aut simul cum illa. Quatuor prioritatis, aut simultatis genera enumerantur. Nam quælibet res aliam præcedere potest ordine, ut numerus binarius, ternarium: dignitate, ut Princeps subditum: tempore ut Pater Filium: natura, ut Sol radium: quæ quidem contenta sunt hoc versiculo: Tempore, natura, prior est res ordine, honore. Motus, sive mutatio ad Physicam pertinet. Habere denique non enumeratur hic pro prædicamento, quod dicitur habitus, sed pro modo, quo una res ab alia dicitur habere, ut Filius a Patre, binum a dolio.

Caput Nonum

De Signis, ac de Vocibus.

De prima intellectus operatione verbis dictum est, et quidquid à mente nostra Conceptus unice ad mentem ipsam Repræsentandam oportebat; Verum quia varijs, neq; tam nobis quibuscunq; tam nobis esset manifesta, nisi quæ Concepimus mente, promere etiam loquendo possimus; ut inquit Quintilianus, aliquid etiam de idearum signis addere oportuit; Cum præsertim magna sit idearum nostrarum cum vocibus, atq; signis affinitas. Ut autem admirabilis inter vocum usus, et vis præstantia intelligatur aliqua prius de Signo, deinde illius species exponi debent, ut exinde plurima Cognoscantur, quæ in singulis fere dictis explicanda occurrunt.

Itaq; signum definitur: id quod potentiæ, Cognoscitivæ, aliud avocat Repræsentando. Ut inquit Augustinus libro secundo de doctrina Christiana Capite primo: signum est id quod præter speciem, quam ingerit sensibus aliquid aliud facit in Cogitatione venire. Hinc apparet, quod signum, quod cunq; illud fuerit, duas ideas in nobis excitat, alteram nempe rei ipsius, alteram rei illius rei,

quam significant. Vt dum fumum concipimus eo dem tempore furni, et ignis ide in nobis excitatur. Ita hoc tamen requiritur, quod inter signum, et signatum aliqua connexio, vide relatio respectiua, aliq quid ex cognitione rei in alterum cognitionem non nõ ducere.

Dividitur generaliter signum in formale, et in strumentale. Signum formale est ipsa formalis notitia, vel similitudo obiecti; vg. species intellectus, quo cognoscimus, mihi est equi signum formale. Instrumentale est quod prius cognitum ducit in cognitionem alterius, ut fumus ignem, gemitus dolorem significat. Duo ista genera signorum differunt in eo, quod instrumentale prius debet cognosci, quam signatum; prius est enim cognoscere fumum, quam inde in cognitionem ignis devenire; formale vero non ita eo quod non prius, quam res cognoscam, meam cognosco cognitionem. Vnde formale signum vocari solet medium quo; instrumentale vero medium in quo vel ex quo.

Ex instrumentalibus signis alia certa dicuntur, eo quod cum ipsa re significata certo, ac necessario coniungantur, ut pulsatio est signum certum vitæ. Alia vt certa, vel dubia, ut rubor lecti

tiam significant, et lacrimas deleant; sed interdum fallunt. Alia demum falsa, eo quod inter illam, et rem significatam nulla proxima connexio detur, ut aspectus eydorum inditium esse putabatur ab aliquibus illarum rerum, quas hominibus contingere debebant. Alia signa cum rebus, quae significant, simul existunt, ut pallor, et syncopa cum egritudine. * Alia rem ipsam, quam significant continent, et efficiunt, ut sacramenta novae legis; quae proinde signa practica dicuntur.

* Alia ars significat sanctificant sacrificant peccatis Christo

Dividitur insuper signum in naturale, ad placitum, et ex consuetudine. Naturale dicitur illud quod naturaliter rem significat, ut fumus ignem. Ad placitum, sive arbitrarium, quod voluntate hominum arbitrio ad aliquid significandum fuit inventum; ut Campanae sonitus est signum missae, oliva pacis. Signum ex consuetudine est illud, quod a consuetudine vim significandi accepit, ut canis, qui hostem praecedere consuevit, est signum venientis hostis. Hic observare oportet unum idemque signum ita rebus pluribus significandis adhiberi posse, ut unius quidem sit naturale, alterius vero sit arbitrarium: sic illius na-

turaliter significat aerium & serenitatem, et ex ambitio Dei significat diluvium super terram non esse rediturum. Plura alia signorum genera traduntur ab Authoribus; Verum quia cuilibet, et vi parum reflecteti nota sunt, illis omissis, aliqa de signo vocali dicamus.

Cum voces sint idearum signa, atq; ea de causa ab hominibus inventae, sint, ut internos mentis nostrae conceptus exprimerent; celebre fuerat inter Philosophos quaestio utrum voces ad placitum, vel ex natura sua significarent. Heraclito, Cratilo, Epicuro aliisq; nonnullis arrisserat opinio posterior, omnem namq; rationem in affinitate quadam vocis cum re significata positam esse arbitrabantur; ut maximus, aspexitas, vetulus, aliaq; id genus aspexitatem, quam significant in se continere videntur. Verum haec omnia aut levia sunt, aut ab ipsa consuetudine oriuntur. Cum praesertim apud diversas nationes, diversis plerumq; vocibus res eadem exprimatur, vicissimq; una, eademq; voce res plures, ac diversae significantur, ut patet in hac voce Hombre, g. hu-

pana idiomate idem est hac nomen, gallico ide hac numerus. Arguimentum quoq; esse potest admixabilis illa idiomatum varietas, q; ubiq; gentium conspicitur, quæque ex hominum pen det arbitrio, ut elegantex Carm. Oratius:

Multa renascentur, quæ jam cecidere, cadentq;
Quæ nunc sunt vocabula si volet usus,
Quem penes arbitrium est, et jus, et norma loquendi.

Caput decimum

De termine, et proprietatibus termi norum, ac de nomine, et verbo.

Exposita jam vocum origine, variaq; illarum specie nunc exponemus. Vox igitur nihil aliud est, quam sonus articulatus ab homine ad exprimendas animæ cogitationes; unde merito grammatici octo orationis partes, sive vocum, terminorum, aut dictionum spe cies enumerarunt. Duæ tamen ex illis præcipuæ sunt nomen videlicet, et verbum. Nomen ab Aristotele definitur: vox significata ad placitum

sine tempore. Verbum autem: vox significa
tiua ad placitum cum tempore. Examinum, ut
a dialectici accipitur est pars orationis pe se
artificii logicalis: q. id ex quo componitur pro
positio: vt in hac propositione homo est animal,
homo dicitur terminus, et etiam animal, quoru
quilibet sub nomine particulari significatiui, ut
infra dicetur dum de propositione sermo fiat.

Examinum aliud est substantiuum, q. absolutum
qui substantiam, aut substantie modum significat,
ut homo, prudentia, aliud obiectiuum, q. connotatiuum,
qui rem modificatam exprimit, ut album, prudens.
Aliud est incomplexum, qui unicam tantum rem
exprimit, ut homo, circulus; complexum aliud, qui plu
res complectitur ideas, ut homo, iustus. Rursus tra
minum dividitur in abstractum, qui modum, aut
formam ab omni subiecto separatam significat,
ut humanitas, albedo; et concretum, qui formam,
simul exprimit cum subiecto cui inharet, ut album,
homo. Item examinum aliud est Categorematicum,
qui rem aliquam per se significat, ut lapis; aliud
est Categorematicum, qui non significat, nisi cate-

gorematico adjungatur, ut aliquis, omnis, nullus
Necessariam non judico hic adeae termini divi
sionem in univeralem, singularem, et particu
larem, in univocum, equivocum, et analogum, in
simplicem, et Compositum, in absolutum, et re
lativum, in primæ, et secundæ intentionis, cum re
pra dictum sit ideas quasdam in intellectu nos
tro existere, quæ his ipsis nominibus exprimuntur.

Sed maxime observandum est, quod cum pluribus
modis termini in propositione ponantur, plures
etiam sunt, terminorum proprietates. Suppositio
nempe, ampliatio, restrictio, alienatio, et appelatio.
Suppositio nihil aliud est, quam positio termini pro re sig-
nificata. Hæc autem multiplex est: Si enim termi
nus sit universalis, et pro omnibus suis significa
tis ponatur, suppositio vocabitur distributiva; Com.
pleta quidem, si etiam ad individua descendatur, ita
si quis dicat: omne animal est vivens. Incom-
pleta vero, si volat species complectatur, ut omne animal nefuit
in arca Noe. Collectiva denique si vox omnia ut si
mul sumpta significet: ut Apostoli omnes erant
duodecim. Si vero terminus universalis pro aliqui-
bus tantum ponatur, erit suppositio disjunctiva;

Confusa quidem vi in alterutrum ex significatis indifferenter cadere potuit; ut aliquis oculum p. quibuslibet ad videndum; deexaminata v.o vi certa quedam significata respiciat, ut aliqui homines inverecundi nobum orbem.

Restricto termino dicitur, Cum amplior illius significatio ad pauciora significanda contrahitur, ut cum dicitur Orator pro Marco Tulio. Vel Contra. Ampliatio dicitur cum extenditur terminus ad omnia tempora, et loci differentias, q.d in ipsa voce non exatis apparent: ut Christus pro omnibus hominibus mortuus est; id enim non solu de futuris, sed de presentibus, et preteritis, predestinatis, ac reprobis intelligitur. Alienatio datur, Cum terminus non in propria, et communi, sed in aliena, et translata significatione ut usurpatus ut in methaphora contingit vg, Prata ridentes.

Appellatio vero fit cum aliquis terminus alteri termino adjungitur, et tribuitur, ut Cicero cui Orator. Terminus autem ille, qui alteri tribuitur, dicitur cadit supra materiale vel similes supra subjectum, dicitur cadit supra formam, vide modum qui in tali subjecto reperitur. Si terminus ille supra sub-

secum. Cadat, appellatio dicitur materialis; vi ꝺ, cui opus subiecti formam, aut modum dicitur formalis; ita vi dixerim: Musicus cantat, apparet appellationem huiusmodi formale esse, cum cantare conveniat musico ratione musicæ, quæ tanquam forma in ipso reperitur: secundꝰ materialis erit appellatio, vi dicatur: Musicus cantat; non enim cantat ratione musicæ, sed quia musicus est, sed quia homo est. Quod ut clarius intelligatur adde: vi terminus, qui adjungitur alteri convenit illi ratione illius determinate est in re talis, semper appellatio erit formalis; vi ꝺ conveniat illi alia ratione, erit materialis.

Alio etiam semper expectari potest appellatio; quia do nempe in propositione plures termini fuerint, ut illorum unus non ad quemlibet alium, sed ad unum determinate referri debet, ut super illum appellare dicatur; ita si dixerim: Alexander magnus fuit Discipulus Aristotelis. terminus ille magnus ad Alexandrum referri debet, appellatio que erit materialis, et hunc sensum efficiet: Alexander ille, qui aliunde dicitur magnus, fuit Discipulus Aristotelis. si ꝺ. dixerim: Alexander fuit magnus Discipulus Aristotelis, terminus ille magnus non ad Alexandrū sed ad Discipulum referri debet, appellatio erit formalis.

Innumeris exemplis ostendi facile posset, quam ac curate hæc appellationis varietas exploranda sit, ut postea portentum veritas detegatur.

Pars Secunda Simulacrum

Caput primum.

De judicio, eiusq; defectibus, atq; Remediis

Cum intellectus noster varias ideas, ut dictum est in superiori simulacrum parte, et in ideis ipsis objecta plura contemplatus, illas deinde inter se comparat, ut judicium efformet; ita quod si ideas inter se mutuo convenire, & repugnare deprehenderit, unam alteri affirmando conjungat, & unam ab altera negando disparet, ac disjungat: tumq; intellectus judicium fieri concipitur. Et quamvis judicium ex duabus, aut pluribus etiam ideis componatur, illud tamen unico mentis actu, & operatione perficitur; Ne enim concipere perceptionis est; sed illas simul conjungere, vel ac parare ad judicium pertinet.

Hinc facile concipi potest errores plurimos, et vitia in judiciis nostris posse reperiri; et quamvis dictum sit

aliquas ideas falsas esse, accurate tamen loquendo, solum in judicio hoc vitium reperitur, cum enim percaperes nihil sit aliud, quam objectum aliquod mentis oculis contemplari, nihil de ipso affirmando, vel negando, nullum certe vitium, aut error in ejusmodi perceptione inesse potest, nisi de re concepta judicium aliquod efformetur: ea fere ratione, qua oculus ipse non fallitur, dum colores in cereo pomo simplici ter contemplatur, nisi deinde affirmet pomum illud esse verum; omnis itaq; veritas, aut falsitas in solo judicio, affirmatione nimirum, & negatione consistit, nec alia ratione vitiosa, et fallax perceptio vocari potest, nisi quia occasionem probet intellectui; ut de re prave concepta, judicium aliquod efformet.

Primum itaq; judicii nostri vitium oritur volet ex prava terminorum perceptione; cum enim judicium sit ipsa mentis operatio, qua duas convenientias de ut terminis, aut vocibus exprimas conjungit, & repugnantes ve jungit, manifeste apparet, quod illæ res conjungi, & separari non possunt, nisi mens nostra clarissime percipiat, quænam vi subjecta sit vocibus illis, aut terminis, quibus ideas exprimimus; alioquin vi de re confusa, ambiguisq; vocibus

expressa judicaret, temere judicaret; nec unquam certa esse posset, utrum idea, quæ inter se separantur, an componuntur inter se, sumpte, an conjuncte sint.

Exinde itaq; oritur illud fallaciæ genus, quod vocum, sive terminorum fallacia dicitur, atq; in plures partes distingui solet: æquivocationis nimirum, amphibolæ, accentus, atque dictionis. Æquivocatio quæ ineptissimum fallaciæ genus à Philosopho nuncupatur, committi solet cum ambigua, an æquivoca vox usurpatur, quæ res omnino diversas significare posset, nec intelligitur, quo sensu à proferente sumatur, ut si dicatur Canis rabiat. Amphibologia est cum singuli quidem termini perspicui sunt, sed simul uniti sensum dubium efficiunt. Sic ubi Pyrrus bellum Romanis illaturus exorsus respondit Apolo: Aio te, Æacida, Romanos vincere posse. Quod verum esse poterat sive Pyrrus victor, sive etiam victus foret.

Fallacia accentus committitur, cum abusimur syllabarum quantitate, ut exempli gratia, cum pro bonus arbor, atq; hominum cetum significet, populus autem arbor est aliquid inanimatum, si inferamus homines simul congregatos esse aliquid inanimatum, quantitate

Syllabarum abusu exemus. Fallacia demiq; dictionis est illa, quam grammatici vocant ultimum ad judicium aliquod occultandum, ut ab Xylone factum accepimus; qui cum minus rectum Deum esse negasset, in judicium vocatus tamquam violatæ Religionis reus, se defendit hac arte, vice fallacia in quibus: Minus non esse Deum, sed Deam; Deos quippe mares esse.

Hoc vitium vitare facile possumus, atq; fallacias omnes diluere, si intellectum nihil de re concepta judicet, nisi prius voces, aut terminos, quibus judicium ipsum componitur intellexerit. Si vox aut ambigua, aut aliqua ratione corrupta fuerit, illius usu, et significatio exponi debet, atq; si pluribus e omnibus haberi potuit, determinari debet ille, in quo fuerit usurpata. Si autem obscura fuerit tandiu mentis intuitu in ipsa defigi debet, quandiu clare menti ipsi velut effulgeat. Quod utilius, atq; liberius animo fiet, si palatim animus acquiescat rem aliquam contemplatus, placideq; intuitus, nec ex una in pente ad aliam transvolet; si solitarius diligatur locus; si demiq; animus nulla exitus spe, aut effectus, quicunq; ille fuerit perturbetur.

Aliud judicii nostri vitium simile precedenti oritur.

ex p̃cipitatione incidentur; quando nimirum de re nondum plene perspecta judicat, vide de re clare cognita aliquid obscurum, aut ambiguum affirmat, vel nega. Omnes enim, inquit Cicero, trahimur, et ducimur ad Cognitionis, et scientiæ cupiditatem, in qua excellere pulchrum putamus; labi autem, errare, nescire, decipi, et malum, et turpe dicimus. In hoc genere hoc vitium notandum est, ne incognita pro cognitis cupiamus, hinc temere assentiamur: quod vitium effugere, qui volet (omnes autem velle debent) adhibebit ad considerandas res, et tempus, et diligentiam. Caret enim necesse est, qui assentitur rebus incertis; tum cum et falsa, aut incognita res approbabitur.

Et certe ingenia quædam ejus indolis sunt, ut quidquid omnino, vel leviter conceperint, illud ipsum rem petere judicent; neque solicite, vel acriter inquirant, utrum res ipsa talis in re sit, qualis prima facie conspicitur. Unde sæpissime decipiuntur; idque potissimum fieri solet dum publice disputatur; tempore enim angustiæ disputationis ardorem, gloriolæ occupandæ, vincendi que cupiditas mentem quodam modo arripit, ut ante

quam propositam rem accurate perspexerit, de illa
judicet. Hinc oprime vitium hoc vitari potest, si atte
tio plurima adhibeatur, si mens ab eventiendo cor
tineatur, si aliqua temporis mora interponatur;
si, uno verbo, tandiu assensu judicio abstineatur,
quandiu res ipsa plene comprehensa fuerit.

Sextus error, aut vitium, quod alia plurima in
se complectitur, oritur a prava praeoccupatione, quae
vitare potest ex parte intellectus, vel ex parte voluñ
tatis. Praeoccupatus intellectus praejudiciis: sunt
autem praejudicia anticipata quaedam judicia, quae
nobis ut certa aut etas, aut consuetudo, aut educa
tio, aut authoritas instillavit. Bonum plerasque res
sa esse bonum; ut nonnulla falsa. Itaque vivi sa
pientis est ea nec temere recipere, nec clausis
oculis sequi; sed advertendum rationis expendere,
ut certa ab incertis discernantur.

Praeoccupatus voluntas vitio affectibus amore scilicet,
odio, invidia, et quibus praeventa facile mentem ex
cecat, et ad falsa judicia inclinat. Hoc vitium late re
pat in agendis, nam ut inquit Aristoteles; ut quisq

affectus est talis ei finis videtur. At sæpit quoq; in speculationibus afficimur sæpe nescio, qua præpensione ad aliquas opiniones ab aliis abhorremus. Quæ placent veræ: quæ displicent, falsæ facile videntur. Ut munitio itaq; intellectus exuroribus medebimur, ut voluntatem variis affectibus exuere conemur, ut solo veritatis amore ad fœcunda judicia accedamus, ut paulisper affectus omnes reponamus, donec de re proposita judicemus. Hæ sunt Regulæ, quibus judicii nostri vitia cognosci, vitaxi - q; possumus, quæ his pertungemus, ut facilius memoriæ mandetur.

Prima Regula: Cum de re concepta fuerit judicandum idea, sive termini accuratius sunt percipiendi, atq; si obscuri, et ambigui sint definiendi; si Complexi, et Compositi, distinguendi. Secunda: terminis, aut ideis clare cognitis, si illæ inter se conveniant, sive repugnent, una minus de altera affirmatur, aut cum illa necessario conjungatur, tunc conjungi, seu disjungi se possunt, hoc est, una de altera affirmari, vel negari potest. Tertia: si idearum, vel terminorum connexio, seu repugnantia nondum appareat, tandiu judicium cohibendum est, donec illa nobis ex aliqua

parte immoderat. Quarta: si duarum idearum connexio in aliarum duarum connexione continuatur, aut ex illa deduci potest, tunc velut judicii nostri regula assumi potest. Quinta: in his, quæ à cæteris exhibentur omnia infatig. et consuetudinis error est reprehendus; neq. de re cæteris paribus judicandum nisi ex variis cæteris paribus eadem res considerantes emendatur. Sexta: reponendi sunt milites, aut excudi sunt omnes affectus voluntatis; multumq. judicii fexendum est, in quo, vt minima amoris, aut odii scintilla continuatur.

Caput Secundum.

De propositionis natura, eiusq. divisione.

Propositio, quæ ad expromenda judicia mentis instituta fuit, prime definitur: Oratio enuntians aliquid de alio. Hæc definitio est essentialis; nam essentia propositionis in eo sita est, ut per eam enuntiemus, quid nobis de re videatur. Cum ergo judicium duas vel tres ideas complectatur, ac ita etiam propositio duobus saltem terminis constare debet, quorum alter exprimit id, q. enuntiatur, id est, quod affirmatur, sive negatur de alio, unde attributum, sive prædicatum nominatur. Alter vero terminus significat id, de quo enuntiatur,

appellatur q. subjectum. Uterq. tamen terminus materia propositionis dicitur, eo quod ex illis velut partibus componatur. Sic in hac propositione: bonum est amandum, subjectum est bonum, predicatum v. attributum amandum. Verbum est vinculum, nexus, sive copula dici potest, sine quo certe nullum judicii affirmatio, vel negatio fieri potest.

Omnis itaq. propositio vel expresse, vel implicite unico verbum subjecto, et predicato constare debet. Unde propositiones illi quibus uterq. terminus una cum copula exprimitur, ut justicia est virtus, appellantur determinate adjacentes. Ille vero in quibus alterutra tantum terminus cum verbo exprimitur, ut Alexander imperat, de secundo adjacente. In quibus v. solum verbum exprimitur, ut Cogito, de primo adjacente, dicuntur. Quodsi plura subjecta, aut predicata ponantur, tunc non unica erit propositio, sed tot erunt propositiones, quot sunt attributa, sive subjecta; ut si dicerentur: Plato, et Epicurus Athenienses fuerunt. Hinc propositiones, quæ unico subjecto et predicato componuntur, simplices appellantur; illæ v. quæ plura subjecta, vel attributa habuerint, Compositæ dicuntur.

Ocium ut clarius appareat propositionis natura, varietas, atq; prælatium unius in scientijs omnibus adquirendis, breviter hic illius proprietates enumerabimus, ex quibus deinde pluribus propositionis divisiones satis accommode deriuabuntur. Quatuor ergo in propositione distingui solent: materia, nimirum forma, quantitas, et qualitas. Materia sunt termini ex quibus propositio, velut partibus componitur. Forma est affirmatio, sive negatio unius de alio. Quantitas est illius extensio ad pluria, sive pauciora significanda, hoc est illius universalitas vel particularitas. Qualitas denique est id, quod propositionem jam formatam consequitur, cuius modi minimum est veritas, vel falsitas.

Propositio ratione materiæ dividitur in necessariam contingentem, possibilem, et impossibilem. Necessaria propositio dicitur illa in qua prædicatum necessario convenit subjecto, ut Deus est immortalis. Contingens est illa, cujus prædicatum accidentaliter, sive contingenter convenit subjecto: ut Petrus est justus. Possibilis est, cujus prædicatum nondum convenit subjecto, sed convenire illi potest, ut Puer est senex, Peccator est—

amicus Dei. Impossibilis denique est illa, cujus prædicatum subjecto repugnat: ut homo est lapis. Omnes enumeratæ propositiones absolutæ dicuntur; si vero exprimatur modus, quo prædicatum convenit subjecto, ut in hac: Deus necessario est immortalis, tunc propositio modalis vocabitur. Quatuor solum propositionum modalium genera distingui solent, juxta quatuor modos supernè expositos.

In utrâque propositionis factione materiæ dividitur in simplicem, seu categoricam, et compositam, sive hypothetícam. Simplex est illa, quæ unico subjecto et prædicato gaudet. Propositio composita dicitur illa, quæ componitur ex duabus, aut pluribus simplicibus propositionibus. Propositionum vero compositarum plures sunt species, quas hic enumerabimus. Alia est propositio composita copulativa, alia disjunctiva, alia causalis, conditionalis alia, alia relativa, alia denique discretiva. Copulativa, seu conjunctiva propositio dicitur illa, in qua simplices propositiones particulâ conjunctivâ, et, atque, nec, non, quoque etiam conjunguntur, ut in illo Ovidii: Concordia Concordant, nec in una vade moranture majestas, et amor.

Disiuntiua propositio dicitur illa, que continet particu-
la disiuntiua seu, siue, vel, aut &c. ut in uno subiecto exemplo:
aut prodesse uolunt, aut delectare Poete. Imperat, aut
uexit collecta pecunia ciuq. Causalis uocatur illa, que
particulam causalem continet quia, quod, eo quod, ut exē
pli gratia: ut iugulent homines uiuunt de nocte latro
nes. Rex fuit infelix, tali quia uspere natus. Conditio
nalis est illa, que continet particula conditionali si, ni
si &c. nemo adeo ferus est, qui non mitescere possit, si
modo cultus, patientem accommodet aurem. Re
lativa dicitur illa, que affecta est particula Relativa
ubi, ibi, ut ubi fuerit corpus ibi congregabuntur et
aquile. Diexcetiua demiq; vel adexceptiua vocatur
illa, que particulis diexcetiuis notatur sed, atqui, at, ta
men, ut: non formosus erat, sed erat facundus Ulixes.

Omnes iste propositiones explicite dicuntur, quando
unio, seu compositio mentis nostre statim apparet: im-
plicite, uero, vel exponibiles cum compositio uix depre
henditur, unde simplices omnino uidentur, ideo spe
ciales exponentes exponi debent. Propositio uaq; expo-
nibilis alia est exclusiua, alia exceptiua, comparatiua,

alia, alia demiq; reduplicativa. Prior dicitur illa, in qua predicatum ita subjecto conjungitur, ut vim sui ex prima vocis aliqua particula exclusiva tantum, solum & nullum aliud predicatum eidem convenire vel dicat: homo solum est vivens. Propositio exceptiva, que solo fere nomine ab exclusiva distinguitur, dicitur illa, que afficitur particula excipitiva preter, extra, nisi, ut acutus, nisi cum monitus, nihil recte facit.

Propositio Comparativa est illa in qua predicatum enuntiatur de subjecto, quod comparatur ad aliud; unde, et comparativa vocibus quam, magis, quanto, comparativa: vic Canit decidius:

Quanto splendidior, quam cetera sidera fulget
Lucifer, et quanto quam lucifer aurea phebe:
Tanto virginibus preferantior omnibus Expe.

Propositio demiq; reduplicativa ea est, in qua non solum predicatum subjecto dicimus convenire, sed illi convenire, quia subjectum tale est, exprimiturq; parte cuius reduplicativa proxima, quatenus. Ut Mercurius cantat quatenus Mercurius est, in quo sensu vera est propositio, falsa autem si diceretur: Mercurius cantat qua-

tenuu est studia; nam mundus non curat ratio ne medica, facultatis.

Propositio ratione formæ dividitur in affirmativa, et negativam. Affirmativa dicitur illa, in qua prædicatum conjungimus cum subjecto, ut in ista: Deus est justus. Negativa vero, in qua à subjecto rejungimus prædicatum, ut in hac: Deus nō est mutabilis. Quo certe loco observandum est negationem non constituere propositionem negativam, sed solum si cadat supra copulam; aliquin propositio, quamvis affecta sit particula negativa, erit affirmativa, ut: nō lapis est homo; Angelus est non Corpus.

Rursus propositio dividitur ratione quantitatis in universalem, particularem, et indefinitam. Omnes istæ divisiones ex varia subjecti suppositione dignoscuntur. Si ergo subjectum propositionis distributive, vel collective supponat, hoc est, si subjectum in tota sua latitudine usurpetur, tunc propositio erit universalis, ut omnis homo est animal. Si vero disjunctive solum supponat, pro tanta minimum pro aliquo subjecto indeterminate, et confuse, ut aliquis homo est justus; tunc propositio particularis dicetur. Si pro aliquo subjecto determinate ponatur, ut Socra-

fuit Philosophus, propositio erit singularis. Si denig̃ nullum signum prefixum fuerit, quo exprimatur, utrũ subjectum pro omnibus, vise pro aliquo solum significato, vive determinate, vive confuse ponatur, propositio vocabitur indefinita, ut homo est justus.

Hinc propositiones universales subjectum habent affectum terminis, aut vocibus universalibus omnis, nullus &. particularis particularibus aliquis quidam: singularis singularibus, seu demonstrativis, hic, ille. Indefinite, vero particulis omnibus, vive signis omnino Carent. Vero hęc quatuor propositionum genera ad duo facile revocari possunt, universalem nempe, et particularem: nam singularis ad particularem ab aliquibus reducitur, cum aliquod unum tantummodo verbis universale significet. Indefinita vero equivalet universali si fuerit in materia necessaria, ut homo est animal, particulari vero si fuerit materia contingenti: ut homo est sapiens.

Denig̃ dividitur propositio ratione qualitatis in veram, et falsam. Vera dicitur illa, que dicit aliquid esse, quod est; aut negat aliquid esse, quod revera non est: falsa vero, que dicit aliquid esse, quod non est; aut ne-

gat aliquid esse, quod est. Vel ut Epicurus inquit: Verũ est, quod ita se habet, ut se habere dicitur; falsum quod non ita se habet, ut dicitur se habere. Quo plane intelligitur propositionem omnem veram, vel falsam esse oportere. Fieri tamen interdum potest, ut nobis aliqua propositio neq; vera, neque falsa esse videatur, eo quod ipsius obiectum minime cognoscamus, ignoremusq; an eadem propositio obiecto proprio conveniens sit, vel repugnans, ut sunt propositiones illæ, quæ de futuro contingenti formãtur: quamvis enim altera ex illis vera sit, nobis tamẽ occultum est, quænam ex illis determinate sit vera. Interim ut clarius propositionum veritas, aut falsitas deprehendatur, aliqua notanda sunt circa varios status, quibus aliqua propositio vera, vel falsa esse potest, ne fortasse propositioni in illo statu, in quo falsa esse potest, temere assentiamur: aut exposito illam temere negemus in statu, in quo forte sit vera. Propositio itaq; vera esse potest in statu materiali, et formali; vel ut Scholastici loquuntur, materialiter, vel formaliter. Tunc materialiter sãa vera est propositio, cum prædicatum convenit sci-

subjecti, non vero vi; ut cum dicitur: homo est nomen substantivum. Formaliter vero, cum praedicatum denotat quod per subjecti vocem exprimitur, verificatur: ut homo est capax scientiae.

Item propositio vera esse dicitur in veneratione literali, ut ego, et Pater unum sumus; vel in veneratione allegorica, et metaphorica, ut ego sum vitis, vos palmites. Atque hi quidem in variis literis observantur; literalis quidem in historia, nudus gestus simpliciter exponendis; allegoricus autem in mysteriis, nudus divinis proponendis: si enim allegoricum venerem, coelestem, patriam, et illa, quae vera sit debent respiciat, tunc anagogicus appellatur; ut Jerusalem, quae sursum est, mater nostra est. Si vero allegoria circa mores vitae instituendos versetur tropologicus, sive moralis veneris efficitur: ut si oculus tuus scandalizat te, erue eum, et projice abs te. Hinc celebre illi veteribus de variis scripturae sensibus:

Littera gesta docet, quid credas allegoria
Moralis quid agas; quo tendas anagogia.

Aliquando vera est propositio in veneratione realis, et identica; et falsa in veneratione formali, et reduplicativa, ut propositio ista: justitia Dei est ejus misericordia, vera est in veneratione realis, et identica; quia realiter justitia Dei -

est idem ac ipsius misericordia: sed vera non est propositio in sensu formali, et reduplicativo; quia justitia Dei, quatenus justitia est, non est Dei misericordia. Potest insuper aliqua propositio esse vera in sensu composito, vel divisio, aut e contra. Illa dicitur vera in sensu composito, quę dicit praedicatum eodem tempore convenire subjecto, quo rei ipsum est tale: ut qui loquitur, non potest non loqui. Illa dicitur vera in sensu divisio, quę asserit praedicatum convenire subjecto non hoc tempore, et vicissim, sed alio: ut peccator est amicus Dei: hoc est, ubi reliquerit homo peccatum, exit amicus Dei.

Quarto propositio aliqua est vera in sensu distributivo, collectivo, disjunctivo praeter variam subjecti suppositionem. Interdum propositio solum est vera ex adventitia hypothesi, vel opinione; sic Paulus ait: quod placuit Deo per stultitiam praedicationis salvos facere credentes; quia nempe Evangelii praedicatio stultitia gentibus videbatur. Ex loquentia etiam interdum propositionis veritas aliquando deducitur; sic in Evangelio dicitur, quod exiit edictum a Cesare Augusto, ut describeretur universus orbis; quod de

orbe volum Romanu subjecto intelligitur, alioquin propositio vix verum diuturnax accommodo vera esse posset, ut illa omnis homo mendax.

Patent hax Regulx singulis propositionum generibus communes nonnulle sunt, quæ Compositis volum propositionibus conveniant. Ut itaque propositio composita Copulativa vera sit, requisitum omnes propositiones simplices veras esse; in disjuntiva requisitum, ut alterutra volum propositio vera sit. In causali, et reduplicativa utraq. pars debet esse vera, et insuper quod una sit altera causa. In conditionali verificit, quod una sequatur ex alia, licet sepe neutra sit vera. In relativa requisitur, ut una ex alia sequatur. In discretiva non modo partes omnes veræ esse debent, sed antitesin, vel oppositionem quadam efficere, ut una alia destruere videatur. Ut Comparativa demiq. vera sit requisitum, ut simplex vera sit, atque insuper Comparatio etiam verificetur.

Caput textium.

De oppositione propositionum.

Oppositio nihil aliud est, quam repugnantia duarum

propositionum, que idem subjectum, idemq; predi
catum habent, sed secundum formam, aut quan
titatem, vel secundum utramq; simul inter se dif-
fernnt. Si propositiones ille, conveniant in forma,
differant autem in quantitate, hoc est, ipsarum
utraq; affirmativa, vel negativa sit, et una univer
salis, et altera particularis; tunc ille dicuntur subalter
ne, ut omnis homo est justus: aliquis homo est justus:
Si conveniant in quantitate, differant autem in for
ma, si nempe fuerint ambe, universales, vel particu
lares, sed una affirmativa, et altera negativa, eum
contrarie, vel subcontrarie; contrarie quidem si
fuerint ambe, universales: ut omnis homo est justus:
nullus homo est justus: ~~aliquis homo non est justus~~*
subcontrarie, vero si fuerint ambe, particulares: ut ali
quis homo est justus; aliquis homo non est justus: Vide
nig. differant in forma simul, et in quantitate, e
runt contrarie; ut omnis homo est justus: aliquis
homo non est justus. Que singula propositionum ge
nera in subjecto schemate continentur.

Omnis homo est justus
Contrariæ
Nullus homo est justus.
Contradictoriæ.
Subalternæ.
Subalternæ.
Contradictoriæ.
Aliquis homo est justus
Subcontrariæ.
Aliquis homō est justus

Sud vnigurmodi proportiones vecamatur qualitatem, veritatem vnius, aut falsitatem expectentur varie, exinde licet oriundum pro vniuersum veritate, vna rubbarum, reliquis existat vniuersalium contingentium veritatem particularium, ved non vicissim, nam potest aliqua particularis esse vera falsa tamen vniuersalis; ut in hoc exemplo: aliquis homo est iustus; omnis homo est iustus. Falsitatem autem particularium falsa etiã efficit vniuersalem; licet è contra in materia contingenti falsitas vniuersalium falsas quoq. particulares non efficiat. Contradictorie numquam vimul vere, aut vimul false esse possunt; ut vera contradictio vt affirmatio, et negatio eiusdem de eodem, et secundum idem; nihil autem potest vimul esse, et non esse, affirmari, atq; negari vimul de eodem. Contrarie quidem vimul false esse esse possunt in materia contingenti; vt contrarie denique; que propter oppositi, non sunt in materia contingenti vimul vere esse possunt, non tamen vimul false.

Caput Quartum.

De equipollentia, et conuersione proportionu.

Equipollentia nihil aliud est, quam relatio dua-

xum propositionum oppositarum ad eundem ver
sum, idque fit beneficio particule, non, que in con
tradictorijs, ut equipollentes fiant, prepositum sub-
jecto; in contrarijs, postponitur; in subalternis ve
ro prepositum vtrique, atq; postponitur, ut in hoc vsq;
viculo demonstratur:

Pre contra dic, post contra, pre post subalter.

Vbi; vi vis reddere propositiones equipollentes;
negationem prepone contradictorijs; postpone con
trarijs; prepone, et postpone subalternis.

Conversio propositionum est inversio, vice mu
tatio subjecti in predicatum, et predicati in subjectū;
quando vtrumq; predicatum ponitur loco subjecti,
et subjectum loco predicati, Ñ manente tamen pro
positionis veritate, quamvis illius extremis, vi vel quā
titatis varietur. Hinc alia est conversio simplex, per
accidens alia, et alia per contra positionem. Conversio
simplex est illa in qua Ñ mutatur eadem quantitas
propositionis. Per accidens est, in qua mutatur quā
titas, ut ex universali fiat particularis propositio.
Per contra positionem fit, quando terminis finitis
adjecta particula non fiunt infiniti, seu indefiniti.
Sed memoriæ juvandæ causa excogitati sunt hi

veterum, quibus regulæ omnes conversæ continentur.

Simpliciter feci convertitur Eva per accid
Auto per contrap: vic fit conversio tota.

In tribus vocabulis feci, hesa, Auto, convidexandę sunt quatuor vocales: A, E, I, O, quarum prima A designat propositionem affirmantem. E universalem negantem; I particularem affirmantem; O particularem negantem, juxta illum per vulgatum:

Asserit A, negat E, sed universaliter ambæ.
Asserit I, negat O, sed particulariter ambæ.

Sic ergo est veterum prima regula in ea voce feci repetuntur duæ vocales E, et I, quæ designant propositionem universalem, negantem, et particularem affirmantem converti simpliciter. Eva, in qua repetuntur E, et A, nobis designat universalem negantem, et universalem affirmantem converti per accidens. Auto, in qua repetuntur A, et O, indicat universalem affirmantem, et particularem negantem converti per contrapositionem. Quod clarius in exemplis istis apparet: nullus homo est lapis; convertitur simpliciter dicendo: nullus lapis est homo. Similiter aliquis lapis est albus:

aliquod album est lapis. Per accidens vic: nullus homo est lapis; aliquis lapis non est homo. Omnis homo est animal: aliquod animal est homo. Per contrapositionem hoc modo: Omnis homo est animal: omne non animal est non homo: aliquis lapis non est album: aliquod non album non est non lapis.

Caput Quintum

De modo sciendi, eiusq; proprietatibus.

Modus sciendi in genere tripliciter variatur. Primo pro omni eo, quod iuvat ad sciendum comparandum. Secundo sumitur stricte quadam tritione pro sola demonstratione, per quam scilicet scientia acquiritur. Tertio accipitur pro omni eo, quod clariorem efficit rem notitiam, et definitur: Oratio ignoti manifestativa; dividiturq; in definitionem, divisionem, et argumentationem. Definitio est oratio per quam exponitur, et declaratur id, quod est obscurum in re, vel nomine. Hinc duplex oritur definitionis species; alia nominium nominis, quæ etimologia dicimus, quæ nomen ipsum, eiusq; origi

nem clariùs exponit, ut si dicerem: Angelus est nuntius. Alia rei, vive naturæ, quæ per nomen ipsum explicatur, ut triangulum est figura tribus lineis contenta.

Magni verò est definitio nominis in omnibus disciplinis, quia vocum ambiguitatem tollit, et contro versias minuit. Quamodè definitiones sunt extra omne dubium ponendæ, nam id est hominum arbitrio tractum est, ut certa voce, certam quoq; ideam, et notitiam designent. Definitio verò rei, quæ optimè definitur, oratio explicans essentiam rei, longè difficilior est, cum intimæ rerum naturæ adeo obscuræ sint, ut vix ânobis intelligi possint; aut etiam si fortasse ab intellectu concipiantur, vix tamen verbis exprimi perfectè possint; sic exempli gratia dicimus: Leo est animal rugibile, quod definiamus leonis naturam, et essentiæ discriminem a cæteris brutis non percipiamus.

Definitio rei est duplex, essentialis, et descriptiva. Essentialis est illa, quæ explicat naturam rei per principia, quæ eam constituunt; et dicitur physica, ut homo est compositus ex mente, et corpore; metaphisica verò, vel per principia metaphisica, nempe per

genus, et differentiam rem explicat, ut homo est animal rationale. Descriptiva dicitur illa, que rem explicat per principia, que essentialiter ipsi non conveniunt; et dicitur propria, dum rem explicat per proprietatem, ut homo est capax scientie. Accidentalis vero, dum per accidentia rem explicat, ut homo est animal pulchrum. Causalis denique dum describit rem per causas extrinsecas, finalem, scilicet, efficientem, et exemplarem, ut homo est animal ad Dei similitudinem factum, ut eo frui possit.

Ex hoc intelligitur, quod definitiones conficere non ad logicam, ipsam, sed ad illas scientias spectare debent, que rei definite naturam, et attributa cognoscunt; id vero præstat logica, quod intellectum dirigat, ut definitiones omnes certis legibus conficiantur, quarum legum præcipuas hic proponemus. Prima itaq; regula est, quod constet genere, et differentia; hoc tamen discrimine, quod in definitionibus essentialibus exprimatur vera differentia, qua res definita a quacunq; alia distinguitur; in descriptiva locum teneat differentia, vel aliqua proprietas, accidentia in accidentali, et causa in causali.

Secunda Regula est, quod definitio non sit redundans nec diminuta, redundans enim mentem onerat, et confundit; diminuta vero non satis instruit. Tertia regula in eo consistit, quod definitio clarior sit re definita; secus non esset ignoti manifestativa. Ultima Regula est, quod definitio sit reciproca cum suo definito; hoc est, quod convertatur ad invicem; ita ut quidquid verificatur de re definita, similiter de definitio verificetur. Et hæc de definitione.

Divisio est oratio explicans rem per partes; Cetesum quemmadmodum totum illud, quod in partes res dividitur duplici modo partes sibi habere potest, ita duplex divisionis genus distingui solet. Alia est divisio actualis, quæ totum dividit in partes, ex quibus actu constat: Physica quidem si partes illæ physicæ fuerint, ut cum dico: hominis alia pars est corpus, alia anima: metaphysica vero, si partes illæ sint metaphysicæ; ut cum species dividitur in genus, et differentiam: integralis denique si totum dividatur in partes, quæ ad illius integritatem solum, et perfectionem spectant; unde integrales, sive integrantes appellantur; ut hominis alia pars est caput, brachia &c.

Alia est diuisio potentialis, que minimum diuidibile totum potentiale in partes, quas ubique continet, ostendit. Per hanc intelligimus dum genus in varias species, species in varias individua dividitur. Hec diuisio triplex est, univoca scilicet, equivoca, et analoga. Univoca quidem quando totum potentiale diuisum eodemmodo conuenit suis inferioribus; ut si animal dividatur in hominem, leonem, et agnum. Equivoca vero si modo proxime diverso illis conveniat, ut si canis dividatur in celestem, terrestrem, et maximum. Analoga denique si totum divisum quadam proportione, vel similitudine suis partibus tribuatur; ut si dividatur Rex in hominem, leonem, et aquilam.

Leges autem, que in divisione observari debent, et si plurime assignari possent, omnes tamen ad tres reducemus, que ceteris utiliores sunt. Trag. Quinitur primo, quod totum divisum magis quidem vtrogua libet sui parte separatim sumpta, sed omnes partes simul sumpte equales sint ipsi toti; unde si partes iterum uniantur, debent totum ipsum reddere. Hinc male dividitur orbis in Affricam, Asiam, et Europam; deest enim America, ideog. tres ille par-

tes vnius sumptę totum diuisum non equarent.
Secundo: diuisio debet esse breuis, ne ex nimio partium numero confusio, et obscuritas oriatur; vnde praeclare inquit Seneca: idem vitii habet nimium, quod nulla diuisio: simile confusio est, quidquid ultra quinque partes est.

Tertio: diuisio fieri debet in membra prima, seu proxima, et immediata; hoc est, in partes illas, quę proxime, et immediate continentur in toto; hinc male diuideretur animal in canem, Leonem &c; sed ordinata diuisio fieri debet in rationale, et irrationale; deinde irrationale in equeum, et exnestrem, maximum, deinde singula species in alias species diuidi possunt, donec ad ipsa individua descendatur. Sed quemadmodum supra diximus, definitio nec non ab ipsa logica, sed à disciplinis illis, quę naturam, proprietates, et accidentia rerum contemplantur, confici oportere; ita similiter diuisiones omnes facultatum illarum lumine fieri debent, quę rei diuisę naturam, et proprietates speculantur, ut diuisio accurata sit, et ad veritatem adquirendam ponit

deveniri.

Pars tertia Simulacrum

Caput Primum.

De discursu, et argumentatione.

Admirabilis illa, atq; pene divina mentis humanæ vis, et ubertas, qua natura ipsa prædita est, licet in singulis appareat per exceptionem generibus, et operationibus, quas hactenus exposuimus; nunquam tamen uberius effulget, quam ubi judicium quod ex alio judicio deducimus, dicimusq; proinde discursus, sive ratiocinia; nempe illam exercere, quæ rationales vocantur; quasi numerum, ac unica mentis operatione veluti certo claustrimoq; discrimine à brutis homines distinguantur. Hinc vero exigit methodus, ut postquam de apprehensione, et judicio tractavimus, nunc de argumentatione sermonem faciamus: ac primo quidem de ratiocinationis natura, et origine; deinde vero de variis argumentationum generibus; quibus ratiocinatio ipsa, sive discursus exprimitur.

Ergo ratiocinatio, sive discursus nihil aliud est, quam mentis operatio, qua judicium aliquod ex alio judicio,

& pluribus aliis inferetur: ut exempli gratia. si judicaverint animas hominum spirituales, et incorporeas esse, atq; inde deducant animas ipsas incorruptibiles, et immortales esse discurrere dicar, sive ratiocinari. Simplex tamen, et unica mentis operatio, quia licet et hujusmodi pluria judicia complectatur, omnia tamen ut unum unita, vel potius volam illorum connexionem, et dependentiam consideret; quatenus unum ex illis oritur, atq; in alio etiam quodam modo continetur; unde judicium illud, ex quo judicium aliud infertur dicitur antecedens, alterum vero, quod ex primo veluti clarius deducitur, vocatur Consequens; ut si prius dicerem: bonum est amandum: ergo Deus est amandus; ex amabilitate boni deducerem tanquam ex antecedenti, sive principio amabilitatem Dei.

Argumentationis nomen ab argumento, seu medio derumptum est; eo quod, ut infra dicetur, intellectus in syllogismo contexendo unum ex alio inferre non posset, nisi prius utrumq; terminum cum aliquo medio, vel extrio comparaverit; quo factum est ut in argumentatione qualibet duæ premisæ, sive judicia saltem implicite reperiri debeant, quarum

una dicitur major altera minor solet appellari: tres ille, propositiones, vive judicia major, minor, et conclusio materiam silogismi efficiunt; ex his enim silogismus componitur, sicut propositiones ex terminis componuntur, qui id circo materia silogismi remota appellantur.

Caput Secundum.

De variis argumentationum generibus &c.

Cum in discursu, vive ratiocinio efformando mens nostra libertime spacietur, facile intelligitur cum plurimæ enumerantur argumentationis species, quæ tamen omnes ad silogismum veluti precipuum argumentationis genus reduci possunt. Breviter itaq; singula argumentandi genera præsenti Capite complectemur. Octo vero communiter enumerantur: inductio, exemplum, dilemma, sorites, silogismus, entimema, epiquerema, prosilogismus. Inductio est argumentatio qua ex pluribus particularibus enumeratis aliquid universale concluditur; ut si quis dicat: homo est animatus, canis est animatus, leo est animatus &c. ergo.

omne animal est sensibilium; quę quidem allatio nis species frequentissime, præsertim in rebus philicis adhibetur.

Exemplum est argumentatio, in qua exuno singulari aliud singulare illi simile infertur; ut cum dicimus Divus Petrus fuit peccator; sed tamen pœnitentiam agens fuit salvatus: ergo tu quoque licet peccator pœnitentiam agens salvaberis. Verum cautissime speciem hanc argumentationis adhibendam esse monuerant errores illi, in quos facillime impingimus, dum ex aliquo singulari aliquod aliud singulare inferri posse putamus; maximam tamen vim habet in his, quę mores vitæ componendos respiciunt; cum plerumque mens nostra fortius aliorum exemplis, quam rationibus moveatur. Hinc fit, ut frequentius in sacris libris parabolæ adhibeantur, in quibus exemplum aliquod non quidem verum, sed verisimile, atque possibile fingitur: ut parabolę filii prodigi, patris familias.

Dilemma est argumentatio, in qua propositio duabus partibus, sive propositionibus, utrique adver

saxium uxserunt, et id concludimus de toto, quod de singulis partibus concludum fuerat; quando minimum integram propositionem disjunctivam ita adversarios proponimus, ut quę cumq. illarum pars ab ipso negata, vi vse concessa fuerit, semper contra ipsum concludatur; ut in illo celebri Catonis dicterium, quo probabat a Rpublica abstinendum hoc modo: vel in Rpublica quis agit bene, vel male? si bene, offendit homines, si male, offendit Deum: ergo Rpublicam exercere semper est periculosum, adeoq. fugiendum. Sorites est argumentatio ex pluribus propositionibus ita colligens, ut attributum precedentis propositionis sit subjectum sequentis, do nec subjectum primę cum predicato ultimę conjungatur: ut si probandum sit avaros non esse felices, sic dicas: avari multa desiderant, qui multa desiderant multis egent, qui multis egent, sunt miseri, qui sunt miseri non sunt felices: ergo avari non sunt felices.

Syllogismus definitur: oratio, in qua inflexa unio duorum extremorum intexve, ex eo quod fuerint unita cum uno termino. Quod ut intelligi possit, observandę maxime debet syllogismum, cęteraq. argumentatio

nec non alia de causa inuentitum esse, nisi ut veritas ostendatur illarum propositionum, quæ affirmatæ fuerint a nobis. Cum ergo propositio quedam nobis probanda, vel ejus veritas ostendenda proponitur, nihil aliud est faciendum, si affirmativa fuerit, quàm ostendere illius prædicatum convenire cum subjecto; quod cum non statim appareat, hac utitur inventione; nempe comparante ideas illas subjecti, et prædicati, et cum tertia quadam idea conjungit; atq. tunc si utrumq. terminum, vide ideam cum alia tertia, vel media idea convenire deprehenderit, inter se illas quoq. convenire pronuntiat lumine axiomatis illius, quod totius artis syllogistice fundamentum est: quæ conveniunt cum uno tertio, conveniunt etiam inter se.

Quod si propositio probanda negativa fuerit, ostendum est, quod attributum subjecto non convenit, tertiam etiam ideam consideret mens nostra; deinde vero si viderit unam quidem ex illis cum tertia hac convenire, alteram vero non convenire,

non pone, alterius principii vi: que non conveniunt cũ uno tertio, inter se convenire nequeunt. Exempla frequentissima occurrunt, unum tamen proponã; pro banda vir hoc affirmativa propositio: anima est immortalis: Concipio primum ideam spiritus; deinde observo ideam utriusq; subjecti, et predicati anime scilicet, et immortalis; Cum media hac idea spiritus Convenire; reperioq; infero animum, et immortalem mutuo convenire; ut autem hoc alijs ostendere possim ita syllogismum Conficio: spiritus est immortalis; sed anima est spiritus, ergo anima est immortalis. Hinc tota syllogismi vis ex hoc alio principio repeti debet quicquid quid universaliter affirmatur, vive negatur de aliquo, affirmari, vive negari debet de omni, quod continetur sub illo.

Exinde colligitur quod in syllogismo tres solum termini haberi possint, subjectum nempe, et attributum, atq; medius vive tertius ille terminus, cum quo subjectum et attributum Comparari debent, ut inde mutua illorum unio, vel repugnantia inferatur. Duo loco observari oportet attributum

seu predicatum immortalis videlicet, majorem terminum, seu majus extremum vocavit; subjectum vero minimum minorem terminum sive minus extremum appellavit; eo quod attributum longe plura significat, quam subjectum, nisi forte propositio fuerit identica. Intelligi quoq; potest syllogismum tribus solum propositionibus constare posse, quarum prima exprimatur unio predicati, sive majoris extremi cum medio, ideoq; major ille vocatur: in secunda unio subjecti exprimatur, sive minoris extremi cum eodem medio, est ita dicitur minor: in tertia demum inferatur unio utriusq; extremi, et ideo Conclusio, vel Consequentia appellatur.

Entimema est syllogismus alterna premissarum minutia, ut peccatum est magnum malum: ergo fugiendum. Compendii causa ea sequentem ex ultimus illam premissam, quæ nota, et obvia est subintelligendo. Quod si non solum seu integre propositio nem exprimit, fuerint, sed utraq; premissa probatio adjungatur, tunc dicitur epigrammatis ut in hoc.

exemplo: omne bonum est amandum; amor enim ad bonum necessario dirigitur; sed Deus est bonus; siquidem ab illo omnia bona dimanant: ergo Deus est amandus. Prosyllogismus denique fit, cum syllogismo jam formato, syllogismus alter subnectitur, ut prioris syllogismi conclusio fiat major syllogismi sequentis: ut omnis spiritus pactibus carere debet; sed animus est spiritus: ergo animus pactibus carere debet; sed quod pactibus carere debet est incorruptibile: ergo animus est incorruptibilis. Quarta illa pro syllogismi propositio Lemma, sive minor subrumpta vocatur.

Caput textium.

De argumentationum legibus, atque figuris syllogismorum.

Expositis jam argumentationum illarum varietate, quibus judicium aliquod ex alio inferimus, variosque discursus ab intellectu formatos exprimimus; praesertim vero explicata syllogismi natura, qua frequentius uti solemus, et ex quo veluti nobilissimi ceteras argumentationes pendere videntur: nunc -

exponende, nobis occurrit leges, quibus cognosci possit, an discursus aliquis legitimus, utilis, atq; concludens; an vero falax, vitiosus, et inutilis vitandus sit. Illud itaq; primo in syllogismis omnibus cuiuscunq; figurae, sive modi cavendum est, ne plus quam tres terminj in illo reperiantur; nam ut supersus dictum est tota axis syllogistica in hoc uno consistit, ut duo termini virtute sui conjungantur, ex eo quod fuerint uniti cum uno tertio; itaq; vitiose quis argueret, si diceret: Omnis homo est substantia: sed omnis arbor est substantia: ergo omnis homo est arbor; nam homo, et arbor conjunguntur in tribus his cum eodem medio, sed cum duplici nempe substantia diversa.

Secundo requiritur, quod terminus non sumatur generaliùs in conclusione, quam in praemissis, quia a singulari ad universale non valet consequentia; atq; vitiose quis argueret hoc modo: Petrus est albus: sed Petrus est homo; ergo omnis homo est albus. Tertio cavendum est ne terminus medius in conclusione reperiatur, nam syllogismus in hoc consistit, ut extrema conveniant cum medio,

ut inferatur illa interare conveniae; ideoq; medium in utraq; premissa, sed in conclusione sola extrema sperari debent. Quarto requiritur, quod medium in aliqua saltem premissarum supponat distributive, hoc est, universaliter accipiatur, et pro omnibus sui significatis, aliquin quodammodo dividetur, et non unicum, sed multiplex virtualiter esset; ideoq; vitiosa est illogismus ille: omnis homo est substantia &c.

Alie illogismorum Regule, quibus certe a vitiosis discernuntur his verbis complectuntur:

Nihil sequitur geminis ex particularibus unquā
Utraq; si premissa neget, nil inde sequetur
Sit parti similis conclusio detersioni.

Ambe affirmantes nequeunt generare negantem.
Requiritur utraq; quinto, quod aliqua premissarum sit universalis, seu singularis; nam ex puris particularibus nihil concluditur. Hinc vitiose arguitur: Petrus est aliquis homo; sed Imperator est aliquis homo: ergo. Sexto necessarium est, quod altera premissa sit affirmativa; quia ex puris negativis nihil inferri potest. Septimo: conclusio sequi debet partem, seu premissam-

debilioren; hoc est, vel negantem, vel particularem, vel aliqua præmissa negans, vel particularis fuerit. Postremo requiritur, quod si præmissæ fuerint affirmativæ, etiam conclusio sit affirmativa.

Hinc facile apparet syllogismos omnes hac regulas servare debere, ut vitiosi non sint: unde quamvis modi syllogismorum sint multi secundum combinationem, quam habere possunt illæ litteræ superius expositæ A, E, I, O, quibus diversæ propositiones exprimuntur; quia vero leges traditæ servari non possunt in sexaginta, et quatuor modis, quibus illæ vocales sibi invicem uniuntur, conveniri possunt, ideo ad paucos sex modos, sive figuras reducuntur; unde novendecim solum modi utiles reperiuntur, qui in tres dividuntur figuras hoc modo: prima figura complectitur novem priores modos: secunda quatuor sequentes: tertia demique reliquos: exprimuntur autem hi vocibus artificialibus, in quibus tres primæ solum vocales, quæ, formam, quantitatem demque majoris, minoris, et conclusionis denotant, juxta illud, Barbara Celarent &c. spectari debent:

Prima figura — Barbara, celarent, darii, ferio, Baralipton, Celantes, dabitis, fapesmo, frisesomorum.

Sec. figa — Cesare, camestres, festino, baroco, Tertia: darapti, Felapton, disamis, datisi, bocardo, ferison.

Nihil aliud est figura silogistica, quam dispositio medii cum extremis, quę cum possit esse triplex, triplex etiam inuenitur figura: nam vel medium est subjectum in maiori, et prędicatum in minori exitq; prima figura: vel est prędicatum in utraq;, extq; secunda figura: vel est subjectum in utraq; simul, et in alia, et est tertia figura: quod perinde est ac si dicatur: quod in prima figura medium subjicitur in maiori, et prędicatur in minori: in secunda prędicatur in maiori, simul et in minori: in tertia demq; in utraq; subjicitur, ut ex hoc versiculo manifestum:

Sub, pre, prima. secunda bis pre. tertia bis sub.

Sit exemplum primę silogismus factus in darii: Omnis homo est animal; sed Petrus est homo: ergo Petrus est animal. In medio remanet homo subjicitur in maiori, et prędicatur in minori. Exemplum se-

cunde figure, sit silogismus factus in barbara ubi me-
dium bis predicatur: omnis virtus est laudabilis; sed
iustitia non est laudabilis; ergo iustitia non est
virtus. Exemplum tertie figure, ubi medium bis sub-
jicitur, sit in datisi: omnis lapis est substantia; sed
aliquis lapis est adamans; ergo aliquod adamans est sub-
stantia.

Caput Quartum.

De Reductione Silogismorum.

Sequi forsitan mirabitur, quod ex tot conbinationi
bus, quibus silogismi fieri possunt, adeo exiguus sit
numerus utilium, magis mirari poterit ubi intelli
gat, plures ex novendecim enumeratis imperfectos
esse, atq; indirecte solum concludere, ut proinde adalios,
qui perfecti sunt, et directe concludunt reduci debeant.
Dicitur directe concludere, quando in conclusione ma
jus extremum predicatur de minori; indirecte vero
quando minus extremum de majori predicatur. Dire-
cte concludere solum quatuor primis modis primi fi-
gure conveniz, qui proinde perfecte dicuntur: reliqui
autem imperfecti, et ad quatuor enumeratos reduci de
bent; id autem duobus modis fieri potest, scilicet duplex

est reductio; alia ostensiva, alia per impossibile.

Reductio ostensiva est revocatio syllogismi imperfecti, ad perfectum. Quod ut recte fiat, observandæ sunt imprimis quatuor literæ consonantes B, C, D, F, à quibus incipiunt novendecim vocabula artificiosa, et syllogismus imperfectus reducendus est ad perfectum, qui eadem littera incipiat.

Deinde vero qui ad reductionem syllogismi requiruntur conversio propositionum, observandæ sunt in super quatuor aliæ consonantes S, P, M, C, quæ repe riuntur in medio, vel in fine cujusq; vocabuli, quarum significatio hic versiculis continetur:

S, vult simpliciter verti, P vero per accid
M, vult transponi, C per impossibile duci.

Hoc est, propositio significata per vocalem illam, quæ præcedit consonantem, S, converti debet simpliciter; quæ præcedit P, per accidens: quæ præcedit M, transponi debet, id est, fieri major, si est minor, et è contra. Quæ denique præcedit C, denotat syllogismum illum non posse reduci nisi per impossibile. Exemplum sit in hoc syllogismo infrapermo: omnis homo est animal; sed

nullus lapis est homo: ergo aliquis lapis non est animal, qui reducitur ad primum hoc modo: nullus homo est lapis; sed aliquod animal est homo: ergo aliquod animal non est lapis. Prima propositio conversa est per accidens ratione literæ P. Secunda simpliciter ratione literæ S, quæ sequitur literam C; et tandem major propositio facta est minor, et C, contra ratione literæ M.

Reductio per impossibile nullius ferè usus est, sit tamen hoc modo: si quis temere neget conclusionem consequi præmissis, assumimus contradictoriam propositionis negatæ, ut illa conjuncta cum una ex præmissis jam concessis, concludat contradictoriam alterius præmissæ, et adversarius compellamus duas concedere contradictorias. Exemplum sit in hoc syllogismo: omne bonum est amandum: sed Deus est bonus; ergo Deus est ~~bonus~~ amandus. Si negetur conclusio, ita novo syllogismo urgetur ad veram: ergo Deus non est amandus; sed Deus est bonus: ergo aliquod bonum non est amandum: ubi ut videtur in textura Contradictoria majoris conces-

primo: quemam autem ex premissis vel inferenda-
rit, dicitur his verbis:

Maior sit minor, et sit contradictio maior,
dento eclantes in quo per ventitur ordo:
Servat maiorem, variatq; secunda minorem:
Tertia maiorem variat, servatq; minorem.

Caput Quintum.

De inventione medii, ac de locis communibus.

Inutiliter hactenus leges syllogismorum prescripserunt, quibus extrema propositionis cum medio conjungi debeant, nisi artificium ordo demonstraretur, quo medium investigari posset, atq; in ea, quibus extenderetur, quibus ex fontibus, quibusq; locis assumi debeat. Hinc factum est, ut locos quosdam communes excogitarint dialectici, quos argumentorum sedes appellant, quoniam eo his argumenta, sive, ut loquuntur, media deferuntur ad quaestiones probandas. Locitaq; vel grammatici sunt, vel logici, vel metaphorici.

Primi dicuntur illi, qui a etymologia, vel a conjuga-

tis ducuntur: ut de quo affirmatur etimologia, vel definitio nominis, conveniat etiam nomen ipsium, et affirmari possit de illo, sicut e conversio. Exempli gratia: Consul est: ergo consulare debet repudiare. Similiter dum vel rificatur unum ex conjugatis, alterum quoq; verificatur; vg. Socrates justitiam habuit: ergo fuit justus. Sophronius fidem non habuit: ergo fuit infidelis. Loci logici tertium ab accidentibus universalibus, puta genere, specie, differentia, proprio, definitione, divisione, an singuli vim habent peculiares leges.

Prima: quod de genere universe affirmatur, aut negatur, id etiam de speciebus affirmari, aut negari potest. Secunda: sublato genere tollitur species: ut non est figura: ergo non est circulus. Tertia: ponita specie, ponitur genus: ut circulus est: ergo figura. Quarta: sublatis omnibus speciebus tollitur genus. Quinta: de quo affirmatur, vel negatur differentia specifica, vel proprium in quarto modo, eo species, vel differentia affirmari, vel negari potest: ut est rationalis: ergo homo: non est capax scientiæ: ergo non est rationis particeps. Sexta: de quo affirmatur, aut negatur definitio de eodem affirmatur, aut negatur definitum. Septima: cum integra est, et perfecta divisio,

si nulla ipsius parte alicui rei conveniat, ipsum totum di
visum non conveniet; ut omne ens, vel est spiritus,
vel corpus; sed spacium nec est spiritus, nec corpus;
nec colligitur: ergo spacium non est ens. Denique ergo
Cui conveniat divisum, ei aliqua parte convenire de
bet; ut corpus est: ergo animatum, vel inanimatum.

Loci metaphisici ex communibus notionibus entis,
causæ, et effectus; totius et partis, et similibus de du
cuntur: ab idea entis: qualibet est, vel non est: nihil
potest simul esse, vel non esse, Verum non potest regui nisi
ex vero: falsum exixi, vel regui non potest nisi ex fal
so. A causa, et effectu: operari sequitur ad esse: causa
semper est prior effectu; effectus autem semper posterior
est causa. Novilior effectus a novilióri causa produci de
bet. Causa causæ est etiam causa causati; vel effectus qui
ab ista causa producitur. Nihil potest producere sui ip
sum; A nihilo nihil fit; et solius naturæ viribus ex nihi
lo nihil fieri potest. Nemo dat, quod non habet. Effectus
in causa aliqua ratione continere debet. Omnis effectus assig
nari debet et causa. Propter quod unumquodque tale, et illud magis.

Nec, et plurima alia sunt principia, exquibus veluti fontib.

immensa fere cognitionum nostrarum regen exiui va
let; atq. ubexes adeo, copiosq. sunt, ut illorum vis, et utilitas
ipsa pene nobis effulgeat, quamvis illa non inquisiuerimus:
ex illis namq. argumenta, cognitionesq. deducimus, et ui
nihil de ipsis cogitemus. Qui tamen alia pluxima forta
se desiderant eos adire potexit, qui longa de his oratione
disserunt.

Pars Quarta Rumilarum.

Caput primum.

De methodi natura, et Diuisione.

Cum in inquirendo, veritatis studio, cujus amore dia
lecticam, artem instituta esse jam diximus, objecta
concipi, judicia fieri, et varia argumentationis genera
ita formari debeant, ne ingens illa idearum varietas,
judiciorum, argumentationumq. series confusionem,
obscuritatemq. pariat, optimo consilio pluximi ex vete
ribus, recentioribusq. philosophis cetexis rumularum pax
tibus, quibus idearum, judiciorum, argumentationumq.
legex ubexrime demonstrantur, aliam quoq. veluti cox
nidis loco adjungendam esse putarunt, qua claxius exende
xet, qua methodo, et quo xexum ordine hæc omnia dito
ni debeant, ut occulta veritatis investigetur, aut si inventa fue
rit cetexis exendatur.

Ergo methodus, ut ipsa vox exprimit, nihil aliud est, quam via brevis, et expedita inveniendi veri ipsius ve, cum inventum fuerit extendendi. Hinc celebris exoritur quæstio: utrum methodus quarta quædam a Cæteris distincta cogitationis species sit; an vero methodus ipsa ad perceptionem, sive judicium tanquam illarum perfectio referatur? Plurimi existimant nonnullæ cogitationis speciem a Cæteris distinctam; eo quod methodus ipsa neq; aliquid percipiat, neq; judicet, neq; unum inferatur ex alio; sed perceptiones solum, judicia, et discursus antea formatos dirigat, illorumq; vitia detegat.

Cæterum similius tamen est methodum a Cæteris cogitationibus distingui non oportere, cum ad judicii posit ac perceptionem accommode revocari; et certe dum intellectui mixta quædam perceptionis vis inesse dicitur, non solum illum posse intelligimus simplices intuitus rerum imagines; verum etiam advertimus, et experimur, quod ordinem, seriem, nexum, aut repugnantiam, quæ inter judicia, et discursus reperitur, apprehendere, atq; intueri potest; adeoq;

mens nostra methodum adhibere dicitur, ubi varium rerum ordines, illarumq; veriem accurate perpendit. Cæterum sive distincta, sive indistincta cognitionis species methodus dicenda sit, perinde est; semper enim facile intelligitur methodum ipsam ad accuratam rerum cognitionem plurimum conferre. Sed quia quæstiones omnes non eodem ordine, vel methodo pertractari possunt; ideo methodus non semper eadem est; quandoq; enim methodo analitica, sive resolutiva, quandoq; vero synthetica, sive compositiva utimur.

Methodus analitica vocatur illa, in qua à cognitione totius descendimus ad singularium partium cognitionem; ex cognitione effectus ad cognitionem plurium causarum, à quibus ille producitur; ex cognitione rei singularis, atq; composita ad cognitionem simplicium, atq; universalium; ut exempli gratia; ex cognitione totius hominis ad cognitionem animæ, et corporis; ex cognitione febris ad cognitionem causarum unde exoritur. Synthetica vero methodus illa, dicitur, in qua a simplicibus ad composita, à partibus ad totum; à causis ad effectus cognitio nostra gradatim ascendit; atq; ea de causa analytice præferri solet, quia a facilioribus incipit, ut ad difficiliora paulatim

progrediatur. Utrq; enim idem tendit, sed opposita ratione: analytica a rebus ad rerum principia ascendit: synthetica vero a principiis ad res cognoscendas descendit.

Caput Ultimum.

De methodi Legibus.

Cum quæstio aliqua diiudicanda sit, vel occulta veritas inquirenda, prima ac veluti præcipua methodi regula est, ut propositæ quæstionis status clarissime perspiciatur; deinde accuratius inquiri debet, an causæ in illa partes, vel plures causæ possibiles distingui possit, ne forte aliquis illarum aliquis omittatur, ideoq; non integra controversia, sed aliqua dumtaxat pars diiudicatur. Ita Cleomedes tellurem rotundam esse probabat, eo quod illa neq; plana, neq; quadrata, neq; piramidalis, neq; cilindrica, vel ovalis sit. Quod si diligens illa, et accurata partium distinctio adhibeatur, non modo nitidus ordo, et irreprehensibilis perspicuitas orietur, verum etiam repente intelligetur, utrum attributum illud, quod in proposita tesi de subjecto enuntiatur, illi conveniat, sive repugnet.

Exemplo rem exponamus explorandæ est veritas hujus-

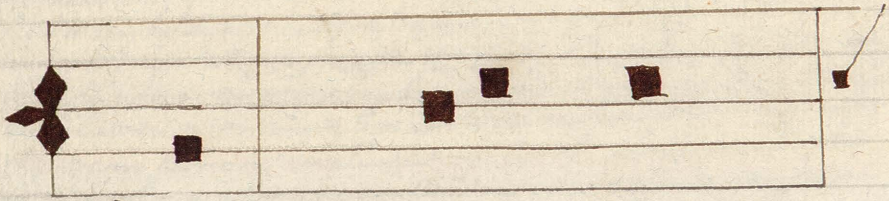
propositionis: tellus est rotunda. Telluris ideam primo concipio, et deprehendo tellurem esse terræ, aquæ, aliorumq; corporum, quæ terrestria dicuntur, Compagem; sed in hac telluris idea rotunditas, vi cujus quæstionis attributum nondum apparet: accuratius itaq; singula telluris phenomena, vel accidentia considero, atq; illud demum cognosco, quod quando tellus inter solem, et lunam reperitur, telluris umbra lunæ dicum paulatim opponit, et sic luna telluris umbram subire, deliquium patitur, illud demum deprehendo, quod hæc telluris umbra quacumq; expanse proiiciatur, vel lunam opponat circulari conspicitur; atq; experimento intellego circularem umbram non nisi à sphærico corpore proici posse: hoc ergo tanquam principium assumo; ergo tellus rotunditate insectatur, ut sic dicam: Corpus illud quod circularem umbram projicit, est rotundum; sed tellus est hujusmodi: ergo tellus est rotunda.

Secunda regula est, quod rectitudinando, ita disponantur ut alia ex aliis ordine videantur, et quæ sequuntur ab his quæ præcedunt, lucem accipiant: ita considero ad superiorem quæstionem dilucidandam pluribus confecte, si tellus circularem umbram projiceret, et primo inquirendum

est, an vexe tellus illam proficiat. Tertia regula est, q̃ omittantur minutissime divisiones, quarum multitudo fastidium parit, ingenium obtundit, memoriam obruit. Quarta arguens sophismata fugiat, quę viru̇ ingenuum non decent. Plura de methodo disputandi, et arguendi, ac de vitiis, quę contra methodum iperam committi solent omitto, quę videri possunt apud eruditissimum Eduardum Corvinii, à quo pene devrupta sunt omnia, quę nunc dicimus. Quamvis enim animo esset longiori calamo ista tractare, tempus breve est nec patitur amplius immorari.

Deus propitiabitur dicat, quę ut vobis proficiant rupex nis dicate muminibus: Laborē perpetuū, ut fastidium tolerabilior appareat ante conspectū Omnipotentis apponite, utq̃ devia ista ab imis ad summa tramiti recto concendant omniū hominū Christū advocatū habete. Ardentissimū in rupex illum Crucis amatorē Andream Apostolum, cujus advocatione, et tutela hanc, quā incolitis domū pii gloriamini, cujusq̃ festivitatis, ac triumphi diem festiva ab hinc singulari, qua avoleti, et proximis diplinoxii officiis gravitate, atq̃ toto ut ajunt organo, Deo favente celebra-

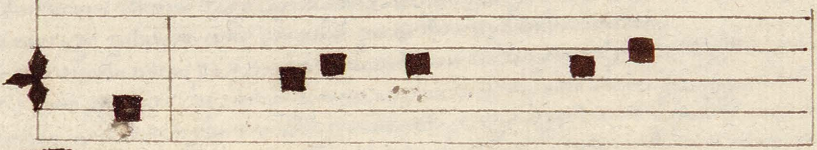
turi sumus: iperti inqua pro ea, cujus
pie in Christo Fere vivere volentib
contingit parte, ut Crucis fe=
xende Victoriam quam=
tacumque sit pietate
colite, ca xexexemi=
mi. Occidentis so=
lem querite.
Anselmū,
et Hūm
ut
Ducem, et Rectorem
habete. Quibus omnibus
prepolatis doni gra=
tis
respondent=
ter equal=
tantibus
animis
pro
oratianis actione
canemus:

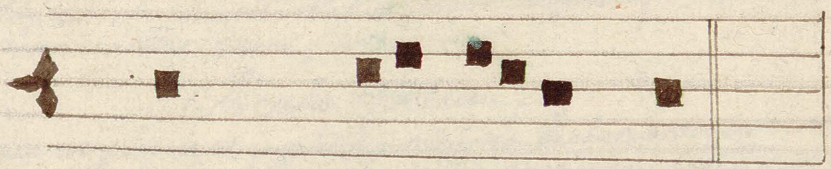
TE DEUM

LAUDAMUS

TE DOMINUM

CONFITEMUR.

TE DEUM

LAUDAMUS

TE DOMINUM

CONFITEMUR

Dividitur secundo logica artificialis in definitivam, divisivam, et argumentativam, supra tres potissimos sciendi modos. Predicti divisionibus accedit alia celebris, et antiqua, logicam distribuens in docentem, et utentem. Docens est, que precepta et regulas dirigendi nadit; utens, que doctrina ultra ista, seu que regulas deducit ad praxim. Ergo Doctrine, in credentia, et memoria logice mobi hec sapiam deliberare sufficiat; et quoniam jam usu invaluit, ut cujuslibet facultatis exordio plures excitentur questiones supra illius naturam reflectentes; potissimum ratione in logica hic ordo servari debet, cum in ejus explicanda natura plura necessario dicenda sint, que pro aliis etiam disciplinis prodesse possint. Sit ergo:

Tractatus primus.

De proemialibus logice questio prima utrum logica sit scientia.

Quinq. habitus pertinent ad philosophum vero ex illorum, quos appellat virtutes intellectuales, mentem ad intelligentia, que est principiorum cognitio prudentiam, que est recta ratio agendorum; sapientiam, qua res altissime cognoscuntur; scientiam, qua res cognoscitur per causas necessarias; demq. et artem, que est recta ratio rerum faciendarum, ut domus, aut alterius operis. Palam itaq. est, logicam neq. esse sapientiam, neq. prudentiam, nec demq. intellectum. Omnis ergo controversia in hoc posita est, an sit scientia, nam sit recte alias in alia questione disputetur.

Ante resolutionem premitto scientiam uti pro habitu per demonstrationem acquisito, et hac solum procedit questio. Nam nulli veteres negarunt logicam esse scientiam in hac ultima acceptione, sed affirmant communiter ceteri omnes, quibuscum viti:

Thesis nostra.

Logica est proprie, et simpliciter scientia. Probatur ratione: scientia simpliciter talis est habitus per demonstrationem acquisitus; sed logica est habitus per demonstrationem acquisitus: ergo logica est proprie, et simpliciter scientia. Illimor in qua stat dificultas probatur: plures in logica dantur demonstrationes, quibus nil objecti proprietates demonstrantur, sed ille demonstrationes requirunt aliquem habitum nisi logicam generatim: ergo. Pa. mi: in logica demonstrantur plures proprietates modo sciendi, definitione enim demonstrandum debet esse clarior res definito; item divisione, quod unumquod

membrum dividens ñ adequet dictum; similiter ℞. loquimur, quod contrahere debet tubur terminis: exp̃ plures in logica dantur demonstrationes, quibus sui objecti proprietates demonstrantur.

Confir.ª: habitus, qui probat suas conclus. ex principiis evidentibus et necessariis, vel est opinio, vel fides, vel scientia: sed logica probat suas conclusiones ex principiis evidentibus, et necessariis: exp̃ vel ē opinio, ū fides, ū scientia; tunc sic: sed logica ñ ē opinio, ñ fides: restat ergo quod sit scientia. Confirmatur 2ª: logica docet formam, qua cetere scientie procedere debent circa suum obj.tum: ergo debet ipsa certo demonstrare illius finem, restitud.m; alioquin cetere scientie periculose logicę rep.t se crederent.

Solvuntur argumenta.

℟ arguitur primo authoritate philosophi secundo metaphisice cap. ten. assentis: absurdum est simul querere scientiam, et modum sciendi; sed logica est modus sciendi: exp̃ dum ipsa queritur, ñ queritur scientia = item libro primo rethorice cap. duodec. inquit: si quis dat lectoribus, et rethoricam ut scientiam, ñ ut facultatem pertractet, imprudenter ē, et eandem rationem subsentit: exp̃ juxta philo.m logicam scientiam vocare imprudentia ē. = Ad arguº. respondeo: philo.s in primo textu mio solum intelligere nomine modi sciendi methodum cujus cognitio scientie propria, et peculiaris, que premitti debet priusquam scientia quis aggrediatur. Et licet intelligat logicam tantum significat, absurdum, sive incommodum foret, si logicam, et alias scientias velit quis addiscere simul; quia ñ ē facile, quod homo duo simul capiat, sed dum ad duo attendit, neutrum capere potest, ut inquit ibidem dr. tho. lect. quin. Ad secundum dicit philo.s loqui de logica ut est in parte topica, et rhetorica, quo modo non scientia ñ ē, ut statim dicetur; cum hoc tamen cohereat, ut in parte demonstrativa sit vere, ac propriè scientia.

℟ arguitur 2do ratione: logica requirit adquiri per demonstrationem: exp̃ logica ñ ē propriè, et simpliciter scientia. Probo antecedens: demonstratio, cum fiat directe logices, semper logicam supponit; sed logica requirit adquiri per id, quod logicam adquisitam supponit: exp̃. = Respondeo negando antecedens. Ad hujus probam dicitur 2do m: demonstratio artificiose facta semper supponit logicam, concedo m; naturaliter facta, ñ m; et contra m, ñ cons.ª: 3tio. Nego logica ñ adquiritur per demonstrationem factam ex directione logice, cum ante logicam logica ñ supponatur; sed adquiritur per demonstrationem solo lumine naturali factam, que minime logicam supponit.

℟ arguitur 3tio: scientia ē Erebus necessariis; sed ea Equibus dirigit logica ñ sunt necessaria; sive sint operationes mentis, sive illius opera, que possunt fieri, vel ñ fieri: exp̃ logica ñ ē scientia = Dicitur ego m; scientia ē Erebus necessariis quo ad exercitium ñ m; quantum ad exercitium, sive connexionem

subj.ᵗ et predicati com. mj.; et sic dicitur ista minor mj. neg. conc. Itaq. scien.ª
dicitur esse necessarii, n quidem in existendo (sic enim solaco[illegible]
Deus foret scientia) sed in verificando, vel quantum ad correspondē
subj.ᵐ terten. et predicata, que considerantur a bilia. Patet hoc in cujusvi
scientie objecto: in morib. Quibus agit medicus; in virtutibus, Quibus
agit moralis; que omnia et necessaria n existant, semper tamen neces=
saria quantum ad essentiam sunt; id est, semper verum fuit, morbum
consistere in desordinatione humorū; virtutes in quadam mediocritate
a ratione tapata: sic ergo quantus definitio v.g necessario n existat
semper tamen verum ē, definitionem debere esse clariorem suo defi=
nito.

Argues quarto: facultas, cujus objectum formale n ē simpliciter civile, n ē
simpliciter scientia; sed objectum formale logice n ē simpliciter civile: ergo.
Probo min: objectum formale logice (ut infra dicemus) ē ens rationis; sed
ens rationis n ē simpliciter civile: ergo. Probo min: quod n ē simpliciter
ens n ē simpliciter civile; sed ens rationis n ē simpliciter ens: ergo. =
Ad argum respondō concessa mj, neg minorem. Ad ejus probationem simi=
liter concessa mj, neg minorem; cujus probationem dist: quod n ē simp.ᵉ
ens nec predicamentale, nec predicabile, n ē simpliciter civile, conc. mj;
ens predicamentale, conc. min; predicabile, n min, et conseq.

Solutio est Divi Thome quæst. rep. Potentia activa dicit ad primum, et opusculo
de ente, et essentia cap. pri. ubi docet ens dupliciter accipi: primo meta=
phisice, et predicamentaliter, prout significat essentiam, sive existentia
rei: secundo predicabiliter, quatenus ē capax ut ejus verificetur propō:
Ens autem rationis licet n sit ens simpliciter in primo consideratione,
tamen in posteriori ē simpli.ᵉ ens; quia eque verificatur de ente rationis,
quod habeat esse pure objective in intellectu, ac de ente reali, quod vere
existat in rerum natura; nec minus certo demonstrat logica Univer=
sali, quod sit predicabile, quam metaphisica de ente reali, quod sit bonum;
quoniam æqualis connexio ē universali logico cum predicabilitate, ac ent=
is reali cum bonitate. Cum ejus adcivilitatem simpliciter sufficiat
hic modus essendi, et precipue attendatur solaconnexio illius cum pro=
prietatibus, consequens ē, ut licet ens rationis n sit simpliciter ens pre=
dicamentale, sed solum predicabile, id sufficiat ut sit etiam simpliciter civile.

Objicies ultimo: logica secundum partem topicam, et sophisticam n pro=
cedit demonstrative: ergo saltem in hac parte scientia n ē. Respondeo
= cum D. Thoma quod si pars logica topica consideretur prout docet mo=
= dum probabiliter concludendi, hoc demonstrative facit, et secundum hoc ē
= scientia; si vero consideretur prout utens hoc modo probabili, sic, recedit ā
= modo scientie; et similiter dicendum ē de sophistica quia prout ē docens ra=
= tiones necessarias, et demonstrativas rationes modum arguendi apparen=
= tes; sed prout ē utens deficit a processu vere argumentationis. Ex quibus
S. Thome verbis n solum argumenti patet solutio, verum etiam manifestū

fatj, quo verum logica sit scientia. Cum enim in solum regulas tradat, sed etiam illis utatur, sine dubio dicimus quendam sunt in illa hec duo munera docentis, et utentis. Asserimus q.e ex D. Thoma illam ut docentem etiam in parte topicaj et sophistica scientiam esse ut patet ex verbis supra relatis; in vero esse scientiam ut utentem in hac parte, quia prout sic solum exercite constituit silogismos probabiles, et sophisticos, qui cum scientifica in sint scientiam generare nequ

Questio secunda

Utrum logica sit ars.

Non omnes enomine artis eque conveniunt. Hinque eam definiunt cum Aris.e: habitum vera cum ratione faciendi; vel cum D. Thoma: rectam rationem operum faciendo id: ars ergo non omnibus artibus, sed solum mecanicis conveniret; efficere enim idem est ac extra facere. Alii autem pro certo preceptorum congerie, que ad finem vite utilem tendunt, ut supra patet. Preterea certum e, preter mecanicas artes, que per facultates corporis, potentias exteriores, et per actionem stricte faciendi exercentur, esse alias plures, et nobiliores, celebri quippe e divisio artium in liberales, et mecanicas que versibus inq notantur:

Lingua, Propus, Ratio, Numerus, Tonus, Angulus, Arma.
Thus, Hermus, Parma, Pater, Vulcanea, Falx, Faber.

Quorum prior indicat artes liberales Grammaticam, Rethoricam, Dialecticam, Aritmeticam, Musicam, Geometriam, Astrologiam. Dicuntur autem liberales, quia exercentur per potentias animeque in servile, sicut corpus, sed libera e, et per actionem lato modo faciendi, ut discurrere, numerare, loqui &. Posterior versus indicat mecanicas, que et serviles dicuntur, nempe agriculturam, venatoriam, militarem, nauticam, chirurgicam, tropeziam, et fabrilem. Quamvis ergo nomine artis frequentius apud veteres intelligatur ars factiva, et mecanica, extenditur etiam hoc nomen ex usu sapientum ad liberales.

Assertio nostra.

Logica in e propriis et simpliciter ars, sed tantum secundum quid, et similitudinarie. Probatur assertio: logica e ars liberalis; sed juxta D. Thomam prima secunde quest.e quinque.a sept. articulo ten. ad tertium ars liberalis solum e ars per quandam similitudinem: ergo = confirmatur: ars juxta philosp. in e habitus cum vera ratione faciendi; sed artes liberales in sunt habitus proprie, et simpliciter faciendi: ergo artes liberales in sunt proprie, et simpliciter artes, sed tantum similitudinarie. Prob. min: facere proprie, et simpliciter est agere per actionem transeuntem in exteriorem materiam, v.g. edificare domum, secare lignum; sed artes liberales in sunt active per actionem transeuntem in exteriorem materiam: ergo in sunt habitus proprie, et simp.r faciendi.

Solvuntur argumenta.

Arguet primo: logica e simp.r scientia licet objectum ejus in sit simpliciter ens, sed tantum secundum quid, silicet ens rationis: ergo potest esse simpliciter

ars

aīs quam vir ejus quod respicit ñ sit simp.ter ejus; aut factibile per actionem tranceuntem in exteriorem materiam. = Respondeo concesso antecedenti nec consequentiam; quia sit logica sit simpliciter scientia respicit quod ejus objectum sit simpliciter quod dictum est ratione precedenti diximus, verificatur: at vero sit sit simpliciter ars requiritur quod sit simpliciter factiva, et ejus objectum simp.ter factibile; hoc autem minime convenit objecto logice, scilicet instrumentis sciendi, quia hec ñ fiunt per actionem tranceuntem in exteriorem materiam, sed per actiones intrinsecas scilicet per actus intellectus.

Replicabit: instrumenta sciendi sunt simp.ter factibilia: ergo logica ē proprie et simp.ter ars. Probatur antecedens: ideo dicitur ē simp.ter factibilis; quia fit per actionem introducentem formam artificiosam in lapidibus, lateribus, lignis &: sed etiam instrumenta sciendi fiunt per actionem introducentem formam artificiosam in objecto: ergo. = Huic argumento respondeo, quod dicitur simpliciter factibilis; quia fit per actionem tranceuntem introducentem vere, et realiter formam artificiosam in lapidibus, et lignis prout sunt ā parte rei, et extra edificantem; at vero logica dum construit silogismum v.g. nullam formam artificiosam in exteriorem materiam immittit, sed solum in objecto; prout sunt in intellectu introducit formam artificiosam fictam, et ñ realem; unde artefacta logicalia ñ simp.ter sed tantum secundum quid, et similiter dicendum de aliis artefactis nominantur.

Quæstio tertia

Utrum logica sit necessaria ad alias scientias acquirendas?

Dupliciter aliquis finis aliquo dicitur aliquid necessarium, vel simpliciter, vel secundum quid. Illud nempe sine quo finis obtineri non potest, simpliciter necessarium dicitur; illud vero sine, quo finis absolute obtineri potest, sed ñ absq. difficultate, et labore dicitur necessarium secundum quid. Quærimus ergo quo necessitati genere logica artificiali ad alias scientias acquirendas requiratur? Nec dubium procedit de logica naturali; hanc namq. ad omnes scientias acquirendas necessariam esse nulli dubium; cum sine rationis lumine mentibus nostris ingenito nulla prorsus cognitio haberi unquam posset.

Et ut aliqua compendiose procedamus advertendum judico, scientias omnes contineri posse vel in statu imperfecto, et incompleto, quando scilicet una, vel altera acquiritur demonstratio de objecto ipsarum; vel in statu perfecto, et completo, cum videlicet acquiruntur omnes demonstrationes, quæ de objecto cujusq. scientiæ acquiri convenerunt a philosophis humanitus consummatis

Prima ergo in hac controversia sententia logicam statuit simpliciter necessariam ad alias scientias in utroq. statu perfecto, et imperfecto adquirendas. Ita plures tomistæ cum Soto, et Lezzia. Secunda logicam dicit necessariam simpliciter ad scientias in statu perfecto, secus vero in statu imperfecto, et ita etiam thomistæ non pauci. Tertia denig. asserit, scientias omnes in utroq. statu habere posse absq. logica artificiali adjutorio. Sententia hæc communis est apud nostrates, doctores societatis, illamq. sequuntur Sconse, nec non plures thomistæ cum Illustrissimo Palanco, quibuscum sit:

Nostra conclusio.

Logica non est simpliciter necessaria ad alias scientias adquirendas, nec in statu imperfecto, neq. in statu perfecto. Duplicem partem continet assertio, quarum prima suadetur. Sine logica artificiali potest intellectus illas demonstrationes elicere, quæ immediate præcedunt ea primi principii per se notissimi, sicut est ista: omne totum est majus sua parte; sed mundus est totum quoddam, cujus pars est terra: ergo mundus est major terra: sed per hujusmodi demonstrationes habetur scientia in statu imperfecto: ergo logica non est simpliciter necessaria ad alias scientias adquirendas in statu imperfecto. Probatur major: intellectus in primum certo, et evidenter cognoscere potest absq. ratione, lumine ea, quæ veritatem præmissæ aud; sed aliquam demonstrationem ea illi evidenter deducere valet: ergo demonstrationem illam efficere potest intellectus sine logicæ directione.

Consequentia legitima est, et major indubia; nam illa propositio: omne totum est majus sua parte, est quoddam principium per se notum adæquate evidenter cognitionem logicæ artificialis non requirens. Minor ergo probatur: solo lumine naturali cognoscit intellectus illa principia: quidquid dicitur de ratione communi, dici debet de omni contento sub illa: quæ autem cadem unitertia aut cadem inter se: ergo evidenter sine logica cognoscere potest dicendum esse de hoc toto, semper, quidquid vere de cadem dicitur de omni toto, scilicet esse majus sua parte, et necessario identificari inter se, quæ in præmissis identificata sunt cum tertio: sed hoc est cognoscere conclusionem ex præmissis evidenter inferri: ergo.

Confirmatur: sola evidentia intellectum convincit, illumq. cogit ad alicujus veritatis assensum; sed ea vi prædictæ propositiones præmissæ aud conjunctum intellectui, et ad assensum conclusionis necessitatem: ergo vi illarum, et sine logicæ directione cognoscit intellectus evidenter conclusionem. = Secundo: quæ vi præmissæ aud adeo evidenter apparent, ut quilibet intellectus illud negare impossibile omnes, sine ullo timore concedunt, evidenter cognoscitur præmissæ aud; sed ita evidenter apparet conclusio, quod nullus illam possit negare, et omnes sine ullo timore concedant: ergo.

Concedunt contrarii sine logica discursum evidentem elici posse; negant tamen discursum illum scientificum esse, vel demonstrativum, quoniam reflexe non cognoscitur bonitas consequentiæ in facto dispositionis terminorum formalium consistentis; quæ reflexa cognitio actu logicus est, qui sine logica artificiali non habetur. Hinc asserunt, similem discursum esse certum quoad substantiam, non quoad modum artificiosum; ergo demonstrativum materialiter non formaliter, et respectu cognoscentis; nam ut quilibet discursus nomen demonstrationis scientificæ necessario conjungi debet cum logica artificiali

cognitione reflexa. Hec ẽ fere tota doctrina adversariorum.

Reficitur tamen: vel reflexa cognitio reponit discursum directum esse formaliter demonstrationem, vel in reponit ẽ illum contineri interpretative: si primum; ergo discursus ẽ formaliter demonstratio, et actus scientificus ante reflexionem: ergo licet ea reflexio ñ recurrat, intellectus vere esset demonstrans, et sciens. Si secundum: ergo omnis discursus quasemus demonstrativus, et scientificus includit formaliter actum logice artificialis: ergo nulla demonstratio physica in ratione demonstrationis, et scientie, ẽ pure physica, redimus quid e pacto physica, et logica: ergo habitus physice se solo scientificus ñ ẽ, cum ex eo solum oriatur demonstratio directa, qua supposita solutione actus formaliter scientificus ñ ẽ, donec per reflexionem logicam in ea talis constituatur; et sequela ita abunda ẽ ab omnibus q. negari debet: ergo. Iliter: habitus physice scientificus ẽ per se: per se ergo actum scientificum producere valet; sed solum substantialem ac rem evidentie, vel demonstrationem directam producit: ergo substantia demonstrationis, vel demonstratio directa scientifica ẽ.

Secundo reficitur solutio a tribus communi, que in rem conclusio nil valida probatio ẽ: prima demonstratio, quia logica atque ex solo rationis lumine, et sine logice directione elicitur; nam si hec directio preiret, logica precepta et arte primam sui productionem, quod repugnat omnino: ergo similiter quevis alia demonstratio sine logica, hac proinde sine reflexione facta, juxta regulas prius acquisitas pro tempore conveniente potest, quia omnia adversariorum arguimenta eque contra primam logice demonstrationem militent, ac contra quamlibet aliam; et alie scientie, sicut et logica habent principia per se nota, que intellectus propria lumine potest ad conclusiones particulares applicare.

Si dicas, primam logice demonstrationem precise directionem ẽ regere, quia illa p.a demonstratio necessario debet esse circa modum inferendi scientifice conclusionem; et hoc ipso ẽ virtualiter directio sui; si hoc inquidicas, contra ẽ primo, quia voluntarie dicitur omnino circa illud objectum versari necessaria, cum nemo ñ potest incipere logica aliorsiendi instrumento? Imo frequenter accidit, ut prius quali debeat esse definitio quam demonstratio requiratur. Secundo: quamvis idea intuitiva directionis natura ad minimum tamen demonstratio, et scientia proprie talis abstracte expressa, et reflexa cognitione de bonitate illationis habita per regulas logice: directio ergo logice ñ requiritur ad scientiam demonstrationis. Tertio: logica idea potissimum necessaria dicitur ad actum scientificum, ut intellectus sciat omnia diluere sophistica, et qui primam logice demonstrationem elicit, dissolvere sophistica nescit, et actum scientificum habet: ergo.

Secunda pars conclusionis facile ex pri.a deducitur, qua re brevitez prob.a: potest sine logice subsidio compa.e concl. scientif.e ex primis principiis immediate deductas, ut probatum manet: ergo et alias ex primis principiis remotioribus, donec omnes acquirat. Cons.a pat.a: conclusiones per prima principia probate ñ minus note sunt, quam ipsa prin.a ipsa: ergo illis uti potest intellectus ad novas alias inferendas. Patet cons.a: ideo namq. ex prim.is princ.is conclu.es deducere potuit, quia illa principia

cognoscit evidenter intellectus sine logica, ac etiam conclusiones ex illis deducere, sunt intellectui evidentes sine logica: ergo potest ex illis propositum deducere novas; et cum his idem fieri potest arguit, successive potest conficere omnes. — Confir.: non careret intellectus demonstrandi efficiendo, nec adducendas aliis debilior redditus per traductionem unius, sed majorem expeditionem acquirit, ut experientia constat: intellectus ergo primi demonstrandi acquisiti, facilius nova acquirere potest, et cum novum illi robur accrescat ex illis, facilius adhuc alios efficiet, donec obtineat omnes.

Dilucidatio objectionum.

Ad 1. primo: scientia adhuc in statu imperfecto habetur per demonstrationem acquisitus; sed sine logica artificiali nequit fieri demonstratio: ergo non potest scientia sine illa acquiri: ergo est simpliciter necessaria ad alias scientias acquirendas. Prob. min: demonstratio nequit fieri nisi ab eo, qui scit comodo, et ex quibus facienda sit; sed sine logica artificiali nullus scire potest comodo, et ex quibus facienda sit demonstratio: ergo. — Ad argum. concessa maj., nego min. Ad hujus prob. dist. maj: demonstratio nequit fieri nisi ab eo, qui scit comodo, et ex quibus facienda sit demonstratio in communi, neg. maj; in particulari, subdist. maj: nisi ab eo, qui scit regulariter, et per comparationem ad regulas, neg. maj: nisi ab eo, qui scit ad minus exercite, conc. maj, et sic distincta min, neg. conseq.

Ad 2. ergo ut logica nescit quidem tradere regulas in communi pro construenda demonstratione, neg. demonstratione particulari ad regulas comparanda; potest tamen adjectis juxta, et speciebus evidentibus discursum conficere, quo evidenter convincatur de contemptore objecti, qui discursum per se ipsum exercite intelligit, addat se curiosum esse, quod hic, et nunc ita discurrere debeat, et bene discurrat. Nec ad hoc necessariam judicamus reflexam cognitionem, sed cognitio exercita sufficit, hoc est, cognitio indistincta demonstrationis presentis: quod manifestum est in prima logica, quae necessaria formalia debet in precedente scientia reflexa, et signate oriente, comodo, et ex quibus facienda sit demonstratio.

Replicabis: qui demonstrationem elicit sine scientia reflexa aut oriente comodo facienda sit demonstratio, materialiter tantum demonstrat; sed demonstratio pure materialis non sufficit ad scientiam adquirendam: ergo. Ad prob.: qui dicit verum nescienter et dicere verum materialiter tantum dicit verum: ergo qui elicit demonstrationem nescienter signate, et reflexe se demonstrationem elicere, materialiter tantum demonstrat. — Ad hoc objecto praecipue in principiis in prima logica, demonstrando. Respondeo ut ag. nego antec. et conseq. Ad prob. dist. antec: qui dicit verum nescienter signate, et reflexe se dicere verum, materialiter tantum dicit, neg. antec: nescienter etiam directe, et exercite conc. antec. Sicut enim ille qui in actu exercito ita sentit, quod loquitur

formaliter dicit verū, licet per reflexionem n sciat, quid sit verum dicere; eta similiter ad demonstrandum form. reflcit in actu exercito adverte re, et enim veritatem premissarū evidenter concl.m inferentiā; quod intellectus cognoscit penetratq.e vim, et efficaciam demonst.ū tum exercite, tum etiam per reflexionem logice naturalis; et ideo talem discursum scit proferre alius incertis: unde exemplum apponitur retorquetur: nam qui inadvertenter, id est, aliud dicere vellet dicit verū aut mend.m pure materialiter dicit; attamen si in ipso exercitio dicendi habeat fallendi intent.m, tunc certe form. mend.m, etiam si nesciat definire mend.m, neq.e ejus natura scientifice calleat.

Objicies 2do: qui n cognoscit evidenter bonit.m cons.e nequit habere scient.m illius; sed bonitas cons.e nequit cognosci sine lo.a artif.i: ergo. Prob min: bon. cons.e est consor. cum neq. logice; sed cons.a ita cognosci n potest evidenter sine lo.a: ergo.—Conf.r: cons.e est obj.m lo.ae; et lo.ae ipsius est prop.a ejus, sup. ass.; sed prop.a obj.i sine lo.a nequit cognosci: ergo.—Ad 2.m nego. min.: dicti 2di maj: qui non cognoscit, nec cognatē, seu ref.; nec est evidenter bon.m cons.e nequit habere scient.m illius; cons.a maj: qui n cognoscit precise cognite aut ref.; neq maj; est nic dicti min.e neq cons.a: per quod constat ad proba.m

Ut aliq. ergo scient.m habeat, sat est quod exer. cognoscat, quamvis n cognite et ref.e bonit.m cons.e, quod adeq. lo.a artif.i cognoscere valet. Cognitio namq. exer. ē ipsamet demon.i dicta cognoscens identitatem exti demonū, ut simulad vertat, et attent. illat. obj.m; id ē, necess.m connexa obj.i concl.i cum obj.o premissarū; quę attentio indicatur particula ergo. Cognitio vero reg.a scię. cog.o ref.a. Exacta disp.e terminorū for.m ad concludendum. Itaq.e dicendum cognoscit evid.r illat. objectivam formi.m etiā exer.te cognoscit; id ē, exercitio ipso cogn.a evid.r connexionis objectorū, reddit int.m omnino rec.m Exactit cons.e formi.m. Hęc rec.a in eo consistit, quod intellt licet actu n reflectat, sic tamen affectus sit et quandocumq. interrog.a an sui discursus formalis habeat hęc et multa alia ad id conveniant, illico reflectat evid.r et asserat indubit.e

Ad conf. Dist. maj: bonitas primaria, et essen., neq maj: secundaria, et accid.a; conc maj et conc.a etiam min.r neq cons. Duplex bonit.s potest habere cons.a; alterum essentialem, et primario in es consistit; quod concl.r infallibiliter inferatur ex præm.is; alterum secundario et accid.r; quę derivatur ex confamilitate cum neq.e lo.ae, et in tali confamilitate consistit. Prima bonitas ē essen., et ipsa essen.a cons.ae, et cognosci potest sine lo.a artif.is. Secunda vero ē pas. cons.; et cognosci nequit sine lo.a artif.i. Sicut in domo dup.r invenitur bonitas prima, quę consistit in eo, quod proteg.t ab eadem tempestate. Secunda in eo, quod sit conformis neq artificialibus regulis; et ē essentialis domui, et cognoscitur sine arte; secunda vero ē pas. cons.ae et cognosci potest.

Ad 2.m min. ab Achit.e cognosci potest.

Ad quer. 1.ae: demon. scientifice formaliter arte fit.; sed arte non sit ex termino liquet, necessario pendet ab arte, et ab ea dirigente fit: ergo demon. scientifice necessario pendet ab arte logica.—Conf.r 1.o: ut quis perfecte efficiat artefactum debet esse naturaliter structurę illius; sed esse naturalis artefacti demonstrationis pertinet ad lo.m; sicut naturalis redditio structurę domus pertinet ad architecturam: ergo.—Ne.o: nequit acquiri scientia sine modo sciendi; sed lo.a juxta 1.m; est modus sciendi generalis ad omnes scientias: ergo neg. haberi scientia sine log.a. Ex 1.o: demon.e est proprium logice in quarto modo:

requit exp̃ sine lo.ª scientia. Ad arg.um dist. maj: demonstratio scientifica formaliter ex arte facta vel in actu pri.o vel in actu 2.o, conc. maj: in actu 2.o precise, neg. maj, et sic dist.r min.; neg. cons.m: demon.o ipsius scientif.ª non necessario ē ex arte factum in actu sec.o quod ē, quid actualiter factū ex directe ex arte; ē tamen necessario, et formaliter ex arte f. in actu pri.o; hoc ē, opus esse capax ut fiat ab arte, habentis intrinsece rectitudinem, et perfectionem, quam ars intendere potest. Arte f.m in actu pri.o non necessario pendet ab arte, sed fieri potest a solo intellectu licet difficulter, et cum pericolo frustrandi; ut cognoscere debent adversarii in pri.o demon.o logicæ, quæ ceteræ artes, cum tamen non fiat ab arte log.ª.

Ad pri.m confirm.m dico, quod ut quis perfecte eliciat artef.m in actu pri.o non debet necessario veræ rat.m structuræ illius desumptæ ex consonantia cum præceptis universalibus artis, ut patet in exemp.o pri.e demon.is; et etiam ornate locutionis, quæ naturali facundia passim obtinetur sine arte rhetoricæ: sufficit ergo quod intellectus rat.m structuræ noscat in particulari, per cognit.em experimentalem, quæ ostendat evid.m structuram hic, et nunc aptam esse ad convincendum, & quo etiam ex excitet certificat demon.o p/a. Ad sec.m neg. p.; vi potuit acquiri scientia vivæ modo sciendi passivo, et dialectici ē, vivæ demonst.æ; benetamen vivæ modo sciendi activo, seu, directivo, et reflexo, qui tantum vertitur vocatur log.æ modus sciendi generis scientiæ. Ad tertiam neg. antec. quia demonstrare propriissime ē cujusvis scientiæ, et solum ē propriissimum log.æ dare modum demonstrandi, vel neg. ad demonstrandum probitatem.

Arg.o quæ.o ign.r log.ica habere neg.t assensum firmum, et evid.m, sed assentiens ē firmus, et evidens: ergo ignorantia log.æ neg.t habere assentiens. Maj. prob.r: assensus firmus, et evidens ē ille, a quo rubricator facile dimoveri non potest; sed ign.a log.æ facile dimovet potest ab assensu concl.: ergo. Prob.r min. p.o: quia rectura log.æ, cum quovis dissensu cohonestat formam falsi, tam ex parte materiæ, tum ex parte formæ: ex parte evidentiæ, quia licet neg. propositum sub omnimodo rationis veri, sæpe etiam propositum paralogismi sub omni.o veri ratione. Ex parte vero formæ, quia formam illationis sine log.a noscat, et excepto ignaro log.æ nihil decernant intentiones propositionis: homo ē animal, et homo, quare tamen varie. sæpe vitiabitur illogistica forma. Prob.r 2.æ min.or præcedentis syllog.: quia ut demon.o formata habeat scientiæ propriam, talis esse debet, et ut neg. in ea quisquam erroneæ nec quibuslibet adversantibus impulsibus mutare debeat, ut docet maj. Ratio: at ign.a log.æ quamvis in contrarium sophismatis facile mutatur: ergo. Tertio: quia dicere mentem nec syllogismi demonstrat.æ a sophista in illum habere ut infallibilem, neg. formaliter, et evidenter concludi potest assentiri: ergo.

Resp.o ad arg.m neg.o maj: ad prob.m dist. maj: assensus firmus ē ille, a quo rubricator nexu, et ex mat.ria facile dimoveri non potest, conc. maj: per accidens, nat.e rubricatoris, et ab extrinseco neg. maj; et eodem modo dist.o min. neg. cons.m: sic ergo ign.a log.æ assensum præstat firmum et evidentem, primis principiis, quibus sciat dissolvere sophismata, quæ contra ea fieri possunt; et sicut in theol.a eumdem assensum præstat alteri fidei, licet hæreticæ adquisitæ

solu[m] nesciat; ita nimi[s] posset intel[l]. ass[n]. evid[r]. et finum certel[r] p[r] hoc ex; quin paralog[s]. et sophis[ta]. quibus solet veritas obscurari, dissolvere valeat. Tota exp[o] fermi[e] assentus scientifi[s] in conc[o]. in eo, quod intel[l]. sophis[ta] coleat et diligat; sed precaue nititur indole vere evidentie, que per se, et formam excludet omnem formidinem, nec patitur intellectum ullatenus dubitare, quamvis reflectat, et circumspiciat, in precise quia proponit obj[m] sub omni[a] pati[e] veri, sed quia tali proponit clare, et omnino capiat ass[n]. int

Hec autem evidentia tenebr[s] demon[e] directa, sicuti in ass[n]. primorum principiorum ope lo[e]. Contra accidit in paralogismo, qui nunquam proponit obj[m] sub tali, et tanta veritatis specie, ut intellectus nimis depresso deprehendere falsitatem, sicut re ipsa deprehendere nunc hic, qui propriis experiri incessanter artem solvendi fallacias. Nescivit quidem ignarus lo[e]. num suus dic[o] habeat rotam illam formam, rectitud[o] quam prescribunt logici, attamen dubitare non potuit quin forma hic, et nunc habeat quidq. respect ad intell[m] plene convinc[e], quod satis e ad scien[m] dinc[e]; et ad formidinem excludendam. Discretio inter illas proprietates postulat in p[r]a minoris proba facilis e cuiusvis ingen[o] mediocriter solenti, et gratis dicitur indigere luce dialectice artificialis: et per hoc contat ad illa proba[m].

Ad sec[m] neg mino; nam experientia docet ignaros lo[e]. in his, que remel evid[r] nocuerit pertrahere, imo deceptos sophismatis, que dissolvere nesciunt. Tenta quero persuadere rustico se esse hominem illo sophismate: quod ego sum, tu non es; sed ego sum homo: ergo tu es homo. Tirum forsan, et dubium non infexes; et licet sophis[a] deludere cederet, id esset per accidens ex imbecillit[e] intel[l]; quin indeprehensum locum esse formidini in sensu compo[o] prioris assert. ——— Ad ter[m] neg quod ego lo[e]. non discernat in particulari discursum evidentem a illo[o] fallaci; experietur semel se alterno pro altero evidenter convinci. Nisi cum vere autem in communi, sive per regulas generales demon[e] a sophism[a] pertinet quidem ad lo[m], sed necessarium non e ad scientiam directam Objecto.

Sequitur quinto ad authoritate: primum enim V. Philo contra academicos libro tertio capite unquis: si vero ea nescit dialectica non pertinet ad sapientiam epis cognitio ——— item cap decimo sexto dial[e]. vocat partum philos[a] formatrices et studiosi que quasi ipsa sapientia omnino esse non posset. Item alibi sic & lo[a] log[e]: hec docet docere, hec docet discere, scire, sola scientes facere non solum vult, sed etiam potest. Heinde Boet; Hector primo posteriorum lec. 4. autem lo[m] dicit necessaria (ad hominum ipsa actum rationum ordinate faciliter, et sine errore procedat; at procedere sine errore simpli[r] necessarium est ad scientiam: ergo.

Ad primum huius testimonium nihil obest si legatur integre sic enim habet: si vero earum nescit non pertinet ad sapien[m] epis cognitio, sine qua esse sapiens potuit, et superfluo, utrum vera sit, positive percipere querimus. Ubi aperte videtur, quod lo epis non sit sufficiens adiumentum dialec[e]; sed ad dialecticam ipsa, que ex ipso, quod non addit in tali sapiente, ad epis sapientiam pertinere non potest. —— Secundo testimonii respondetur, quod sapientia plenorie q. perfecte esse non potest sine dialectica, cum hec sit una e spantibus sapien[e]. Cum autem sub dubio relinquat hic an sola dial[a] vitra sap[m], causa e epis concursus utrumque valet in omnem scientiam, si cepit, qua dialecticam movet, sam quodammodo pondet virtualiter omnem scientiam.

Sed hinc inurgeo: ergo 1a. 2e causa universalis ad omnes scientias: ergo concursus ejus simp. necessarius 2e, quem admodum concursus causæ 2dæ celestium ad omnes effectus sublunares; et concursus, seu directio prud. 2e ad omnes ~~actus~~ voluntatis. Resp. quod 1a. 2e causa universalis instrumentalis, artificialis, et eminenter contenta in alia causa universali principaliori, nempe in intellectu, qui se solo replere potest ejus influxum. Hujusmodi autem causa universalis n 2e simpliciter necessaria; licet necessarie sint causæ celestes ob rationem in oppositam; et licet dem concedatur de prudentia acquisita, eo quod voluntas, utpote potentia cæca sine præsentia luc. prud. 2e nequit omnino circumspecte operari. Denique intex. testim. 0 volumus intendere Thom, ut sola 1a. posit facere scientes quantum ad notitiam scientif. 2e modo sciendi quæ cujuslibet scientiæ plene perfecto extrinseca 2e, et accidentalis. — Ad testimonium 1i Thom. 2e dicimus, quod ut scientia acquisita, necessarium 2e procedere sine causa inerrabili, sive in correcto portam enim necessarium 2e præcedere sine causa, qui mox animadverso, corrigatur: et theolog. 2a. Th. quæ verbis illis ordinate, et faciliter, satis indicat necessitatem secundum quid, sive ad melius esse. Sine aut dignanis 1a. concurrens in progressu scientiarum potuit animadverti et emendari naturali perspicacia; quemadmodum qui sine itinerariis homina proficiscitur, licet sæpe deviet, potuit error. advertere, et iterum, atq. iter. in viam regressus, ad terminum tandem pervenire.

Ad quæ ultimo: quamvis intell. sine 1a. posit uniam, vel alt. demonstrat. 2e licere, n tamen omnes adsciri. in statu perfecto necessarias: ergo quamvis 1a. necess. n sit adsciri. in statu imperfecto adquisito, simp. tamen necess 2e ad illas in statu perfecto. Prob. antec. primo: quamvis ali. posit sine speciali gratia unam, vel alt. tentat. superare, unum, vel alt. opus elicere bonum, n potest tamen sine tentatione superare nec omnia op. bona etiam difficillima exercere: exp. secundo: licet naturo sine ante medica plures posit superare morbos, n tamen omnes: exp. 11 distinct antec. n potest omnes, potentia moralis conc. antec.: potentia physica neg. antec, et cons. Ad pri. prob. eodem modo respondendum 2e. Neg. sicut ex eo, quod posit qui sine speciali auxilio unum, vel alt. opus bonum elicere, una, vel alt. tentat. superare inferunt theologi, quempiam sine speciali auxilio potentiam physicam habere, licet n moralem, ad omnes tentationes superandas, omniaq. facienda opera bona; ita simil. inferri potest a nobis, intellectu potente una vel alt. demon. elicere, omnes efficere posse, potentia quidem physica n morali. Et hanc partitam 2e oppositum: n enim volumus ut ex determinis valeat exequi. ab una vel altera parte ad totam collectionem, cum recurrat ope incolle. 2e reperire quæ 2e species, quæ dantur in singulis partibus. Dicimus igitur quod tractata collectio demonstrationum in scientiis n addit speciales difficultatem supra primas demonst.: unde quamvis veritatem, voluntatem, ex quo posset unum, vel alterum opus bonum, n posse efficere omnia, vel quia datur speciale difficultas in uno opere alio, vel quia 2e defectus invenitur in voluntate: hoc n evenit in nostro casu; nunquam enim præ labitur defectus inducit in intell. 2e ad quam libet demon. 2e, nec difficultas naturali integris inexperabilis.

Ad recu.m probationē nec, pacitatē; vel quia falsū ponit, vel quia, quam vē
vērū ponat, nō infert primū principiū rationē diuina. Impossibile enim nullus fovean
e morbus, quem robusta aliqua natura physica superare nō possit, si mo
do superabilis sit ab arte medica; imo passim videmus ā natura pex
ficī, quod medicina desperat. Deinde disparitas in aperto ē; tum quia
naturæ robur physicū nō continet eminenter ea, ad quæ medicam, sicut
intellectus continet lo.m; tum quia naturæ vires per iteratos morbos de
crescunt, intellectus vero vigor accrescit per iteratas demonstrati.
Observandum tamen ē, nos in hac quæstione semper loqui de intelle.tu
humano acuto, et ingenioso, quod enim alterā contineat rudi, vel tar
do per accidens, exit. Loquimur item de naturali potentia, vel suffician
tia physica intellectus; nec nos quemlibet admittere, si quis velit, necessitate
moralem lo.m ita scilicet, ut scientias acquirere in statu perfecto dificī
limum vel impossibile præsidio, et multis forsan obscurent unquam.

Quæstio quarta

Utrum logica sit scientia practica, vel speculativa

Distinguuntur aliqua, et rationes in oppositum.

Circa triplici capite dicunt scientia practica, et speculativa vel per finem
tantum, et objectum, et per modum procedendi. Ab primo, quia, cum
tales finis sit veritas, practica dicetur ea, cujus ut inquit philo.s dicunt
ex objecto, quia practica dicit ordinem ad operabile, speculativa vero ad
actu dictante commodo nec fieri debet, speculativa vero dicit ordinem ad
speculabile medio scilicet actus nihil ad illius finem dictantis, nō obstante ejus
essentiam, patet ergo. Secundo dicunt dicimus per modum procedendi,
quia speculativa nunc procedit per modum resolutionis, practica
vero modo compositionis procedit per ordinem, dicendo scilicet unum, quo

Sed contra objectum faciendum est.

Sed contra quod videtur ad hoc quod dubitatio evitetur conjicit tp. ratiōn.m, quæ nom.
opponitur pro tali intell.tu, et an sit opus intellectus dicendum ut pro
tale an vero tantum ut pro. Certum namq.e est opus intellectus in mentre
in potentia ad materiam, sed unico circa quod operatur inventionalia veritatis, quod
si ipsis determinatis operetur, practicus, et simp.r tribuatur, speculativus, pariter simp.r
practica dicenda est, non autem simp.r speculativa. Omissa ergo opinione,
aliās probabili, ut mente logicæ esse simp.r practicam, et simp.r speculativam, quæ
Suarius, et Bolquchia percipue tribuit, in malam confusionem ani
mum inducet.

Dicendum ergo in pto. vera, veriorque opinio pa.e Thomistarum, et scotis
tarum cum nobilibus doctoribus, qui quemque quidam prologuis principiis
finis actus alterius potentiæ ab inte.or, quæque elicit confirmatur rationi
nectens, quam ostendit, manifestum, amplectuntur citati doctores; ideoq.e
asserunt nullum actum intellectus debere practicum appellationem, ac opus
simp.r tale, consequenterq.e defendunt logicam simp.r speculativam esse.

Hi autem ē expone cōtradicunt nominales, et plenig. sectatores recentiores; qui cum eximio Doctore asserunt ad oratione practicā recte se habere quod sit actus in potest. nostra constitutus, quatenus dirigibilis, aut regulabilis per rationē humanā; cumq. totū hoc actibus intellectus conveniat, firmissime tenent lo. ēse simp. practicū. Quelibet ergo ex his sententijs totam hujus questionis machinā supra liberā acceptionē hujus vocis practici fundat; neutra tamen earum dicendi modū efficaci aliqua ratione suadet. Ultimus vero a Thomistarum opinione nō recedendū; pro illaq. explicanda sit:

Nona conclusio.

Logica scientia simp. speculativa. Prob. 1. conclu. ex D. Thoma 1. p. 1. rec. Questione 57. arti. primo, ubi ait: practicum, quod dicitur cognitum speculativum, nihil habet operē existens: nunc: sed opus ad quod dirigit log. non ē opus existens: ergo. Nec: opus ad quod dirigit log. ē constructio syllogismi pro adversarios; sed constructio syllogismi ē tantum improprie, et similiter opus: ergo. Nō min ex D. Thoma 1. p. rec. questione 57. articulo 3. ubi ait in ipsis speculabilibus inventa aliquid per modum cujusdam operis; puta constructio syllogismi, opus numerandi, et mensurandi: ergo. Postio recū rec. quæstionis articulo 2. asserit ad intellectum practicum, dari autem speculativam ordinatā ad compon. propos. et syllog.; sed log. ordinatur ad compon. propos. et syllog.: ergo.

Prob. conclu. ratione ē prioni: habitus cujus finis ē speculativa veritatis ē simp. specul.; sed talis ē log.: ergo. Prob. min: finis log. ē diriger intellectum ne erret nec falsitatem incurrat, sed dirigit ut inveniat veritatem; sed in hoc stat formaliter speculativa veritatis: ergo. Maj ē certa; nam log. habitus rationis ratiocinatæ, ut homo in ipso actu rationis ordinate, et sine errore procedat. Min vero suadetur: cognitio cujusq. falsitatis, et ignorantiæ fit per notitiam claram, et certam ejusdem per formam directe oppositā; sed notitia clara, et certa ē formaliter contemplativa, et speculativa veritatis: ergo.

Confirm. ex eodem fundamento ad oppositum: ideo log. est simp. practica, quia habent pro fine aliquod opus; sed hoc ē falsum: ergo. Maj ē doctrina adversariorum; min vero prob.: nihil habet pro fine aliquod opus, est constructio syllogismi; sed constructio syllogismi ē finis log.: ergo. Prob. min: illud ē finis log. in quo hoc ultimo stat, et quiescit: sed log. in ultimo stat, et quiescit in constructione syllogismi: ergo. Prob. min: dum log. dirigit intellectum ut hujusmodi syllogismi conficiat: omne enim universale logicale ē prædicabile de multis; sed genus ē universale logicale: ergo genus ē prædicabile de multis; nihil fit in constructione talis syllogismi, sed in contemplatione veritatis, et scientiæ generis propriæ: ergo.

Prob 2e: conclusio rationes: scientia procedens ex principijs speculativis ē simpliciter speculativa; sed lo. ē huiusmodi: ergo. Prob 2a mini: principijs ex quibus procedit lo. sunt illa: que sunt eadem intentionis, sunt eadē intentionis: quidquid dicitur aliqua ratione communi; dicit debet omni contentā sub illa; ac nonnulla alia his affinia circa materiam definitionis, divisionis, et argumenti; sed huiusmodi principia plane speculativa sunt, et sic talia pertinent aliis scientijs speculativis ad suas conclusiones probandas assumunt: ergo. — Conf. facultas; que respicit pro objecto speculabile, ut talis ē simpt speculativa; sic se habet lo.: ergo. Prob mini: lo. respicit pro objecto objecta alias scientiarum ut artificiose disposita per formam modi riendi; sed obj. ut sic disposita, sunt aliquid simpt speculabile, et nullo modo operabile: ergo. Prob mini: tria objectis ut artificiose disposita habet lo. quid operetur: ñ enim operari potest materiarum, sive subiecta secundā intentionis objectivē; neq formā, sive secundā intentionis objectivā aliqua vera operatione facit: ergo.

Solvuntur argumenta.

Objicies pri: juxta Philo. primo metaphisice lectione tertia scientia speculativa queritur propter se, et propter precisam contemplationem rei objecti; sed juxta D. Thomā ibidem lo. ñ queritur propter se, sed ut introductoria ad alias scientias: ergo. Conf. primo: scientia que ñ sistit in contemplatione rei obj; sed ad aliud ordinatur, ñ ē simpliciter speculativa; sed lo. ñ sistit in contempl. rei obj; sed ad aliud ordinatur, scilicet ad formationem illius: ergo. Conf. 2a rei: sicut ars edificandi dirigit operationes manuum, ita juxta D. Thomā lo. dirigit operationes intellectus; sed quia ars edificandi considerat domum ad illam efficiendam ē simpt practica: ergo quia lo. considerat modum riendi dirigendo ad ejus eformationem, erit simpt practica.

Ad argum. resp. dist. 2dum maj: scientia speculativa principalis queritur propter se conc. maj: scientia speculativa ministerialis neg maj; hec certe ex natura sua intacta ē, ut ceteras scientias recte speculentur veritatem: nec ob hanc rationem amittit, imo retinet rationem scientie speculative, cum ordinetur ultimo ad rectam speculationem veritatis; licet solum sit scientia speculativa ministerialis, erit reducta ad alias principales. Ea enim ē conditio scientie ministerialis, et subalternate, qualis ē lo.; ut quamvis speculativa sit, et ex fine proximo merito queri possit propter se ipsa, ordinetur secundario, et ultimo ad scientiam principalem, et subalternantē, tanquā ad habitum preexistentem.

Ad confirma. dist min maj: si ordinetur ad aliud extra genus contemplationis conc maj: intra genus speculationis, neg. maj

et sic distincta mihi, nego conseq. Nam licet lo.ª sit vitat in contemplatione sui obj.ti, sit tamen in contemplatione veritatis in genere; illam enim respicit tanquam ultimum finem, diriget. intellectum ad speculandū medio suo objecto, media scilicet demonstratione veritatē. Ad secundum conceditur prem.ª nego conseq. Disparitas stat in eo, quod dum aliquis edificandi ordinatur ad construendū domum, ordinatur ad aliquod opus simp.r tale, quod ē extra genus contemplationis; at vero constructio modi vivendi vt ē opus simp.r, vt dicit Thomas, per modum cujusdā operis, et ē intra genus contemplationis; unde patet ad 2.um vt ē ad 2.um.

Replicabit primo: lo.ª dirigit scientia prac.; sed scientia prac.ª ordinatur ad opus simp.r tale, et extra genus contemplationis: ergo lo.ª ordinatur ad opus simp.r tale, et extra genus contemplationis. V.d.: licet opus, quod dirigit lo.ª sit intra genus contemp.is, respicit, quod illud lo.ª respicit modo directivo, ut sit simp.r prac.: ergo. Prob.r ant.: licet actus studii sit speculatio, et intra genus contemplationis, prudentia regulans illius ē simp.r prac.ª quatenus dirigit ad illud modo directivo: ergo respicit, quod lo.ª tendat ad suum opus modo directivo, ut sit simp.r prac.ª ——— Ad pri.m respondeo distinguendo maj.: lo.ª dirigens scientias prac.s in quantū practicę sunt, nego maj.; quatenus scientię sunt veritatis demonstrativę conc. maj., et sic distincta mihi, nego consequentiam. lo.ª per se tantū dirigit cæteras scientias, ut recte demonstrent veritatē, in quo mera inventiva speculatio. Quod autē aliquę scientię ordinentur ad opus per accidens ē respectu lo.ę quę tantū curat de veritate scientiarum minime vero de opere exteriori dirigendo. Patet hoc in prud.ª quę, speculativa sit ē, esto dirigat cognitionem speculativā; quia primitus illam vt dirigit prout speculativa ē, sed solum prout ordinabilis ē ad finem extrinsecū, qua notione modū practice conditionis subinduit. ——— Ad secum negatur. Ad cujus prob.m nego cons.am; nam prud.ª vt ideo practica ē quia tendat modo directivo circa actus studii, sed quia dirigit immediate voluntatē, ut applicet intellectū ad studendū cum ordinatione extrinseca ad bonum finem, quod ē extra genus contemplationis; at vero lo.ª dum directivo modo procedit, vt dirigit immediate voluntatē, ut applicet intellectū ad demonstrandū p.r ē, sed precise immediate dirigit actus intellectus, quibus vera sp.lr scies sed o: scientia, quę respicit suum obj.m ut operabile dirigendo ad illius constructionē, ē simp.r practica; sed lo.ª respicit de mor.m ut ē, quę ē ejus obj.m ut operabile, dirigendo ad ejus constructionem: ergo lo.ª ē simp.r practica. Conf.r: lo.ª procedit modo compositivo circa suum obj.m; constructio namq.ª artificiosa instrumentorum sciendo vt ē

resolutio, sed compositio illorum, atq; adeo propriè; sed scientia speculativa nequit procedere modo compositorio, sed tantùm modo resolutorio: exempl. Resp.o distinguendo maj: scientia, quæ respicit suum obj.m ut operabile, dirigendo ad ejus constructionem medio actu, qui sit simp.r speculativa, & simp.r practica, nego maj: medio actu, qui non sit nisi simp.r speculativa, conc. maj: et nè dist.a min: nec conseq.

Dicimus ergo directionem lo.cam circa primum obj: constructionem intra limites speculationis contineri; cum sit ordinatio actuum intellectus circa verum, et intelligibile, quæ nequit non esse vera contemplatio: quare dum lo.a respicit suum obj.m ut operabile, dirigendo scilicet ad artificiosam constructionem definitionis, divisionis, et argumentj; id efficit, non ut intellectus pura illa constructionem percipiat, sed ut tali mediante constructione cognoscat, sive speculetur naturam, et proprietates istæ definitionis, divis.; et argumenta, quæ sua tecnica cognitio digna sit, ut propterea queratur. — Ad corpus. dist.o maj: lo.a procedit modo compositorio ad contemplationem, conc. maj: modo compositorio alterius operationis, nego maj; et vic distinta min.r nego conseq. Pro.r lo.a procedit modo compositorio, quatenus dirigit ad compositam contemplationem, sive demonstrationem; cæterùm hæc reflexè et non simp.r practica; omnes enim scientiæ suas demonstrationes componunt, et tamen plures sunt simp.r speculativæ

Requiritur ergo ad aliquos sueri.s ut simp.r pract.a, quod dirigat ad compos.m operis exteriorij, et simp.r talis; quia omnis operatio, seu constructio artificiosa est propria, sed illa dumtaxat, quæ est actus alterius potentiæ ab intellectu; ut patet in achibus numerandi, mensurandi, et efficiendi mathematica figmenta, quibus non propè, quoniam directe ad intellectum spectant, in quo nulla operatio habet rationem propriam. similiter ergo dicendum de electione instrumentorum sciendi, quoniam et illa opus intellectuale est, imo non opus, sed admodum cujusdam operis, et dexteritatis speculabilis, ut videmus 6.o Eth.c Unde et lo.a ad summum erit similitudinaria, et secundum quid practica; speculativa vero simpliciter.

Tractatus secundus

De objecto lo.e quod erit ut obj.m adequatum lo.e

Notandum aliqua de objecto ut communi, et remote respectu nostræ

Obj.m cujuslibet facultatis, et primum spectat, dictum illud, quod de oculos facit, vel nisi aspectabilia ponitur: à visu enim, qui notior est nobis, omnium nostra videtur. si vero non significativum earum attendas

obj. 2 quod nisi actibus attingat potentia, sive illa sit spiritualis, ut intellectus, et voluntas, sive materialis, ut quevis alia potentia sensitiva. Sic color. v. g. obj. potentiæ visivæ, sonus auditivæ, et cetera intellectus, bonitas voluntati sola potentia propriæ accipit obj., et illud attingit, sicut sua propria intelligibile, videlicet. Obj. aliud est materiale, formale aliud. Materiale est ipsa res circa quam facultas quælibet versatur. Formale vero est ratio illa, secundum quam res ipsa a facultate vel habitu cognoscitur: sic obj. materiale visus sunt res quæcunque videntur; color vero obj. formale. Cum vero medium aliquod intercadit inter potentiam, et obj., ait ipse, per obj. attingi, dicitur obj. quod sic primo, quod medians interius et ejus obj., dicunt obj. quod; quod vero illius attingitur, obj. quod appellat. Natura etiam in obj. formali ratio formalis quæ, et ratio formalis sub qua sonus erit ratio quæ percipitur ab aure; ratio vero in communi est ratio formalis sub qua percipitur. Sed advertite, quod obj. quo, et ratio formalis sub qua idem non sunt, sicut pro eodem accipiuntur ratio formalis quæ, et obj. quod.

Rursus objectum aliud est adequatum, aliud inadequatum. Adequatum dicitur illud, quod tantum potest quantum facultas vel habitus; quod et specificativum appellari solet, eo quod ex eo speciem suam potentia vel habitus sumat. Inadequatum illud, ad quod non ordinatur omnia, quæ facultas agit. Illud etenim est primarium, et aliud secundarium. Illud quod per se, et nec ordinem ad aliud attingitur; sic vero quod per ordinem ad primarium. Obj. materiale divisum in internum et externum; materiale internum quod proxime objici solet, est quod in re ipsa, licet præter et extra mentem actus; sic habet animus circumscriptum diligitur præcipue Deus. Materiale externum, quod aliunde notum appellamus, est quod extra mentem actus existit, sed in aliquo realiter distincto, cui unitum sit homo dictus visus, quamvis non ad sub ratione hominis, sed ad colorem ipsi visibili visio terminetur.

Sed ut omnia ista exacte videamus, scire oportet, quod idem obj. quod potest ad diversas facultates pertinere ex ratione multiplici rationis formalis sub quæ: v. g. idem actus imperatus pertinet ad locomotivam ut artificium ad animam sensitivam ut vitalem; et idem obj. intellectus sub ratione veri et voluntatis sub ratione boni. Per quæ apparet, quod idem objectum quod sub eadem ratione formali sub qua non potest ad duplicem habitum, vel potentiam expectare. His notatis ad quæstionem deveniamus, et primo quæ certa sunt, ab incertis separemus. Illud itaque certum nobis videtur, quod omnes in esse logicæ objecta, mixti materialis et remoti: in eisdem rebus omnibus accurate et ex professo tractatum in logica. Illud etiam contra nominales tamquam certum statui debet, logicæ objectum adequatum non esse secundam intentionem, seu vocem; eo quod logica non tam externum sermonem quam internum considerat, ut ad veritatem quærendam formaliter debet mechanicus, qui vocem proferre nequit

dicendus est esse logicus.

Dialectica cōiter q̄amvis vt ars dirigere dicatur tamen cū ea nō tractetur cognitionē ponit, q̄d ex causa vocis externa acquiratur. Vnde omne, preter nominale, modū recipit ad significandū pro obj.° adequato lo.° cujus munus ē dirigere intellectū, et rg.° ad veritatē perducere cognitionē, q̄d p̄stat p̄hibendo ipsi lezes, et instrumenta apta ad veritatē ipsam inuestiganda. Sēd quia modi recipiendi tripliciter ab authoribus variant, nempe vellate, quatenus comprehendit omnia instrumenta Equibus acquiritur lēcia, vel stricte prout dēfinitione, divisione, et argumentatione comprehendit vel denig.° stricte pro sola silice demonstratione, triplex ē et hinc in hac controversia sententia. Prima asserit vlad demonstrationem vel modū recipiendi stricte sumptū pro obj.° lo.° adequato sic scholastice quam plures. Secunda tenet modū recipiendi stricte sumptū esse obj.m lo.° Ita frequenter Jesuite. Tertia denig.° asserit modū recipiendi late sumptū esse obj.m lo.° Ita objectam lēcam adequatā. Sic tomistę, et nostre familię Doctores.

Mea sententia.

Obj.m adeq.m lo.° ē modus recipiendi late sumptus in quantū videlicet comprehendit omnia instrumenta completa Equibus acquiritur lēca. Corollū. Hanc tradit Angelicus Doctor quarto metaphisicę lectione quarta penitus verba: ens rationis proprie dicitur Illi secundis intentionibus, quae ratio adhibetur in rebus considerandis sicut intentio generis, et speciei, et similia . . . . . hujusmodi ens rationis ē proprie subj.m lo.° ergo juxta d. Thomā artificia generis, et speciei, vel modus recipiendi illa complectens ē proprie subj.m seu quod idem ē obj.m adeq.m lo.° Quia expositiones tho.° testimonia exportionem carent, et omnes fere authores illud pro ratione adducunt opinionē probatur conclusio ratione fundamentali.

Obj.m lo.° adeq.m illud ē quod dirigit se comprehendit instrumenta omniaque dirigit, et per se lo.° respicit, hujusmodi ē modus recipiendi late sumptus ergo. Maj ē certa, prob.r min.r: in modo recipiendi late sumpto in solidum definitio, divisio, et argumentum continentur, unde etiam genus, et differentia, proprium descriptio claudentur, sed omnia ista instrumenta respiciuntur a lo.° directe, et per se ergo. Confirmatur minor: lo.° directe, et per se respicit intellectum idlaque quibus non solidatur intellectus perfectibilitatem, nempe discursus, sed imperfectiones etiam judicium silices, et apprehensiones dirigentur; at genera, et differentiae atq.° etiam propositiones quamvis in discursu, judicio tamen dirigentur, et apprehensis, clareq.° cognoscitur, quod ante irrigantur erat ergo. Maj constat ex quia lo.° natura, cujus finis ē operationes omnes intellectus dirigere: min etiam patet, nam quid nec habeat commune cum alia, quidve particulare ejus cognitio genera, et differentiae nec cum reliquis similitudinem, reliqua natura cognoscentis, ut dum predicatum illi conveniens, vel attributum illi neque rationem medii propo.° aut conjunctarum affirmando, aut negando separantur.

Ad huiusmodi objectiones.

Ad 1ᵐ primo: obᵐ adequatū loᵉ ē modus sciendi; sed sola demonstratio ē prop.ᵉ modus sciendi: ergo. Probo min: sola demonstratio generat sciētiā: ergo. Confirᵗ pⁱ: S. Thomas in hⁱ opuscul. 4 & in 1ª libat. in ordinē omnia, quę tractantur in loᵍᵃ ad demonstrationē ordinantur: ergo. Vᵉ: definitio, et diuisio, similiter ergᵒ prop.ᵒ possunt esse partes demonstrationis: ergo ad illā ordinantur. Ex: loᵍᵃ 1ª pote directiva intellectus, illam operationē, pro fine respicit quā intellectus maxime appetit; intellectus autē cum maxime appetat scire, maxime appetit demonstrationē, quę sola scire facit; et quidem iuxta Philelem: sciētia ē habitus per demonstrationē acquisitus: ergo.

Ad oppᵒ: minor primi silogismi vera ē, si ⁊ modo sciendi strictissime sumatur; falsa autē si sumatur late, pro modo artificiose manifestandi ęqualis, sicut competit sciētiæ qui integritati. Modus autem sciendi ut sit obᵐ loᵉ adequatus, nō pro sola demonstratione, sed in tota sua latitudine accipi debet. Ad primū dic sola demonstratio ē generans sciētiā discursiuā strictissime sumptā, sed vera sola ipsam generare sciētiam latiori sensu accepta. Ad primā confirmationē respondeo, S. Thomā quamuis asseruit omnia ad demonstrationē ordinari, nō esse intelligendū de ordine formali, sed materiali dumtaxat; id ē, definitio v.ē, aut propositio nō ex ipsa exigentia sui, sed ex demonstrationis exigentia ad illam ordinantur; nam licet definitio, aut propositio possint esse partes demonstrationis nō precise consideratur ā loᵒ titulo partis, neᵍ esse huiusmodi ad respectū loᵍᵉ sitæ ē in numero partis; præcisiue quippe hoc modo habet rationē sui propᵒ v.ē, cuius ā loᵒ ē professo tractatus. Et per hoc patet ad secundā confirmationē.

Ad tertiā dico, in certo esse, quod intellectus maxime appetat demonstrationē; aliqui enim definitionē demonstrationi præferunt, sed tamen dicat quicquid in obiectione allegatur. Ipsum enim tantū requitur, quod demonstratio sit obiectū partiale principalius, et nobilius, immine vero quod sola sit adequatū obiectū. Ad 1ᵐ loqui Deus in metaphisica, et homo in phisica habeant rationē obᵗ adequati, quoniam sunt aliquid nobilius, et prestantius inter ea omnia, quę considerantur ā metaphisica, et philosophia. Falsum vero ē, et omnibus in confesto, nec Deum, nec hominē habere respectu illarū rationē obᵗ adequati, sed tantum principalioris inter ea inadequata obiecta, cui proinde cetera omnia ut minoris note, secundario subordinantur.

Ad 2ᵐ secundo: ut intellectus adequate diriguatur respicit modus sciendi strictę sumptus: ille ergo ē obᵐ loᵉ adequatus, cum finis loᵉ sit intellectum adequatē dirigere. Probatur antecedens: intellectus adequate dirigitur cum nihil in obiecti sensum et cognoscendū; sed modo sciendi strictę sumpto nihil cognoscendū intellectui remanet: ergo. Probo min: omne quod in quolibet ne cognoscibile ē vel ē essentia, vel partes, vel proprietates; sed per definitionē essentia, per diuisionem partes, et per argumentationē proprietates cognoscuntur: ergo. Confirᵃ: omnia alia ex nau-

logicę ad tria dicta ordinantur, et propter illa traduntur; scil. genus, et diferentiam ad definitionem ordinari percipiendę, sicuti termini ad propositionem, propositiq; ad argumentationem. Ergo relativa instrumenta in modo sciendi stricta connexa propter ę quęruntur ā logica.

Ad argumentū neg ante: ad probationē neg maj: ad hujus probationem distingo min: per definitionem essentia & cognoscuntur ex omnibus modis quibus cognosci possunt, neg min; aliquo tamen modo, conc. min, et conneg. eadem distinctione. Omnia igitur quę in objecti investiuntur, tribus illis instrumentis declarantur, quia vero nec quelibet respectus plurimos habet, et connotata diversę, quibus diversimode cognoscibilis ęm plene intelligitur utq; de omnibus his cognoscatur modis: sic ens animal vę, media hominis definitione innotescat, melius cognoscitur dum vle, et sine respectu ad rationale percipitur.

Ad confirmationē resp. genus, diferentiam, propositionē, et alia materialiter tamen ad demonstrationem, vel definitionē ordinari quatenus propter ea metipsa quęruntur ā log.ca. Dupliciter aliquid ad aliud ordinatur; materialiter scilicet, et formaliter: Materialiter tunc ad aliud dicimus ordinari, dum rare respectu, et ordine ad aliud concipi potest in quo esse, solumq; ex intentione ejus propter aliud ē. Formaliter vero unum ad aliud ordinatur, dum id, quod ordinatur includit in suo conceptu, vel idea respectum, et ordinem ad aliud, sic ad patrem filius ordinatur: genus, et diferentia, propositio & primo tantum modo, ni secundo ordinantur ad aliud.

Sed instruges: genus, et diferentia ordinantur ad definitionem sicut termini ad propositionem; sed terminus formaliter ad propositionem ordinatur; ergo. Probo maj: sicut propositio formaliter sumpta terminis constat, sic et recta sit definitio genere, et diferentia constare debet; demonstratioq; ex propositionibus, coalescere debet et necessariis; sed propter priorem terminus formaliter ad propositionem ordinatur: ergo similiter genus, diferentia, atq; propositio ad demonstrationē, et definitionem ordinantur. Item alio modo: terminus essentialis ex ē id, ex quo componitur propositio sicut genus, et diferentia sunt id, ex quo definitio coalescit: ergo

Nego ponitam: aliter enim subjectus vel terminus ad propositionem, et aliter genus, et diferentia, atq; propositio ordinantur ad definitionē, seu demonstrationē. Terminus namq; cum ut quid incompletum sumitur quam considerata ā log.ca, sic cum ordine ad propositionem, sine quo terminus solem ē abstractum quo dā, seu natura ā logica ut attacta; unde cognito termino logico, intrinsicè concipitur ordo ad propositionē. At vero genus, et diferentia explicantur sine ordine ullo, et comparatione ad aliud reale, q; cognita intellectum instruunt, atq; ab ea re deberent. Quamvis ergo genus, et diferentia predicata sint,

ex quibus resultat definitio, req. ut incompleta explicemus, et per modum partis; nihilominus primae concepius illorum in e contexitus partis, sed totius cujusdam, vel actualis, si ideo ratione, quae denominatum ejemus respiciatur, vel potentialis, si ad ejus integritatem comparetur.

Objicies tertio: finis ultimus logicae e silogismus: ergo et ejus adequatum objectum. Probatur antec: logica ad duo e a dimensa, scilicet, ad deveniendum & nota ad notitiam ignoti, et ad discernendum verum a falso; primum ergo hinc inde ad secundum: ergo discernere verum a falso e finis ultimus logicae: At discernere verum a falso fit per silogismum: ergo. Confirmatur: Omnia considerata in logica reducuntur ultimate ad silogismum: definitio enim reducitur cum sit medium in demonstratione; partitio similiter divisio, nam hae formulatur silogismo, preparant ei viam, ut sua efficatiam ostendat: ergo.

Distingo antec: e finis ultimus logicae adequatus, nego antec; inadequatus, concedo antec; similiter nego. ultimo probationem: nam discernere verum a falso non fit adequate per silogismum, sed etiam per definitionem, et divisionem. Ita nego objectum adequatum cujusvis facultatis e illius finis ultimus, et adequatus; illud nempe in cujus assecutione ultimo quiescit et propter quod a sequendum facultas ipsa laborat: cum autem munus logicae sit omnes actus intellectus dirigere, omnes nego. corrigere defectus, in omnibus his artificii ultimo quiescit, quae ad vitandos errores possunt deservire; unde in unumquodq. artificium per se tendit, quod tibi nego e ultimus illius finis, sicut demonstratio, vel silogismus: logica enim habet pro fine intrinseco tradere regulas, per quas mediis instrumentis recte judicia formentur, & nota non ad notitiam ignoti deveniatur, verumq. discernatur a falso: hoc autem secundum pertinet ad logicam demonstrantem, seu modum silogizandi docentem, sed etiam praeuit tradit modum definiendi, dividendi, &c.

Ad confirmationem patet contra expositis. Respondeo tamen negando antec: ad cujus probationem dico definitionem, et divisionem posse utique esse partes silogismi, verum hoc ad rationem illarum in pertinet, sed per accidens se habet: nam quamvis silogismus, seu demonstratio reparaverat definitio, et divisio remanerent, quatenus ea sic, et independenter ab alio sunt ignotorum manifestativa; definitio quidem per genus, et differentiam, divisio totius per partes; ad hoc autem remote directe, et per se attinent quatenus a logica ad quod per accidens se habet, quod non per partes silogismi. Quare illa propositio: definitio e medium in demonstratione, si distinguenda e: e medium, ut definitio, e, nego: ut e radix proprietatis definiti, concedo: hoc autem resumo modo demonstrationi subservit, sicut divisio silogismo modo ibi correspondente.

Ut autem omnes alias objectiones precabeatis, sciendum est facile posse, advertite definitionem fidem Aliis dicendum, posse sumi dupliciter; vel primo, vel secundo intentionaliter: primo modo sumitur definitio pro materia, et hic ad illam facultatem pertinet, que illius naturam considerat. Secundo intentionaliter sumitur definitio pro forma, artificio, aut dispositione, quam ratio facit, et proinde hic ad logicam attinet, que in natura sua, vel solum rationis opus considerat. Exemplum, ut hominis definitio: animal rationale. Optima huius definitionis consideratio posset, vel prout sunt predicata que dant cuilibet et homini conveniencia, quo pertinet ad physicam pertinet illorum consideratio, vel quatenus homini ita essentialiter conveniunt, ut sine illis cognosci non possit, et hoc modo objecta sunt considerationis metaphysice: vel denique consideranda sunt quatenus alterum superius, inferius aliud, unum perfectibile, et aliud perficiens, unum per modum genere, et aliud per modum differentie, et quatenus utrumque concurrit ad constituendum complexum quoddam, in quo hominem cum aliis convenire, et simul ab aliis differre appareat, et proinde ad logicam pertinet. Primo, et secundo modo considerata predicata illa deservire possunt ad plures demonstrationes conficiendas; at si tertio modo accipiantur nullius respectu dicuntur ad aliquod in particulari concludendum.

Ad complementum quæstionis inquires; quomodo sit objectum attributionis logice? Respondeo: si pro objecto attributionis intelligas objectum adequatum, respondetur est. Si illud sumas pro ente inadequate, per se civiliter, dico esse demonstrationis, quod facile ex probo: Objectum attributionis logice, illud est, in quo precipue reperitur ratio modi essendi; vel ratio modi essendi principaliter convenit demonstrationi, in qua precipue reperitur: ergo. Suadetur minor multipliciter. Primo: perfectio est cognitio que per demonstrationem habetur, quam que per reliqua artefacta: ergo. Secundo: licet omnia alia artificia ad logicam directe, et per se pertineant, omnia tamen per demonstrationem probari possunt, illorum veritas, et rectitudo declaranda: ergo. Tertio: demonstratio est prima, et ultima ratio sciendi; cum scientia per quam acquiratur; omnisque habitus scientificus ad illam tanquam ad finem ultimum tendat: ergo.

Instabis: nobilius ex numeratis est definitio, quam demonstratio: ergo. Probatur antec: obj. definitionis nobilius, et perfectius est objecto demonstrationis: ergo. Conseq. infertur; nam actus ab objecti perfectionem accipiunt. Antecedens constat, ergo quod objectum definitionis sit essentia, que ab dubio perfectior est proprietatibus, que sunt demonstrationis objectum. Respondeo verum esse objecta specificare, potentias, et actus, qua de causa nobilior est metaphysica logica, et prestantior theologia omnibus facultatibus; sed non solum ab objecti sumuntur actus perfectione quam, sed precipue ex ratione sub qua habitus tendunt in illa. Unde demonstratio etsi propriate, pro objecto habeat, que ab dubio sunt ita nobiles hec essentia, eas tamen perfectioni modo tangit, quam ex commissione, quam definitio intellectui afficit; imo et ipsa essentia

perfectius demonstratione, quam definitione cognoscitur.

Q.

a Quæstio secunda

Vtrum modus essendi sit obj.m formale logicæ an formalis, an objectivus, aututergq. simul?

Notantur aliqua, et sententia refertur.

Stabit in præsenti quæstione modus essendi late sumptus, vel artificialiter ad logicalem intellectum repertus esse objectum logicæ adæquatum; investigando reperies, quodnam sit objectum formale, quod petas, et pertexe ab ipsa generatim. Ratio dubitandi nascitur ex duplici modi essendi acceptione. Vnus enim est formalis, objectivus alius. Modus essendi formalis tunc actus intellectus objecta repræsentantes: objectivus vero non ipse res cognitæ, et repræsentatæ, per actus. Quare ad hoc præsens reducitur controversia: nunc actus intellectus immediate recipiant formam, et artificiales definitiones, generales; an vero objecta mediis actibus attacta? Quod ut clarius percipiatur, magisq. quæstionis ventus aperiatur, advertendum judico, quod actus intellectus humani vocari solent intentiones rationis; vel dicta quod cognitio directa repræsentans objectum secundum esse physicum, vocatur intentio prima. Cognitio vero reflexa repræsentans objectum, ut sint cognitum, vel secundum esse derivatum ab intellectu, vocatur intentio secunda. Sed quia cognitiones objecta solent etiam eorum nomina sibi appellari; dicimo tam prima, quam secunda intentio alia est formalis, alia objectiva. Est ergo prima intentio objectiva, illud objectum quod terminat primam intentionem formalem: Quod vero attingitur per secundam intentionem formalem est secunda intentio objectiva.

Exempli gr. cognitio vitæ animalis est prima intentio formalis, cognoscit directe ipsi entitatem physicam animalis secundum se sentiatur: hæc vero physica entitas animalis est prima intentio objectiva, seu res primo intentionaliter accepta. Si vero intellectus supra naturam animalis, prout re cognita reflectatur, inveniet illam se habere cognitionis esse præcisam, et abstractam à diferentijs, materiæq. quodammodo uniam, et pares homini, et bruto uniformiter prædicandi quæ unica, et prædicabilitas constituit universale, et genus. Mens igitur ita reflectens formabit hos conceptus: animal abstractum, unum prædicabile, genus, hæc omnes cognitiones reflexæ sunt, vocantur q. secundæ intentiones formales: objectum vero quod his conceptibus correspondet, est illud esse, quod mens animali præcisit prima cognitione, esse videlicet ab stractum, unum &c. hoc est secunda intentio objectiva communis. Vero secunda intentio objectiva in concreto sumatur dicit involvit subjectum videlicet, et formam; subjectum dicitur quod primo cognoscitur, nempe natura physica animalis: forma vero est secunda intentio objectiva in abstracto sumpta, quæ his, aut similibus nominibus explicatur:

universalitas, generalitas, predicatio, definitio & denominatio mens. generis differentiæ, prædicati, definiti præstat formaliter objecto.
Quia vero denominatio vel è extrinseca, proveniens nempe à forma subjecto vi inhærente, ut denominatio, vide, cognitio, dilectio; vel intrinseca, quæ è à forma subjecto inhærente, ut denominatio videns, cognoscens. Hoc efficit materia præcedit contrahentis; ambiciet generalitas, prædicabilitas, et alia abstracta intrinsice denominent actus, solumq. extrinsece objecta, vel è converso? Vel aliud terminus: an in actibus, velim objecti considerat logica quid peculiare artificiu; quo dicamq. illorum sit proprie definitio, prædicabile, genus.
Prop. in his contraversia, qua nulla in logica difficilior, et imperiosum contemnimus famosior, magnis invidenter hominis, et patres Societatis divinis è. thomistæ namq. propugnant objectum formale et per se inspectum à log. esse modum videndi objectum, sive objecta per se prout intrinseca, et immediate inducta, et denominata ab artificio definitionis, generis & prædicatum q. artificii seu forma artificialem continuent objecta in natura definitionis, generis & relationes quadam, quas intellectus fuis actibus formati, et fingit in objectis cum fundamento in re reperto.
Patres autem Societatis tuentur objectum formale logicæ esse modum videndi formalem, sive actu intellectus artificiose dispositus, seu inductus artificio logicali, quod immediate, et intrinseca in ipsis recipitur, solumq. extrinsice denominat objecta artificiose cognita. Quia vero relationes illæ à thomistis assignatæ sunt entia rationis; actus autem intellectus ens reale, intentionale; inde thomistæ consequenter tenendum objectum formale logicæ esse ens rationis ab intellectu cum fundamento conceptum. Patres vero Societatis esse ens reale intentionale.
Ad quæ tuendum è ens aliud esse reale, aliud rationis; reale dicitur, quod realiter existit, aut existere potest: rationis autem, quod ab intellectu accipit esse, nec alibi existere potest. Hoc triplex accipitur, primo pro ente, quod à ratione vere efficitur, et in illa velut in subjecto recipitur: hujusmodi sunt omnes actus intellectus, qui propterea vocantur entia rationis effectiva. Secundo sumitur pro denominationibus ab actibus intellectus in objecto derivatis, ut ens cognitum, definitum &, quæ dicuntur entia rationis denominativa. Tertio denique pro ente puræ objective, seu ficto, definitum q.: quod tantum habet esse objective in intellectu; id è quod a nullo habet esse reale, nec potest, nec existere; sed è mera fictio mentis, quod intellectus sibi objicit qua ens; quodq. vocum fundamento fictum, dicitur ens rationis rationatum; sin autem ali q. fundamento, ens rationis ratiocinantis nominatur. His ergo præmissis sitq.

Prima Conclusio.

Objectum formale logicæ vi convitit in actibus intellectus artificiose

rive in modo xiendi formaley, sed resultat ex objecti cognitis tam quam ex materia, et ex secundis intentionibus tanquã ex forma; unde modus xiendi objectivus ẽ objectum formale logice duplicem partem continet; scilicet; probatur quoad primã: Objectũ formale logice sunt instrumenta xiendi proprie dicta; sed modus xiendi formalis, siue actus intellectus artificiose dispositi ẽ non instrumenta xiendi proprie dicta: ergo objectum formale logice, nõ consistit in actibus. Maj: ẽ certa apud omnes; probatur min: instrumenta xiendi proprie dicta sunt definitio, divisio, genus &c; sed actus intellectus artificiose dispositi ẽ non sunt proprie definitio, divisio, genus &c: ergo. Prob min: genus proprie tale v.g. ẽ quod predicatur de pluribus differentibus specie; sed actus intellectus artificiose dispositi ẽ non id, quod predicatur de pluribus specie differentibus: ergo. Quod de genere, et aliis dicimus, in subjecto, et predicato propositionis conuertitur; nec enim actus intellectus quantumcumq; artificiose ẽ id quod de ipsi subjicitur, nec ẽm proprie dici potest id, quod de subjecto predicatur.

Respondent communiter: quod licet unus actus intellectus ẽ predicetur de alio subjective, etiam a toto, parte vera sumptus non sic praedicentur formaliter, siue significative quatenus unus actus intellectus representat id, quod predicatur de aliquo per alium actum ac praesentatum. Similia de genere, et differentijs dicunt; genus scilicet esse actum intellectus representantem naturam, absq; sui inferioribus, ipsamq; nõ abstractã et primitiue denominare, et omnitenens genus objectiue, quod ex objecto, et cognitione ad illud terminata resultare dicunt: attamen hoc genus objectiue ã logica nõ respicit nisi per accidens, et materialiter tantum, aut secundario ex consequenti; quatenus (ajunt ipsi) nõ ponunt actus intellectus recte dispositi in modum generis definitionis &c quam objecta hac denominatione extrinseca recipiant, ex quibus conduunt definitionem mentalem nõ objectiuam esse objectum formale, quod primo respicit logica.

Sed contra ẽ predicatum mentale (et idem de aliis instrumentis xiendi) nõ ẽ predicatum proprie, et simpliciter tale; sed objectum formale logice ẽ predicatum, quod proprie, et simpliciter ẽ tale: ergo predicatum mentale, siue actus intellectus nõ ẽ objectum formale logice; Prob maj: predicatum mentale tantum representatiue, et significatiue ẽ tale; sed quod tantum representatiue, et significatiue ẽ ẽ predicatum nõ ẽ proprie, et simpliciter predicatum: ergo. Major ẽ doctrina adversariorum: minor vero probatur à paritate. Equus significat tantum representatiue Cesarem, nõ ẽ proprie, et simpliciter Cesar; et pulsus quia tantum significatiue ẽ sanus, non ẽ proprie, et simpliciter sanus; sed predicatum mentale tantum ẽ predicatum representatiue, quatenus representat rem, quæ

proprie, et simpliciter predicatum: ergo

Sed dices: hoc unquam verum videri debet ab his, qui objectum formale logicum constituunt in modo recipiendi objective; hic enim juxta ipsos, de formalitate importat recipiendam intentionem, que requirit etiam predicari de ente reali; unde nec predicatum objectivum erit proprie predicatum, nec genus objectivum proprie genus, cum recipienda intentio generis de inferioribus predicari requerat. Quapropter dicunt in hac predicatione: homo est animal, ut genus, quod homo recipit in hac predicatione: animal, ita similiter ut possit esse actus intellectus repraesentans animal; ita similiter ut possit intelligi, quod homo ut recipienda intentio, ergo qua objecto, seu natura animalis predicatum objectivum resultat: ergo dicunt hoc ut officiat in sententia Thomistarum, quominus predicatum objectivum sit vere, et proprie predicatum, genusque objectivum sit vere, et proprie genus: idem de generere, et predicato mentali potuerunt dicere affirmando.

Hæc illis; sed his obstantibus firmus et efficax mihi motivus proposita propterea videri debet dictorum, que primo recte advertitur intentionum recipiendi objectivum, et formalem; hic namque cum tam quoad materiam, quam quoad formam ut ipse actus intellectus omnino à rebus naturis distinctus, in nullo vero remus ipsis predicari, aut affirmari potest; cui omnis predicatio, seu affirmatio in predicati cum subjecto identitate prædicta. Genus animal v.g. prout ad logicam attinet nihil aliud importat in ordine veram rationis sententia, quam entitatem actus intellectus tanquam materiam, et artificium logicale tanquam formam ab ipsa entitate actus realiter in distincta.

Quodnam ergo ex his de homine predicatur? ab adversarius quibusnam dum dicitur: homo est animal? Certe nullum: cum homo, nec entitas actus mentis ut sic, nec item artificium logicale, nihil ergo reperiatur in genere formali, quod possit de homine, aut bruto predicari; consequenter genus formale ut potest dici predicabile de pluribus specie differentibus, adeoque nec proprie genus ——— Contrario plane modo dicendum est modo recipiendi objective propterea natum apparatum, cum namque genus objectivum, animal v.g. ut solum dicat recipiendam intentionem, sed intrinsecam habitudinem primum animali cum homine identificata, optime de ipso predicari potest quoad naturam alterum ipsius, quod suscipit ut genus objectivum animal dicatur, et ut vere, et proprie predicabile. Sed qualiter, inquies, totum animal de homine predicari dicitur, cum recipienda intentio de ipso predicari requerat? Respondeo: duplicitur unum de alio predicari posse; vel ut quod, seu tanquam id quod predicatur; vel ut quo, seu tanquam natura predicandi. Unum ergo animal de homine predicatur, ratione animalis prædicatum ut quod, quia totum ipsa est id, quod cum homine identificatum: recipienda vero intentio cum homine ut identificata de ipso tanquam

prædicare potest ut quo, siue tanquã ratio prædicandi; quasi secundã intentionẽ dicitur prædicatum, sed prædicabilitas, nec item dicitur universale, aliquando; sed universalitas, aut genus &c. Hæc è doctrina d. Thomæ opusculo quinquagesimo septimo ca. 4. secundã intentionẽ, quã universale includit formaliter solũ è in anima: illud autem, quod è in anima nõ prædicatur de re extra animã, cum oporteat prædicatũ ubique subiecto. Sed universale prædicari potest secundũ naturã realem, quam includit materialiter; ita quod quando dicitur: universale prædicatur de pluribus, sensus è, quod res subiecta universalitati (seu obiectum materiale) prædicatur de pluribus. Relinquitur ergo, quod sola natura subiecta universaliter prædicatur. Nihil hoc tetigerunt pro nostra doctrina explicanda.

Amplius dicta declarantes, nõ nulla confirmatur assertio primo: in actibus intellectus nulla forma artificialis recipitur, quæ sit realis, et vera, sed rationis, et fictæ: ergo actus intellectus nõ sunt materia, in qua recipitur forma artificialis modi dicendi. Antecedens quoad secundã patet facile concedẽtibus cõmuniter; probatur quoad primã: si in actibus intellectus aliqua repræsentatio fingeretur forma artificialis esset rectitudo illorum, sive repræsentatio obiectorum; sed recta repræsentatio obiectorum nõ è forma artificialis in actibus intellectus: ergo. Prob. min: omnis forma artificialis convenit rei, cuius è forma, accidentaliter, et per accidens, et in doctrina; si autem essentialiter, et per identitatem; sed recta repræsentatio obiectorum convenit actibus intellectus essentialiter, et per identitatem, non vero accidentaliter, et per doctrinam: ergo.

Confirmatur secundo: lapis est variatus circa actus rationis, sicut arx domificatoria circa actiones manuum; sed arx domificatoria nõ respicit actiones manuum tanquã obiectum formale prius: ergo neque lapis è d. Thomæ primo posteriorũ lectione secunda. Minor videtur patere, quia quilibet vel parum reflectenti supra momenta ipsarum domificatoriæ, quod quidem demum ipsa, nõ actiones, quibus domus fit, pro fine, et obiecto proprio artis denominat. Patet instructa in omnibus habitibus, et potentiis, quarum nulla pro obiecto respicit proprios actus directos, sed tantum illos connotant ut viam, et tendentiam quandam ad proprium obiectum, ad quod volum, per se, et terminatiue tum ipsius habitudo: sic nec intellectus habet pro obiecto intellectiones, nec voluntas, volitiones, nec visus visiones &c. Ratio omnium è, quia omnis actus dirigitur cuiuslibet potentiæ, aut habitus solum a via, et tendentia in ipsum obiectum; omnis autem via, et tendentia præcise ab obiecto, et termino tendentiæ differt. Ex quibus sic instauratur ratio precedens: ideo actiones manuum in domificatoria, et alia volum causaliter, et per modum vie,

impliciuntur ab arte, quia solum sunt operationes, quibus in logicis habitibus, et hoc in introductione edificii formam, quam pertinent ad domificatoria; sed etiam modus riendi formalis, sive actus intellectus solum sunt operationes, quibus introductum in tabulas formas definitionis, generis, speciei &c, quam pertinent ad 2ª. ergo modus riendi formalis, sive operationes intellectus solum causaliter, et ipsa modum vi complicuntur a logica.

Ad dem. & concluso ratione speciali: logicus, ut recte procedat debet attendere ad rectitudinem illam, quia 2ª. per se pertinens respicit; sed licet logicus ad rectitudinem actus mentis attendat, dum modo attendat ad rectitudinem objectivam, sub qua debent representari recte procedet: ergo logica non respicit primo, et per se rectitudinem actus intellectus, sed objectivam. Hab mini: ergo ego procedo, quod logicus in constructione definitionis &c. attendat ad rectam dispositionem objectivam, per modum generis et differentiæ, licet in reflectat super rectitudinem ego parte actus recte representantis objectum, in super & rectitudo ipsa ego hoc precise in actibus resultabit; sed hoc est recte procedere: ergo. Totum exemplo: ad hoc tamen & ut quis recte scribat requiritur grammatica objectivam litteratam attendat, et ibi proprietates observando, et iam & directione manus, aut mors calami &c. coexistet, ut ego experientia constat. Ego quibus omnibus liquet, quod modus riendi formalis, sive actus intellectus artificiose disponit ut primarius, et per se, sed tamen secundarius, et per accidens ad objecta a logica respiciuntur.

Excluso modo riendi formali solus restat modus riendi objectivus, qui rationem objecti formalis 2ª. habere vindicat. Probatur ergo, sed efficaci ratione probatur conclusio nostra, quod secundo pastem: objectum formale logicæ est vera, et propria definitio, divisio, argumentatio, et alia; sed modus riendi objectivus est vera, et propria definitio &: ergo. Probo mit loquendo de definitione, pari ratione & ratio de omnibus: id est vera, et propria definitio & quia propria definitionis regulas verificamus; sed hæ verificantur propriæ & modo riendi objectivo, sive & objectiva definitione: ergo. Probo mit una ego regulæ definitionis & quod conveniat cum re definita; sed nota definitio objectiva convenit cum re definita: ergo. Prob ab omnibus imponitur; mini vero patet in definitione hominis: rationale actus, quo cognosco animal, et rationale, sed prum animal rationale cognitum per se pariter cum homine convenit &c. milia & cætera, et alia dicuntur ergo; nec enim actus, quo cognosco animal, sed objectum hujus actus, natura nempe animalis, et id, quod & planetur prædicata.

Assertio secunda;

Artificiū, quod logica respicit per se, et primario in obiectis, vel rebus cognitis ens rationis obiectivum. Per illud ens rationis obiectivum intelligo artificio rami dispositionē, quam ratio facit in rebus cognitis, dum eas ordinat, et constituit in esse predicati, subiecti, generis, speciei, definitionis &c. Hæc forma artificiosa dicitur ens rationis obiectivum; quia ri est in rebus, sed solum in mente eam apprehendente, et res ita ordinante. Conclusio sic explicata ē S. Thomæ, quarto methaphisicorum (lectione quarta) per hæc verba: ens ē duplex, ens naturæ, et ens rationis. Nam rationi propriè dicitur illis secundis intentionibus, quæ ratio advenit in rebus considerati, quæ ri inveniuntur in rerum natura, sed considerationē rationis consequuntur; sed ens rationis subiectivum, sive actus intellectus ri dicuntur propriè ens rationis, nec inveniuntur in rebus considerati, sed in intellectu considerante; aliàs inveniuntur in rerum natura, et ri consequuntur considerationē rationis, sed runtipsa considerationis: ergo S. Thomas minimè loquitur de ente rationis subiectivo, sive de actibus intellectus.

Prob conclusio ratione: artificiū, quod logica respicit per se, et primario in obiecti ē secunda intentio, seu forma constituens in esse generis, speciei, definitionis &c; sed secunda intentio, seu forma constitutiva generis, et aliorum artefactorum logicalium est ens rationis obiectivum; ergo artificium, quod logicale. Prob min: forma constitutiva generis v.g. ē quidam respectus, seu relatio, quia natura animalis v.g. ordinatur ad species; sed iste respectus, seu relatio ē ens rationis obiectivum: ergo. Prob min: respectus, seu relatio realis ri datur nisi inter extrema realiter distincta; nam equidē ad re ipsum ri datur relatio realis, ut fex communiter a logicis; sed relatio generis ad species, animalis v.g. ad hominem, aut ad equum ri ē inter extrema realiter distincta, cum animal ri distinguatur ab homine; ergo talis relatio ri ē realis, sed solum per rationem in rebus apprehensa, et ipsum ens rationis obiectivum.

Contra primo: genus pro formali ē ratio una universalis et
respectiua ad inferiora; sed talis unitas, aut universalitas, et respec-
tiuitas nō ē aliquid reale; quia nō inuenitur in rebus, utrinque patet: ergo
mar: ergo ē ens rationis; ergo artificium; quod ly respicit per se
in genere ē ens rationis obiectiuum. Secundo: artificium hu-
definitionis animal rationale consistit in compositione animali
cum rationale; sed talis compositio ē ens rationis; cum omnis
compositio sit distinctio aliquo, nullaq; distinctio reperiatur inter
animal, et rationale, nisi alius rationis, ut patet: ergo. Tertio:
in qualibet proportione subiecti, et praedicatum distinguuntur,
et ad inuicem respiciunt; sed hęc distinctio, nec relatio potest
esse realis; ergo.
Quarto: talis ē relatio subiecti, et praedicati, qualis ē distinctio sub-
jectum inter, et praedicatū; sed distinctio inter subiectum, et praedica-
tum v.g. inter hominem, et animal ē distinctio rationis: ergo omnis
liter relatio subiecti, et praedicati, ē relatio rationis: sed talis relatio
ē ratio quę praecipue constituit artificium, quod logica respicit per se, et
primario in obiecto: ergo artificium, quod logicale. Minor prob:
distinctio rationis, distinctione inter hominem, et animal dicę qui-
dem distinctionem rationis, ut obiectiuam, nec intrinsecā homini, et
animali; sed subiectiuam, et extrinsecā obiecti, et nō tamen
ex parte actus distinguentis, ab ipso ēq; indistincta. Similia de relatio-
ne praedicunt; nimirum relationem realem intrinsecā extremis ipsi-
us ęque realem extremorum distinctionē; nō autem relationem eandem
extrinsecam, et intentionalem, qualis ē relatio generis ad species
subiectiua praedicatiua; hęc enim nō ē intrinseca rei, quę denominat
tua genus, quęq; subiicitur, aut praedicatur, sed solum extrinse-
ca ipsi; consistitq; ē in actu intellectus cognoscentis obiecta relata
sumunt ad aliud, et illa extrinseca denominantia relata.
Sed contra ē primo: actus intellectus distinguentis hominem ab
animali ē quid reale, realiter existens ex parte rei; sed dis-
tinctio inter hominem, et animal nō ē realis realiter existens
ex parte rei: ergo distinctio inter hominem, et animal nō
consistit in actu intellectus. Secundo: implicat in terminis
extrema dicę identificata distinguuntur ab intellectu praedi-
stinctionem ipsis extremis extrinsecā: ergo implicat distinc-
tionis illa realis extrinseca inter hominem, et animal.
Probatur antecedens: eodem modo distinguuntur ab intellec-
tu extrema identificata, ac identificantur ab illo extrema
ex ea distincta; cum intellectus eandem vim habeat distinguen-
di identificata, ac identificando distincta; sed implicat extrema
identificari identitate extrinseca ipsis: ergo nec distinguendo distinc-
tione extrinseca ipsis.

Sentio: repugnat distinctio extrinseca extremis immediate distinctis per ipsam; sed ri distinctio inter hanc rem, et animal consistat formaliter in actu intellectus esset extrinseca extremis immediate distinctis per ipsa; ergo repugnat talis distinctio. Prob min: distinctis ē p̄ssio entis, sicut, et unitas; sed p̄ssio entis implicat, quod sit extrinseca enti: ergo implicat, quod distinctio sit extrinseca enti distincto. — Amplius: cuiuscumq; obj.tū ab alio distinguit ē formaliter esse id ipsum, quod ē, et ri aliud; sed implicat objectum p̄ea aliquid extrinsecum esse id ipsum quod ē, et ri aliud; siquidem cuiuscumq; per se ipsum ē quod ē, et per se ipsum ri ē quod ri ē: ergo repugnat unum distingui ab alio per aliquid extrinsecum.

Ultimo impugnatur solutio, cui subsignatae dicta confirmantur: actus intellectus referens subjectum ad predicatum ri illa constituit formaliter, et propriè, relata: ergo relatio subjecti, et predicati ri consistit formaliter in actu intellectus cognoscente objecta relata unum ad aliud, et illa extrinseca denominante relata. Prob antec: actus intellectus solum effective, et representative refert subjectum ad predicatum; sed quod tantum effective, aut representative refert subjectum ad predicatum, ri constituit objecta formaliter relata: ergo. Consequentia, legitima ē: maj. etiam constat; quia actus intellectus tantum refert subjectum ad predicatum, quatenus objecta representat cum coniunctione, et respectu ad aliud, talem efficiendo respectum: ergo actus intellectus tantum effective, et repr.entative refert subjectum ad predicatum. Minor vero patet: objecta constituuntur formaliter relata per relationem factam, et representatam in ipsis; sed quod tantum effective, et representative unum refert ad aliud ri ē ipsa relatio facta, et representata in objectis: ergo.

Solvuntur argumenta.

Arguo primo contra primam conclusionem: objectum formale log.ae ē id, quod primo, et per se ad log.am respicitur; sed talis ē modus sciendi formalis: ergo. Maj ē definitio objecti formalis. Prob min: quod proprie ē definitio dividit log.am primo, et per se ad log.am respicitur; sed modus sciendi formalis, seu actus intellectus artificiose dispositi sunt proprie definitio, divisio: ergo. Prob min: definitio proprie talis ē: oratio explicans essentiam rei; sed explicare essentiam rei proprie convenit modo sciendi formali: ergo. Prob min: si aliquid aliud esset, quod explicaret essentiam rei, maxime definitio objectiva; sed hoc nullatenus explicare potest essentiam rei: ergo. Prob min: definitio objectiva ē ipsa res, sive obj.tum explicatum; sed ens rationis rei, seu objectum explicandi ri ē explicatio rei: ergo ri objectiva, sed formalis

definitio ē oratio explicans essentiam rei.
Confirmatur: actus intellectus sumitur, in quo recipitur artificium logicale; sed id in quo recipitur artificium logicale ē objectum formale logices; ergo. Hæc maj: actus intellectus sumitur diuisibiliter ab ente logicali; sed in eo quod ē diuisibile ab ente logicali recipitur artificium, seu forma artificialis à lō. præscripta: ergo &c. Ad argumenta respondeo negando maj. primi, et secundi syllogismi, et minorem cuiuspiam probationis, quæ optime negari potest propter illa propria dictum de claritate ē explicare certum rei conueniat modo scientifico formali representative, et per definitionem objectiuè, concedo minorem per se, et formaliter, negatur, et reliquæ probationes ut jacent. Definitio, propositio, et alia instrumenta logicalia possunt quidem conuenire actibus intellectus, secundum modo scientifico formali, et eorum objectiuè; sed aliter lō definitionem formaliter recipit, et aliter objectivam.
Definitio quidem formalis solum recipitur à logica tanquam effective, et representative, quatenus semper ē causa, et obtinet ratio definitionis objectiuè, cui soli competit ratio formalis definitionis, quæ propterea à logica primo, et per se recipitur tanquam proprium genus artefacti. Certum ē ex dictis, quod definitio propriè talis ē oratio explicans essentiam rei, ceteris hoc explicitè non potest; vel pro explicatione causali, effectiva, aut etiam representativa; vel pro explicatione objectiva, sive pro objecto explicationis causalis, et representativæ. Primo sensu conuenit quidem definitio (idem dicas de aliis) actibus intellectus, qui definitionem objectivè representant, et causant per formalitatem ideē explicandi formam, seu secundam intentionem constituentem objectum in modum definitionis. Sed in hoc sensu accepta definitio nē ē definitio propriè talis, quam lō pro objecto recipit, nec ē opera rationalis logicalis pro definitione tradita verificari possunt.
Sic etiam nec definitio vocalis, aut scripta definitio propriè talis ab aduersarijs nominata; ideo nunquam, quia licet explicet essentiam rei, ipsam non explicat formaliter, et per se, sed solum significative, quatenus semper definitionem objectivam significat; unde solum propter hanc rationem istius ē lō recipitur. Reliquitur ergo, quod ratio definitionis propriè talis solum conuenit definitioni objectiuè, quæ solo formaliter, et per se explicat, et intellectui manifestat essentiam rei, et hæc ē, quæ propriè conuenit dictum cum suo definito. Sed interrogabis, quid ē hæc? Certè si respondeo: ē actus intellectus representans animal, et rationale, sicut nec essentia

ē vox animal, vox rationale, nec ē scripta, nec ora Expolata:
recte ergo respondebit dicendo: ē ipsum animal, et rationale
le cognitum, et representatū per actus intellectus; vel
sed dices: animal, et rationale cognitum per actus intellectus ē
ipsa res explicata, et definita: ergo nō ē ipsa rei explicatio et de-
finitio — distinguo antec: animal, et rationale per se, et subiectum
aut materiam definiti objective, ē ipsa res explicata, et defi-
nita, concedo antec: prout dicit secundam intentionem objecti-
vam definitionis, subdistinguo: ē res explicata, et definita, id ē,
representata per definitionē formalem, concedo antec, per
definitionem objectivam, nego antec: et distinguo consequens: ergo
animal, et rationale per se subiectum, et materiam nō ē ex-
plicatio, aut definitio formalis, causalis et representativa, concedo
conseq; nō ē explicatio objectiva, subdistinguo; nō ē explicatio ob-
jectiva pro subiecto nego conseq: pro formali concedo conseq.
Dicimus ergo definitionē formalem, seu actus intellectus
representantes, explicantes, et causantes definitionem objectivam,
quæ proinde dici potest res definita, id ē representata, et effecta
per definitionem formalem: per hanc tamen proprie ē defini-
tum, et explicata esse nego amplius, sed solum per definitionem objectivam.
Igitur in definitione objectiva hominis animal rationale, seu ut ego
dixi et alio concreto per se subiectum, seu materiale, per se ut ego
forma, ex quibus exurgit definitio objectiva. Materia hujus defi-
nitionis est natura, seu essentia hominis, quæ intellectui manifesta-
tur; forma vero, et potius dicimus ē secunda intentio objectiva defi-
nitionis, ratione cujus essentia hominis redita definita, et explica-
ta definitio ergo objectiva hominis animal rationale, et potest
sumi pro materia, sive subiecto, et potest accipi pro forma, aut
secunda intentione. Si hoc secundo modo accipiatur animal ratio-
nale nego quid dici res definita, id enim secunda intentio ē id, quod
definitur, et explicatur, sed potius ratio definiendi, et explicandi,
ut supra dicebamus: si autem primo modo sumatur animal
rationale, nihil aliud ē, quam ipsa hominis essentia explicata
sive ipse homo declaratus; et in hoc sensu solum verificatur de-
finitionem convenire cum re definita, quoad subiectum, et mate-
riam, ut ratio ergo, et verum ē, hominem esse animal rationale, et
ē concessa.
Hoc ut supra dicebamus, actibus intellectus nō competit esse de-
finitionem, seu rationem explicantem essentiam rei, nec esse
causalem rem, sive quatenus causant, et representant conceptū
objectivum animalis rationalis inducti secundo intentione de-
finitionis, quia ut forma omnino ex se ficitur, et immotescit natu-
ra hominis. Definitio proprie talis, sive ratio explicans naturā
hominis ē orationis ab eo homine definito, et cum eo conve-

fitua, dum q[ue] p[ar]es implicitum, et explicitum, siue distinctum includentis, et inclusi ab ipso distinguitur. Quod tame solum conuenit definitioni objectiue, quę ē amens rationale constitutum ex parte objecti; ñ autem conceptibus formalibus intellectus, quibus dicitur differunt ab homine.

Ad confirmationem nego maj: Ad prob dictum maj: rectitudines dicibilis per modum subjecti physici rectitudini, nego maj: per modum subjecti logici concedo maj; et sic dicta mea nego conseq. Explicite aliquid dicibile dici potest, subjective e nominis, siue per nomen subjecti physici, vel tantum per modum subjecti logici. Illud ē subjective dicibile per modum subjecti physici, quod reponitur in suo esse naturali adequate constituto, et ulteriùs ē capax recipiendę rectitudinem accidentalem, et artificialem dispositionem; sic ligna, marmora, et lapides ab arte dicibi ponunt, quia in suo esse naturali prius constituta, ulteriùs capacia sunt recipiendę nouą dispositionę, qua recte ordinentur in formą domus, statuę &c. Illud autē ē dicibile per modum subjecti logici, quod adequate consideratum in suo esse essentiali ē determinate rectum, vel prabum per suą entitatem, et essentią; inadequate tamen, et secundum rationem generica consideratę ē capax rectitudinis, vel prabitatis contrarię, unde per differentiam recipiens, et quia ratio generica ab pendet per differentialis ñ ē subjectum physicum, sed pure logicum, ideo hoc dicitur dicibile per modum subjecti logici.

Sic objectorum dicibilitate explicata ad propositę dicimus, quod illum ē propriè subjectę formę artificialis illud, quod per modum subjecti physici formę recipit, et rectificatur per illam, quę cum accidentalis omnino sit respectu subjecti, vel materię, in qua recipitur semper illi accidentaliter adueniet, et per artis dicibilis industriam. Cum autem actus intellectus ñ sint dicibiles per modum subjecti physici, cui accidentaliter adueniat forma artificialis logicę; quia adequate consideratis secundum suum esse specificum, et individuale sunt determinate recti, vel artificiosi; sed tamen sunt dicibiles per modum subjecti logici, quatenus inadequate considerati, et secundum rationem generica actus sunt logicę indifferentes, et contrahibiles per rectitudinem, vel prabitatem (in repręsentando) tanquam per differentias essentiales; inde ē, quod in eis ut in subjecto propriè, ñ recipitur forma artificialis logicę, sed precisiuè in objectis.

Neque quodquod sit aliqua rectitudo, et artificium in actibus nostris, huius modi rectitudo, et artificium ñ ē in illis forma artificialis propriè loquendo, sed ad summum effectiuę causaliter, et repręsentatiuę, quatenus causat, et efficit formam artificialem in objectis, et quatenus per rectam logicationem fit, et repręsentatur in his ipsis actibus forma artificialis objectorum.

Horum ergo rectitudo, et artificium ē quod primo lo. intendit

achuum vero rectitudinem, et artificium in repraesentando solum recurrit dicto praecipue; quemadmodum descriptionis motum manus, et calami directionem aliquatenus attendit, ut litterae rectae formentur; quamvis forma, et rectitudo tantum objectiva litterarum sit scripturae formale objectum.

2 Sed replicabit primo: modus videndi formalis est similitudo modo videndi objectivi cum sit illius repraesentatio naturalis, et ut ad placitum: sed in modo videndi objectivo invenitur propriae, et simpliciter artificiali, et forma artificiali propriae talis: ergo etiam in modo videndi formali. Confirmatur prob: ideo in imagine repraesentante domum reperitur forma artificialis domus, quia est similitudo ipsius domus, in qua vere, et propriae reperitur forma artificialis; sed modus videndi formalis est similitudo modi videndi objectivi in qua reperitur forma artificialis propriae talis: ergo etiam in modo videndi formali. Secundo: rectitudo in actibus intellectus practici est naturalis: ergo est propriae in illis forma artificialis. Antecedens prob: quia pro forma naturali datur axis; sed scilicet natura; sed pro rectitudine reperienda in actibus intellectus datur axis rationum logicarum: ergo.

Ad primum distinguo maj: est similitudo physica, nego maj: intentionali, concedo maj, minorem, et nego consequentiam. Ad cujus probationem eadem distinctione distinguo casualem majoris: quia est similitudo physica domus, concedo maj: intentionali, nego maj; vel suppositi, et sic distincta minori nego consequentiam. Nam similitudo intentionalis, quale est quilibet actus intellectus, non exigit habere formam artificialem, quam habet objectum cui assimilatur; notitia enim domus est similitudo intentionalis illius; et tamen in ipsa notitia nemo dicet invenire proprie, et simpliciter formam artificialem domus, sed tantum repraesentative; ita similiter in modo videndi formali inventum formam artificialis, quae solum est talis repraesentative.

Ad secundum distinguo ante: rectitudo naturalis actibus in essendo, nego ante; in causando, et repraesentando, concedo ante, et nego consequentiam. In quolibet actu intellectus distinguere debet essentia, seu entitas actus, et repraesentatio, aut causalitas illius. Quamvis ergo artificium, et rectitudo in actibus reperta naturalis sit actibus in essendo, et quoad entitatem expectata; tamen quia experientia non capaces sunt rectitudinis, vel erroris in repraesentando objecto, propterea illorum rectitudo artificialis quodammodo est in causando, et repraesentando, pro illa regula servanda utilissime datur logicae, quae dictat intellectui qualiter debeat objecta repraesentare, ut repraesentatio evadat recta, et ordinata, non confusa, et inordinata. Sic motus manus licet naturalis sit videnti, tamen tali motu pluries

ab arte diriġitur in cauendo nempe, ut recte scribatur, pŕ-
ceptum, aut domus ędificetur.

Argues 2.do: illud é objectum materiale logicę, quod é capax directi-
onis ipsius; sed soli actus intellectus sunt capaces talis directionis:
ergo nō objecta, sed actus sunt materia in qua recipitur artificium
logicale. Prob min: quod nō é capax erroris, nō é capax directionis;
sed soli actus intellectus sunt capaces erroris, nō vero objecta: ergo. —
Ad argu.m dist.o maj: illud é objectum materiale logicę, quod é
capax directionis per modum subjecti physici concedo maj; per
modum subjecti logicę, neg maj, et applicata distinctione minori,
neg conseq. Ad prob.m dist.o maj: quod nō é capax erroris for-
malis, nec occasionalis, nō é capax directionis, concedo maj: forma-
lis precise, neg maj; et sic distincta minori, neg conseq.m Solutio
adhibita primo illo primo sam constat ex dictis.

Addimus tamen pro solutione secundi, quod licet res, seu objecta nō pos-
sint errare formaliter (error namq. formalis proprie stat in
discrepantia objecti cum judicio, veluti mihi cum re judicata)
plures tamen sunt errores occasio, et intellectui in errore fre-
quenter inducunt; ut ex hoc ait S.to Thomas, si objecta nō disponan-
tur sub debita forma, occasionem intellectui prębent, ut in illorum
cognitione decipiatur. Sic si concreta pro abstractis, genus pro dif-
ferentia apprehendentur, errores plurimos intellectus sine dub
bio committeret. Quare, ut objecta ad veritatem potius, quam ad er-
rorem [illegible] intellectum inclinent, disponuntur, et ordi-
nantur à logica, illiq.e rite dispositi, naturali veluti sequela, ve-
ritate, et scientia resultat. Sicut enim colores juxta sequalas pi-
ctoris, dispositi naturaliter objecta repręsentant, ita similiter
objecta debite ordinata naturaliter ab actibus repręsentantur,
quia intellectus &.re é potentia receptiva, et naturali, quę rite
proposita objecta, nō potest nō, uti proposita sunt, cognoscere, et repre-
sentare. Unde directio logicę nō é circa actus intellectus, sed circa
objecta rite proponenda, et ordinanda; quia ut error actus vitetur,
prius rectificari debent objecta, corrigendoq.e horum directionem
logica primo intendit.

Argues tertio: finis logicę é ejus objectum formale sed finis logicę sunt o-
perationes intellectus; quia ad hoc é instituta, et necessaria, ut intelle-
ctus faculter, ordinate, et sine errore procedat: ergo actus intellectus
sunt objectum formale lo.r Confirmatur: sicut ars pingendi docet
modum pingendi, sic logica docet modum sciendi; sed objectum illius
é ipsa pictura, seu esse representativum objecti: ergo objectum lo.r
é modus sciendi representativus; sed hoc proprie convenit actibus
intellectus: ergo — Respondeo distinguendo maj: finis proximus,
et intrinsecus, concedo maj: ultimus, et remotus, neg maj,

minorem q. sub eadem distinctione cum imbibita probatione, et corr.
Dupliciter potest aliquid esse finis, vel intrinsecus vel proximus,
vel extrinsecus, seu remotus. Finis proximus, et intrinsecus e
ille, qui proxime, et per se, primario attingitur; finis extrinse-
cus, et remotus ē ille, qui remote, et ex instituto primario at-
tingitur à facultate, vel habitu.
Sic in arte fremofactoria finis proximus, et intrinsecus, ē frenĩ
constructio; cumq; ultronius hic finis ordinetur ad regendos equo-
horum directio ē finis remotus, et extrinsecus artis fremofactoriæ;
hac ęr exactam quælibet ars instrumentalis instrumenta sibi
propria aliis artibus præstat. Logica ergo, quæ scientia minis re-
xiabilis ē, primario, tamquã fini intrinseco, ad quem ex instĩ-
tuto tendit, objectivis instrumentis sciendi incumbit; sed quia
hæc objectiva sciendi instrumenta ad comparanda scientiæ
excitantur, et ut in illis atquirendis intellectus faciliter, ordi-
nate, et sine errore procedat, dicitur logica ad hoc instituta; ñ
recta ad finem intrinsecum, et proximũ ipsius, sed tamquam ad
finem extrinsecum, et remotum, operantis minimum, vel
scientiarũ utentium logica, sicut objectũ artis fremofactoriæ or-
dinatu dispositus ad objectũ artis equestris.
Ad confirmationem concessi premissis nego conseq. Nam modus
sciendi intrinsecus logicæ ē modus debite ordinandi ipsas secun-
das intentiones, seu objecta sub hac, vel illa intentione, ut debite
percipi possint sub illa expressa ratione objectiva, et ut intelle-
ctui manifestent, quod ignotum exactius ipsis; sicut ars pin-
gendi vexatum cinaco debitam colorũ dispositionẽ, ut perci-
piatur objectum: diverso tamen modo procedunt; logica tamq.
ipsa dispositi objecta, ut recte percipi possint; pictor vero dispo-
nit colores, ut percipiatur objectum. Sed tamen sub majori ar-
gumenti facilitas, ac veritas concludi potest in favorem mi-
noris sententiæ, sub rumendo sic: sed ars pingendi ñ agit per
se, et primario de actibus, quibus formatur imago; sed solum
ipsa imaginis, ad quam exprimendam actus pingendi di-
riguntur: ergo nec logica agit primo, et per se de conceptibus
formalibus, quibus exprimuntur objectivi; sed solum de his,
qui sunt objecta ipsorũ.
Nego primo: logica ñ ordinat, et disponit objecta nisi mediis actibus
intellectus: ergo proximius ea attingit, quam objecta: ergo
sunt illius finis proximus. Respondeo objectione hac nimium
probari, aut nihil. Primum nulla ē facultas, vel habitus, qui
proprium objectum aliter quam mediis actibus, attingat: sic ar-
te pingendi, edificandi &c ñ ordinantur colores in modum ima-
ginis, nec disponunt lapides, et ligna in formã edificii nisi me-
diis actibus pingendi, et edificandi. Nihilominus nemo, cui

~~[illegible]~~ conversationis docuit eas actus esse finem principium, et objectum earundem, sed solum viam, et tendentiam ad objecta ipsa rum. Sic similiter actus intellectus ñ attinguntur per se à logica in ratione finis, et objecti, sed duntaxat in ratione viæ, et tendentiæ ad proprium objectum attingendum; nec illos considerat ut formaliter rectos, sed solum ut causa rectitudinis, et ordinationis objectorum.

Arces secundo: nequit intelligi quod actus intellectus causet artificialem rectitudinem in objecto, quin sit in ipso intrinsece rectificatus: ergo rectitudo artificialis per prius invenitur formaliter in actibus, quam in objectis: ergo per prius inspicitur à logica rectitudo actuum quam objectorum. — Hæc replica eadem probat de actibus cujuscumque artis; cum tamen isti ñ dicant objectum formale artis ipsa answerantur. Respondeo distinguendo antecedens: Intrinsece rectificatus causaliter, et vialiter, concedo antec: formaliter, et terminative, neg. antec. Sana ricut objectum conforme regulæ morali causat bonitatem formalem moralem in actibus voluntatis, quin sit in se ipso bonum formaliter in genere moris; et ricut medicina causat sanitatem in animali, quin sit ipsa formaliter sana; ita actus intellectus causant formam artificiosam in objectis, quin sint in se ipsis formaliter recti; sed ad summum dicuntur recti analogia attributionis à rectitudine formali causata in objectis ñ recte ac medicina dicitur sana à sanitate animalis.

Arques denig.[o] contra primo concluditur: sic logica diuigit actus intellectus, ricut prudentia, et philosophia moralis actus voluntatis; sed objectum formale prudentiæ, et philosophiæ moralis sunt actus recti voluntatis, sive ipsa rectitudo: ergo. Ad arguim.[to] respondent aliqui concedendo maj, minorem neg.[o] reparando; fuerant enim objectum formale prudentiæ, et philosophiæ moralis ñ esse actus voluntatis, sed objecta virtutis moralis ut honesta, vel honesta. Moralis namq.[e] voluntatem diuigit ipsi attendendo, quæ nam objecta sint honesta, et eligenda, quænam vero inhonesta, et fugienda; unde facile paritatem admittunt, sic enim logica etiam diuigit intellectum, ipsi nempe attendens, quænam ex objectis assumi debeant ut constituant, quodnam ut differentia ad rectam definitionem conficiendam. Solutio ita satis occurrit argumento proposito; veruntamen admitto ipsa alios philosophiam moralem pro objecto respicere operationes voluntatis, nihil. contra nos concludunt; nam actus voluntatis, quos diuigunt moza-

tis; et prudentia, in quam ab ipsi elicit; ac proinde patuit esse terminu ab quo intendi in via discendi; in quo autem acquiescendum dicit, quia cum sint ab ipsa elicit, tantum inseruntur dialectica, et causa, via, et tendentia ad propriu objectum attingendum.

Arguies primo contra secundam conclusionem: objectum formale log.ae non est modus sciendi, ut omnes fatentur; sed ratio modi sciendi non est ens rationis, pure objectivum: ergo objectum formale log.ae non est ens rationis. Prob min: nullus primarius log.us non docere figmenta, sed modum sciendi; sed ratio modi sciendi esset ens rationis fictum logica figmenta doceret: ergo. Confir.m: fingere est ens rationis, et non intelligere aliter quam sit; sed quicquid nulla non aliter quam ea res est fallitur, et loquitur Aug.s libro 83 questionum quæstione 32: ergo.

Ad argumentum respondeo concessa majori, negando min: ad hujus probationem dist.o maj: non docere figmenta sine fundamento in re concedo maj: cum fundamento in re, neg.o maj: similiter distinguo minorem: ratio modi sciendi, esset ens rationis, logica doceret figmenta cum fundamento in re concedo min: non fundamento in re, neg.o min, et consequentiam. Log.a etiam non docet quelibet entia rationis facere, sed ea quinta ex ea in quibus formaliter convivit artificiosa objectorum disparitas, quæ cum fundamento habeat in re, valde utilis imo necessaria videtur ad perfectionem objecti cognitionis. Siquidem objecta hac forma rationis ordinata examinat, proprietates, ac partes, omniaq. attributa ipsorum intellectui manifestant, vel sub ratione communi generis, vel differentialis tum ut subjectum tum ut prædicatum.

Ad confir.m distinguo maj: fingere sine fundamento est errare, concedo maj: cum fundamento, neg.o maj: Item: fingere est concipere non aliter quam sit, aut fiat sine fundamento transeat maj: cum fundamento, subdistinguo maj: est concipere non aliter quam sit aut fiat habente se ex parte rei intellecta, neg.o maj; ex parte modi cognoscendi, concedo maj; eadem. distinctione applicata minori neg.o conseq.m Igitur quicquid sine fundamento non aliquo intelligit aliter quam sit in se ipso, ut Angelum corporeum, lapidem spiritualem, errat, ac fallitur; nullumq.e fundamentum prebet nec Angelus, nec lapis, ut ille concipiatur corporeus, et hic ut spiritualis; unde quicquid illis ea attributa affirmaret procul dubio errare, ac fallere tur, et in hoc sensu explicat D. Thomas locum Aug.ni de dialectica scilicet, quæ concipitur ex parte rei intellectæ; quia

quis inquit, intelligeret rem aliter quam sit, falleretur, si intelligeret, sit inquit Thus.

Rem vero intelligere cum fundamento aliter ac sit, nihil erroris, aut falsitatis inducit, pro cujus intelligentia notandum est, duplicitur hoc rumi posse: primo, rem ita intelligendo, ut ipsi aliquid tribuatur, quod ei in comperit; secundo, eam aliter intelligendo li aliter appellante ruppa modum cognitionis, rem vero ruppa rem; v.g. dum intellectus cognoscit animal, illud cognoscit ut ens rationale est scilicet vivens sensibile; sed cum hac ipsa ratio animalis vi cognitionis nostre, ad modum universalitatis transferatur, modus iste est aliud a modo, quem habet animal, prout in re est, sed modi cognoscendi, quod nihil falsitatis, nihil habet erroris; cum esse universalitatis non tribuatur animali ut est in re, sed ut subest cognitioni nostre.

Replicabis: rem veritatem objecti est esse quid sit objectum in re ipso; sed si intelligitur res aliter quam sit licet aliter illa sit ex parte modi cognoscendi, si intelligitur quid sit objectum in se prob min: objectum secundum quod est in cognitione aliter est ac in se ipso; sed si intelligitur objectum ut sit secundum quod est in cognitione: exp. Hac replica clarius innotesceret solutio confirmatur hanc achibita, superiori: igitur concessa majori negatur minj ad hujus probationem concessa majori distin min: si intelligitur objectum cognitione nuda, et reflexa ut sit secundum quod est in cognitione, concedo min: cognitione directa subdistinguo: si intelligitur objectum cognitione directa, ut sit secundum quod est in cognitione praecise, vel antecedenter nego min: consequentiam, et intranseunte per cognitionem ipsam, concedo min, et nego consequentiam.

Objectum in cognoscitur ut sit praeter cognitionem, hoc est, intranseunte ipso actu rationis ordinetur sub artificiosa forma subjecti, vel praedicati, generis, vel differentiae, quam in re ut habet, qua quidem forma quamvis ipso, intellectui manifestat quidquid latebat in ipso. Nec equidem sequitur, quod cognitio illa attingeret objectum sub praedicta forma artificiosa falsa, sive vitiosa sit; quod ut percipiatur prae oculis habendum est, quod in hac propositione homo est animal, sicut, et in qualibet alia recta logicali

duplex distinctio debet cognosci, vel actus alicuius dicendi, re-
spectus alius (de relatione dicta) primo enim et directo cognos-
tantum negatio cognoscit, et judicative representat materiam phi-
cam objectorum quorum diversitatem affirmat, cum autem hoc
objecti revera conveniat, cognitio evadit implicite vera.

Quia tamen cognitio ista directa ri pure speculativa ē, sed co dam-
modo practica, et aliquid cum compositivo, et divisivo modo pro-
cedat, quatenus distinctio fit per propositiones, homo scilicet et
animal, quas ad invicem recte componendo exercite curat,
et apprehensive cognoscit, et representat objectorum distinctionem,
relationem q. rationis subjecti, et predicati, quam in re habent;
verum hoc nihil falsitatis includit, sicut nulla falsitas ē in
actu apprehendente animal abstractum rationali, quamvis animal
vere rationali revera identificatur, ri quidem alia natione, nisi
quia ri judicat animal esse rationale esse, sed implicite ipsum
esse rationale apprehendit: ita similiter, quia enuntiatio di-
recta ri judicat rem affirmat hominem, et animal distingui,
et aliud esse subjectum, et aliud predicatum; sed tantum im-
plicite apprehendit hominem, et animal sub ordine abstrac-
tionis distinctionis, et relationis, et unum per modum subjecti,
et aliud per modum predicati, ut utriusq. identitas possit
affirmari, cognito illa falsa ri ē dicenda,

Doctrina hec tradita ā D. Thoma prima parte questione 85 arti-
culo primo ad primum per hec verba: quando dicitur quod in-
» tellectus ē falsus, qui intelligit rem aliter quam ri, verum ē
» si ly aliter referatur ad rem intellectā. Tunc enim
» intellectus ē falsus, quando intelligit rem esse aliter quam
» ri. . . . Non ē autem verum quod proponitur, si ly aliter ac-
» cipiatur ex parte intelligentis. Sic enim ab q. falsitate, ut
» aliter ri modus intelligentis in intelligendo, quam modus
rei in essendo. Hec D. Thomas, ex quibus liquido constat, tunc
solum intellectus fallitur judicet objecta illa esse, et ā parte
rei esse distincta, adq. relata, unum esse subjectum, et aliud
predicatum; ri vero ri hominem, et animal apprehendere
tantum cognoscat sub distinctionibus, et respectibus rationis
quas in re ri habent, ut rei ipsi declarationes apparent, et ordi-
nate cognoscantur.

Prop. concipere extrema hujus propositionis homo ē animal, re-
vera, et ā parte rei esse identificata, et prout apprehensa, revera ut

subsunt apprehensioni esse distincta, ni ē illa concipere aliter ac sunt in re, sed objecta illa aliter se habere in re, aliter ꝛ̄ nobis apprehendi, quod ē abs. falsitate, ut inquit S. Thomas. Quemadmodum vinea recte subjacet aliter se habet in re, et aliter apparet visui: sicut enim vinea illa, quam constat esse rectam, abs. falsitate apparet visui sub forma curbatæ, quam ni habet in re; ita similiter objecta apprehendantur ab intellectu abs. falsitate sub ordine antipredicabilis, et predicati, generis, et differentiæ, relationis, et distinctionis, quem in re non habent. Quinimo tam longe abest, ut intellectus sic apprehendendo erret, quin potius hæc fictio plurimum juvat ad veritatem clare cognoscendam; et ad hoc fundamentum præstat objectum ipsum, quod, ut rectius percipiatur, sic petit cognosci.

Mentem enim subjecti, et predicati, relationis, et distinctionis rerum sunt objectum solius cognitionis reflexæ. Cum enim intellectus supra dictarum objectorum præcise cognitione directa cognitam reflectat se ad hanc veritatem, quæ ni in illas secundas intentiones, quæ ni in rebus, sed in considerationem rationis communis, ut inquit S. Thomas; idest illud ens, quod rationem præbet objecti primæ cognitioni, cujusmodi nomen unum ē ens rectum, aut predicatum, genus, predicabile &: quare necessarium ē, quod cognitio directa illud ens quod ens rectum causat in objecto cognoscat per judicativa repræsentativa entis, hæc enim propria ē solius cognitionis reflexæ. Nec tamen fas est in objecto aliter ac ē cognoscit, cui hæc ē repræsentativa conformis objecto aliter tamen, et aliter; prima enim objecto, ut unum ē, secunda vero objecto per quam cognito: aliàs enim omnis falsa foret cum falsitas nihil aliud sit, quàm actus cum objecto disconformitas.

Dices adhuc: actus intellectus prædicans animal de homine in causatis objecto formam prædicati communitatem, quæ ē objecto ē, sed illam produceret ni esset ens rationis: ergo. Probatur: actus intellectus prædicans animal de homine in repræsentat in objecto primam illa prædicati communitatem, sed illam non præsentaret, ni illam ob. produceret: ergo. Probatur: actus intellectus prædicans animal de homine nihil repræsentat in objecto, quod illis revera ni conveniat; sed forma prædicamentalis illis revera ni convenit: ergo. Prob. maj: prædic

actu actus non ẽ falsus, sed actus representans in objecto, quod illi reverā non convenit ẽ falsus: exp.

Ad argumenta respondeo negando maj: ad hujus probationem dico maj: in representat vigore, et judicative forma prædicati constitutiva affirmando nempe animal esse prædicatū, concedo maj: in representat exercite, et apprehensive, illud scilicet apprehendendo sub relatione prædicati rei, maj est de dicto minoris rei, conseq.ia Ad probationem majoris, distinguo maj: nihil representat in objecto vigorate, et judicative, quod illi reverā non conveniat, concedo maj: nihil repræsentat exercite, et apprehensive, quod illi reverā non conveniat, nego maj; et concessa minori distinguo consequens eadem modo. Ad ultimam probationem concessa majori, distinguo minorem: actus representans in objecto vigorate, et judicative, quod illi reverā non convenit ẽ falsus concedo min; exercite, et apprehensive repræsentans, et conseq.ia sub eadem distinctione.

Ad 2m. Prædicans animal de homine aliud exercite facit, aliud vigorate representat cum enim conceptus mentis ex similitudine objecti, in eo intellecti mens noscat, quid ab objecto derivatur, nempe esse hominis, et animalis quidq. vigorate et judicative repræsentat, affirmando nempe hominem esse animal, sive quod res vigorificata per nomen animal ẽ eadem ac vigorificata per homo; cum autem hoc objecti reverā conveniat, actus evadit implicite verus. Cum tamen ratione objective homo scilicet, et animal sub intentione solum subjecti prædicati ordinentur ab intellectu ad propositionem formandā, exercite fit ab ipsa cognitione, vel actu forma subjecti, et prædicati constitutiva, adeoq.e exercite illam repræsentat, quin objecti tribuatur; sed tantū se habeat, ut pura conditio, ut homine rationem subjecti, et animali rationem prædicati subinducente, actiaq.e identitas media propositione possit affirmari.

Ad 3quet secundo: artificium demonstrationis v.g. ẽ objectum scientiæ, sed artificium demonstrationis vigorate ẽ ens rationis: exp. hoc min: artificium demonstrationis causat scientiā; sed ens rationis vigorate non causat scientiam: exp. Confir.m: objecta indigent forma artificiali ad causandam scientiam; sed vigorate indigent forma ficta rationis: exp. Rursus: objecta realiter causant scientiā; sed ad causandam realiter scientiam vigorate indigent forma ficta rationis; cum enim reale pendere nequeat ab ente rationis

ficto ad producendū effectū reale: q̄. = Ad arguū neg
mīn. ad hujus probationē dist maj: causat scientiā per
modū conditionis necessariæ requisitæ, conc maj; per mo-
dū objecti, seu rationis formalis, neg maj, et ad dic-
ta min, neg conseq.

In demonstratione, qua scientia acquiritur concipi-
tur intellectus ipsa evidentia præmissarū vel for-
ma artificiosa disponitur, ꝑ quia forma illa, qua
præmissæ disponuntur ut ratio formalis, et videtur con-
cipere intellectū, nō quia terminis disponitur ubi
la forma convinceret intellectum ipsa veritate reali
terminorū, et præmissarū. Quia tamen veritas vita
ꝑ convincere intellectū, nisi terminis ita essent dis-
positi, hæc forma, sive dispositio ē conditio necessaria
ad causandā scientiā; et veritas realis objectorū ē
virtus causativa: eo ferè modo, quo ordo, quo militer
disponuntur ā Duce in prælio ē conditio requisita ad
vincendū, vires tamen militū sunt virtus, et ratio
vincendi

Ad conf. conc maj, neg min; ad prob, distō maj: objec-
tiue realiter, phrice causant scientiā neg maj; objectiue,
et conditionaliter, concedo maj, et distō min: ad caus
randā scientā realiter, phrice concedo min; objectiue,
et conditionaliter, subdistingo. ꝑ indigent forma ficta
rationis ꝑ modū virtutis conc min; per modū con-
ditionis, neg min; similiter q.ē distō implicitā probationē.
Licet causa phrica ꝑ indigeat forma ficta rationis ad
causandū effectū reale; tamen causa pure objectiua, et
que solū causat ut objectū ē existens in intellectu, be-
ne potest indigere forma ficta rationis, ut effectū pro-
ducat. Quare cū objecta hoc tantū modo generent scie-
tia, indigent artificiosa dispositione rationis, ut necessitent
intellectū ad assensū conclusionis. Nec ullū ē inconve-
niens esse reale intentionale, quale ē scientia perdere
se ab ente rationis ficto tanquā conditione, ut jam
dispositus; cū conditō ꝑ it causa dare esse effectui.

Arguer 3°: objectū formale logicæ ē modus sciendi; sed
ens rationis ꝑ ē modus sciendi: q.ē. Prob min: modus
sciendi ē manifestativus ignoti; sed ens rationis ꝑ mā-
nifestat ignotū: q.ē. Prob min: manifestare ignotū ē
aliquid reale, sed ens rationis ficto nihil reale com-
petit: q.ē. = Ad arguū concedo maj, neg min. Ad hujus
probat, distō min: ens rationis ꝑ manifestat ut quod
ignotū, conc min; ut quo subdistingo. ꝑ manifestat
ut quo effective, conc min; ut quo objectiue, neg min,
et conseq. Ad probat distō maj: manifestare effecti-

se ignotū ē aliquid reale, core maj; manifestare objectiue subditiū: manifestare objective, et ut quid ē aliquid reale, core maj; manifestare objectiue, et ut quo ignotū ē aliquid reale, neq maj, et concer min, neq con neq^{tra}.

Duo importat modum riendi et prædicata realia, quę sunt id quod manifestat, seu intellectui detegit objectū, et secdaū intentionem, quę sunt id, quo prædicata illa disponuntur, ut ignotū manifestent. Cū igitur nulla res ex se sit genus, vel differentia, ut illius essentia manifestetur, requiruntur ut ratio una fiat genus, et altera differentia, quo posito prædicata ipsa sunt id, quod essentia manifestat: intentię vero 2ę generis et diff.ę ē id, quo illa prædicata essentiā manifestant. Unde 2ę intentiones solū objective, et ut quo, vel ut pura conditio manifestant ignotū; nec inde requiritur 2as intentiones esse reales, vel aliquid reale ex ipsis verificabile, sicū illarū munus sit quędā relatio rationis, nec aliquid reale causent.

Atque 4o: forma constitutiva prædicati (idē dicendū de certis logicę artefactis) ē specificativū logicę utpote illā pro objecto respicientis; sed hujusmodi forma non ē ens rationis fictū: ex. gr. Prob. min: objectū logicę ē specificativū scientię realis, qualis ē logica; sed ens rationis nequit esse specificativū scientię realis: ex. Prob min: Scientia realis dicit ordinē realē ad suū specificativū, cū ab illo mensuretur, sed nequit dicere realē ordinē ad ens rationis: ex. Conf: pura conditio ex pte objecti requisita ad causandā scientiā non ē ratio formalis specificativa scientię, ut per se patet, sed pura forma ficta rationis tantū ē pura conditio ex pte objecti requisita ad causandā scientiā: ex nequit esse ratio formalis specificativa logicę: ex nec objectū formale illius.

Ad argutū respondeo negando minorē; ad hujus probat distinguo maj: specificativū intrinsecū neq maj, extrinsecū concedo maj, et nego distinta min, neq concedo. Duplex ē specificativū scientię, alterū intrinsecū, extrinsecū alterū. Specificativū intrinsecū ē forma illa, qua aliquid constituitur in suo esse, sicut homo specificatur ab anima rationali ipsū intrinsece constituente; et calidū specificatur à calore in ipso recepto. Duo vero modo logica non specificatur à forma constitutiva artefactorū logicalium, nec ab ente rationis. Specificativū extrinsecū illud dicitur, quod cū in subjecto non recipiatur, recipitur tamen tanquā terminus, vel objectū, ad quod habitus, vel potentia per se vo inclinat, et tendit. Sic potentia visiva objectū respicit colorabile, quod proximo ex extrinsecū specificativū illius nominatur.

Hinc logica [redacted] optime specificari potest exhiberi ab ente rationis, scientiam rationis mensurari, et specificari exhibere ab objecto, nihil aliud est quam ipsam tantum rem, quantum & objectum reale est; nihil autem prohibet, scientiam realem, qualis est logica, ordinari ad ens rationis, ut eo cognoscat quidquid est cognoscibile in ipso; eo fere modo, quo ex actu reali intellectus attingitur quimera fingitur fabula, et alia hujusmodi, quæ nec habent, nec habere possunt esse in re sua natura. Licet autem scientia realis ordinem realem dicat ad objectum, tanquam mensuratum ad mensuram, hic ordo non mixti transcendentalis & qui ipsa scientiam, vel habitum scientificum irreparabiliter comitatur; vel potius est ipse habitus: ut natura sua pertendens in objectum, quod potest esse etiam impossibile, ut patet de actu, quo adversarii dicuntur [redacted] entibus rationis; siquidem actus ille habet pro objecto ens rationis, ad ea quæ ordinatur, cum id negent contrarii, quod nos propugnamus.

Ad confirmationem respondeo distinguendo majorem: in est ratio formalis specificativa scientiæ respectu cujus est pura conditio, concedo majorem: respectu alterius, nego majorem: et distinguo minorem: forma ficta rationis tantum est pura conditio ex parte objectorum aliarum scientiarum concedo minorem: ex parte objecti loquendo ad illam specificandam, nego minorem, et consequentiam. Ad 2am forma ficta rationis in est objectum formale aliarum scientiarum, sed est tantum artificiosa dispositio, qua disponuntur objecta modique, et formalia aliarum scientiarum, ut actu cadant sub scientiam; attamen ipsa artificiosa dispositio, quæ est pura conditio in objecti aliarum scientiarum est objectum formale, totius cujusque, et ratio formalis, quæ specificativa logicæ, quod recte componitur ex pluribus diversis. Quare ens rationis, si consideretur ut objectum, & quæ passiones quædam demonstrantur, causat exhiberi scientiam logicam per modum virtutis movens: si autem consideretur quatenus est forma a mente existens disponens objecta realia aliarum scientiarum tantummodo habet ut conditio ad illas causandas.

b.

Replicabit: sed ens rationis multas habet proprietates: ergo multa est scibile. Probatur sumptio primo: quia ens rationis est negabile. Secundo: quia id quod habet proprietates est causa illarum, quod si convenit enti rationis in re: ergo: quia ens rationis est ens reale ut patet; sed nec entia rationis: ergo. Probatur minor: essentia requisit prædicare de suis proprietatibus; unde risibilitas hominis in homine, nec proprietas leonis est leo; sed si proprietates entis rationis essent entia rationis, essentia prædicaretur de suis proprietatibus: ergo. Respondeo negando

mior rep̄ssumā cū rei prima probatione. Ad secundam, dicitur proposito mō: ē causa, vel phīca, vel logica illarum; concedo: phīca p̄cise, nec p̄positiue; cuius implicita probationem dicitur: ī conclusē ens rationis esse causam phīcam, concedo: logicā, nec. Ad tertiam nec̄ mirū, cum maiore probabilitate, quamuis absolute concedi possit; quia ens quod predicatur de ente, alio modo ē ens ente, ac ens passionibus.

Obiectum logicæ ē ens rationis ut sic. Hoc enim agit metaphisica; sed ē modus essendi obiectivus, & quo sane plures in logica proprietates demonstrantur, nimirū esse directivum intellectus, et eius rum exponi; deinde & modi essendi particularibus, v.g. & definitione demonstratum esse declarare sua definitio, cum illog. conuerti. Ad hoc autem ꝛ requiritur a quod ens rationis sit causa phīca quarūd proprietatum, ut patet in logica, et metaphisica, quarū obiecta vera sunt partes, et proprietates ī habent per veram causam demonstrabiles, cum multæ proprietates inducantur in entia, sed refert quod sit causa logica proprietatum; id ē ratio ē priori, ex qua proprietates et passiones inferiantur; et hoc refert ad veram demonstrationem, ut patet in expositis adducti.

Hinc sicut proprietates entis realis sunt entia realia a deo. & ipsis predicatum ens intrinsece in illis imbibitum, quam sit causa phīca illarum, nec plures demonstrationes fieri impedit realis illarum identitas cum ipso ente reali, etiam & proprietatibus entis rationis predicatum ipsum ens rationis. Hę autem proprietates logicæ concequuntur ens rationis, ut enim ad positionem entis realis veritas, et unitas realis necessario consequitur; sicut posito ente rationis, ut ipsum cognoscamus exercite, veritas, et unitas rationis ut resultabit? Hæc exempla in probatione adhibita aliquid uagent; licet enim proprietates hominis ut sic sint homo, quia ut tales reducuntur ad hominem; sunt tamen ens reales sicut homo, quia ens utrumq. transcendit; ita similes proprietates definitionis v.g. ut ē definitio ipsa, ē ipsarum ens rationis sicut definitio, cuius ē proprietas.

Atque ultimo: ab eadem forma denominatur intellectus genere rice cognoscens, et natura genere rice cognita; similiter ab eadem forma denominatur intellectus definiens, et natura definita; sed intellectus ut denominatus genere rice cognoscenti, aut definienti a forma ficta rationis: ergo et natura, seu obiecta denominata genere definiti

nobem, & a reali conditione, & vero habente rationis
objectivo. Consequentia infertur, quia manifesta videtur,
maj: vero est ipsi termini contrat; nam idem è intellectu
praedicare v.g. objectum aliquod, et objectum esse praedicatum;
ab habere naturam ab inferioribus, et natura esse abs-
tracta, et genus. Confirmatur: per eandem formam,
per quam oculus videt parietem parietis denominatum
formaliter videns: ergo per eam est forma, per quam in-
tellectus denominatur praedicans; definiens & objectum
formaliter constitutum praedicatum, definitum.

Respondeo duplicem debere distinguere cognitionem generica, id est
proportionaliter dicendum de cognitione definiente, praedicante
et aliis; alteram metaphysica, alteram logica. Prima è cognitio
absoluta, et talis dicitur quia considerat praedicata absolutarum
partem, generice, sive ordine ad inferiora; et haec refertur ad deno-
minandum intellectum generice cognoscentem, et naturam generice,
id è universaliter metaphysice sumitur. Posterior autem
cognitio dicitur, et è comparativa, quia naturam ad inferio-
ra comparat, prout cum respectu ad sua inferiora cognos-
cens, et haec cognitio causat in objecto, seu fingit aliquas rela-
tiones, per quam universalis logicus, et natura in esse ge-
nere constituitur. Probatur forma distinctionis maj: ab ea-
dem forma, seu cognitione metaphysica denominatur in-
tellectus permittens maj: ab eadem forma, seu cognitione
logica, subditur consequens maj: ab eadem cognitione logica denomi-
natur intellectus generice cognoscens, et natura denomi-
natur genere causabiliter, et inferri; concedo maj; forma-
liter, et in facto esse, nego maj; et concessa minori, distin-
guo consequens eodem modo.

Prob. min. Petrus è idem, aliquem dealbare potuerunt, et potu-
erunt esse dealbatus inferri, et causaliter tantum, & vero
formaliter, et in facto esse; quia primum committit in ac-
tione dealbandi, secundum autem in albedine ex dicta
actione resultante; ita similiter ego idem intellectus praedi-
cans objectum, ac objectum esse praedicatum inferri, et vialiter,
& tamen objectum esse praedicatum formaliter, et in facto esse,
quia primum committit in actione intellectus praedicandi,
definiendi, secundum vero in relatione, aut unione
rationis ex illa actione resultante in objecto. Unde
cum natura animalis v.g. solum denominetur, et sit

genus formaliter à relatione rationis, quod efficit cognitio logicalis generica, sequitur, quod ab ipsa cognitione logicali in mihi causaliter, et in fieri genus denominetur, in quantum scilicet à cognitione ipsa fit forma generis constitutiva: no domus vq denominatur formaliter artificialis à forma domus in lapidibus, et ligni recepta; ab actione autem artificis causaliter tantum, et in fieri artificiata nominatur.

Confirmatione concessa antecedenti, nego consq. Nego minor tam in eo, quod visio sicut et cognitio quelibet absoluta, cum pure speculative sit, nulla scilicet forma pertes in objecti, præter solam denominationem cognitionem cognoti; nihilum in ē, ipsa eandem formam, qua potentia denominatur videns, et intellectus absolute cognoscens, denominetur etiam objectum visum, et absolute cognitum; at vero cognitio logicalis prædicamentalis, definiens, ē pure speculativa, sed aliquamodo practica; ponit enim, et sic modo efficit in objecto relationem rationis prædicati definiti, per quam relationem objectum formaliter denominatur prædicatum definitum. Unde impossibile foret talem relationem per cognitionem logicalem in objecto in perturbare, nisi causa objectum in mihi causaliter, et in fieri esset relatum; sicut in ejusmodi de elevamento alicuius de pariete in rerum natura, pariens esset de elevatus in fieri tantum, sed vero formaliter, cum prout sic in dicatur aliquid per formam alicuius.

Ad dicta obiecta modum rationis objectum tale sumptum, sive recordari intentionem objectivam in concreto sumptam, esse objectum formale quod logicæ; objectum vero formale quo, sive rationem formalem qua qua logica quod objectum respicit esse formam quamdam rationis artificialem prout ē manifestativa veri, et ad dirigendum intellectum conducit in cujus directione tota occupatur logica. Sub hac ergo formalissima ratione respicit logica recordas intentiones definitionis, divisionis, propositionis, et omnium rationum artefactarum, quæ licet plurima, et diversa videantur apparere, diversasq operationes dirigant, omnia tamen velut unum sunt, unicumq logicæ objectum formale specificativum constituunt, prout omnia in hac formalissima ratione conveniunt, sub illog. continentia.

Tractatus tertius

De universalibus in communi ubi de identitate, et distinctione.

Difficillimã, sed magnopere perutilem materiã aggrediemur; huc cuncti nrãm logica ministrabit propriã immemor, ubi quisq; voluerit deserviens, pacam, cui tamq; lucem ministrabit; sed jam jam mora transactæ velut peritenti, munus ministre, famulatq; aliarũ scientiarũ expegia solicitudine ex equitum, miniscatq; adimplet, universalem scientiam doctrinã intellectui ministrat, qua veluti incentivo lumine ductus, per obscura quæq; possit securus habere, secretiora scientiarũ rimari, ex rarũ scopulos effugere, et portum desideratum veri invenire. Tam igitur luminis irradiati subsidiis cætera, quæ in hoc mortis curru, deo duce, debimus facilimo negotio capietis: tanq; ingens vero doctrina in cujusvis solicitudinẽ exporrigi, magna equidem ars sequi minimo velle labore, invitiam, fastidiumq; vocet. Ergo paratus indefessa vigilantia, pro tanti studii exopto vigilq; profectu in despero.

Questio prima.

Quid, et quotuplex sit identitas, unitas, et distinctio?

Nitimur desudant authores in viatura identitatis declaranda, sed implicite; omnes namq; in eo ad amussim peccant, quod rẽ clarã suis definitionibus obnubilant; facilius enim intelligeret quid sit hoc identificari, per hoc, quod sit idem, quam per quascumq; definitiones tradi volitat. Quam existimationis solita exprimit acuitate ingeniosã omnium facile princeps Thucydides, dum ad illa verba salvini 124: cujus participatio ejus in-
» ipsarum, ipsarum: id ipsum quomodo explicem nescio nisi per
» ipsum; nam id ipsum commodo dicam, nisi id ipsum? Nullam igitur existam identitatis definitionem dari posse existimo, effectu scilicet conceptus claritatis; potest tamen aliqualiter explicari per hoc, quod sit ratio illa, vi cujus ante intellectus operationem aliqua extrema una, et idem esse habent; ut recte inquit philosophus quinto metaphisice lectione nona: identitas unitas quædam essentiæ ẽ

Dividitur identitas in materialem, et formalẽ: materialis, quæ etiam velit appellari physica, sive identica, dicitur ratio illa, vi cujus aliqua extrema ante intellectus operationem habent idem esse realiter, mentiq; tamen ẽ Scientia metaphisica attentius, ideoq; potest attendi sine altero concipi ab intellectu sic animal, et rationale in homine idem esse realiter habent, intellectus vero potest unum sine alio cognoscere, ut infra dicemus. Identitas formalis, quæ dici velit etiam metaphisica, sive essen-

realis, dicitur illa, vi cujus aliqua entia non tantum re
aliter sunt idem, sed aliter in suis formalibus conceptibus
includuntur, ut h. possit unum cognosci, quin aliud simul
cognoscatur; sic identificantur, et rationale cum homine,
et risibile cum rationali: hec cum sua essentia metaphisica, sive cum
predicatis illis, per que definitur.

Unitas, que juxta Philm idem simpliciter ac convenientia, est posita vel
in substantia, vel in quanto, vel in qualit. Unitas sive carentia
entis duorum, aut pluriu in substantia specialiter vocatur iden
titas, in quantitate equalitas, in qualitate denig. similitu
do nominatur. Unitas igitur in presenti accipienda e pro
indibilitate, non quidem pantim intense, sed totius rei,
que dicitur una: atq. sic definita, videlicet cui potest: non
divisio rei in se, et divisio a quolibet alio. Que definitio de
sumpta e ex Philo. primo metaphisicq capite 7 ajente:
" que sumq. in habent divisione, quatenus in habent idem dis
cuntur. Dividitur primo unitas in realem, et rationis, hec
ve in phisicam, et intentionalem: realis, sive phisica dicitur
illa, que invenitur in rebus independenter ab intellectu;
intentionalis vero, sive rationis dicitur illa, que fit ab intel
lectu concipiente plura ut unum, sive ab aliqua ratione
in qua conveniunt, nihil de illorum differentiis curando.

Unitas realis dividitur in unitatem identitatis, et unitatem com
positionis. Unitas identitatis coincidit cum identitate, ja
explicata, nec ab ea distinguitur, nisi quia unitas im
portat distinctionem entis ab omni in ipso, quam in causa
identitas; sed ulterius dividitur in singulare, et formale.
Singulare e indivisio entis in pluralia, quale jacum
e: hec unitas dicitur numeralis, quia ratione illius
res numerantur: vocatur etiam materialis, vel quia
ens materiali se habet ad scientias, que de singularibus
non curant, vel quia ab unitate formali specificatur, sicut
materia a forma: denegue characteristica vocatur,
quia vi illius Petrus ne, alias similis Paulo, ab illo ratione
singularitatis, vel Petreitatis distinguitur. Unitas for
malis e indivisio rei in plures essentias, sive carentia di
visionis per predicata formalia, et essentialia, sive pecu
fica, sive generica; unde sicut Petrus ratione unitatis
singularis e indibilis in plures Petros; ita ratione
unitatis formalis e indibilis in plures homines, in
plura animalia, et reliquis predicatis.

Unitas compositionis dividitur in unitatem p[ar]tis re, et unitatem

per accidens: prima dicitur illa media qua aliqua extrema alias distincta physice uniuntur per modum actus, et potentię, unumq; totum constituunt; et adhuc ē duplex: alia dicitur unita per se per se ritate substantiali; altera per se per se ritate accidentali; prima dicitur illa qę inter extrema substantialia mutuo ordinate per modū actus et potentię inveniturr; sic ex corpore per modū potentię perfectibilis, et anima rationali per modum formę, sive actus perficientis fit compositum unū, per se per se ritate substantiali, scilicet homo alia per se, per se ritate accidentali dicitur illa qę reperitur inter extrema penitus diversa; prędicamentaq; se habentia tamen per modū actus, et potentię qę licet mutuo se ordinentur, unū tamen dicit ordinem ad aliud; sic ex subjecto, et alvedone resultat hoc concretum alvus, quod ē unum per se per se ritate accidentali. Unitas per accidens dicitur illa qę vel natura inter extrema completa, mutuo independentia, nec inter se ordinata, sed acervatim posita, ut acervus lapidum.

Jam distinctio, qę identitati opponitur, nequit melius explicari, quam per hoc quod sit carentia identitatis ubi enim deficit identitas, distinctio necesse ē intercedat. Dividitur primo in realem, et rationis, sive in physicā, et intentionalem: prima ē carentia identitatis realis, sive ratio illa ex cujus ante intellectum operationem unum est ē aliud: secunda ē carentia identitatis intentionalis, sive operatio facta ab intellectu inter prędicata physice identificata. Distinctio realis alia dicitur positiva, quia inter extrema positiva reperitur, ut inter hominem, et equum; alia negativa, quia inter extrema negativa, ut inter carentiam hominis, et carentiam equi; alia mixta, quia inter unum extremum positivum, et aliud negativum intercedit, ut inter lucem, et tenebras.

Item alia dicitur adequata, sive excludentis ab exclusa, quia reperitur inter extrema, qę mutuo se excludunt, et se totis diversunt: sic distinguuntur Petrus, et Paulus. Alia ē inadequata, sive includentis ab incluso, et hęc datur quando unum extremum includit a reali, et aliquid aliud; sic distinguitur homo ab anima, quia ultra illam includit corpus. Ulterius alia dicitur absoluta, quia inter extrema absoluta reperitur, ut inter hominem, et

equid, calorem, et frigus: alia modalis quia inter rem, et ejus modu veritatis; modi dicuntur debilissime quedam entitatis rebus affice, quę sine illis nulla potentia existere valent. Veritatem rei sine quibus hujusmodi sunt ubicatio, cessio, mota, quies, duratio, plura q. alia. Septe. divisus in essentiale, accidens, et individuale

Ultra has distinctiones ab omnibus admiras celebre alia excogitavit subtilis Doctor, quam formalem ex natura rei appellat. Divexit igitur a parte rei, et ante intellectus operationem duplicem dari distinctionem realem; aliam, quę versatur inter duas entitates, ut inter Petrum, et Paulum; altera, quę non reperitur inter duas entitates, sed inter duas formalitates ejusdem entitatis, ut inter animalitatem, et rationalitatem hominis; primam distinctionem appellat realem entitativam, secundam vero realem formalem ex natura rei; realem, quia realiter existente intellectu considerationem; formalem, quia non inter entitates, sed inter formalitates versatur; et etiam quia non solum in voce, sed actu distinguit extrema; ex natura rei, quia ab extremis actu rationis actu non dependet, sed ab ipsis rebus natura probenit; denig. illam vocat mediam, quia nec est realis entitativa, nec rationis, sed major ista, et minor illa.

Insuper addunt scotiste, distinctionem hujusmodi coherere cum identitate reali, et absoluta; quia formalitates inter res quas versatur, sunt una, et eadem res. Si quęras ab ipsis, in quo differant res, et formalitas? Respondent hunc extrema vocari res, cum sunt entia ita completa, ut possit unum existere sine alio, ut duo homines, duę albedines. Tunc autem vocari formalitates, cum sunt prędicata ejusdem individui penitus inseparabilia. Hinc distinctio absolute realis investigatur, inquiunt, ex causalitate, vel origine, et ex separatione. Distinctio autem formalis investigatur ex definitione, seu descriptione, ex exclusione, et ex reduplicatione; id est, tunc duo distinguuntur formaliter ex natura rei, cum diversimode definiuntur, aut unum excludit alterum a ratione formali, aut uni in quantum tali convenit aliquid, quod alteri in quantum tali non convenit supposita semper inseparabilitate.

Denig. ex communi consensu dividitur distinctio realis in actualem, et virtualem: prima, quę etiam formalis appellatur, dicitur illa, quę actualiter distinguit extrema, ut distinctio albedinis a nigredine. Secunda est equivalentia unius, et indivisibilis rei ad plura realiter di-

ens indolem, et naturam

tinta: hec vero equivalentia potest rumi primo in ordine ad diversos effectus causandos, quando res unica præstat effectus, qui præstari volent à multis. Secundo in essendo, quando res una secum identificat perfectiores, quæ alibi multiplicate reperiuntur. Utriusq; exemplum apparet in homine, qui cum omnibus intelligit, sentit cum brutis, vegetat cum plantis, et inter perfectiores identificat effectibus ita res ponderes. Ultimus virtualis hoc modo explicata communitex admittitur ab authoribus.

Tertio rumitur hec distinctio pro Capacitate unius rei, et de ipsa veri ficentur predicata Contradictoria extrinseca, qualia sunt Cognosci, et non Cognosci; q.d. ab aliis aliter, et melius explicatur nomine distinctionis fundamentalis; ita scilicet, q.d distinctio virtualis, nil aliud sit, quam fundamentum, quod unica, et indivisibilis res pp.r sui equivalentiam ad plura præstat intellectui ut ipsa dividat in plures formalitates, unasq. adnexas, alteras in cognitu manente. In hac triplici acceptione dari distinctionem virtualem in rebus, extra dubium est. 4.o rumitur distinctio virtualis pro capacitate intrinseca rei ad susci piendas predicata Contradictoria intrinseca, absoluta, et omnino independentia ab intellectu; hoc distinctio appellatur virtualis intrinseca, a pluribus et gravissimis Theologis admittitur, non tamen in creatis, sed etiam in divinis, ut patet ex fide veri ficentur de nata Divina, et Relationibus, cum ipsa identificatis propositiones istæ: Nata Divina Realiter absolute Communicatur filio, Paternitas Realiter absolute non Communicatur filio.

Distinctio rationis dividitur 1.o in fundamentalem, et fralem: fundamentalis nihil aliud est, quam fundamentum, q.d res aliqua, ex eo, q.d pluribus equivalet in causando, v.g operando, vel aliis mutuexibus respectibus, tribuit intellectui, ut ipsa secundum aliquam rationem sic mutuo concipiat, vel secundum alia. Unde hoc tantum in propriè et methaphoice valet appellari distinctio, non vera ens tantum est fundamentum ad distinctionem formalis est actualis separatis intentionalis unius producti ab alio cum ipso physice identificato; est autem duplex; alia cum fundamento seu rationis ratiocinatis, altera cum fundamento seu rationis ratiocinantis. Prima est q.d respectus inter predicata ejusdem entis pluribus equivalentis, vel cum illis Contingentis; unde quia homo (v.g) q.d corporeus convenit cum lapidibus, q.d vivens cum arboribus, q.d animal cum brutis, q.d intellectivus cum Angelis, intellectum cum fundamento distinguit in illo formales inter fes corporeitatis, viventis, animalis, et rationalis. 2.a est omnimoda intellectus fundamento fingit; ut si homo esse ipso distinctum existimet.

Pro clariori notitia identitatis, et distinctionis, nota 1.o q.d licet identitas realis implicat carentiam distinctionis realis, et vicissim distinctio realis carentiam identitatis realis tamen in hujusmodi negatione, s.c ca-

rentia consistit, vel in entitatibus realibus, ad quas huiusmodi rentie sequntur, ut enī text Comune Philosūm axioma; quelibet res per se ipsam ē, q. ē et per se ipsam nō ē, q. nō ē. Vtrāq. tamē p nrāng. cognoscit, quid res nō sit, quiā quid sit, tum quia hęc ē inopia humanā facundie, ut pluria nō nisi per negativas voces explicare queat, esto cognoscat ēē rerum quid positivum, ut patet, in immensitate, in infinitate, et in comprehensibilitate Dei, q. per negationes significantur, cum tamē sint quid positivum, idē actidit in presenti.

Nota 2.do Ante pluribus in locis maximū agnoscere discrimē inter distinctionē, diversitatē, et diversām: ea, nāng. dicuntur distincti quo am distinctionē adequate sunt dissimilia: Vel enim omnino inter se similes passim dictas dicimus, nī tamē diversas, ut duas in alio licet hęc rerum sit attenta vocū proprietate, ita usus invaluit, ut pre, dicte 3.s voces promisq. in disputationib. vnaperrua.

Nota 3.o q.d licet pluria sint signa ad realē distinctionē agnoscendā omnia tamē ad 3.or eluci precipua reducemus. Prum. ē realis producto realē quoad 1.m ēē, que necessario exquit realē distinctionē producentis a producto, nihil enī potest producere se, vel sibi dare ēē. Hinc a Theolo humius rei ab alia: nihil enim separari potest a semetipso; vi enim inquit Philosus 7 Topicorum Cap. 4o potest alterū fieri alterum ēē nī exit ide. 3.m ē signū ē quelibet relatio realis, ut similitudinis, equalitatis, Dominii cū necessario nāng. requirit duo extrema; cuius de quippe ad se ipsum nequit dari relatio realis.

Nota q.to ad perfectā distinctionē rationis efformandā nī sufficere eandē rem distinctis conceptib. attingi, conceptus nang. isti, licet et aīl rationale aliquomodo differunt, quia tamē ipsissimū objm attingunt, minime perfecte distinguunt adhuc in interiori rationem ab animali rationali, vel ē Contra, sed tantū in imperfecte, et penes expressiones, penes majorē scilicet. et minorē explicationē, nī tamē penes medullam, ut ita dicam, cum altera sit explicatio medulę, in altera involute: requiritur igitur conceptus ita diversi, ut constituant objm definitive diversum, taliter, ut objm ut attractum per unū conceptū nequeat per alium definiri, aut explicari, sic homo ut cognitus per conceptum animi, nequit per rationale definiri, aut explicari fundamentū hujusmodi distinctionis mine dicta diam. casu.

Auctores: plurimi asserunt ēē diversa connotata, diversas operationes, vel quę vis alia dicta mutua, in ordine ad quę concipiatur objm, sic quis homo connotat, seu dicit ordinem ad discursum, et ratiocinationē tribuit fundamentum intellectui, ut ipsum concipiat in ordine

ad observationē per Conceptū am. in ordine ad discursum per
Conceptū rationale, et sic de aliis: Alii ad objum perfectionem
humanq; intus debilitatem, ratione cujus nequit objm unico intu
ligere Conceptu recurrunt. Ego vº existimo fundamentū proximū
distinctionis rationis ee in adequata, et imperfecta Repraesentatione
specierum, vt enim species adequate, et perfecte Repraesentat in ac-
tu 2º objm, illius Cognitio nequit evadere imperfecta, et inadequa-
ta, et consequenter nullam distinctionē efficiet.

Ratio hujus existimationis e, quia species ñ Repraesentat in actu
2º nisi justa capacitatē, et activitatē potē, cumq; potā operetur
ut causa necessaria, ei Repraesentatio e perfecta, etiā Cognitio.
Hæc 2ª perfectio, et inadequatio specierum potest exemplificari
capite ovini; vt ex eo, qº objum Repraesentetur per speciem ali
cujus ani, vt per speciem illius perfectionē in ee Repraesentativo
ñ adequatē sic dum Cognosco volitionē Divinam per speciē
volitionis creatæ, ipsam concipio per modū actus ei prædicen
tis a voluntate, cum Repraesentet ex identificetur cum illa, quia spe
cies volitionis creatæ, ut potē in ordinis ordinis, volitionem Di
vinam ñ adequat in ee Repraesentativo. Sic etiam agnosco Ar
gelum admodum Corporis, quia species Corporis ipsum perfec
te ñ Repraesentat.

Secundo dixi potest inadequatio Repraesentationis ex eo, qº licet spe
cies sit adequata Repraesentativa, in actu 1º objecti, vt ipsum adequet
in ee Repraesentativo, tamē illud ñ Repraesentat in actu 2º adequate,
et 2ū vt totum, vt quia species tantū inadequate, et minus perfecte
Communicatur, seu unitiva potē; vt quia potā e incapax Cognoscen
di objm 2ūm vt totum. Sic juxta Theologos unitiva essiā Divina
mentibus Beatorum per modum speciei Repraesentatis ipsum
Deum, possibilia etiam, et futura; licet autē essiā Divina vt ade
quate Repraesentativa totius Deitatis, possibilium, et futurorum;
nullam ēm Beatus Deum totaliter cognoscit, imo nec omnia possi
bilia, et futura, sed quæ ipsi a Deo pro suo libito manifestantur.

Denique potest poni inadequatio ista ex diversis annotatis, spe
cialibus, causis, effectis, et aliis, viva ratione observationis vt hom
vtati Concursus species Repraesentatis ipsius animæ, quam ex hoc pre
cise Cognoscatur ee rationale, idemq; in pluribus aliis exemplis
facile Cernī potest. Ergo inadequata, imperfecta Repraesenta-
tio specierum fundamentū pro objum distinctionis rationis; fu
damentum vt Remotū ee potest tunc extrinsecum; imperfectis q
species in ee entitativo, tunc essiq; Communicativo, et unitivo imperfecta
tu potā; tunc imperfectis, et debilitatu potē, tunc denique multitudo
Conceptuum. Doctrina ista mihi meridiana luce clarior appaxet,

nec video quid contra ipsam possit.

Demique vltra, q. esto similitudo vtcunque rumpta vnice deum in qualitate, vt similia enim ex Philo dicuntur, q. cum qualitate conuenit, vt duo paries albi, tri in genere modo facto accipitur etiã pro conuenientia, in quacunq. predicato etiã substantiali, que dici solet vnitas similitudinis, similia ex licet equalitas in ratione vnitatis sit in quantitate, extenditur etiã ex communi vsu ad quacunq. conuenientiam perfectã in entitate, vel alia perfectione deum et dam: vt enim in quit Augustinus de trinitate: in hac, que in mole vel statura magna virtus, ideo est melius eo, q. minus est. Hinc ipsum q. de similitudine, et equalitate dictum est, intelligo eo pacto modo de dissimilitudine, et inequalitate. Vnde multa placitat, que unitati opponitur tot de modis ac ea dicuntur. Hic haberis omnia, et forsam pluria, que de identitate, unitate, et distinctione apud Autores inueniuntur ya dispersa, queq. si in pro Dismitate explicata, ea in vno labore collegi, ut tibi ignoscatis, dñi de quacunq. vexatio fuerit: vt autẽ hec obliuis ni detis, oleum, et operã perdidi; vos autẽ lugubres inter tenebras ignorantie, manebitis.

Questio 2a

Vtrum inter gradus methos ejusdem individui detur distinctio formalis ex natura rei?

Notantur aliqua, et veritate decernuntur.

Celebris illa, et in scholis multum jactata questio de distinctione gradum, qui methaphisici volent appellari, est vera dicta verita. Nomine gradus methi intelliguntur predicata quecunq. rei conuenientia, quorum alia sunt alius superiora, quia per illa conuenit res cum pluribus ab ipsa distat, vt Petrus vt. Per exitur to substantie, in q.a conuenit cum Angelis, Corporis, in q.a conuenit cũ lapide, Viuentis, in q.a cum arboribus, animalis, in qua cum Brutis, hominis in qua cum aliis hominibus, singularitatis denig. q.e Petreitatis, in qua ab omni alio differt: que predicata ideo gradus dicuntur, quia per illa ascendit, et descenditur; ascendit a singularitate usq. ad rationem substantie, et rursus ab hac usq. ad singularitatem descendit, ut patet conuenientia, et desconuenientia perfectius cognoscat: dicuntur etiã metha predicata ista, quia essentiam methaphysicam exer

Constituunt. Distinctione formale ex natura rei, quia supra exposuimus, inter gradus metho acutius, et subtilius, ut audiens, propugnam Scotiste omnes cum subtili Mtro; e Contra 9. distinctione istam unanimi, et illustrato Consensu utriusq; Scole Doctores, ut inutile ab Scolis exulare Conantur. Sit ergo:

Tertia Conclusio.

Inter gradus methos ejusde individui ex datura distinctio formalis ex natura rei. Cl. e expressa Angelici preceptoris pluribus in locis, precipue 1a. pte qne 30 art. 2o. ad 1um. Auctoritate tanti Mtri mutuo ponderis e apud adversarios, ides e ola Ratione cum ipsis decertamus. Pa 30 1o. cto Ratione: identitas formalis pugnat cum distinctione formali ex natura rei; sed inter gradus methos ejusdem individui datura identitas formalis: 30. mna e evidens; pa mna: paditio formalis fundatur in identitate formali paditi cum subto; sed gradus methi superiores patitur formaliter de inferioribus; 30. pa mni: paditio iste: homo e animal, animal e vivens sunt reales, et formales; sed in illis paditis gradus methi superiores de inferioribus: 30.

Respondent Scotiste paditiones istas ee formales; ad hoc tamen ut requiri formale identitatem predicati cum subjecto, sed sufficere identicam, entitativam, et materialem. Sed Contra: ad predicationem materialem requiritur identitas entitativa, et materialis predicati cum subjecto: 30 ad formalem, identitas formalis. Ans e omnino contumelia apud adversarios; Contra 9. prob: ides ans e verum, quia predicatum debet ee idem cum subjecto eo modo, quo de ipso affirmatur; aliter paditio esset falsa: sed paditione formaliter affirmatur predicatum de subjecto formaliter: 30 debet ee ide formaliter cum illo. Respondet 2o. Fonseca supra positas pdnes ut ee veras in enti formali, sed tantum in ente rationis, ita ut faciant hunc sensum; supponitur habens

humanitatē, ē idem, ac habere alitatem, habere alitatem ē idem, ac habere vitalitatē; sicut ista: dulce ē album, cuius verum ē: suppositum habere dulcedinē ē suppositum habere albedinem, et sic de aliis.

Responsio ista facile falsitatis convincitur, eo, q. prædines essentiales ut tantum suppositaliter ex., sed formaliter sunt vere; at prædines istæ, homo ē animal, animal ē vivens sunt essentiales. ḡo. Prob. min: homo, et animal essentialiter sunt id, per quod definiuntur; sed homo definitur per animam, et animal per vivens: ḡo. ē q. exemplum q. prius affert convincitur: ideo prædicatio ista dulce ē album ē tantum vera in vero suppositali; quia ut ē essentialis, sed accidentalis, neq. prædicatū convenit subjecto pere; sed per accidens; at propositiones nobis allatæ, ut accidentales, sed essentiales sunt, ut probatum ē: ḡo. Denique quia propositiones dicte, ut tantum in concreto, sed etiam in abstracto sunt verę; unde hęc sunt vere prædicationes, humanitas, et alitas, alitas ē vitalitas, Contra 2°. falsissima ē ista, albedo ē dulcedo: ḡo. sicut ex hoc dignoscitur propositionem convincę ē tantum in vero suppositali vera; ex opposito colligitur ntiam ē vera in vero formali.

Prob. 2ª Conclusio: nulla datur distinctio media inter distinctionem realē, et distinctionem rationis: ḡo. ergo omnes mentales ut distinguuntur formaliter ex vi ratæ rei: prob antec. tot sunt genera distinctionum, quot sunt genera entium, distinctio namq. ē proprietas entis; sed inter ens realē, et rationis ut datur ens medium; ḡo. neq. inter distinctionem realē, et rationis datur distinctio media. Confirmatur: quia id, q. existit, requit aliter existere, quā objective tantum in intellectu, vel subjective, a parte rei, ideo tantū dantur duo genera entium, realis videlicet, et rationis; sed quę distinguuntur actualiter ut sunt aliter distingui, quia objective tantū in intellectu, vel subjective a parte rei: ḡo tantū dantur duo genera distinctionum, realis videlicet, et rationis (illegible)

Sextus prob Conclusio: humanitas Petri formaliter ex vi ratæ rei

a petreitate distincta: go. nulla hominis predicata eo modo distinguuntur; Consequentia legitima est; prob ante: ri humanitas petri, et ejus singularitas formaliter ex natura rei distinguerentur, actualiter essent duæ formalitates, quarum quelibet esset hæc, et ri illa, sed hoc est absurdum: go. prob min: quia alias actualiter a parte rei essent duæ singulares formalitates, et Consequenter numeraice distinctæ, sed hoc est absurdum: go. Negetur: ri humanitas a parte rei esset formalitas actu distincta a singularitate, seu singularitate esset hæc, et ri illa formalitas: go. seu singularitate esset singularis, atqui hoc est chimera: ergo et illud, cq. Nego.

Demq. prob Conclusio exercendo præcipuum Scotistarum argumentum: idea juxta Scotum datur distinctio formalis ex natura rei inter quaslibet methos, quia idea secundum eandem formalitatem actu, et formaliter, nequit esse alteri simile, et dissimile; at hoc est falsum: go. Mai. Contineat præcipuum Scoti fundamentum min. prob: singularitas petri, idemq. de quacumq. alia, est unica, et individualis formalitas, et ita est simillima, et dissimillima singulari equi: go. Min quod dissimilitudine patet, nec a Scotistarum axi valet, quia singularitas est ultima ratio differendi, dissimilitudo autem in ratione differendi fundatur, quod ad similitudinem prob: ideo animalitas hominis est similis animalitati equi, quia utraq est animalitas, utraq principium sentiendi, utraq formalitas simplex, et utraq realiter entitative producta; sed utraq singularitas est ultima, utraq principium differendi, utraq formalitas simplex, utraq realiter entitative producta: go in rebus convenient, et sunt similes; go sunt similes, et dissimiles; et tamen neutra ex se ipsa formaliter ex natura rei distinguuntur go similitudo, et dissimilitudo neutri quæ præfactæ arguit distinctionem.

Rationionis huic, quod urgent Patres existimo, unica aptari responsio ex adscriptis principiis, quod scilicet aliquæ sint formalitates ex dicta numeraice, quæ sunt primo diverse, et se totis differunt, nullaq principia similitudinem, aut convenientia habent donec perfectum Conceptibus inadequa-

tis confundatur. Quare virtualitas Petri, et virtualitas equi sunt propriæ, et simpl̃ dissimiles; etiã remote cogitante; unde ãbæ ãcæ illæ nullo modo sunt similes, nisi ad summũ fundamentaliter, in proprio, et secundum quid, similitudo autẽ pure fundamentalis in propria, et secundũ quid nõ pugnat cũ dissimilitudine propria in eadẽ formalitate indivisibili. Sed hec solutio et vi vera contineat omnino destruit scotistarũ axiomatum; cui ratione nobis nõ liceat idẽ dicere de dissimilitudine, et dispẽ hominis cum equo, et consequenter q.d in eadẽ indivisibili formalitate Compatiuntur.

Solutio Axiomatis

Axiomata 1o de una, eademq; formalitate nequeunt apparere verificari predicata contradictoria; sed animali, et rationali homini verificantur predicata contradictoria: ergo nõ sunt eadem formaliter, et consequenter distinguuntur formaliter ex natura rei. Maj. velut indubitata reponitur ab scotistis; minor vero sic probant: esse rationale assimilandi, et nõ esse rationem assimilandi sunt predicata contradicta, sed talia predicata verificantur de animali, et rationali homini ãpte nati; ẽp. Prob min: animal ãpte nati ẽ ratio assimilandi hominem equo; at rationalitas nõ ẽ ãpte nati ratio assimilandi hominem equo: ergo. P. min: rationale ãpte nati ẽ ratio dissimilandi hominem equo; sed ratio dissimilandi, nõ ẽ ratio assimilandi: ẽp. P. min: dissimilitudo nihil aliud ẽ quam nõ similitudo, sive carentia similitudinis: ẽp ratio formalis dissimilandi nequit esse ratio assimilandi; unica namq; formalis nequit esse ratio, sive fundatum duplicis contradictorii.

Hujus argumenti difficultas in variis solutionem diversarum Patronos habuit, ideoq; ingeniosum crucis appellatum, sed imprimis retorquenda ẽ in adversarios, et invicti instantiis accipienda; ut quorsũ vos crucem portare me facetè inquit P. Lorada) sit satis scotistæ Cineres meos. Faciat quilibet ãpte formaliter ex natura rei

n distinguuntur ſupra aſſumpti Patronos; at distinguerentur, a eorum aſſumpcione efficax eſſet: ergo. P. min: ſi=militudo, et n̄ ſimilitudo Cuiuslibet eorum ſit metaphoce veri=ficatur; rationalitas v.g. ē ſimilis ſuſceptibilitati in ratione differentie ſpecifice, ſimulq; diſſimilis in ratione differen=tię humanę: imo nulla dabitur forma quantumcunq; ſimplex, quę n̄ ſit ſimilis, et diſſimilis aliis formalitatibus: vel ergo quęlibet imꝑfa forma poterit ſine contradictio=ne eſſe ſimilis, et n̄ ſimilis alteri, vel n̄? Si primum; aſſum=mum proꝑm ineficax ē, et nihil probat: ſi secundum; ęo quęlibet forma quantumcunq; ſimꝑfa formaliter ens na=tura rei ā remotis diſtinguitur, multiplicandęq; eſſent for=mę uſq; in infinitum, quod nemo n̄ reputat abſurdum.

Pro directa ergo aſſumpti ſolutione diluęndum ē, quod animalitas, et rationalitas, idemq; Cęteraq; cuiuscunq; alius ge=neris metaꝑcis, in duplici differentia accipi poſſunt: primo, ut ſignificentur hi vocibus: animatas, qua talis, ani=mata ens ſe; rationalitas, qua talis, rationalis ens ve, vel alius ~~ſimil~~ibus; ſecundo, ut ęadem ſignificentur vocibus iſtis, animatum ā ꝑte rei, ſive realiter ſumpta, rationalitas ā ꝑte rei, ſive realiter conſiderata; ſi primo modo ac=cipiantur, unice important ꝓpria ꝓdicata, ſive conſtitutiva metaphiſica ꝓcurſive ab omni eo, cum quo tanta identitate, et materialiter identificantur; ani=mal videlicet eſſe unice rationem aſſimilandi hominem equo, principiumq; ſenſationis; rationale vero prima cauſa dicuntur, et conſequ. rationem tam ſenſitivi; ſi tamen ſecundo modo accipiantur, dicunt omne id, cum quo ā ꝑte rei identificantur, nihilq; animalitati con=venire valet, quod rationalitati ſimiliter n̄ conveniat, cumq; animal ā ꝑte rei ſit ratio a qua hominem equo, etiam rationale cum ipso identificatum ē ratio aſſimi=landi; ſimiliter cui rationale ſit ratio diſtinguendi, etiam animal cui rationali identificatum.

Vtq; hoc minime cenſeatis repugnare, ꝓpę oculis habendum ē ſimilitudinem, et diſſimilitudinem n̄ contrarie in indiviſibili, ſed recipere magis, et minus, fundatumq; in uniformitate, et diſconformitate ꝓdicatorum,

unde quanto major, et perfectior fuerit uniformitas, & structura erit similitudo, et è contra. Vic Petrus v.g. magis similis è Paulo, quam equo, et huic, quam lapidi; quia in pluribus convenit cum equo, quam cù lapide, in pluribus q. cù Paulo, quà cù equo. Quapropter similitudo in predicatis specificis dicitur similitudo specifica, similitudo in predicatis genericis è tantù generica. Ex quo quarto infertur, idem recurrere eandem rationem posse esse alteri similem in gradu generico; dissimilem vero in specifico; quia dissimilitudo specifica nō è contraria similitudini generice, sed specifice tantù; et consequenter unice opponuntur contradictoriè similitudo, et dissimilitudo generica, similitudo, et dissimilitudo specifica, quia sunt e pluribus ordinis, et rationis; nō tamen similitudo generica, et dissimilitudo specifica propter oppositam rationem.

Ex hùc, ni fallor clarissime patet argumenti solutio concessa majorì negando minorem. Ad hujus probationem distinguo maj: è ratio assimilandi generice, concedo maj: specifice, neg maj, et distinguo minorem: nō è ratio assimilandi specificè, concedo min: generice, neg minorem, et consequentiam. Ad probationem distinguo maj: è ratio dissimilandi specifice, concedo maj; generice, neg maj, et distinguo min: ratio dissimilandi specifice, nō è ratio assimilandi specifice, concedo min: ratio dissimilandi specifice, nō è ratio assimilandi generice, neg minorem, et consequentiam. Similiter ad probationē distinguo an-

probatio concessa maj. neg min.

tecedens: dissimilitudo specifica ē carentia similitudinis specifice, concedo antec: dissimilitudo specifica ē carentia similitudinis generice, neg antec, et consequb eadem distinctionē. Ejtur similitudo inter hominem, et equū ē tantū generica, quia unice in gradu generico animalis conveniunt; dissimilitudo vero ē specifica, quia in predicatis specificis multū discrepantur; cumq: hujusmodi similitudo, et dissimilitudo, vi rationis jude rationis, et ordinis, minime contradictorie opponuntur, nec una infert carentiam alterius; unde in eadem omnino indivisibili entitate, et formalitate aduari possunt.

Itaq: esse simile, et dissimile alteri nec distinctionem arguit, nec contradictionem involvit: similitudo namq: mixta cum dissimilitudine, ē predicatū transcendens res, et formātes quantumcumq: simplices; quidq: enim habet esse, dū bet convenire cum aliis saltem in ratione communi entis, simulq: ab aliis differre in essentiali. Hinc impossibile ē pura similitudo inter duo extrema, positiva, cui nulla sit admixta dissimilitudo, ut videre ē in animalitatibus, hominis, et equi, quae tantopere assimilant scotistae: animalitas enim hominis, cū a rationalitate ejusq: non separari, quam exigentiam vi habet animalitas equi; in hoc ipso dissimiles evadunt. Cum autē similitudo, et dissimilitudo amice federe coëxistunt, ē quia dissimilitudo nunquā destruit, quod similitudo admittit in ipsis extremis, quod explicari potest in ipsa arguta materia.

Animal enim est ratio dissimilandi hominem equo, inter alia, quæ est duo animalia, sive utrumq; est animal; rationale vero est ratione dissimilandi hominem equo, significat in utrumq;; sed hominem esse rationalem, hæc est in locutionibus ejusmodi mentium etiam vocitatas; at in propositionibus istis, homo, et equus sunt duo animalia, homo, et in equus: est rationalis, nulla contradictio est; nam nec ita in equo est hominem, et equo animalitatem, quam affirmat; sed dato equo rationalitatem, quam primo in equo non destruit; ac proinde in rem affirmatio, et negatio ejusdem de eodem, et secundum idem, prout exigit contradictio; taliter ergo nulla contradictio erit in hujusmodi rem equivalentibus: animal est ratio assimilandi hominem equo; rationale est ratio dissimilandi, vel non est ratio assimilandi hominem equo.

Replicabis primo: ratio assimilandi debet utriq; extremo convenire; sed rationalitas non convenit homini, et equo: ergo non est ratio assimilandi hominem equo. Probo maj: animalitas est ratio assimilandi hominem equo debet utriq; convenire: ergo. — Nego: ex solutione infertur, equum esse similem homini in rationalitate, at hoc est absurdum: ergo et solutio. Sequit idem extremum per eandem quantitatem esse equale, et inequale alteri; ergo neque per eandem formam esse simile, et dissimile alteri; sed homo, per animalitatem est similis, per rationalitatem dissimilis equo: ergo rationalitas, et animalitas in homine non sunt eadem formalitas, et converg. distinctæ. Ad primum distinguo maj: ratio assimilandi præcise, concedo maj: ratio assimilandi, et dissimilandi, subdistinguo: debet utriq; extremo convenire, vel ipsa, vel per aliquid simile, conc. maj: ipsa præcise, neg maj, et distinguo min: rationalitas non convenit equo, nec aliquid rationalitati simile, neg min: rationalitas ipsa conc min, et distinguo conseq: non est ratio assimilandi præcise, conc conseq: assimilandi, et dissimilandi neg conseq.

Ad probationē maioris, distinguendo: ut animalitas, vel ratio assimilandi, et dissimilandi nec antec: assimilandi precise, subdistinguo: sumpta precisive ā rationalitate, concedo antec: sumpta phisice, et ut identificata cum rationalitate, nec, suppono; quia prout ista ē ratio assimilandi precise, sed assimilandi generice, et dissimilandi specifice ut dictum manet. Hæc ē ratio illa quę in se ē ratio assimilandi, et dissimilandi, cum prout sic dicta nihil includit involvat, nec quid utriusq; extremo convenire; cumq; rationalitas vltior in se ratio assimilandi, et dissimilandi ñ debeat equo convenire; conveniat tamen aliquid ratiocinalitati simile, scilicet equi animalitas, quæ cum hominis rationalitate convenit in eo quod utriusq; in se ē principium operationis sensitivę; quapropter ut animalitas, vt in se ratio assimilandi, et dissimilandi hominis equo ñ congetur necessario utriusq; esse animal; ñ namq; equus esset impossibile ñ esset animal, quomodo foret vivens; animalitas hominis esset similis equo in ratione principii vitę, dissimilis vero in ratione principii rationis.

Attamen ut animalitas, idem equocumq; alio prędicato, vt precise ratio assimilandi; cum prout sic nullam implicet discommoditatē, debet utriusq; extremo convenire; esse tamen rationē assimilandi precise nullo modo convenit animalitati in se, et phisice accepte, sed tantū precisive, et intentionaliter considerate, in statu scilicet separationis ipsius ā rationalitate: rationalitas vero in nullo statu ē ratio assimilandi precise; sed in statu phisico assimilandi, et dissimilandi, in statu precisionis unice dissimilandi; unio vero: tam animalitas quā rationalitas sunt in se ratio assimilandi genericę, dissimilandi specifice hominis equo; in statu autē intentionali, et precisionis animalitas ē unice ratio assimilandi, rationalitas vero unice dissimilandi; ideoq; prima, ñ vero secunda debet utriusq; extremo convenire; quapropter nunquā

ipsi verificantur predicata contradictoria in re, sed tantum ut per intellectu distincta, in quo nulla est repugnantia.

Ad secundum instantia facilior est solutio. Nego maj. absolute; quia modus ille loquendi juxta communem acceptionem denotat, ut solum hominis, vel etiam equi rationalitatem ex esse rei, qua ratione absurde dicetur, formitas esse duo similes in omnipotentia, licet sit aliquomodo simile ipsi omnipotenti in ratione entis. Si tamen accommuni acceptione procedatur, distinguo maj: in rationalitate precise per intellectum nego maj: realiter, sumpta subdistinguo: similitudine generica, nego quoad ultimum: sit animal, concedo maj: similitudine specifica, sive quoad sit rationale ut genus, nego maj, min, et conseq. Cum enim rationale a parte rei vere sit animal, vere fundat inter hominem, et equum similitudinem, qua homo, et equus animalia sunt: et ipsum animal homini, quia vere rationale est, vere fundat dissimilitudinem hominis inter et equum, qua ut genus rationalis non est.

Ad tertium concessis antecedenti, dicitur conseq: ergo nego per eandem formalitatem esse simile, et dissimile generice, concedo conseq; esse simile generice, et dissimile specifice, nego conseq. Et sic dicimus in omni subsumpta, nego conseq. Equalitas juxta communem intelligentiam consistit in indivisibili, ut ex dicitur quod alterum extremum nihil plus, nihilque minus habeat, sed precise tantundem sive eadem summa dimensionis; cumque manifeste repugnet idem re spectu ejusdem eadem, et diversas habere dimensiones, potest tamen implicare esse ipsa per eandem quantitatem equale pariter, ac inequale; similiter de se, ut ex dicto contrahat, recipiat magis, et minus, et in varios gradus multiplicitatem accipiatur; quia propter potentiam idem per eandem omnem entitatem esse alteri simile in uno gradu, in altero vero dissimile modo jam explicato. Advertite tamen quod si equalitas, et inequalitas in diversis gradu accipe-

antur, altera penes longitudinē, et penes latitudinē altera, poterunt sine contradictione in eadē reperiri subjecto.

Adhuc inniter: Petrus ā ple rei similior ē Paulo quā Equo: ēo ē similior Paulo in pluribus formis; proindeq; datur in Petro aliqua formitas, in qua ñ it Equo similis, ex quo manifeste deducitur quod Petrus ñ similis Equo recdē ē tota, nam si esset, nunquā posset esse magis similis Paulo. Datur ēo in Petro formitas aliqua, quę nullatenus it Equo similis. Ergo si potest aggredi; nam Petrus est similior ē Paulo est, quā bucefalestati: ēo ē Paulo est similis in pluribus formalitatibus: ēo ñ ē similis bucefalestati recdē ē tota. Neg.ē conc. ante, distin conseq: in pluribus formis, quę sint plures per intellectū, concedo; quę sint plures ā ple rei, neg conseq. Ex quo ad alterā illationē, distin conseq: ñ it similis Equo recdē ē tota similitudine connotante utrūq; esse animal, neg conseq; similitudine connotante utrūq; esse rationale, conc conseq.

2. Petro ā ple rei nulla datur pluralitas formis, sed unica indistinctibilis essentia, quę tota ē magis similis Paulo, quā Equo, et tota essentia mouet similis Equo, quā Paulo alig.ē contradictione. Similitudines enim Petri ad Paulū, et Petri ad Equū, licet idē fundamentū habeant, connotant diversas formas, et ratione ipsarū potest esse altera major, et altera minor respectu alterius: hęc autē majoritas aut minoritas ñ in ple Petro consistit, sed huic in Petro cū Paulo, inde in Petro cū Equo. Similitudo itaq; inter duo extrema major, vel min dicitur ex certa extremorū indole, quę pendet plures, aut pauciores, quibus eadē extrema magis, vel min similia ab intellectu ipso cognoscuntur: quia ēo Petrus, et Paulus ita se habent ā ple rei, ut pendēt præbeant intellectui ad assimilandū utrūq; ñ nisi in conceptu generico, ad quē dūtaxat pendent Petrus, et Paulus; sed etiam in specifico, vel differentiali, idcirco ā ple rei similitudo Petri ad Paulū dicitur maj, quā Petri

ad Equū.

Arguit P. ea, quę dicerę in definitionib⁹ definientes distinguentur primę ex natura rei; sed animal, et rationale distinctę definitionib⁹ definiuntur: ꝙ. Illi ē certa; animal enim definitur principiū sentiendi: Hoc maj: quę distincte definitionib⁹ definiuntur differunt essentialiter; sed quę differunt essentialiter differunt ex natura rei: ꝙ distinctę definitiones debent distinctas essentias explicare: habent ꝙ quę definiuntur distinctę definitionibus, distinctas essentias, proindeq⁹ essentialiter distinguuntur. = Negatur hoc n̄ solū formaliter, sed et distinctionē probat entitatiua, quod n̄ admittitur à contrariis; nā definitio etiā explicat entitatē definiti. Multiplicatur etiā potest in tali; nā aliter definitur rationale sub ratione differentię specificę, ac sub ratione principiū discurrendi; nec propterea in rationali admittunt scotistę distinctionē hanū formalē, sed ne omnia arguta in ipsa arguenter contrariantur.

Respondeo distinguendo maj: ea, quę distinctis definitionib⁹ inadequatis definiuntur, ꝙ. maj; definitionib⁹ adequatis, conc maj; et ita distincta mā, nec conseq. Definitio enim adequata ē quę essentiā rei explicat quoad omnia prędicata seu identificata; inadequata vero, quę nē explicat quoad aliquod tantū prędicatū. Quæritur autē definitionē hanc solū arguit diversas à pte rei quiditate; cū definitiones sint objecte adequatę, id ē, cū explicant totā quiditatē totalē objectī; n̄ vero cū inadequatę, sunt precisivę quę distinctionē rationi inter objecti formalitates importat. Valet sent, quas allegat argutię, nā cū animal definitur principiū sentiendi inadequate tantū definitur, similiterq⁹ rationale cū definitur principiū ratiocinandi; ut enim adequata definitxetur animal unica definitione explicari per illā debebat n̄ solū animal, sed etiam rationale cū ipso identificatē.

Sed contra solutionē istam replicabit primo ergo
sabtē definitio adequata arguit distinctionē ex na
tura rei ab eo quod per illā n̄ exprimitur: sed
definitio ista animal rationale, ē adequata nat
huic humanę et aliunde n̄ explicat eccitate:
ergo arguitiva distinctio ex natura rei inter na
turā, et ipsam qualitatē. Secundo: hec definitio pri
cipiū remotū licet n̄ sit adequata homini, ē
tamen adequata animali; pariter hec alia, prin
cipiū rationandi, ē adequata rationali: ergo.
Sed quere ab scotho cur definitiones iste n̄ arguunt
distinctionē entitativā, cum sint definitiones pre
dicte, prime q. 3ia. Ista adverte cū conve
entes rebus, et n̄ formalitatibus.

Ad primū respondeo distinguendo consequens: distinctio
adequata arguit distinctionē in re, in quo ē
adequata, concedo: in re, in quo n̄ ē adequata,
nego cons. et distinguo subsumptū: definitio animal
rationale, ē adequata naturę humanę precisive
sumptę, nego min: naturę humanę petri, vel
alterius hominis, nego min, et cons. definitio
hec, animal rationale, solū ē adequata adequa
tione rationis, id ē exacta ad quidditatē, quę ē
eccitabilis n̄ ultra: n̄ tamen ē adequata natu
rę humanę adequatione realitatis physicę, et
priori ē in hoc individuo; sed potius in hoc reme
vere ē precisiva, cum n̄ explicet ens petri, quod
ē rem ā parte rei cum animali rationali.
Quapropter et rei quelibet adequate priori ē in
se definiatur, debet cum predicatis quantum
vis n̄ equalibus exprimi; quia tamē concep
tus peculiares rerum nobis omnino placuerunt
scultamini, nostre definitioni: maj ex parte
ejus cum inadequate, potuerunt tamen adequa
te et priori rem in se ā rerum comprehendere.

Ad 1. rationē distinguo antec: e tamen adequata animali physice
sumpti, et prout ē ā parte rei, nego antec: metaphysice
sumpti, concedo antec et nego cons. Sed item ergo animal

et [illegible] metaphice, distinct definitionibus definitis;
quando quelibet adequate explicat essentiam metaphicam
definiti: animal enim in metaphice nunq̃ adequate con-
stitit in principio intendi; similiter q̃ rationale in
principio discurrendi. Cetera ad has definitiones effor-
manda, vel reponitur distinctio rationis, vel exercite per-
actu definiendo explicatur. Unde ex his definitionibus so-
lum equitur distinctio, q̃ quę ut ā parte rei, sed quę
per rationē efformatur. Si vero animal, vel rationale ā
parte rei et phice considerentur, hunc neutra ē adequa-
ta definitio; quia animal in re nō habet principium
sentiendi, sed etiā rationandi; unde per illā definiti-
onem nō explicatur totum, quod ā parte rei ē animal,
quod equę rationale dicendō ē. ✠
Atque ita: ubi data compositio datur distinctio partium;
sed ā parte rei datur in homine compositio metaphica
ex animali, et rationali: ergo. Confirmatur primo:
contradens, et contrahibile cum relative opponantur, de-
sinentibus ā parte rei; sed animal contrahitur per
rationale, et rationale contrahit animal: ergo. Secundo:
animali advenit accidentaliter rationale; sed quod
advenit accidentaliter animali nō ē idem essentialiter
cum illo, sed ab eo essentialiter distinctū: ergo. Prob maj:
id, sine quo animal potest existere advenit accidenta-
liter ipsi; sed animal potest existere sine rationali
ut patet in equo, et bestia, in quibus animalitas exi-
stit, nō vero rationalitas: ergo. Dicitur: differentiæ
quinq̃ sunt ex essentia generis; sed animal ē genus,
et rationale differentia: ergo.
Nec obstat. Nego min; argumenti; quę implicatoria
confunditur; nam compositio metaphica ē opus rationis
rationis præscindentis animal ā rationali; et licet re-
ipsa, et ante mentis considerationē existant in hom-
ine animalitas, et rationalitas, nō existunt ut partes
ipsius; cum in sensu phisico quodlibet totum ho-
minis essentiale, quę realiter indivisibile, et simplex
entitas ē; nec phica ē compositio ex conjunctarum
unione, illa nam q̃ solum inter existentia invicem

re epcludentia locu teneret. Ad primã confirmationem
fere eodem modo respondendum ẽ. Contrahibile
phirice, et contrahens distinguntur a parte rei; ſi
vero logice contrahibile, et contrahens, animal autem
vtrumq; realiter, et logice dicitur contrahibile, in
quantũ tempe animal a differentijs precisũ conside-
ratur ut indifferens ad logicas ad plures species, et per ra-
tionale contrahitur, et determinatur ad humanam;
Consideratum, inquã, intra materiã denominabilẽ et
rationale intra formã denominantis, et ex utroq; re-
sultat compositio que dicitur metaphorice ſimilis compo-
ſitioni phirice ex materia, et formã.

Ad secundã confirmationẽ distinguo maj: advenit acci-
dentaliter phirice rei maj: logice, ſive metaphirice,
concedo maj, et ſic distincta minori, nego conseq: ſi
obstat probatio maioris; ex illa enim sequitur ſi
vltra distinctio formalis ex natura rei, ſed ex calli dis-
tincta; animal enim quod reperitur in equo realiter
distinguitur ab homine animali; ſed illa distinctio
ſi vere que potest animal phirice nominari ex ipsa
advenit accidentaliter ipsi, concedo maj: logice, tamen phi-
rice, nego distinguo: advenit animali accidentaliter phirice,
nego maj: logice, concedo maj. Concedimus animal
equi ab homine animali distingui, ſed ex eisdẽ
sequitur distinctio aliqua inter animal, et homine, et rationa-
le. Ad vltimã, distinguo min: animal a parte rei
ẽ genus, et rationale differentia, nego min: utrumq;
ut precisum, concedo min, et nego conseq: ſi parte rei
rẽ genus, sicut nec universale; quare ex argumen-
to solum distinctio rationis probatur, non vltra; per
rationẽ ſit animal genus, et rationale differentia.

Ut alias hujus generis objectiones diluatur obvenio ad
locutiones inventas pro actu intentionali precisi-
vo, dum ad actũ realẽ transeuntem ejus rejiciem-
das; has vt. animal ẽ contrahibile, rationale ẽ contra-
hens, animal ẽ genus, homo ẽ species, et natura
communis, indifferens, communicabilis, pluribus, et
similes; omnes quippe denominationes hujusmodi
probentur ab actu rationis precindente animalã

rationali, et irrationali, et rationali hominali ab individuis; etiam a parte rei dari multiplexitas diversa derationalitas, et exponit indifferentia; unde Durandus, et loquendo in animali ut sic, et indeterminato, sed animali quod est in homine a parte rei; et vero reduplicatione utatur v.g. animal quatenus, vel in quantum animal, respondet et repugnat in re sicut rei, quia reduplicatio sit est a parte rei.

Ad dicit cogitet multa admittenda esse distinctionem actualem a parte rei inter gradus metaphysicos eiusdem individui; sicut nec virtualem intrinsecam, quae sit capax ab intrinseca unius rei antecedens operationem intellectus ad recipiendam ab ea contradictionem praedicata intrinseca ejus et contradictoria, sicut a nobis quaestione precedenti quanto loco explicata fuit; inquidem hujusmodi capacitas a parte rei aperte repugnat illi principio per se noto: impossibile est simul esse, et non esse; quae sunt eadem cum tertio sunt idem inter se. Sicut etiam quia distinctio virtualis in re ipsa est subjacet difficultatibus, et inconvenientibus, ac formali scholae, et consequenter cum ipsa rejicienda. Ponit ergo inter gradus metaphysicos solum admittenda esse a parte rei distinctionem virtualem fundamentalem, quale in textio loco explicuimus quaestione precedenti.

Nicol: nulla est in rebus fundamentum ex intellectus decepticia; at cum gradus metaphysici inter se, et inaequalitate distinguit mentis decepticia: ergo. Prob min: intellectus separans, quae sunt inseparabilia, erroneum quae indistincta sunt decepticia, sed cum distinguit gradus metaphysicos, et inaequalitate indistincta distinguit, et inseparabilia separat: ergo. Prob maj: intellectus indistincta distinguens, ea quae sunt unum attingit ut plura; sed intellectus ut attingens objectum fallitur: ergo. Confirm: animalitas hominis nequit cognosci, quin rationalitas cui ipsa identificata cognoscatur: ergo. Prob antec: animal hominis intrinsece, formaliter, et essentialiter est rationale; ergo nisi hoc cognosci potest; vel animal irrationali cognoscitur, ut animal hominis, sed aliud quae non sit eius animal.

Ad argum. 1m dubit maj. concessa maj, nego min. Ad hujus probationē distinguo maj: intellectus reparando & judicando, et affirmando fallitur, concedo maj: simplicit. apprehendendo, et abstrahendo, nego maj: et sub eadem distinctione omnes probationes soluto, manent. Intellectus n decipitur circa rem considerat cum perfectione ipi respondente, vel dum aliter ac res est ej judicat illa esse. Cum vero propter suā limitationem omnes objecti perfectiones, et attributa omnia comprehendere nequeat, illud veluti sua parte dividit unde ng. desumit rerum ab alijs in hoc autem nulla ē deceptio, error nullus. Nam quamvis objm n ita existat, sicut apprehenditur ab intellectu, existit tamen in illo perfectio, quam intellectus apprehendit: sic geometra n fallitur apprehendens lineas, superficies lineas, et latitudine, sine qua existere nequit; nec mens errat concipiendo animal sine his, cum quibus extra animā identificatū existit, imo nec per partes cognoscere objecta multū conducit, ut postmodū adequate cognoscantur. Confirmatio difficultatem explicat nequeo dubio examinandam.

Questio Tertia.

Utrū inter gradus metaphisicos detur præcisio objectiva?

N. tabella aliqua rem habeam opinandi de
1 casamata.

Admirabilis illa via, quam mentis noctis mirari in logicis malle diximus, utrum ab alio recte identificato separare possit præcisio vocatur, quod ea omnia ab alio veluti ejus radicem, hoc ē, omnino alterum concipiatur. Sed diligenter observandū ē duplicem distinguī præcisionē, alteram formalem, objectivam alteram. Quod si præcisio propria divisione ejus in objā id ē si omnis præcisiva ita una attingat prædicatum objecti, ut cetera realiter identificata vere relinquat incognita, et intacta, vocatur præcisio objectiva, sive præcisio ex parte objecti. Vivens cognoscit attingat se ipsa totam realitatē objecti, cum ejus prædicata alio realiter identificata, sed adeo tenui representationis claritate, ut vi illius pervenire appareat objectū, ac si omnium prædicatū haberet

appellatiua precisiue formali, siue precisiue ex parte
obiecti.

Exemplis explicito animal est precisiue objectiua, si
per eã tale diuisiuũ fiat ex entitate hominis, ut animal
tale animalis manens attracta, cognita repreuenta-
ta, et realiter rationalis uere maneat si attracta,
si cognita si representata. Fiet autem precisio for-
malis, si tota hominis entitate attingat, cum hac ta-
men discretione, quod animal ea attingit claritate,
ut Ille possit rationẽ reddere, rationale uero ita con-
fuse, ut Ipse rationẽ reddere nequeat. Iuuabunt
ergo distinctiones rationis per conceptus precisiuos
pene diximus, quas inuenimus uiuus, quo precisiuum
pene possit? Objectiuamne, an pure formalis? Pre-
cisionẽ formalem siue abstractionem nominalem quam o-
pinionẽ Scotistarum obliuioni, non dum? in lu-
cem edidit Petrus Ureado, cui magnã seruitutem
pax reparatur. Precisionem uero objectiuã propug-
nant Thomistæ omnes cum Angelico Magistro, necnon
et Pe Seruitii illã amplectuntur plures cum Ex-
imio Suarez. Ab hac autem opinione Thomistarum
frequenter adherent cum Conuentionem Prædicato,
et Aquinate cum quibus sit.

Nostra conclusio.

Inter gradus metaphisicos datur precisio objectiua. Pro-
bata conclusio ex parente nostro Anselmo capite pri-
mo monologij ubi hæc habet. Cũ enim homo dicatur com-
» mune, et rationale, et homo in uno modo, uel consideratio-
» ne hæc tria dicuntur; rationale aliud enim est corpus, ra-
» tionale aliud rationale, et singulum horum non est totum quod
est homo: ergo non est conceptus rationalis ita ut attingatur pru-
ta abstractiue magistri totum quod est homo: ergo aliquid
hominis tantum attingitur, in quo objectiua precisio con-
sistit. Confirmat Angelicus Doctor primo contra gentes capite
34 uersus ibi: intellectus ea, quæ non in se conjuncta in-
» tendit disjuncta accipere potest, quando unum eorum in
» alterius notionem non cadit, et propterea hoc in terminis con-
» sideratur hoc aliud tantum, et in animali rationali, id
» quod est sensibile tantum.

Item prima parte quæstione 40 articulo tertio ubi loqui-
tur Diuus Thomas: Duplex est abstractio, una quidem

» recundu quod universale abstrahitur ꝯ particulari, vt
» animal ab homine, et in hac abstractione vt remanere id,
» ꝯ quo fit abstractio; remota enim ab homine differentia
» rationali, vt remaneat in intellectu homo, red volunt a-
» nimal; red quando in intellectu remanet tantu animal, remota rationali, objective precendit animal ꝯ rationali; objective siquidem est animal sine rationali: ergo ipsa natura humana dat unu precisu objectiu inter animal, et rationale, et per consequens inter gradus metaphisicos.

Probatur conclusio ratione fundamentali: precisio objectiva inter gradus metaphisicos ē cognitio unius alio recu identificato vt cognito; red gradus metaphisicus animal ē p. cognoscitiua ab intellectu, vt cognitu rationali cu ipso identificato: ergo Prob min: cognitu principio rememdi, vt cognito principio intelligendi, cognoscitiua animal, quia cognoscitiua cum ipso identificatu; at qui principiu rememdi cognoscitiua ab intellectu, vt cognito principio intelligendi ex parte objecti: ergo. Prob min: principiu rememdi cognoscitiua ab intellectu ut ratio generica, in qua homo, et equus, ac cetera species brutoꝝ simpliciter, et univoce conveniunt: ergo cognoscitiua principiu rememdi, nullatenus cognitu principiu intelligendi ex parte objecti. Patet hec consequentia quia a remoto cognoscitiua principiu intelligendi, licet in confuso principiu rememdi, vt cognoscitiua ut ratio, in qua homo, et equus simpliciter, et univoce conveniunt, red ut ratio parti conveniendi, partim ꝯ differendi, ut accidit in conceptibus analogi.

Explicatur hec ratio: ideo conceptus entis apprehenditur ab intellectu ut ratio conveniendi, ac differendi inter rb 4tu et accidens, quia ꝯ transmittat cognitionem sola ratio entis, red remota differentia ipsius quamvis in confuso; red principiu rememdi in apprehendendo ens ab intellectu ut ratio conveniendi, ac differendi homini inter, et equu, red ut ratio generica, in qua simpliciter et univoce conveniunt: ergo principiu rememdi talem apprehenditur ab intellectu, ut nequit in confuso differentia rationali cognoscta. = Confirmatur ratio enti-

precindunt objective ab inferioribus, ñ erit ratio analoga, sed univoca, et generica, importabit enim ñ modo idem nomen, sed commune ribi, et accidentis, sed etiã rationẽ communem eisdẽ: ergo ut ratio generica animali sit univoca, et ñ analoga debet objective precindere ab omnibus differentiis.

Respondent contrarii, quod ut ratio animalis ñ sit analoga, sufficit quod ñ includatur in conceptu essentiali differentiis, nec in eis imime inveniatur, sicut ratio entis: animal autem ñ est de conceptu essentiali rationalis, et irrationalis, quare et ñ objective ñ precindat ã differentiis, erit tamen de conceptu univocum. — Sed contra in primo 1°. animal ponit solutionẽ, ñ est de conceptu essentiali differentiarũ, sed quilibet res objective precindit ab eo, quod est ejus essentia ñ est: ergo. Videtur ratio entis est analoga, et nequit objective precindi ã differentiis, quia est de conceptu essentiali illarũ; sed ponit solutionẽ ratio univoca animalis ñ est de conceptu essentiali differentiarũ: ergo. Vel aliter: videtur conceptus analogus nequit objective precindi ã differentiis, quia includitur in conceptu essentiali illarũ; ñ ergo conceptus superior animalis nequit objective precindi ã differentiis, erit autẽ de conceptu essentiali illarũ, velut conceptus analogus.

Prob secdo conclusio ratione: distinctio rationis objectiva est objectiva precisa; sed datur distinctio rationis objectiva inter gradus metaphisicos: ergo. Probatur min: distinctio, que realiter ñ est in objecto, et representatur in illo per actũ intellectus, est distinctio rationis objectiva; sed inter animal, et rationale ao; nulla est realis distinctio, representatur tamen in eis per actũ intellectus: ergo. Secunda pars minoris, que sola difficilis est probare: actus qui representative distinguit animal a rationali, representat distinctionẽ animalis ã rationali; sed actus intellectus representative distinguit animal ã rationali: ergo. Maj patet, quia nihil aliud est representative distinguere, quam

repræsentare distinctionē; sicut nihil ē aliud esse
Cæsarē repræsentative, quā repræsentare Cæsarē:
ergo nihil ē aliud repræsentative distinguere animal
ā rationali, quā repræsentare utrūq; distinctionē.
Prob ejectus mīnor: actus intellectus aliquomodo dī-
stinguit animal ā rationali; res n realiter entitat-
ve: ergo.

Explicatur hæc ratio: distinctio rationis inter ani-
mal, et rationale, nī ē formaliter actus intellectus:
ergo ē distinctio objectiva, sive ex parte objecti. Ita nec
probatur: actus intellectus ē realis; nē distinctio ra-
tionis inter animal, et rationale nī ē realis: ergo. Con-
firmatur, et implicita adhuc præcluditur: ens ratio-
nis subjectivē propriē, et ipsū ē ens reale: ergo etiam
distinctio rationis subjectiva propriē, et simpliciter est
distinctio realis; nē distinctio rationis inter animal
et rationale nī ē, propriē, et ipsa ex distinctio realis: ergo
nī ē distinctio rationis subjectiva, nē objectiva. Ulterius:
tot generā dantur distinctionū, quot generā
entis, nā distinctio ē proprietas entis; nē datur
ens rationis pure objectivū: ergo datur distinctio ra-
tionis objectiva.

Demq; quadetur conclusio nominatē contra recentio-
res omnes societatis, qui nobiscū distinctionē ratio-
nis inter gradus metaphisicos admittunt; at sine
præcisione objectiva nequā hujusmodi dari distinc-
tio: ergo. Pro mīnori: negata præcisione objectiva a-
nimal, et rationale, nī minus sunt unita, et idem
intentionaliter quā phīrice; at phīrice nullo modo
distinguuntur: ergo nec intentionaliter. Mīnor cū
consequentia constat: maj autē prob: ideo ani-
mal, et rationale sunt phīrice omnino idē, quia
nihil ē parte rei verificatur unum, quod alterī
similiter nī conveniat; at juxta formalitas nihil
intentionaliter convenit animali, quod etiam ratio-

mali n̄ conveniat: ergo vel admittenda ē, præcisa objectiva, vel distinctio rationis reçeanda

Solvuntur argumenta.

Ad 1ᵐ primo: Ad eadē indivisibili entitate nequeunt veraciter predicari predicata contradictoria; sed posita præcisione objectiva ea verificantur: ergo. Sub. Min. posita præcisione objectiva cognoscitur animal, n̄ vero rationale ab animali identificatum; sed cognosci, et n̄ cognosci sunt predicata contradictoria: ergo. Conf: eque opponuntur cognosci, et n̄ cognosci, ac producī, et n̄ producī, et alia hujusmodi; sed implicat producī aliquid predicatū, quin omnia ab ipso identificata producantur: ergo et cognosci, quin omnia cognoscantur. — Et argumenta hujusmodi, multiplicis modi ab adversariis decantata, in quo utique adeo fidunt, ut vix cronicā lōgi temporis numerant, nihilq; opinionis mihi animo vere deplorent. Sed mihi ē formalitas rie in angō ista gloriari, cum illius pondus, si quod ē, eque ac vos premat ac purgat.

Ad 2ᵐ nanq; ego ip̄i asserunt, animal cognosci clarè per cognitionē animal, rationale vero tantū confusè; at n̄ mihi contradictoria sunt cognosci clarè, et n̄ cognosci clarè, ac cognosci, et n̄ cognosci: ego respondendo ē ab illis rus angō. Eque istantiæ gloriantur, Rursus: quamodocunq; posita præcisione explicetur, certū ē et esse animal præscindere formaliter ā rationali; alias n̄ tanta præcisio objectiva, sed formalis etiā negabitur; sed rationale nequit formaliter præscindi ā rationali: ergo cum præscindi formaliter, et n̄ præscindi formaliter eque opponantur contradictorie, ac cognosci, et n̄ cognosci, eadem instantiarum lagues adversarii. Nanq; affirmari, et n̄ affirmari, esse ens, et n̄ esse ens sunt predicata contradictoria; sed posita formalitas animal potest affirmari de homine ā longe visō, et rationale n̄ affirmari; potest animal esse ens, vacuus autē rationale: ergo. Hæ instantiæ pervalidæ sunt, et longe penetrant, compellunt adversarios; ut laqueum in ipsā cadam

Deinde proponit Aegidius 1. quæstione 7. & potentia articulo 1. ad quintū per hæc verba: Id ergo quod ē idem re, et diferens ratione, nihil prohibet predicari
" contradictoria, ut dicit Aristoteles tertio phisicorum: sicut pa-
" ter quod idem puncto, diferens ratione, ē principiū, et
" finis, et econtra quod ē principiū, nō ē finis, et ē contra.
Vestigijs ejusdam illaqueati insistendo respondetur forte modo argumentū distinguendo maj: Eadem entitate indivisibili tam phisice, quā intentionaliter, concedo maj: indivisibili phisice tantū, subdistinguo maj: nequeunt ve-rificari prædicata contradictoria phisica, conc maj: intentionalia, neg maj, et min. Ad hujus probationē concedo maj, distin min: sunt prædicata contradictoria phisica, neg min: intentionalia, conc min, et neg conseq. Ad confirmationē distinguo maj: eque opponuntur cognosci, et nō cognosci respectu rei etiam intentionaliter indivisibilis ac producī, et nō produci, concedo maj: cognosci, et nō cognosci respectu rei phisice tantū indivisibilis, neg maj; et concedo min, distinguo consequens ut supra.

Prædicata stricte contradictoria talia sunt conditionis, ut nequeant aliquo affirmari quin aliqua intercedat distinctio inter extrema contradictionis: hæc autē distinctio ejusdem debet esse naturæ, et rationis cum contradictionis; itaque si contradictoria sint phisica, debeat dari distinctio phisica inter ea extrema; si autē intentionalia, sufficit intentionalis distinctio. Quapropter cui contradictoria ista producī, et nō produci sunt phisica, ejusdem phisicā extremorum distinctionē, ut ponunt Scotistæ sine contradictione veri-ficari; ē contra vero deberi cognosci, et nō cognosci sint prædicata intentionalia, comparatorum cui identitate phisica, unicē ejusdem intentionalē distinctionē, qualē inter animal, et rationale libenter admittimus. Non minor oportet dari inter cognosci, et nō cognosci, quā inter produci, et nō produci, si tamen utrāque ē in una linea rationis; hoc ē, si prima oportet esse respectu entitatis tam phisice, quā intentionaliter indivisibilis, sicut secunda ē respectu entitatis phisice indivisibilis.

Cum igitur prædicata sint contradictoria inter se, et in esse ejusdem rei essentiam, quatenus eadem res, eodem ratione accipitur, simul ac verificetur de eadem entitate aliquid esse, et in esse eodem idem, et contradictionem verificari faremus. Sive ens animatum, et negatio ejusdem prædicati verificetur eodem diversa ratione, licet de eodem subjecto, in magis contradictorie opponentur cognosci animal, et in cognosci rationale, quam hominem videre oculis, et in videre auribus; animal siquidem quod cognoscitur in animal eodem est rationale, sed prout ab ea ratione distinctum: unde cognosci, et in cognosci in casu argumenti nec contrarie, nec privative, nec contradictorie opponuntur, sed disparate, seu incommensurabiliter habent, sicut videre oculis, et in auribus, sonum: apparenter contradictorie videntur opponi.

Dices: prædicata contradictoria debent ponere extrema distincta, at cognosci et in cognosci in supponunt animal, et rationale distincta: ergo nequeunt de illis verificari: ergo in cognoscitur animal cognoscitur etiam rationale. Nitidi maj: distincta, vel fundamentaliter, vel formaliter, concedo maj: formaliter præcise, nego maj, et sic distinctam minori, nego conseq. Ad verificanda præcise prædicata requiri, quod subjecto fundamentum prætet ut cognosci ponit eodem, quod prædicatum, et in eodem aliud. Quamvis enim prædicata contradictoria inter extrema distincta exerceantur, necesse in eo quod hæc distinctio supponatur antecedenter facta, sed requirit exercite fieri, ut fit in præsenti per actum cognoscendi animal, et rationale, fundamentaliter desumptum ab objecto.

Replicabis: distinctio formalis ex natura sua requirendi talia prædicata: ergo in requirit fundamentalis. Nitidi antec: formalis vel præsupposita, vel concomitans ipsa prædicata, concedo antec: semper præsupposita, nego antec; et distinguo conseq: in requirit fundamentalis præsupposita, nego conseq; concomitans, concedo conseq. Prædicata contradictoria phisica debent ponere distinctionem extremorum, quia nemo potest phisice distinguere, quæ sunt realiter identificata; intentionalia autem, qualia sunt cognosci, et in cognosci, faciunt exercite distinctionem intentionalem inter extrema,

& quibus verificantur; quare sola fundamentalia, & vere formalia distinctionem ingredi debent.

Contra: distinctio rationis & ruperit, ut & animali verificetur realiter quod rationali competit; at posita precisione objectiva animal est realiter cognitum & vere rationale: ergo repugnat talis precisio. Minor maj: & ruperit, ut & animali prout est a parte rei, verificetur &, concedo maj: & animali ejusdem a rationali ~~distincto~~, & oblitum maj: & ruperit, & predicata, quod verificatur sit physicum, et reale, concedo maj: & sit intentionale, cujusmodi est esse cognitum, nego maj; et distincta similiter minori, nego conseq. Cognitio cog: precisiva nihil physicum, et reale tribuit animali, sed unice denominationem cogniti; & tamen cognitum prout est a parte rei, aliàs etiam rationale quatenus cognoscentur; nec ut in statu precisionis, aliàs jam ingrederetur precisionem; sed cogniti precisive a rationali per cognitionem ipsum in statu precisionis collocantem: unde hec denominatio cogniti, esto & conveniat animali, ut distincto reduplicative a rationali, convenit tamen ipsi ejusdem, et precisative distincto per cognitionem ipsum, quæ licet est precisiva, est etiam distinctiva illius a rationali.

Ad instantiam adversarii; ut expeditur inductabiliter. Si animal cognoscitur in statu precisionis & rationalis a parte rei habet capacitatem ut in statu precisionis & rationalis cognoscatur; at rationale a parte rei & habet capacitatem, ut in statu precisionis & rationali cognoscatur. ergo. Vel aliter: animal a parte rei est capax, tribuitq; fundamentum intellectui, ut ipsum cognoscat in statu precisionis ~~distinctionis precisionis animalis~~; at rationale & est capax nec tribuit fundamentum, ut in statu precisionis cognoscatur hac cognitione animal: ergo. Confirm: cognitio animal terminatur ad esse physicum animali; sed animal physice sumptum est indivisibiliter idem cum rationali: ergo etiam terminatur ad rationale. Clarius: animal, et rationale, ut a cognitione distincta ipsum cog: ter-

mirantiam sunt unum, et aliud: ergo cognitio nequit terminari ad unum, et tm ad aliud: ergo repugnat ab jecte
va precisio.

Hec replica, que unum ē ex precipuis commanionū fundm̄ti, manifestant in tanta parte in eorū principiis. Nam animal ā parte rei ē capax, tribuitq; fundamentum intellectui, ut ipsum formaliter precindat ā rationali, sed rationale ā parte rei n̄ ē capax, nec tribuit fundamentum intellectui ut ipsum formaliter precindat ā rationali: ergo. Item: animal ā p̄te rei ē cognoscibile clare per cognitionē animal, sed rationale ā p̄te rei n̄ ē cognoscibile clare per cognitionē animalis, ergo animali, et rationali sunt unū ā p̄te rei, et conequitur inventu reali, verificantur in eorū principiis predicata contradictoria. Quidq; ergo illi dixerint, hoc ipso dicta habebunt. Tres omnibus ergo:

Respondes distinguendo maj: habet capacitatem ut in tanta precisione cognoscatur n̄e rationali sed formaliter ut rationali, conc maj: sed formaliter animalis, neg maj: et distin min: rationale n̄ habet capacitatem, ut cognoscatur n̄e rationali quoad formalitatem animalis, conc min: et rationalis, conc mōr; quoad formalitatem rationis precise, subdit: per hunc conceptū rationale, conc min: per hūc conceptū animalis, neg min, et conseq: similiter distinguendo com negando: ut ipsum cognoscat per hanc cognitionem animalis, quoad formalitatem animalis, conc maj: quoad formalitatem rationalis, neg maj, et distin min: rationale ā p̄te rei n̄ ē capax, ut in tanta precisione cognoscatur per hanc cognitionem animalis, quoad formalitatem rationalis, conc min; quoad formalitatem animalis, neg min, et conseq.

Omnia ergo animalis rationem phisice indivisibilis tribuit intellectui fundam̄tū, ut ipsum in duas dividat formalitates, quarum una ē animal, altera rationale. Similiter tota entitas habet phisice, et ā p̄te rei capacitatem, ut dividatur ab intellectu in duas formalitates, et

quoad unã cognic. per hanc cognitionẽ animal, quoad
altera per hanc cognitionẽ rationale, cum q animal
ã parte rei sit tota entitas, rationale ã parte rei sit
pta entitas; animal ã parte rei ẽ capax, ut dividatur
in duas formalitates, animalitatem, et rationa-
le, et quoad unã cognitarum per hanc cognitionẽ ani-
mal, et quoad alteram per hanc cognitionẽ rationale,
idemq; rationali dicendum. Unde dũ cognoscitur ani-
mal, etiam cognoscitur rationale, nõ tamen formaliter
rationali, sed tantum animalitatem: similiter
dum cognoscitur rationale, etiam animal cogno-
scitur nõ tamen formaliter animali, sed tantum ratio-
nalitatem.

Unde eodem ipsissimo modo, quo cognoscitur entitas physica
animalis, cognoscitur etiam entitas rationalis, et ẽ
contra. Similiter & fundamento, et capacitate dicen-
dum. Sicut enim animal ã parte rei ẽ capax, ut cognos-
catur nõ rationali, quatenus capacitatem habet, ut
per rationem dividatur in duas formalitates, in animali-
tatem scilicet, et rationalitatem, et sic divisum cognos-
citur quodammodo, intentionaliter quoad aliã remanente: in
hoc autem sensu etiam rationale ẽ capax, tribuitq;
fundatum intellectui, ut nõ rationali cognoscatur,
quia erat prout exhibit ã pte rei ẽ capax ut dividatur
in animalitatem, et rationalitatem, et quoad unã, nõ ve-
ro quoad alteram cognoscatur. Ubi observandũ ẽ pro
praesentibus equivocationibus vitandis, quod animal,
prout ẽ ã pte rei, rationale, prout ẽ ã pte rei, et tota
entitas realis hominis idem omnino sunt absq; ulla
distinctione, unde quod verificatur realiter & totali
hominis entitate, hoc ipsum & animali, et rationali
verificari necesse ẽ.

Replicabis adhuc: ergo per hanc cognitionẽ animal totam en-
titatem animalis, et rationalis cognoscitur: ergo etiam cog-
noscitur entitas hujus formalis: ergo ipsa formaliter
cognoscitur: nihil ergo praecisive objectivum. Nihilq; pri-

mũ conveg.: tota entitas adequate sumpta, sive totalitas metaphisica, negᵒ: inadequate, sive totalitas phisica, rebellitur: cognoscitiua recdũ formaliter rationalis, neg conveg: recdum formalem animalis, conveg: et dilin recdũ conveg: cognoscitiua entitas hujus formalis rationale identice, et materialiter, sive recdũ formalem animalis, conc conveg; formaliter, sive recdum formalem rationalis, neg conveg. Formalitas vero rationalis tantum cognoscitiua, dum ejus entitas formalis cognoscitiua, id ẽ dum cognoscitiua ejus entitas ut entitas rationalis ẽ, sive recdum formalem rationalis, qualitercunq; solum per cognitionẽ rationale cognoscitiua. Recognitionẽ autem animal tamẽ identice, et materialiter cognoscitiua, sive recdũ formalem animalis, quatenus ẽ eadem cum entitate animalis, quia ad talem cognitionem requiritur se habet, ac si nr̃a esset entitas rationalis

Hag. lib. 1. q. 2. objectiua, respondetur, ratione ejus, quod cognoscitiua animal metaphisice accepti, vel ut vivens rationale, quin cognoscitiua rationale metaphisice sumpti, vel ut principiũ dicuntur. Licet autem per cognitionem animal cognoscitiua esse phisicũ, et reale animalis, ñ cognoscitiua adequate, et omnibus modis, quibus illud esse phisicũ potest cognosci; unde cognitio illa tam intrinseca ad esse phisicũ animalis, ac proinde ad esse rationalis ñ cognoscit rationale redum esse metaphisicum ejus, seu redum quod ẽ principium dicendum; cognoscit tamen rationale phisicũ inadequate tamen, et redum quod animal ẽ, seu vivens rationale; hoc autem sufficit ut ratio objectiua metaphisica animalis objective distincta conjuncta cum ratione objectiua metaphisica rationalis, seu ẽ rationali formaliter tali.

Ad contra: facile ẽ solutio, distinguo maj: terminus ad esse phisicũ animalis phisice sumpti, neg maj: metaphisice accepti: rejicitur, et reduplicative, conc maj

et distinctę, mihi: ē idem ín diuisibiliter phirice, cor cmini: metaphirice, et ínkemmoraliter, ręgmin, et corręg. Mihiną etiam accedā alterius entime matis: ti nunturnā, et aliud propriozi ad cognitionem, concamec; per cognitionem ipsam, męę amec, et corręg. Iam dipsi cognitionē animal nec terminari ad esse phiricū animali, phirice sumptę, nec adesse phiricū illius ut jam in statu metaphirico constituti; red terminari ad esse phiricū animalibus ipsum in statu metaphirico exercite constituendo per cognitionē ipsam: posinde q. animal, et rationale pro priori ad cognitionē, ti nunturnā, et aliud, mi tamē fundamentaliter; siuntta mennunā. et aliud formaliter, per cognitionē ipsam formalem animali, ā formale rationale separantem.

Non quierunt adversarii mihi q. quedā illogismos opponunt, quos concludentes vocant. Primus ē hujusmodi: animal homini ē rationale; at cognoscitur homini: ergo rationale cuiusdā: sed cognitū animal, rationale ē rei cognitę; at res cognita, cognita ē: ergo rationale ē cognitū. Secundus: Quandocunq. animal, cognoscitur id, quod ē animal; at animal ā rationale: ergo huā quod predicatur & predicato, animatum etiā & subjecto; at rationale ē animal: ergo si & animali, predicatur cognosci, etiam & rationali. Concludunt dem mihi hoc illogismo expositorio: hoc animal & hoc rationale; sed cognoscitur hoc animal: cognoscitur ergo hoc rationale. Omnino intantū commoprę cindentia formaliter quia facile applicari possunt, respondeo omnes istos illogismos paralogismos esse: faciunt enim tranvitum a vero phirico, et identico ad formalem; ideoq. ex equiuocatione appellationis nulli reduntur. Omnes igitur unico ictu communiter fatemur nang animal in re phirico esse rationale

unde quod phisice animali conuenit conuenit etiã rationali: metaphisice tamen, et intentionaliter distinguit ante cognitionẽ fundamentaliter, adueniente autem cognitione formaliter, in quo remu potest aliquid animali conuenire, quod rationali nõ conueniat; cumq; quod reali omnino sit aequirendum ã remu phisico ad metaphisicũ, aut ẽ contra ejusdem suspensiõ ẽ remu debent ab logicis recentioribꝰ.

Ad rem tamen fallaciã formæ dicti dicat, respondeo distinguendo maj. primi silogismi: animal homini ẽ rationale in remu phisico, concedo maj: in remu metaphisico, neg maj, et distinguo min: cognoscꝫ animal homini phisice sumpto, neg min: metaphisice accepto, concedo min, et neg conseq. Ad rem distinguo maj: rationale ẽ res cognita in remu phisico, concedo maj: in remu metaphisico, et intentionali, neg maj, et distinguo min: res cognita in remu metaphisico, et intentionali, concedo min: in remu tamen phisico, neg min, et conseq. Ad tertiũ distinguo maj: cognoscitur id quod ẽ animal metaphisice, et intentionaliter, concedo maj: id, quod ẽ animal phisice, nego distinguo: cognoscitur inadequate, et quoad aliquã formalitatem, concedo maj: adequate, et quoad omnẽ formalitatem, neg maj, et nego distinguo min, neg conseq. Contra solutio adhibita ad omnes obiectiones primæ ephis quæ supra diximus, præsertim ad ultimum replicabile.

Ad quartũ distinguo maj: quod prædicatur essentialiter, et in remu reali ẽ prædicatũ, a formatur etiã ẽ subjecto, concedo maj: quod prædicatur accidentaliter ẽ prædicatũ et præd. distincto per rationẽ ẽ subjecto, nego maj: et concedo min in remu reali, distinguo conseq: si ẽ animali prædicatur cognoscꝫ essentialiter et in remu reali etiam ẽ ratio-

realiter cum eq: accidentaliter, et prout distinctio per rationē ā rationali ipse conseq. Ad ultimū, distinguo maj. ē hoc rationale phisice, sic enim maj: in actu, et realiter, nec min; et sic distinguitur, nec conseq. Itaq; sicut ē animali predicatur, quod est genus, et ē homine predicatur animal, quia homine dicitur genus quod est genus, quia videlicet esse genus ei predicatur ē animali essentialiter, et prout existit in re, sed accidentaliter, et prout dicitur ab homine; ita similiter, licet [illegible] corpori predicetur ē animali, et hoc ē rationali predicetur, inequitur, quod corpori essentialiter ē rationali, quia quando predicatur ē animali, predicatur ē illo accidentaliter, et ut dictum per ipsum corpori ā rationali.

Ad quem. Sed: distinctio rationis inter animal, et rationale formaliter consistit in actu intellectus: ergo ē ē objectiva. Prob antec: distinctio rationis inter animal, et rationale formaliter consistit in eo, quo animal constituitur formaliter distincta ā rationali; sed animal constituitur formaliter distincta ā rationali per actū intellectus: ergo. Prob min: per id constituitur animal formaliter distincta ā rationali, per quod intellectus constituitur formaliter distinguens; sed intellectus constituitur formaliter distinguens animal ā rationali per ipsius actū. ergo. Prob maj: idem ē intellectū distinguere animal ā rationali, ac animal esse distinctū ā rationali; sicut idem ē calū videre colorē, et colorem esse formaliter visum ergo.

Ad hujus argumenti difficultatem ripa dilucidemus tractatu secundo questione secunda in responsione ad ultimū argumentū, consequenter igitur ad ibi dicta respondeo negando antec cum omnibus quæ probationibus, et jacent in argumento. Ad ultimū, distinguo antec: idem ē intellectū distinguere, ac animal esse distinctū causaliter, et effective, conc antec: formaliter, et objective, nec antec, et conseq. Implicita probatio nulla ē; utenim citato loco dicemus, in actionibus

nibus aliquo, quod, cui, n̄ ē eadem forma, qua agens constituitur formaliter in esse reali, illa, qua obiectum denominatur formaliter taliter factum. Igitur re eadem repetamus, pro plenioni argumentorum solutione in citatum locum vos mitto.

Ad 1. Replic: intellectus nulla efficit forma in obiecto, patrone cuius distinguatur: ergo nulla ē solutio. Probatur ñec: forma illa n̄ ē realis, ut patet; sed nec ē forma rationis: ergo. Probatur min: forma rationis, ut pote nihil nullatenus potest effici ab intellectu: ergo intellectus dum distinguit animal ā rationali, n̄ efficit formā rationis in ipso. Respondeo negando antec: ad cuius probationem dico, quod reposita pro nunc communi sententia arcente distinctionem consistere in coarctatione identitatis, sive in illius negatione, forma, qua animal distinguitur ā rationali, n̄ ē positiva, et realis, sed negativa, sive negatio identitatis essentialis, quae obiectum resultat ex actu intellectus praecidente animal ā rationali; nā actus ille facit, quod animal obiective in intellectu sit animal, et n̄ rationale, ac per consequens facit, quod animal obiective in intellectu n̄ habeat identitatem, sed potius negationem identitatis cum rationali, per quam quidem negationem animal obiective distinguitur ā rationali.

Explicatur hoc ipsum: nam si aliquis redderet animal existens ā parte rei sine rationali, ille faceret animal realiter distinctum ā rationali, quia eo ipso poneret in animali negationem identitatis realis cum rationali, sic igitur dum intellectus per suum actum facit animal existere in mente sine rationali, illud obiective distinguit ā rationali, quia facit in eo negationem obiectivam identitatis cum rationali, per quam negationem formaliter distinguitur ab illo, nec quid dem ē, formaliter n̄ ē aliud. Nec autem negatio n̄ fit propria, et positive ab intellectu, sed impropria, et negative: non sicut qui produceret hominem sine viru, dicere-

tus efficere in eo rationalitatem, precise quia in eo
ſ causat risum; ita similiter qui reddit ani=
mal objective epitten in intellectu irrationa=
li, efficit in eo remotive, et impropie negationem
identitatis objective cum rationali, hoc dicitur=
rionem ab ipso, quia facit animal objective epi=
tene inre rationali.

Arguer 3o: quod objective precindit ab alio, alio
debet habere comorcibilitatem ab illo; sed animal
ñ habet aliam comorcibilitatem à rationali: ergo.
Prob min: comorcibilitas fundatur in entitate;
sed animal ñ habet distintam entitatem à ratio=
nali: ergo nec comorcibilitatem. Distin maj:
alio comorcibilitate vel formaliter, vel virtualiter,
concedo maj: formaliter precise, neg maj; et ric
distinta min, neg conseq. Ad probat: pariter
dico, ante precisionem entitatis animalis ñ esse
formaliter distinctam ab entitate rationali;
essentiam distinctam fundamentaliter,
nec virtualiter, ac possit de comorcibilem per
ordinem ad unum, et ad aliud comotatum, in quo
stat distincta virtualiter comorcibilitas.

Arguer ultimo: repugnat precisio objectiva uni=
us correlativi ab alio; ergo et unius gradus ab
alio. Antec constat ex eo, quod quorelativa sunt
simultanea, et coniterne. Conseq probat:
major: commercio unius gradus cum alio, quam
quorelativi cum quorelativo; cum illa sit inter
identificata, ita inter distincta: ergo. Concedo
antecedens, neg conseq. Ad probat: dist neg
antec: major: commercio in esse ——— enti=
tativo, concedo antec; in esse comorcibili, neg antec,
et conseq. Neg quorelativa imperium incapacia

runt paciones, quia precipio ē identificari cū identificato, quod respectu illorū ē impossibile. ex his ergo ad gradus metaphīcos male arguētur. Deinde quorelativa ob essentialem respectū unius ad aliud, sunt simul cognitione, ac proinde in linea cognoscibili sunt eiusdem rationis quę, potest dari conceptionē conceptę; attamen unius gradus respectu alterius, esto phīcam dicat conceptionē identitatis, eam tamen non dicit respectū cognitū nis, nec in linea cognoscibili: unde ē contra formalitas juxta quā ī ob tantē minori conceptionē quorelativorū, unius clare cognosci, alio ī cognito repugnat.

Questio quarta

Quid, et quotuplex sit universale?

Itque conditiones ad illud requirantur.

De universalibus cogimus in tumultu, sed studiosi calamo nunc autem diligenti opera cogimur utea vendere mua, quę upbie calamo nubilioꝝ exigentia, convehit huic loco putavimus reservanda. Universale igitur, ut ex logica constat, ē id, quod cū sit unum, commune tamen ē multis. sic lapis pro omnibus latis dicitur universale in obligando; sic prima causa recte licet Deus, qui ē Author omnium dicitur universalis in causando; sic etiam homo, aut conceptus omnis homis, universalis in significando, vel in repraesentando nominatur. In praesenti unica nobis erit ratio de universali in essendo, et universali in praedicando: ex quibus primum dicitur universale metaphīcum, quia ad metaph.m attinet rerum essentias in communi percurrere; definiturq.ꝫ ex Arist.ē 7.m metaphīce lectione 13.ª unum aptum esse in multis: alterum dicitur universale logicum, quia logica praecipue respicit praedicationē, et res prout illi subsunt: et ex eodem Arist. definitur: unum aptum praedicari de multis.

Communiter concipiuntur hec duo universalia inter se differre, vel solum penes implicite, et explicite, vel etiam tanquam essentia, et proprietas ratione distincta: nam ordine rationis prius concipitur aptitudo rei ut sit in multis, et postea veluti inde resultans aptitudo, ut vere de multis predicetur; aptitudo enim ad essendi in multis importat identitatem realem, que fundamentum est vere predicationis. Ex prejactis definitionibus colligitur, duas requiri conditiones, ut natura aliqua sit universalis in essendo, vel in predicando: prima, quod sit perfecte una; quapropter excluduntur a ratione universalis equivoca, quia esse possunt una in voce, in re tamen omnino differunt; analoga, quia ens aliquomodo in re conveniant, simpliciter differunt; et denique complexa ut homo currens, quia non sunt una natura, sed plures copulate.

Secunda conditio est quod natura una sit apta ad essendi in multis: hec autem aptitudo ad multa nec ponit realem identitatem illius nature cum multis, vel existentibus, vel saltem possibilibus, additque actui intellectus, quo natura sic apprehenditur, ut possit multis uniformiter convenire, prout ita concepta v.g. vitalitas humana prout apprehensa per conceptum homo est universalis, quia est una apta esse in multis, aut predicari de multis: una, quia sic concepta nullam pne refert pluralitatem, aut divisionem rei in plures homines, adeoque manet intrinsece una indivisa, et consequenter una: apta esse in multis, ac de his predicari, quia, et realem habet identitatem ob quam objecti cum multis individuis, et ita exponitur ut eam possit intellectus uniformiter multis applicare.

Sed nota primo: quod aptitudo ista ad essendi in multis non respicit multa ut cum, sed multa ejusdem nominis, et rationis cum natura communi, que in

ipsi multiplicetur, ita dr. inequalis absolute conveniat nomen hominis &c. et hominis definitio. Unde
concluditur ā ratione universalis. primo nāa
divinas, quia sic in tribus personis, semper indi
vidua manet in esse nature, nec multiplicatur in tres
naturas, nec in tres deos, nec in tres personas, que
sunt unicus Deus. 2° ēt corpus Christi, et Deus, quia
esse non possunt pluribus locis ēt tamen sunt, nec multipli
cantur in pluribus corporibus, autō dicit. Tertio. ex
nima rationalis quia esse nō posset in pluribus corporis par
tibus, nec ēt, nec multiplicatur in pluribus animā
bus. Nota 2° dicō. unitatē universalis talem debere
esse conditionis, ut divisionē, multiplicitatēq; phi
cā naturaliter excludat, quia universale debet esse
unū, et multiplex, unū natu abstractionis, et multi
plex in natu reali contractionis, juxta pluralis
tatem individuorū, in quibus aptō ē esse.

Nota 3°. quod universale actu consideratō sit, in requirit.
quodnāa actu existat in multis ā parte rei, sed sufficit
potibilitas pluriū: requiritur tamen actualis unitas,
quia concepta constituto per formā intentionale, licet
semper excipiant existentia subjī, semper indigent
existentia formæ, ut patet in hoc antichristus cōmitus.
Tandem nota quod universale dus importat unū ē
materiale, aliud ē formale, materialiter dicit nāa
ipsam, quę denominatur universalis. ē formaliter
dicit universalitatē ipsam, sive formā constituentē,
et denominantē nāa universale. Hac universalis
tatis premissa notitia, et supposita, quod in omnibus dictis
ē cap 6° primę partis, quęrimus utrum, an, et quomo
dō dei possit universale? Materiale universalis contra
ē apud omnes reponi ā pte rei, nāa enim quę uni
versalis nominatur vere ā parte rei existit, circa
formale vero, sive universalitatē dubiū ē an possit
reponi ā pte rei independenter ab operatione in
tellectus. Duo quo sit.

Questio Quinta

Utrum de ente sit aliqua natura communis. Varie sententie, refutantur, et repellunt

Circa universale, ut ex dictis constat, ut unum commune pluribus notandum est primo unitatem, que est capacitas divisionis, aliam esse positivam, negativam aliam: prima dicit positivam exclusionem pluralitatis; secunda vero nec dicit pluralitatem, nec eam positive excludit; sed indifferenter se habet ad utrumq. Similiter communitas alia est positiva, alia negativa: prima est positiva, et absoluta capacitas ad essendum in multis: secunda autem est pura repugnantia, et indifferentia ad essendum in multis. Hinc est communitas, et communitas potest alicui convenire, vel positive, vel negative; positive quidem, quando res positive exigit unitatem, aut communitatem, sive negativam, sive positivam: negative vero quando res nec positive exigit, nec positive excludit predictam unitatem, aut communitatem, sed mere negative se habet ad omnia.

Notandum est Thomam de ente, et essentia capite 4, universalem posse considerari in triplici statu, scilicet in statu rerum in statu physico, sive connaturalis ad singularia, et in statu intentionali, sive abstractionis per intellectum a singularibus. Primus status dicitur metaphisicus, secundus physicus, tertius logicus. In primo statu nata universali predicata essentialia, eorumq. proprietates unice imperat: in secundo dicit singularitatem aliaq. accidentia, que sunt extra ejus essentiam metaphis.: in tertio denique involvit predicata illa, que ipsi conveniunt per intellectum, ut esse genus, universale, et similia. Quapropter omnia predicata sive positiva, sive negativa, que positive conveniunt naturae ratione rei in statu rerum physico, sive metaphisico, in quocumq. statu debent illi convenire, quia in nullo potest admitti, quod ei

ab intrinseco, et essentialiter conveniat. Ea autem, que conveniunt rationi rectitudinis ratione status possunt ipsi deficere, quia tam rationi status rectitudinis, quam omnia ipsum concomitantia accidentalia sunt rationi. Similiter predicata illa, que conveniunt rationi recto, et tortuoso tam cum accidentalia, aut opposita recta sint, competunt rationi in primo statu quo niam in eo solum habent locum predicata universalia.

Hii reponit vetera aliqui, ut Heraclitus, et Cratilus nihil esse universale asserentes; ideoque scientias, que omnes sunt circa universalibus, omnino negarunt. Hannibales autem ut hunc vitarent scopulum incidentes in alium, putantes scientia solum esse nominibus, seu vocibus, et eadem et rebus, que sunt universalia dumtaxat in significando, eaque in eis nominibus universaliter significantis consistere admittebant; quam sententiam heresim dialectice merito vocat Papensis siue Anselm. Nobis in antiquata hac philosophia dicere videtur universale in essendo, et in predicando nullatenus posse cepari, cum evidenti experientia id rationi humane v. g. patrum omnibus competit ut abomni multitudine precindatur, natura autem ut sic concepta, et nihil aliud intelligunt Peripatetici nomine universalis. Illi autem ex adverso universalia rationum a pte rei, et ante operationem intellectus, recte omnia ita constituta. Sua in re et unum et dicendi modum utpote tenendo.

Philosophus Plato ut stabiliret veram scientiam esse[re] et objectum universale illarum, existimavit esse in luna concavo rationes universales, eternas, incorruptibiles, ingenerabiles, et a singularibus separatas, quas Platonis idea appellant, et que per productionem ad singularia descendant, sic tamen, ut nec producto singulari experientur, nec pereunte corrumpantur.

Heliam vocitatus commendet sententia ista, et meritò; tum quia ens positivum æternum, et indestructibile, ñ ē nisi Deus, cum sibi vendicet attributa divina: tum quia ejusmodi natura, vel idea realiter distinguerentur à rebus, utpote ab illis separata; simulq. realiter cum iisdem identificaretur, utpote à quibus affirmabilis tanquam propria ipsorum natura, vel essentia.

Latet Tonsca in triplici statu naturam considerat: 1º. in statu rerum, quod vocat hic Author statu essentiæ, et solitudinis, in quo natura humana v.g. realiter præcisa ē ab existentibus, ea q. præcedit tpo aliquo priori naturæ, et ē ad quam libet individuum; ac proinde ē realiter universalis, etiante operationem intellectus. 2º. in statu existentiæ, et contractionis, in quo priorē universalitatē admittit: tertio in statu abstractionis per intellectū ab inferioribus, in quo iterum universalitatē recipiebat. Hæc sententia refragatores ñ habet, expresse v.g. adversarius Tonsc. præcep. cap 4 Rerum, et essentia, et opusculo quinquagesimo sexto ajenti: habilitas essendi in pluribus ñ ē Rei essentia hominis; quia alias homo, qui ē in re, esset habilis ad participandum plurium, quod ē impossibile. Ex quibus sic: quidq. convenit positive naturæ secundum se, in quocumq. statu convenit illi; sed juxta Tonsc. in statu contractionis ñ convenit naturæ universalitas: ergo nec in statu secundum se.

Tertia sententia ē P. Bartholomei amici asserentis naturam hum. v.g. esse à parte rei universale, quia esto sit multiplex numero, ē tamen una specifice; nomine autem unitatis specificæ nihil aliud intelligit nisi unitatē similitudinis, aut convenientiæ, quam habent homines inter se: similitudo namq. quædam unitas ē siquidem juxta Philosophū similia sunt quorū qualitas ē una. Hæc tamen doctrina ita universale hucusq. à Philosophis quæsitum omnino destruit; omnes namq. deside-

tam universale ita unitã, ut excludat actu multiplicitatem; ad unitat similitudinis nõ excludit, quinimo includit multiplicitatẽ ipsam, nihil enim ibi simile, sed similitudo in alterum tendit: exp. Rursus: ut supra questione 2ª monstratum ẽ singulares etiam sunt similes inter se, alias unde singulare qua tale nõ ẽ universale: ergo unitas similitudinis sufficiens ẽ ad universale constituendũ.

Quarta sententia ẽ Scotistarum, qui ria distinctione formali ex natura rei preter intellectum universale ã parte rei. Attamen ut hanc universalitatẽ statuant, in duos opinandi modos dividuntur. Nam alii dicunt natrã humanam v.g. esse unã, et communem pluribus, per inexistentiã, ita quod una, et eadem humanitas realiter reperiatur in omnibus hominibus, nec inter se distinguantur humanitates nisi extrinsecã ratione scilicet eccetarã. Hæc opinio falsissima ẽ, tunc quia nõ darentur plures homines, sed tamũ plures singularitates, quemadmodũ in trinitate nõ darentur, plures dei propter unitatẽ natre divine. Unde aequitas mysterii trinitatis transferetur ad creata, iquidem omnia individua humana essent realiter eadem unitate natre, simulq; realiter inter se distincta. Item etiam quia eadem humanitas esset in Christo homine, et Juda proditore; unde et eadem esset adorabilis, et detestabilis, damnata simul, et glorificata.

Propter hæc nobili Scotista Martinus, et alii tot natras agnoscunt, quot sunt homines; sed tamen ã pte rei admittunt natrã communem per indifferentiam, quod vocant universale negativum. Natra enim, a qua est, quę ẽ in Petro prout distincta formaliter ex natra rei ã Petreitate, nõ dicit ex se repugnantiã ut sit in Paulo, vel alio homine disjunctim, seu divisive, licet si extrinsece impedita per Petreitatẽ, cui de facto

identificatur. Rejicitur etiam hec sententia, quia vel potuit Deus conjungere humanitatē Petri cū Paulitate, saltem in prima sui productione, vel nō; si primū: ergo humanitas Petri in exit realiter identificata cum Petreitate; cum realis separabilitas, adhuc juxta dictā vīt rōnis distinctionis realis, a secundum: ergo nō dabitur in humanitate Petri aptitudo ad separationē, et conjunctionē repugnantem. Denig. utorq. dicendi modus rejicitur ex relatione distinctionis formalis ex natura rei, quam supra impugnavimus.

Mitto alios modos cognoscendi universale ā pte rei, qui facile ex dictis, et statim dicendis impugnari possunt. Tantum noto, neminē ex Patronis universalis ā parte rei loqui de universali logico; hoc autem indigere actu rationis precisivo nemini dubium ē. Omnes ergo loquuntur de universali metaphisico, sive in essendo, quod ā pte rei exigere volunt, et solum fundamentaliter, sed formaliter, sive in actu cum actuali scilicet unitate, et communicabilitate. Jus omnium hujus quæstionis procedit. Quid autem tenendum sit in tanta opinionum varietate, sequentibus explicabimus assertis.

Assertio prima.

Repugnat natura universalis ā pte rei ā singularibus separata, et una, et improducta. Hec sententia communis ē in omni schola contra Plām Arab Exhibitor: essentia rei nō ē extra illā, nam nihil magis intimum unicuiq. quam ejus essentia; sed natura universalis una, et essentia singulorum: ergo. Min prob: hec predicatio: Petrus ē animal, ē essentialis; sed in illa predicatione natura universalis, et singularis: ergo. Confirmatur: validea

illa, vel tria sumiuntur. ē eadem realiter in omnibus individuis, vel ñ primū ē impossibile cuilibet naturę præter illam, quę unica existenti realiter identificatur cum tribus personis. 2 secundum; ergo illę rationes ñ sunt universales actu, sed multiplicatę juxta pluralitatem individuorum, nec improductę et increatę, sed productę simulcum individuis.

Assertio secda.

Præter voces, et conceptus universales in repræsentando darntur res, et natura universales in essendo. Prob. 1ª unum quale ē unum aptum esse, aut prædicari de multis; sed nec voces, nec conceptus in multis possunt esse, aut de multis prædicari; ergo. Prob min: quia cum animal rationale dicitur de homine, ñ vere ē canis vocem, vel ideam quam primo, et animal rationale: ergo. Confirmatur: scientię sunt de universalibus, non res singulares, cum sint contingentes, nulla scientia comprehendi possunt, at scientię ñ sunt de vocibus, aut ideis, quę mere ficię, sed de rebus ipsis, quarum præmissas demonstramus: cum enim dicimus. terram ē rotundam, aut volem ejus terram majorem; vocem, aut conceptum nostrum rotundum esse ñ prætendimus; sed de ipsa, quę per vocem, et ideam intelligitur, fit demonstratio: ergo.

Assertio 3.ª

Natura ā pte rei existens, vel in statu contractionis ad singularia ñ ē una, et communis pluribus positive, nec negative. Pluses pars continet assertio, prob. 1ª ergo quantū ad primā: unitas positiva ē carentia divisionis positivę, sed natura ā pte rei existens, vel in statu contractionis ad singularia ñ dicit carentiā divisionis positivę: ergo. Prob min: natura humana v.g. in statu contractionis ad singularia ñ solum dividitur, et multiplicatur

per exercitate, sed etiam per predicata formalia. ergo. Prob antec: tres homines ā ptē rei nō solum distinguuntur in diferentiis individualibus, sed etiam in natura, vel essentia: ergo. Prob antec: si tres homines ā ptē rei nō distinguerentur in natura, vel essentia, essent unus in essentia, et tres personæ; sed hoc implicat in creatis, solumq; in altissimo mysterio reperitur: ergo.

Prob conclusio quantū ad unitatem negativā: implicat, quod natura ā ptē rei, nec sit positive una, nec positive plures; sed esse una negative dicit, quod nec sit positive una, nec positive plures: ergo ā ptē rei nequit esse una negative. Prob maj: natura est positive plures, ē esse positive diviam; et eadē una positive, ē nō esse positive diviam; sed implicat quod natura ā ptē rei neque sit positive divisa, nec nō sit positive divisa: ergo. Min patet, quia quodlibet ē, vel nō ē. Maj quoad primā ptem ē certa; prob ergo quoad secundam: unitas positiva ē carentia divisionis positivæ, sed natura carere divisione positiva nihil aliud ē, quā nō esse positive diviam: ergo esse positive una ē nō esse positive diviam.

Ex his proba manet secunda conclusionis pars quoad utramq; ejus ptem. Prob breviter quantū ad 1ā: natura est positive commune, ē illam in se una potest identificari cū pluribus; sed nulla data natura ā ptē rei, quæ in se una potuit identificari cum pluribus nec conjunctim, nec divisim. ergo. Min quoad priorem ptem patet, quia nulla natura, nisi sit divina, potest simul identificari cum pluribus, ni velis ineffabile excellentiæ unitati mysterium deficere ad creaturas. Quantū ad secundam vero prob: natura existens in Petro nequit reluctare identitatem cū illo; quę enim semel identificantur, nunquam possunt secedere nō identificari: ergo natura ā ptē rei existens

nequit identificari cum pluribus adhuc diuisive.

Posterior autem pars reiicitur: natura in statu contractionis ad singularia habet positiue impedimentum universalitati, quod est singularitas: ergo natura a parte rei existens non est communis pluribus adhuc negative. Prob. cons. reg.a quia tunc dicitur quid negative habere aliquod predicatum, cui caret predicato oppositum quid positive impediens; ergo si natura in statu contractionis habet predicatum singularitatis contrarium universalitati, et illam positive impediens, non est communis pluribus adhuc negative. Confirmatur: natura est communis negative, et illa ens non repugnare identificari cum pluribus; sed nulla datur natura a parte rei, cui ens non repugnet identificari cum pluribus, ut probatum manet ergo. Ex hoc colligitur, quod a parte rei aliqua est universale fundamentaliter, quatenus datur fundamentum ut intellectus naturam realem abstrahat, et praecindat a multiplicitate reali, arg.to ita constituatur universale formaliter: illud autem fundamentum sunt plura individua realiter similia inter se, quae propter summam similitudinem existentem praesent intellectui, ut ea cognoscat conceptu generico, vel specifico.

Quarta conclusio.

Universale est ens intellectum. haec assertio veritima est; nam cum universalia admittenda sint ex communi philosophorum consensu, nec esse possint a parte rei, ut probatum est, reliquum est ut esse in vocibus, aut conceptibus reliquum est ut esse intellectum fateamur. Pro hac nihilominus: universale est aliquid aptum esse in multis, seu communicabile multis; sed per conceptum homo v.g. natura humana, quae realiter multiplicata est in individuis redditur una apta esse in multis: ergo est universale. Prob. min. quando ad unitatem, postea quando ad aptitudinem

probatum: natra humana pro concepto hominis
prescinditur ab omni multiplicitate quam ha-
bet in re, redditurq; unus omnino definibilis
ita ut nib eo conceptu ñ aliter definiatur huma-
nitas, quę ē in petro, quā humanitas, quę ē in
alio quocunq; homine: ergo prout apparet nib
tali conceptu ē formaliter una.

Probat jam recta pars minoris: aptitudo, et communi-
cabilitas propria natę universalis ē actualis
indifferentia, ut ē pluribus predicetur, hanc
autem indifferentiā habet natra dum prescin-
ditur ab omni pluralitate, et differentia inferio-
ri; nā ric precisiva nihil ponit, quod repugnet
Petro, nec Paulo, tāta quippe repugnantia, ut na-
tra Petri concreata identificata cū Paulo, o-
ritur ex eo, quod concreatum eadem cū Petri-
tate: ri ergo ab hac et aliis differentiis prescin-
ditur, manet in ea repugnantia, et consequenter
indifferens, ut ē pluribus predicetur.

Solvuntur argūta.

Neq; primo contra primam conclusionem: objectū
scientię universale necessariū, et eternum ē; ad
scientię pro objecto respicium natūr reales rea-
liter existentes: ergo datur universale ā par-
te rei. Confirmatur: hec propositio homo ē natura-
lis ē eternę veritatis: ergo illius objectū ē e-
ternum; sed quidquid identificatur cum singu-
laribus ē temporale: ergo objectū prędictę pro-
positionis scilicet homo rationalis, erit eternus,
et ā singularibus separatus. Respondeo dis-
tinguendo maj: ā necessariū, et eternū subie-
ctive, et per extrinsecā in re, neg maj: objec-
tive, et per connexionē prędicationis essentia-
lis, conc maj; et ric distinta min, neg conseq.
Ergo dupliciter existere potest objectū aliquod

nominis subjective, aut entitative, vel etiam objective, aut verificative. Tunc dicitur primo modo, quando habet suū esse in rerum natura, postea extra omnes alias causas: secundo autem modo, quando respectu alicujus propositionis se habet sicut per ipsam enuntiatum.

Objecta igitur scientiarum, etiam si eualia sunt defectibilia entitative, quia possunt entitative non esse in rerum natura; antequam enim Deus mundum creasset, homo vel asinus erat entitative, cum nondum poterat esse extra causas; sunt vero indefectibilia, necessaria, et eterna verificative respectu scientiarum, quia ab eterno dicuntur per connexionem prædicatorum essentialium. Si enim scientia affirmat hominem esse risibilem, admirativum, et mortalem, ab eterno homo ex suo conceptu se habet sicut affirmatur; nam semper verum est hominem esse risibilem, admirativum, et mortalem, sive existat, sive non existat. Ut autem illa propositio homo est animal rationalis, sit eterna veritatis, non requiritur, quod homo ab eterno existat, hoc enim illa propositio non affirmat; sed sufficit quod ab eterno se habeat, sicut per illam affirmatur, hoc est, quod ab eterno sit rationalis; et per hoc constat ad confirmationem.

Dicet pro nominalibus: universale est unum dictum aut prædicans de multis, sed vox dicitur, aut prædicatur de multis; ergo vox, aut dictio, unum est, et idem: ergo. Distinguo maj: vox dicitur de multis ratione rei significatæ, concedo maj: in ratione rei, nego minorem. Neque enim vox circulus, aut homo, prædicatur de hoc, vel illo circulo, de hoc, vel illo homine, sed ratio, seu natura significata per vocem. Ad 2. in propositione voces sunt nomina conceptuum, et conceptus nomina rerum, unde non sunt quod prædicatum, sed tantum

id, cujus beneficio unum & alterum prædicatur per modum rei rem prædicandam.

Objicies 1° Nec do rapuerat aliquid universale prædicabile de singularibus; sed natura universalis in essendo est prædicabilis de singulis. ergo. Prob maj: ut natura universalis sit prædicabilis de singularibus, deberent singularia esse universalia; sed hoc repugnat. ergo. Confir 1°: universale est unum potens identificari cum multis realiter existentibus; sed unum nequit identificari cum multis realiter distinctis. ergo. Prob min: plura realiter distincta nequeunt identificari cuilibet uni; nam quæ realiter identificantur cum tertio sunt idem inter se. ergo unum nequit identificari cum multis. 2°: Nequit dari ens quod objectum unum affirmabile de pluribus. ergo. Prob ante: illud unum esset identificandum cuilibet singulari, Petro v.g. sed quod identificatur cum Petro nequit de pluribus affirmari. ergo.

Respondeo negando maj: ad hujus probat: neg maj: quia universale prædicatur de singularibus quod natum, quæ denominatur universalis, seu vocem, prædicta sibi intrinseca, ac pri° intentionalia; non vero quoad universitatem, seu prædicta sibi de intentionalia: unde omnino, quod universale prædicetur de singularibus, quin hæc universalia sint; sicut prædicatum affirmatum de subjecto, dum dicimus Petrus est homo, quin subjectum hujus propositionis sit illius prædicatum. Ad confirm, distin maj: est unum realiter, neg maj: unum per rationem, conc maj: et sic distin minorem, neg conseq. Ad prob: distin ante: nequeunt identificari cum rebus realiter unis, conc ante: per rationem unis, neg ante, et conseq. Hoc enim habet universale per rationem,

quod omnia individua, seu infima completitur, n̄ tñ differentiar illorū diversitiv, sed eorum rationem, in qua conveniunt: unde n̄ sunt plura per rationē, sed tantum realiter; quare natura per rationē universali dicipotest, ac realiter in illis multiplicari.

Ad secum nego ante: ad probā, distin maj: esset actu identificata, neg maj: esset in potentia identificabil, concedo maj; et n̄ distincta min, neg conseq. Animal bo sc, et objective precisum ab differentijs oī est actu identificatū cum rationali, et irrationali, sed actu ab illis distinctum; potest tamen identificari cum illis, in quo nullū ē inconveniens, quia hoc tantū verat, quod eadem ratio objective sumpta, inveniatur in pluribus ā ptē rei, seu go. potest eidē adequata seu rationem pluribus adaptari, adeo ut cuilibet perfecte conveniat, quia ex conceptu suo objectivo nullā differentia determinate dicit, sed ab utraq; precindit. Quod si realiter sumatur, ex eo illum sequitur, quod idem realiter animal, ut identificatū cum homine, n̄ possit identificari cū equo; n̄ autem quod idem animal objective sumptū, cū prout sic n̄ sit indifferens ad utrumq.

Arguer tertio contra tertiā assertionē: unitas ē carentia divisionis; sed natura humana ā ptē rei in Petro, et Pō. caret divisione formali: ergo eadem formaliter natura ē in omnibus. Prob min: distinctio formalis ē distinctio specifica; sed individua naturæ humanæ n̄ distinguuntur inter se specifice: ergo. Conf. pmo: quia homo, et equus sunt specifice distincti, distinguuntur formaliter: ergo quia individua naturæ humanæ n̄ distinguuntur specifice, n̄ sunt formaliter distincta. Secdo: minus distinguuntur Petrus, et Paulus, quā homo, et equus;

at isti distinguuntur tamen formaliter: ergo non ita distinguuntur illi. Respondeo negando min: ad probem, neg maj. Ad pri. confirmationem dist. ant. et. quia dicentem rationem rationis entem ad distinctionem formalem, conc. ant. et. rationem necessariam, neg. ant. et conseq. Ad secundum neg. rationem de maj, quæ minime ab adversario probatur.

Ad 2. distinctio specifica non tamen exigit distinctionem formalem, sive in prædicatis formalibus, sed alteram exigit dissimilitudinem, seu disconvenientiam in prædicatis formalibus, taliter ut unum extremum minime participet rationem specificam alterius: unde distinctio specifica est ratio rationis distinctionis formalis, non tamen necessaria, quia potest dari distinctio formalis sine specifica, per hoc scilicet quod plura participent prædicata specifica similia licet distincta: sic distinctio generica est ratio rationis distinctionis specificæ, non tamen necessaria, quia inter hominem, et equum datur distinctio specifica, non tamen generica; distinctio igitur specifica infert distinctionem formalem, formalis vero non infert specificam, quia distinctio formalis ad plura se extendit. homo ergo et equus distinguuntur specifice, quia neutrum participat conceptum specificum alterius; Petrus, et Paulus distinguuntur formaliter, quia distincta prædicata formalia habent; non tamen specifice, quia utrumq. prædictorum formalium sunt omnino similia. Ex quo jam dignoscitur equus distinguitur Petrus à Paulo, a tali equo; quia distinctio consistit in eo, quod unum non sit aliud, in quo non datur major, et minus; Petrus autem non minus est ut Paulus, quam ut equus; non capio R. quia nullo modo est Paulus.

Dicer natra huna in Petro, et Paulo, ē species natre; sed n ē multiplex species: ēp ē una species. Imprimis negari potest maj, quia species ē nomen rēdē intentionē, quod proinde n convenit formē natre ut ē ā pte rei, sed ut ē rū conceptu homo. Deinde permixta majori, et concernimi, dicim conregi: ē una species, unitate opposita diversitati, conc conregi: unitate opposita pluralitati, neg conreg. Unitas, et individuū sepē contraponuntur diversitati, ut dissimilitudini notabili; quo sensu dixit Aristoteles, similia esse quae sub qualitate ē una, id ēst dissimilia. Hoc sensu natra huna ā pte rei n ē species multiplex, sed una, cum n sit divisa in plures natras notabiliter dissimiles: aut hec acceptio unitatis impropria ē, utpote cohesens cū actuali divisione sui in plures natras similes, videlicet Petri, Pauli &c quarū una n ē alia.

Neque 4°: natra huna ā pte rei habet potentiā ad esse dū in pluribus: ergo ā pte rei ē communi pluribus. Tū antec: natra huna ā pte rei ē actu in pluribus: ergo. Patim antec: natra huna ā pte rei una habet potentiā ad esse dum in pluribus, neg antec: natra multiplex, sed distin: habet potentiā subjectivā, neg antec: objectivā, conc antec. Potentia subjectiva ē capacitas ad actū, vel perfectionē ā potentia distintā; sic intellectus ē potens elicere, specificē per suos actus, materia prima per formā. Potentia objectiva ē n repugn.ā, sive capacitas ad actū realiter ā potent.ā indistintā, et hoc modo unumquodq.e ē capax esse dī id quod ē. Natra igitur huna n habet ā pte rei potentiam subjectivam ad pluralitatē, vel inqualitatē, cū sit ab ipsi realiter indistinta; unde ad mul-

tiplicatione in qualitatibus. multiplicatur etiã ratio illum ipsum datum ã ptẽ rei multiplex ratio, cui ñ repugnat esse in multis, imo ita se habet & fact, in quo potentia objectiva consistit.

Aliquis denig. contra abstrahendo arguit: ratio, quę denominatur universali, exivit ã ptẽ rei, et ab intellectu sola provenit fũa: go ñ ẽ cur ptẽ ur universale dicatur esse per intellectũ quam ã ptẽ rei. Respondeo universale esse quod. ẽ concretũ ex rubẽo, et fũa; rubẽo. quod recipit denominẽ universali, et ratio tali, que multiplicata ẽ ã ptẽ rei; fũa denominans provenit ã cognitione, denominationes autem tribuuntur, ponenti fũam, sive ultimum determinabile, ut patet in denominatiue cognita, que dicitur esse per intellectũ, licet res que cognoscitur, sit ã ptẽ rei.

Dices: unitas rationis ẽ impropria, sicut distinctio rationis: go ñ constituit propriũ universale, quemadmodum unitas similitudinis, quia impropria ẽ universali ñ repugnat. Respondeo: unitas rationis impropria ẽ, si comparetur unitati reali; propria tamen ẽ in linea rationis. vere enim, et proprie excludit divisionem in linea rationis. sicut unitas amicicie, vel politica impropria ẽ, si unitati physicę comparetur, cum tamen sit propria in linea moali. Hinc patet disparitas ad unitatem similitudinis, hec enim impropria ẽ, quia in linea physica, ad quam pertinet, divisionem ñ excludit, sed potius potius postulat, pluralitatẽ. universale igitur per intellectũ, quamvis dici possit impropriũ comparative ad universale ã ptẽ rei, ut dictum, tamen absolute ẽ propriũ; tum quia impossibile ẽ aliud magis proprium; tũ quia tantũ habet proprietatis, quantũ requiritur

scientię, ut natura huius communis definitione definiam, ac Eca diuersam, quam existere realiter una.

Quæstio septa.

Per quem actum intellectus constituatur universale?

Quantum aliquam.

Triplex cognitio verum poterit circa naturam universalem. Prima, pure precisiua, donec attingens naturam realiter multiplicem, illamq. exercit precindens à multiplicitate reali, nihil dicens de inferioribus qua talibus: huiusmodi est cognitio hominis, vel animal, dicitur cognitio pure abstractiua, vel abstractiue simpliciter, et absoluta. Secunda cognitio est, que naturam iam abstractione precisam, et intentionaliter uniuersam, reflexe comparat cum inferioribus apprehendendo identitatem, vel conuenientiam eius cum inferioribus, quin tamen actu iudicet esse in illis: Hæc dicitur cognitio comparatiua simpliciter, quia licet complexa sit in linea apprehensionis, carent tamen actu compositione subjecti, et predicati, que est propria iudicii. Tertia cognitio est, que naturam universalem actu predicat, et affirmat de inferioribus, dicitur cognitio comparata composita. Quæramus ergo, quod universale plene constituatur per abstractionem absolutam, an vero requiratur insuper notitia comparatiua?

Ante resolutionem premitto cum communi sententia, universale metaphysicum esse, per simplicem mentis abstractionem fieri opinantem: universale metaphysicum est unum apte negative ad essendum in multis, atque per simplicem abstractionem fit natura una apta negative ad essendum in multis. Ex: Homo mihi primo quantum ad unitatem, quam habet humana natura cognita

cap 36, remoti differentiis constitutibus speciem remanet natura generis indivisa; sed per impm abstrem removentur differentiæ: ēo. Pus ad aptitudinem etiam prob: aptitudo negativa ē n repugnantia; at natura abstracta n repugnat esse in multis; tota quippe repugnantia oritur à differentiis, quę per abstrem removentur: ēo Hic vero positi, præcipua difficultas ad universale logicum coarctatur; in qua Thomistæ contendunt fieri per impm comparationem: Scotistæ vero propugnant fieri per impm abstractionem, contra quos sit.

Contra conclusio.

Universale logicum fit per impm comparationem. Conclusio ē D. Thomæ pluribus in locis, præcipue opusculo 55, ubi hæc habet: universalitas
" n ē ex eo, quod ē in anima, sed ex eo quod comparatur ad singula; at comparari ad singula fit per impm comparationem: ēo. Prob. 1a dom de ratione: universale logicum, ut ā metaphisico distinctū, constituitur per potentiam, vide aptitudinem positivam, ut sit in multis, dicitur; at hujusmodi aptitudo impm exigit comparationem: ēo. Prob min: hæc aptitudo ad multa vel ē, vel involvit ordinem ad multa; sed ordo ad multa exigit impm comparationem: ēo. Maj ē certa; quia nulla potentia ē absoluta, sed ad aliquid ē. Min vero prob. 2a: ordo ad multa respicit intentionaliter 2os terminos ad quem; at hoc nequit fieri nisi per impm comparationem: ēo.

Prob secdo contra: natura n fit logicę universalis dum remanet indifferens, ut sit logicę universalis, vel particularis; sed natura abstracta à differentiis per impm mentis præcisivam remanet indifferens, ut fiat logicę universalis, vel particularis: ēo.

tllaj ẽ certa, mi vero prob.ur: ratia per impõ menti p̃cipiũ abstracta ā differentiis indifferent ẽ, ut comparetur ad ẽgnus vpeziuz, vel ad infenionā dum nihil horũ determinate dicat; sed ratia si comparetur ad ẽgnus vpeziuz ẽ logicę particularis, vel vero ad infenionā logicę universalis: ẽp. Comẽn: per illud actum fit universale logicum, per quem fit forma illius constitua; sed hęc fit per impõ comparatiõ: ẽp. Prob mini: forma constitua universali logici, ut dicemus, ẽ relatio rationis vel ratia ad infenionā; sed relatio rationis fit per impõ comparationem: ẽp. Pmin: relatio rationis solum fit per actũ, per quem practice cognoscit aut mne ens rationis; sed non practice cognoscitur per actũ comparatiuũ, referentem ratiã ad infenionā: ẽp.

Arguntia oppositum.

Arguer primo: ad esse abstractũ requitur ens rationis intentio universalitatis, ut ait D. Tho. prima parte questione 85 articulo 2º ad secdũ; sed ratia redditur abstracta per impõ mentis p̃cipiationem: ẽp. Hec, et alia ẽponi possunt. Et intentione universalitatis metaphisicę, in logi, quatenus scilicet prius intelligitur cognitio ut abstrahens postea ut denominans rationem, et sic ẽ secda intentio universalis metaphisici. Sed dicetur ẽpplicet D. Thomã: requitur mediante comparatione correcta, comparatio autem non mediante, nec maj: ut enim ait idem S. D. Doctor questione septima de potentia articulo 11º: intellectus adinvenit intentiones generis, et speciei, considerando ordinem ejus, quod ẽ in intellectu ad res extra: has enim relationes attribuit intellectus rebus intellectis proutrum intellecta

quid clarius? Nam intellectus abstrahens naturam ab inferioribus, eam praecise precisiva etiam cum inferioribus comparat, qua comparatione illi tribuit relationem, nec ordinem quendam ad res extra intellectu, seu inferiora natre.

Objicies 2do: universale logicum est unum aptum ad essendum in multis; sed natra per nam mentis precisionem est una apta ad essendum in multis: ergo Petrus maj: est unus aptus ad essendum in multis aptitudine positiva, cone maj: aptitudine negativa, nec maj; et ne distincta min, nec conseq. Universale logicum consistit in aptitudine formali, et positiva, qua natra respicit inferiora; videntitative cum illis: natra autem abstracta, sed non comparata, licet sit apta negative ad essendum in multis, hoc est nulli inesse dum apprehenditur, etiam fundamentaliter, quatenus praeter occasionem intellectus ut illam comparet ad plura; in tamen est apta positive, et formaliter, ut quam comparatur ad inferiora; unde non fit logice universalis absq; comparatione.

Atque tenes: pars fundamento proxime, et terminus, absq; nova actione resultat relatio; sed per nam mentis abstractionem ponitur fundatum proxime, et terminus universalis logicus quod in relatione consistit: ergo. Respondeo distinguendo maj: resultat relatio realis, cone maj: relatio rationis, nec maj; et permissa min, nec conseq. Quamq; in relatio reali resultet ex precisiva fundati, et termini positione, vel quia ab illis non distinguitur, vel cum illis necessario connectitur; relatio vero rationis nullam cum fundamento connexionem habet, sed ab alia cognitione pendet, quare ultra fundamentum, et terminum, ex quibus ad nu existentiam practice cognovi; potest autem intellectus nullam relationem non cognoscere, ut evenit dum actu natram ad

inferiora ꝛ comparat, vel a dum eadē concipit cū respectu ad illa; unde quędā alia intellectus actus requiritur, ut relatio illa in materia abstracta reniteat.

Arguo 4°: idem actus potest abstrahere naturam ab inferioribus, ergo amg° ad inferiora comparare; antecedens patet per impām abstractionē: ęo et reddum. Prob maj: idem motus physicus, utpote circularis respicit idem punctū ut terminū ad quo, et ad quem; similiter odium Dei ē aversio ā Deo, aliās ē conversio ad ipsum, quia ā Deo specificatur: ęo. Nitur maj: idem actus sub eadem considerazione, neg maj: sub diversa considerazione, conc maj; similiter ergo odium Dei in probationē. Nēque potest immorari in investigando an idem actus possit simul esse comparativus, et abstractivus; sed alterū admittimus affirmativē pōtest: negamus vero fore universalis logicus per actū abstractivū qua talem, sed qua comparativū; quia universale logicum non respicit in multa tanquā ā quo materia recedit, sed ut terminū ad quē tendit. Nec odium Dei negamus ere conversionem ad ipsum, quia actus, qui ē fugę, et recessus ab aliquo cujusmodi ē odium specificatur ut terminō a quo fugit, et recedit.

Arguo 5°: cognitio comparativa ponit universale jam constitutū: ęo. Prob antec: cognitio comparativa attingit naturam ut universalem, et superiorem; sed cognitio ponēt id, quod ęo pōtē objecti attingit: ęo. Prob maj: cognitio comparativa habet hanc, aut similem tendentiam, natura una communis, pluribus superior, et apta predicari de inferioribus: ęo.

Confir: definitio formalis, n efficit, sed repo-
nit essentiam definiti; sed cognitio compa-
rativa ē definitio universalis logici; ergo ille
hoc modo explicatur: natura una apta prę-
dicari de multis: ęp. Ad argum. neg. antec:
ad probat. dist. neg. maj: attingit naturam,
ut fundamentaliter, proxime universale
conc maj: ut formaliter universale, neg maj;
et concessa min, neg conseq. Ad probationem
dist. ant. ec: habet illa tendentiam ad rigra-
te attacta, neg antec: ex acute cauata, conc
antec, et neg conseq.

Ad 2m. Simplicium abstractio natura præscindit
ab intentionibus, eam separat ab eo, quod ejus uni-
versalitati primo opponitur, eamq. attingit tanq.
rationem objectivam, quę representatur per spe-
ciem primo productam in intellectu: hę autem spe-
cies naturę quiditatem solum representat; unde
cognitio comparativa nullum respectum universali-
tatis rigorose attingit ex parte naturę, cum illa primo
attingit, ut q. dum illud caret natura in inferio-
ribus comparanda. Ad conf. neg min. Cum enim
definitio sit oratio explicans essentiam rei, cognitio
comparativa essentiam universalis explicare de-
beret, quod quam falsum sit, vel ex eo constat,
quod illa cognitio attingens naturam sub illo respe-
ctu n explicat quid sit illa relatio, nec uni-
versale rigorose attingit; sed ex eo quod omnis defi-
nitio constare debet genere, et differentia, quod
in cognitione comparativa, utpote implicite, n in-
venitur

Questio septima.

Quodnam sit subiectum universalis.

Cum universale sit concretum accidentale resultans ex materia, et forma, merito in primis dubitatur, quod nam sit materia hujus concreti, quę difficultas sub aliis terminis solet ab aliquibus explicari, quando nam, scilicet, sit objectum actus faciendi universale? In qua re communiter omnes conveniunt ad sua principia asserunt esse compositionem, sive collectionem omnium singularium, quę per modum unius cognitione comprehensa cognoscuntur, et hujusmodi collectionem vocant subjectum, materiamq. universalis. Contra vero præcisionales objectiva proponentes, dicunt objectum actus faciendi universale minime esse singularia, sed rationem quandam objectivam vere unam, quę possit esse in multis, illisq. prædicari: unde conceptus hominis v. g. mei actus ex Petro, et Paulo, reliquaq. singularia, sed unicè rationem habet cui ipsis realiter identificato, quatenus ille conceptus ex natura objective præcindit, sed dicit formaliter unum, aptumq. de Petro, reliquisq. individuis prædicari. Cum his sit nostra conclusio:

Nostra conclusio.

Subjectum universalitatis non est collectio omnium individuorum, sed natura una, et indivisa potens in illis multiplicari. Prob. conclusio ratione. Subjectum universalitatis debet esse aliquid, quod possit vere intentionibus prædicari; at collectio omnium individuorum nequit intentionibus prædicari: ẽ. Maj. ẽ evidens apud omnes. Min. prob. ista ẽ vera homo est Petrus

ē homo; ista vera falsa, Petrus ē collectio omnium individuorum: ẽ. Respondent adversarii collectionē illam. prędicari distributionibus ñ rectum ñ e tota, sed rectū aliquā ñ pterm. Inapta omnino solutio; primo. quia ex illa sequitur totā integrale esse ā pte rei universale respectu suarū partiū, quia licet rectum verbum nequeat equaliter prędicari; potest tamen rectum aliquā ñ pterm.

Secdo: quia sequitur ex solutiõe propositionem istā, Petrus ē homo esse absolute falsam; ideo enim ista, anima ē homo, ē falsa, quia ñ convenit subjecto totū, quod ex pte prędicati repręsentatum; at juxta solutionē ex pte prędicati hujus propositionis, Petrus ē homo, tota hominum collectio repręsentatur, quę subjecto rectum se totū nequit convenire: ẽ. Alitur probatur clarius, apparitq; repetatum solutio: rubr. tractū universalitatis debere se formaliter unā; at collectio individuorū nequit esse una formaliter: ẽ. Prob mini: collectio individuorū exponęre dicit multiplicitatē; at quod exponęre involvit multiplicitatē, ñ ē unū formaliter, quia unitas multiplicitatē repugnat: ẽ. Dicunt: rubr. tractum universalitatis reduplicative accepta esse unū, ñ tamen specificative sumptā, id ē, esse unū quatenus involvit cognitionem, quę ipsum reddit formaliter ex multis rece unū, ñ tamen quatenus ā cognitione distinguitur.

Sed contra: quia etiam cognitione iste civitas, exercitus, et alię habent unitatē, etiamsi ñ constituunt objectū ex multis rece unū: ẽ similiter in pręsti. Pars P. contra. ideo pręmittunt

vere, quia obj.m similis cognitionis exprese multiplicitatem involvit; at objectum hujus propositionis, Petrus est homo, exprese dicit multiplicitatem pro ratione: ẽ. Respondent, disparem esse rationem: quia cognitio civitatis plura ut plura representat, concipitur homo plura ut unum, et ut unum ex pte objecti, sed ex pte modi representandi. Sed contra 1.o: quia modus representandi se tenet ex pte cognitionis, ut ẽ evidens: ẽ nequit pro ea ipsa representantia: ẽ nullo vero modo representantur plura ut unum. 2.o: cognitio unice representat, quod retinet ex pte objecti; at ex pte objecti unice se tenet multiplicitas: ẽ hanc unice representat: ẽ objectum per talem cognitionem representatum exprese dicit multiplicitatem, et consq.ter unitati repugnat.

Volumtura argumenta.

Arguer primo: rub macha cum evalitas debet de inferioribus predicari, sed matra una, et indivisa, humana, ẽ, nequit de inferioribus predicari: ẽ. Prob min: matra illa identificatur cum Petro, at quod identificatur cum Petro nequit de Paulo predicari: ẽ. Prob min: vera predicatio exigit identitatem predicati cum subjecto; at quod identificatur cum Petro nequit identificari cum Paulo: ẽ. Nego min: ad probationem distin maj: identificatur physice, conc maj: objective, subdi: actu, neg maj: in potentia, conc maj; et distin min: quod identificatur objective cum Petro, conc min: physice subdi: illud idem physice, concedo: illud idem objective, nego min, et conseq. Itaq: matra Petri et Pauli ex pte rei unice habent similitudinem, quæ ẽ fundatum ut utrumq; matra speciat intellectu objective una; unitas tamen ista distinctionem physicam destruit, unde

eadem phirice natura reqnit & Petro, et Paulo prędicari, eadem tamen objective prędicari potest, quia hęc unitas cū phirica multiplicata compatitur.

Arguies 2°: hęc vox homo significat alig. 2 potentr existere ā pte rei, at vla singularia possunt existere ā pte rei: ęp. Aliter maj: potentr existere ā pte rei quoad rem significatā, conc maj: quoad modū quo significatur, neg maj, et concessa min, neg conseq. Universale dno importat, videlicet ipsa rem, cum natura, quę dicetur universalis, et universalitate ipsarum rei, sive natura representatur ngrate, et per modū rei; potest 2 realiter existere, universalitas vero significatum exercite tang 3 modus ipsius natura, requisitę existere ā pte rei.

Replicabis: hęc vox animal formaliter dicit omnes species, v.g. hominem, leonem &c: ęo similiter hęc vox homo immediate significat omnia individua. Contra, prob: animal ē totū divisibile in suas species tang 1 partes, sed totū nihil aliud formaliter dicit quā partes: ęp. Respondeo negando antec: ad prob 1 distin maj: animal ē totum potentiale, conc maj: totum actuale, neg maj; et nc distinctionem, neg conseq; quia totū potentiale n dicit, nec includit actualiter suas ptes, hoc enim ē propriū totius actualis, sed tantū ē impotentia ad illas, animal vero n ē totū actuale divisibile in suas species, tang 1 in ptes subjectivas, sed ē totū potentiale divisibile in suas species tang 2 in ptes objectivas, unde illas actualiter n includit, sed ab illis objective distinguitur.

Questio octava.

Quæram̃ it forma universalis logice?

Postquã de materia, siue subiecto uniuersalitatis diximus, restat, ut ꝑam̃, siue uniuersalitatem ipsam explicemus, ut natura concreti uniuersalis, undeq; aag.ꝰ innotescat. Hem pauca complectar, quia plura huc spectantia quæstione recta precedenti tractatu declarata sunt. Supposito igitur ex dicti uniuersale logicũ fieri per cognitionẽ, qua natura abstracta comparatur ad sua inferiora, dubiũ ẽ an unitas, et respectus illius nature abstracte ad inferiora, in quibus potest esse, et de quibus potest predicari, it quid ꝓprie, vel aliquid reale, siue quod idem ẽ, an natura constituatur formaliter una, formaliterq.ꝫ relata per cognitionẽ ad comparata; an per aliquod ens rationis ab illa cognitione causatũ. Scota sciendũ arbitrat predictum respectũ pro formali consistere in cognitione comparatiua, Thomistæ uero defendunt esse ens rationis objectiuũ.

Assertio nostra.

Uniuersale logicũ formaliter constituitur per respectũ rationis objectiuũ ad inferiora. Probatur ex Thoma, qui prima ꝑte quæstionis 28 articulo primo in corpore inquit:

» aliquando uero respectus significatus per ea,
» quæ dicuntur ad aliq.ꝺ, ẽ tantũ in apprehensione rationis, conferentis unum alteri, et
» tunc ẽ relatio rationis tantũ: sicut cũ ratio

// comparat aīl homini, ut genus speciei, aut
// vice versa. Ubi plane docet genus comparari
ad species in ordine ad quas è superius, et u=
niversale, per respectum, sive relationē rationis;
sed universalitas logica formaliter consistit in
respectu superioris ad inferiora, ut patet ex
ipsa notione universalis: ergo universale logicū
formaliter constituitur per respectū rationis
objectivæ ad inferiora.

Prob: conclusio ratione: universalitas logica for=
maliter consistit in aptitudine positiva, qua
natura eadem, sive una intelligitur positiva
apta, ut de pluribus predicetur; at hujusmodi
aptitudo nō è aliquid reale, sed secunda intentio,
sive relatio rationis in natura per modū super
rioris ad inferiora: ēp. Maj constat ex defi=
nitione universalis logici superius explicata.
Min autem prob: nequit esse aliquid reale
aptitudo illa, cui omnino repugnat existere
ā pte rei, at qui quæstione ē hujus tractatus
probatū ēt, nec existere, nec existere posse
ā pte rei aptitudinem positivā unius, et ejus=
dem natæ creatæ ad plura: ēp ejusmodi apti=
tudo nequit esse aliquid reale, sed respectus
rationis.

Confir: universale logicū formaliter ut tale con=
stituitur per respectū ad inferiora, sed tali
respectus ē respectus rationis objectivus: ēp. Maj
constat, quia universale formaliter ut tale ē
superius, sed superius formaliter constituitur
per respectū ad inferiora: ēo universale for=
maliter ut tale constituitur per respm ad inferia

hab ēp. enim primi illegimi: tali respectu nō epitiet realiter ā pte rei: ēp. Ponec pro tali: respectu epitheti realiter ā pte rei veratur inter extrema realiter distincta; red respectu natę universalis ad inferiora nō veratur inter extrema realiter ā pte rei distincta, ut patet: ēp.

Solvuntur argumenta.

Argues 1°: universale logicū ē predicabile de pluribus; red relatio rationis nō ē predicabile de pluribus: ēp universale logicum per illam nō constituitur. Dicitur maj: universale quoad mām denominatā ē predicabile de pluribus, cone maj: quoad fām denominantem, neg maj; et concessa min, neg conseq. Universale duo dicit, et matā, pro qua supponit, quę q. universali denominatam, et formā universalitatem, per quā denominatur talis matā ēp ē quę predicatur de inferioribus: universalitas vero, quę in relatione committit, nō predicatur, red ē ratio formalis, qua matā constituitur positive apta, ut predicetur de inferioribus tanq. superior. Non enim materia ēp se habet superioritatem illā, nisi ab intellectu tribuente ipsi relationē superioritatis ad inferiora, neq. superioritas ipsa, aut universalitas ē rei, quę predicatur, red qua matā redditur predicabilis modo illo universali, et superiori.

Objicie 2°: universale ē formaliter unum; red nō constituitur formaliter unum per relationē: ēp. Respondeo universalitatē logicam nō constitere formaliter in qualibet unitate absoluta, red tantū in unitate

tare positiva, et respectiva ad multa, que nequit
intelligi alvq̃ relatione ad illa. Sicut unitas, et
individuis, quam habet natura pro priori ad relatio=
nem rationis, veluti proximum fundatum, alia
est unitas absoluta praecisionis, sive abstractionis
a singularibus, que tamen respicit ad universale
metaphysicum, non vero logicum, quod per relationem
formam completum in esse talis. Quare unitas, et
individuis adhuc non per modum superioris ad in=
ferioria, alia est aliquis respectus rationis in natura
antecedentes abstracta.

Objicies 3°: universale logicum est natura apta ad es=
sendum in pluribus, sed proprium ad respectum
prius ad inferiora, natura est apta ad essendum
in pluribus: ẽ. Min. prob: ideo natura respect
inferiora, quia est apta ad essendum in illis. ẽ.
Respondeo distinguendo maj: est natura apta positi=
ve, et formaliter, conc maj: negative, et fundamen=
taliter, neg maj; et sic distincta min, neg conseq.
Ad prob. dico, quod illa propositio non est vera in
sensu causali, sed in sensu equivalenti, quate=
nus equipollent ibi antec, et conseq. Nimi=
rum, idem est, quod natura sit apta positive in
esse pluribus, ac quod ad eam referatur: ad
summum admitti potest causalitas in sen=
su logico, aut explicativo, quemadmodum definitio
ad definitum, et a ratione formali con=
stituente ad ipsum constitutum, ut dicam: Petrus
est homo, quia rationalis est; Petrus referitur ad
filios, quia pater est.

Dices: relatio natura ad inferiora est in se ipsa singu=
laris, sed universale nequit constitui ex aliq̃
singularibus: ẽ. Respondeo: eodem arguto pa=
ritate urgeri adversarios; quoniam quicumq̃
forma sit constitutiva universalis logici erit

quid singulare, autrez productu per singula-
re actione. Verbi dico relationem illa natio-
nis, qua eadem vtra hominis ut. recipit plu-
ra inferiora, esse singulare materialiter in
se ipsa, et ut quod; formaliter autem, et ut quo
universale esse; quoniam apprehenditur ab
intellectu instar alicujus formæ constituen-
tis naturam aptæ, ut sit in diuisim in pluribus,
et de his prædicetur. Pro aliorum autem quitonum vbe-
tione recolite quæ tractatu 2. quæstione secda
diximus.

Tractatus quantus.

De universalibus in particulari, sive de quinque prædicabilibus.

Author egregii tractatuli hujus Porphirius Tyrius in
Fenicia natus, qui christianam religionem, cujus
heres ab puericia præceptis imbutus, primo
turpissimis operibus sedabit, deinde tristis-
sis hominis diruptis habenis ipsa abjura-
vit, scripsitque nis acerrime impugnavit tem-
poribus Aureliani, et Diocletiani Imperato-
rum Christianorum: postea dedit se Neoplatoni, et Plu-
tarcho, ut ipsum Ecclesiæ nis repellere nt, ejusq;
nomen esset Catholicis omnibus exosum, et detes-
tabile: quia tamen ut sapiens admonet
" Plinius in panegirici: in his, quæ à malis be-
" ne fiunt, hic tenendus est modus ut videatur
" Authorem displicuisse, non factum: merito Philosophi
Christiani Porphirio pro meritis contempto,
Porphirii opus istud, quod Pentalogum, sive in-
troductionem ad Aristotelis prædicamenta
nuncupavit, in quo genera, species, differen-
tiæ, proprii, et accidentis naturam mire explica-
vavit, hic elucidare sunt aggressi.

Cuibus adherem & quinq; predicabilibus per quinq; capita dicunnd; Ne tamen dicta repetamus, recolere, que diximus cap 7.o rumulatorum. Et quamvis que ibi dicta sunt, ad hujus tractatus intelligentiam sufficiant, quia fere omnia que adducuntur parum, aut nihil utilitatis habent; nihilominus, pro more scolarum aliqua questiones circa eisdem rebus sunt discutiende &c.

Caput primum
De genere

Quodnam sit definitum formale in definitione generis

Variis omissis generis acceptionibus, quę nostri in rem instituti parum ad presens attinent definitur à Porphirio predicabile & pluribus differentibus specie in quid incomplete. Cujus definitionis nil constat ex ea parte, quid constat genere et differentia, nam predicabile & pluribus est genus, ratione cujus convenit cum reliquis predicabilibus, que omnia predicabilia sunt & pluribus. per illa verba, differentibus specie, differt genus à specie, que tantum & numeris differentibus predicabilis est: per illa in quid incomplete, differt genus tum à specie, que in quid complete, sive ut tota essentia predicatur; tum à proprijs et accidenti, que predicantur in quale, sive ut accidentia qualificantia subjectum extra illius essentiam. Iuposita ea constitutione definitionis generis, que nimus in presenti, quodnam sit definitum in illa.

Loco potius quadrenia reflexione dignandetur hec
questio, nimirum aspuenili illa interrogatis
Quinto ut pater filiorum Zabedei? In definit
tione generis quadrat esse definitum nisi genus?
Attamen cum genus sit quoddam concretum acci
dentale, contrahit ex natura, que denominatur
genus tanq. ex materia, et ex recta intentione
ne generalitati tanq. ex forma, omnino
contemnenda et dubitatio; merito nanq. dubi
tatur: an unum alterum dumtaxat? An utrumq.
simul? An alterum in recto, alterum in obliquo,
vel utrumq. in recto sit definitum? Questio com
munis et omnibus predicabilibus, imo et omnib
bus concretis accidentalibus, utrum alium, cui
libet, an tres.

Sed reiendum est, nec materia, nec recta intentione
in abstracto pone esse definitum formale in
generis definitione; quia hic definitum ger
mane in concreto. Itaque in hoc concreto, ani
mal in qualibet alio, potest sumi subjectum in
recto, et forma in obliquo, vel e contra, vel ut
trumq. in recto. In recto sumitur aliquid
in aliqua materia, quod in ea, ut principa
le se gerit; in obliquo vero, quod ut minus
principale, velut connotatum a principali
importatur. Prima sententia tuetur defi
nitum formale in definitione generis esse
materiam in recto, et rectam intentionem in
obliquo. Ita Tenire. Recta autem et recta
tentionem in recto, et materiam in obliquo
esse formale definitum. Sic fere omnes Tho
mistae. Tertia propugnat et concretum hic
cum in recto materiam, et rectam intentionem
Ita Illuminatus Mercda, quem communi
ter nominat

Aristo motiva.

Definitū formale quod, et adequatū in definitione generis ē concretū reputant ex natura abstracti, tanquā ex pte materiali, et ex recta intentione generalitatis, tanquā ex pte formali, utraq. in recto importata. Hab conclusio ex Magro Magistro, qui septimo metaphisicorū lectione 1ª inq.t
» Accidentia nō habent esse nisi per hoc, quod
» insunt subjecto, et per ha oportet, quod subj.m
» in definitione accidentis ponatur quando=
» quidem in recto, quando q.d obliquo; et
» in recto quidem, quando accidens significa=
» catur in concretione ad subjectū; quando
» vero accidens significatum per modū subs=
» tantiæ in abstracto, tunc subjectū ponitur
» in definitione ejus in obliquo. Et inde patet ad
» rectā quæstionē 3ª articulo rectō ad tertiū
» dic. in definitione hujusmodi accidentis, id ē
» in concreto sumpti, ponitur subjectū tanquā
» genus, quod ē, patet ex dictis definitionis.

Ex quibus ri: quando accidens definitur in concreto ponitur subjectū in recto; at in pte definitus accidentis, vide generetur in concreto: ex. Albus ē albi Thome: nisi ē certa; definitus tamq. genus; at vbi genus rectus in concreto ē genus: ex. Thomas: aliter in predictus in definitione accidentis subjecti dum accidens definitur in concreto, ac dū definitur in abstracto, at dum definitur in abstracto ponitur subjectū in obliquo juxta D. Thomam: ex dum definitur in concreto ponitur subjectū in recto Magentius:

quando accidens definitum in concreto, po-
nitur subiectum loco generis, ut dicit S. Thomas
ut in definitione tam genus, quod differen-
ia ingrediuntur in recto: ẽp.

Prob deinde conclusio ratione: definitum formal-
le, et adequatum in definitione generis ẽ
illud, cui ex essentialiter convenit definitio;
at hęc tantũ convenit essentialiter conste-
to: ẽp. Prob min: natura nũ ẽ essentialiter prę-
dicabilis, sed tantũ denominative, et acci-
dentaliter; at nec recta intentio ẽ absolu-
te prędicabilis: ep solũ concretiue. Prob;
hæc prędicatio nec: animal ẽ prędicabi-
le, animal ẽ genus nũ rem essentialiter,
sed accidentaliter; p antiperistasim ad quintum
prędicabile: ẽp. Respondent Jesuitę, natu-
ra recta nũ esse essentialiter prędica-
bilem; bene tamen ut substans recta
intentioni. Sed contra: natura ut substans
recta intentioni nũ dicit in recto prędi-
cabilitatem: ep recta id, quod dicit in recto
nũ ẽ essentialiter prędicabile: ep recta
id quod dicit in recto nũ ẽ definitũ. Conse-
quentię lęgitime deducitur; antecedens
prob: natura ut substans recta intentioni
nũ dicit in recto rectam intentionẽ: ẽp non
prędicabilitatem. Antec ẽ evident:, aliàs
natura ut substans recta intentioni esset
concretũ dicens in recto naturã, et rectã
intentionẽ, quod adversatur nũ apparet.
Confirm, prob: prędicabilitas ẽ effectus
formalis rectę intentionis ab ipsa indis-
tinctus: ẽp si natura nũ dicit in recto rectã
intentionẽ, nec prędicabilitatem.

Jam mirū pręcipua nostri dicunt prob:
reda intentio ē tantū prędicabilis ut quo,
siue ratio, prędicandi; at ratio prędican=
di nō ē absolute prędicabilis: ęp. Respon=
dent Thomiste, definitū hujus definitionis
est prędicabile ut quo, ut potē cui tantū
conuenit essentialiter definitio: sed contra
hoc: prędicabile ut quo ē tantū forma, prę=
dicabilis; at in presenti nō tantū formā
prędicabilis, sed prędicabile ipsum definī=
tum: ęp. Probumini in presenti definitum
esse genus; at genus nō tantū dicit formā, prę=
dicabilis; sed et prędicabile ipsum: ęp. Ne=
cum definiui genus pro formali; sed hoc
ē temere ludere; nam genus pro for=
mali nō ē absolute genus, nec prędicabile:
ęp. Rob antec: genus pro formali ē genus
reale, siue prędicabilitas; at genus reale
nō ē absolute genus, nec prędicabilitas, nec
dicabile: ęp.

Solutum argta.

Argue primo pro prima sententia: nam na=
tura ē prędicabilis Aplumibus: ęp nam na=
tura ē definitū formale in definitione
generis. Rob antec: nam ē prędicabile
Aplumibus, quod ē Dillonia essentia, cum
ipsis ęq: identificata; at hoc nam conuenit nat
nęi ęp. Respondeo distinguendo antec: na=
tura ē prędicabilis tam ut quo, quam
ut quod, nec, antec: ut quod nec incidenter ubi:
accidentaliter, pea reda intentione con=
cedo: pea nę, et essentialiter, nęg antec, et
consequ. Similiterq; distinguo maj probationis

solam ē predicabile tam ut quo, q̄ ut
quod, quod ē Porphyr̄ inferiorib⁹, nec
maj: ut quod faciat, subdistinguo: acci=
dentaliter, per recta intentione, concedo:
per se, et essentialiter nec maj: et dū=
sic similiter minori, nec conseq. Cum
in proxim̄ definitione ejus incor=
recte definitum id quod ē predicabile
ut quo, et ut quod, sive quod includit rat
tionem formalem predicabilitatis per
modū inferiorū, et natura ipsarum, quę de
nominatur predicabilis, quod unitae con=
venit concrete ex natura, et recta intent
tione compositū: definitū namq; debet
dicere rationem rei predicabilitatem, na=
tura autē tantū ē id, quod denominatur
tua predicabile à recta intentione.

Dicit: sola natura ē predicabilis essentialiter Inferio=
ribus: ēo. Prob antec: sola predicari potest essen=
aliter Inferioribus, quę ē Gillonis essentia;
at sola natura ē Porphyrii inferiorū: ēo. Ad
argum distin antec: sola natura ē predicabilis
essentialiter, et essentialiter designante modū
predicabilitatis, conc antec: modū, quo predica=
bilitas convenit naturę, nec antec; similiter
distinguendo probatio. Vera itaq; ē, quod sola
natura predicatur essentialiter, sive predica=
tione essentiali Inferioribus cui sola ipsa ut
conceptu intrinseco inferiorū; attamen es=
se ri predicabile nō convenit illi essentialiter,
sed accidentaliter, et per recta intentionē; quia
natura ejus re, et essentialiter, nec refertur, nec
ē predicabilis Inferioribus sub illa conten=
ti, sed constituentalis per recta intentionē.

Ineques recdo pro Thomistis: definitio generis, cui
ut actui logicæ, fit principaliter, et in recto
definit, quod 1o. respicit principaliter; rel loga
respicit principaliter recdam intentionem; cum
hæc sit objectum formale illius: ẽ. In primis
neg maj: nam semper quod verificat actum
logicæ ẽ illius objectum formale, et principiter
intentum ab illa; rc actus artis mecanicæ ar-
tis: domus ẽ ad habitandum idonea, præcipue
verificatur de materia domus, quæ plumbum
ẽ objectum materiale, et principaliter in rec-
pectum ab arte mecanica. Unde quamvis in
hoc concreto genus definiatur in recto in
forma, ad subjectum, non impedit, quominus
forma, quæ mentis principalis ẽ respectus
concreti principaliter intendatur à logica.
Ceterum contra ad dicta cum Objecto logicæ ar-
gentonus, respondeo recdam intentionem, per-
tinere per se ad logicam ut objectum quo, concretum
vero ut objectum quod; definitum autem ẽ illud quod
pertinet per se ad logicam ut objectum formale
quod; quia logica in acpit Genera neitate, aut
prædicabilitate in abstracto, ad Omatra ge-
nerica, et prædicabili in concreto, quæ ẽ ob-
jectum formale quod.

Dices: definitione generis solum explicatur præ-
dicabilitas; sed hæc non ẽ de essentia rationis, ad
illius recdæ intentionis, cujus ẽ effectus forma-
bis: ẽ. Respondeo: definitione generis explic
casu prædicabilitate, non in abstracto, et per
modum formæ, sed in concreto, et per modum
denominationis, aut effectus formalis jam
præstiti; nam enim explicatum forma constituit
ens prædicabile, sed quidmet est prædicabile.

Hocaute esse n̄ē propriū rectē intentionis
sed solū constituere predicabile: quēmad-
modū n̄ē propriū graciē esse amicū, aut
filiam dei, sed constituere amicū, et filiū
dei. Unde esse p̄dicabile ē essentia con-
cretā, sue natūe logice rumpēs, sicut esse dei
amicū ē essentia hominis ut superius
ralter constituit. Secda intentio continet
quidem essentialiter denominationē p̄dī
cabilis, sed continet pure logice, n̄ ut quod,
id ē, n̄ ibi, sed concreto, n̄ ibi tribuendā,
autā recipiendā, sed nāe necessariō
communicandā. Repete exēm graciē.

Arguit tertio directe contra conclusionē nrām:
definitū in definitione generis debet esse op-
positū unū, at tale n̄ē concretū: ēo. Bo mi-
grad resultat ex nebu pertinentibus ad
diversa predicamenta requit esse unū, at
concretū sepe resultat ex substantia, et acc
identi, quę ad diversa predicamenta spe-
ctant: ēo. Confirm primo: quod convenit enti in
actu completo constituto, requit cuī illo esse
esse unū per se, at recda intentio convenit
nāe constituę in actu completo: ēo, sedo:
definitio generis nullo modo explicat essen-
tiā subtracti: ēo hoc nullo modo ē definitū.
Tertio: concretū alterū n̄ dicitur recto subm:
ēo nec concretū genus. Bob antec: n̄ dicē-
tur subjectū in recto duo alia multocies spe-
cie diferentia, hoc ē falsū: ēo. Bo mai: sub-
jecto alterius multocies specie diferentis.

Ad argutū dnm: maj: unū unitate sub-
stantiali, negr maj: unitate accidentali, conc
maj; et distincta similiter minor, neg cons. neg.

Ad probationē, distin maj: si constet rebus illis secūdū se sumptis, et sub ea ratione, sub qua pertinent ad diversa predicamenta, con maj: si constet rebus illis ut ordinatis ad constituendū aliquod tertiū, nego maj; et applicata distinctione min, nego conseq. subtracta, et secta intentio ut substantia, et accidens pertinent ad diversa predicamenta, unde sub hac ratione nec constituunt genus, nec unum per se efficiunt, attamen subtractū ut denominabile a secta intentione, et hac ut forma denominans subtractū applicantur ad idem concretū accidentale, ultimū genus constituendū, ratione substantiæ et accidentis se habente tantū Imaterialiter; unde sub hac ratione nō expectant ad diversa predicamenta; sed ad idem predicamentū accidentis, ad quod spectat forma.

Sic ipsa thomistæ plurimi ex quantitate genere vice materiæ primæ dum ex speciebus sacramentalibus corruptis generantur veræ mes et forma veræ mis futuris per se, ita forma, et quantitas pertineant ad diversa predicamenta, quia ubi quantitas minime se habet ad formalē sectum quod pertinet ad prædictū predicamentū, sed quatenus vicaria materiæ. Ad primā confirmationē distingo maj: natus in actu completo physico, conc min: logico, nego min, et conseq. Natus igitur in actu physico, et substantialiter completa adhuc indifferens est ut ab intellectu cognoscatur conceptu generico, vel specifico, ac ad denominationē generis, vel speciei recipiendā; quare secta intentio nō advenit natæ in actu logico completo, sive in ente predicabili constituto, sed tantū natæ indifferenti, ut per ipsa in ente predicabili, et in determinata specie predicabilitatis constituatur

Ad 3ᵘᵐ dicendum, quod sicut dictum est, essentia rei abstracta in esse entis, concipitur: in esse rei abstracta, negatur, et conceditur. Definitio generis in applicat, quod sit animal plurium, vel mera plurium numero; applicat tamen, quod sit animal logice considerando. Sic cum definitur filius dei adoptivus applicatur quid sit creatura rationalis, in recto esse physico, aut metaphysico, sed recto esse theologico, cuius personalitate, quod pro gratia habetur.

Ad 4ᵘᵐ dicendum, quod sicut patet probatio, distinguendo recto: species differunt materialiter, et in esse entis, conc: formaliter, etiam in ratione subjecti, negatur, et conceditur. Ad ea quæ in contrarium obiciuntur, dicendum, quod differentiæ essentiales, vel accidentales habent communiter, et physicæ, aut metaphysicæ, sed logicæ: unde quia licet nunc dicatur in esse physico, convenire cum in esse prædicabili de pluribus, quod est esse logicum, quod quidem verum est unice considerando logice. Sic licet Angelus et homo valde differant physice, convenient theologice in esse filii, filii dei potentis videre deum per lumen gloriæ.

Quæstio secunda
Quomodo genus differentiis præ-dicetur.

Ad 1ᵘᵐ dicendum, quod aliud est actuale, quod scilicet actu continet partes; aliud potentiale, quo nomine venit ratio quævis abstracta, combabilis, ac divisibilis per alias rationes inferiores, quas formaliter in se cludit, sed tamen scilicet prædicanti potest ideo quod ipse dicitur partes subjectivæ; non partes integrales. Genus dividitur modo pro diversitate acceptionum denominativi: animal vero ut

compositū ẽ̃ vivente sensibili dicitur totum actuale; ut animabile per hominem, leonem, ceteraq; ẽ̃ species quibus valet predicari dicitur totū potentiale: ut potens cū rationali, vel irrationali hāc, vel illa specie componi nexe, dicitur pars potentialis; demiq; ut actu componens speciē per modū partis materialis dicitur pars actualis. Rubiū ipsius ẽ̃, quo modo ẽ̃ predicti genus predicetur.

Sentia Notula.

Genus predicatur de specie ut totū potentiale. Conclusio ẽ̃ Thome cap tertio de ente
» et essentia, ubi. dic.: quidq; ẽ̃ in specie, ẽ̃ etiā
» in genere, ut nō determinatū; ut animal
» animal nō est totū, quod ẽ̃ homo, sed pars
» eius, nō predicaretur de eo, cū nulla pars
» predicetur de suo toto. Pro quibus verbis de
ducitur prima ratio probativa: quidq; ẽ̃
in specie ẽ̃ in genere: ẽ̃ in animali v.g.
ẽ̃ totū, quod ẽ̃ homo: ẽ̃ ẽ̃ etiā rationale; at
rationale nō ẽ̃ actu in animali: ẽ̃ ẽ̃ in
illo in potentia; ved eadem ẽ̃ ratio de alio
specifico differentiali: ẽ̃ omnes sunt in po
tentia in animali: ẽ̃ animal predica
tum ut continens in potentia quidq; ẽ̃ in
specie: ẽ̃ ut totū potentiale.

Secdo: iuxta Thomā nulla pars directe predi
catur de toto; sed genus directe predicatur
de specie: ẽ̃ nō predicatur ut pars. Alius
contrat: predicari indirecte ẽ̃ predicari
in casu obliquo, ut cui dico: homo contrat ani
mal, et compar.: predicari vero directe ẽ̃
predicari in casu recto, ut cui dico: homo
ẽ̃ animal; manifestū ẽ̃ autē genus hoc
secdo modo predicari de specie, nō primo.

Maj vero, p̃dicatur: quod directe predicatur aliquis, dicitur esse idem cũ illo; adq̃ dicit ñ potest partem esse idem cũ toto, unde falsa sunt propositiones ista homo ē anima, manus ē dignus: ẽ. Confirm: hec propositio, homo ē animal ē vera; hec vero homo ē animalitas ē falsa, et tamen utrobiq̃ datus generica de homine predicatur; a tm̃ ꝛcda pticule ut pars, ut pars me ut totũ; animal enim ē habens aĩ malitatẽ: ẽ genus ñ p̃dicatur de specie ut pars pticule, sed ut inducit rationẽ totius.

Solvuntur argũta

Argues primo: ut genus predicetur de specie tamq̃ pars totũ, debet dicere quidq̃ dicit speciẽ; sed ñ dicit quidq̃ dicit speciẽ, cũ animalitas ñ dicat quidq̃ homo dicit, nempe rationalitatẽ, quę ē alia hominis pars: ẽ. Respondeo distinguendo maj: ut predicatum ut totũ actuale, concedo maj: ut totũ potentiale, subdistinguo: debet actu dicere quidq̃ dicit speciẽ, nego maj: debet dicere in potentia, concedo maj; et sic distincta ratione, cũ implicita prohatione, nego conseq̃. Licet animal attento precise explicito ꝛmificato, sed tm̃ quod actu dicit viventem rabile, quo nomine potius explicatur hoc abstracto animalitas, quã concreto animal ut pars hominis; attento tamen ad equato ejus ꝛmificato, prout scilicet dicit naturã rationalem determinabilem per quamcumq̃ differentiã continet in potentia omnes species, adeoq̃ ut totũ potentiale concipit.

Dices: hec predicatio homo ē animal, ut continens in potentia rationale et irrationale, ē falsa: ẽ animal ñ predicatur de homine ut totũ potentiale. Patet antec, quia homo ñ continet

in potentia irrationale. Nihil antec: ē aīl ut
continens in potentia rationale, et irrationale,
ō falsa li ut dicente ratione, qua, prędicatur,
conc antec: dicente pręcise conditionē ut aīl
prędicetur, neg antec, et conseq. Ne prędicata ē
tantū animal; continentia vero potentialis per-
cieruī, quā habet animal ratione superioritā-
tis, ē tantū conditio, ut aīl prędicetur ut su-
perius inferioribus.

Argues 2ō: quidq. prędicatur incomplete, prędica-
tur ut pars, et nō ut totū; sed genus prędicatur
d'specie incomplete, ut ex ejus definitione cō-
tat: ēō. Respondeo concesa maj; distinguendo mi-
genus prędicatur incomplete recedū id, quod
actu dicit, et explicat, conc mai: recedū id, quod
in potentia dicit, et implicite signficat, neg
min, et conseq. Genus in sua significatione
tota speciem includit, at nō explicat totaliter
quidq. specie, ē: ut animal vg: significat totū
hominē; animal enim ē id, quod habet anima-
litatē; at nō explicat totaliter, quid ēt homo,
sed solū generica ejus perfectionē, hoc enim di-
citur prędicari incomplete.

Replicabis: nullū totū componit; sed genus ut ex-
nus componit speciē: ēō. Nihil maj: nullū
totū componit sub ea ratione, qua ē totū, conc
maj; sub ea ratione, qua ē pars, neg maj;
et sic distincta min, neg conseq. Ad 2um Genus
ē totū ex pte hujus, quod dicit in potentia, et
implicite signficat, et nē componit, homo
enim nō componitur ex habente animalita-
tē, sed ē ipsum totū habens animalitatē: at ge-
nus nō explicat totā speciē, sed solū aliquā ejus
perfectionē, et sic ratione hujus inadequatę
perfectionis, quā exprimit, dicitur compo-
ne speciem

Hinc colliges primo: genus, speciem, et diferentia specifica significare quidem totā essentiā, totumq; speciei esse illā completē exprimere; genus enim significat speciē, seu essentiā secundū id, quod in rebus commune ē cū aliis speciebus; diferentia illā significat secundū id quo ab aliis differt; species vero utrumq; notando communē relinet, et diferentiales complectitur, et exprimit: unde genus dicitur totū perfectibile, diferentia totū perfectivū, et species totū perfectū. Colliges secdo: propriū, et accidens esse predicari ut tota; ita cū dicitur, ignis ē calidus, homo ē doctus; calidus, et doctus, quę concreta sunt, essē exprimunt solū adjuncta quędā hominis, et ignis, nō tamen ipsa, cui adjunguntur, significat: calidus enim ē, qui habet calorē, et doctus, qui habet doctrinā.

Caput secdū
De diferentia
Quid, et quotuplex sit diferentia

Diferentia latinē ē forma diversificans essentia, quę alio quin conveniunt in alio quo predicato. Diferentię triplex à Porphyrio assertur acceptio; communis nempe, propria, et magis proprie propria. Nam cū diferentię nomine intellexamus, quo aliq; ab alio differt, ubi duę res per accidentia quędā communia inter se differunt, hęc communi appellatura, ut si unus homo niger sit, alter albus, aut ignotus, et hęc diferentia reducitur cū accidenti 5.° predicabili. Diferentia propria, quę sępe convertit cū proprio 4.° predicabili, ē qua essentia differunt necessariō, sed nō essentialiter, seu

n̄ per aliquid ad eaū eventia pertinentē:
ric ignis ab aqua differet per calorē ⁊ frigus;
corbus ā nive per nigredinē differt.

Differentia denīq; maxime propria ē qua extrema
differunt essentialiter, nempe rationale, prēter esse
ntiale: ri rationale differre facit hominē ābus
tis. Ne hac expo essentiali differentia hoc loco a
gimus: hęcenim ē eccā predicabile, definitur
ā Porphirio predicabile ⁊ pluribus specie, vel
numero differentibus in quale quid. Vbi aduer-
tepredicari in quale quid ē predicari abjec-
tive ex modo ṙnificandi, n̄ audē ex re rei
ṙnificate, unde differentia juxta commu-
nē explicatem, predi. in quale, nō per mo-
dū alterius adjacentis ex modo ṙnificandi;
sed cū sit ipsa ut predicata ⁊ quinitatis
vel speciei, n̄ predicatur prout in quale vel
in quale quid, nec essentialiter ex parte rei ṙ-
nificate, ideo per quod differt ab accidenti, quod
predicatur in quale, tam ex modo ṙnifi-
candi quā ex parte rei ṙnificate, ideoq; dicitur
predicari in quale constituentem.

Attamen definitio ista Porphirii manca ratio
apparet, nec videtur posse adaptari differen-
tię infime, quia hec ⁊ specie diuntur predica-
ri nequit, ut patet in naturali. Varii plu-
timbus omnia respondet, definitionē Porphi-
rii intelligendā esse in hoc sensu: differentia
ē que predicatur ⁊ pluribus specie differenti-
bus per ipsā ab aliis; et sic intellecta definitio
convenit differentię infime. Vel aliter respon-
det, quod differentia ideo definitur predicabilis
⁊ pluribus specie, vel numero differentibus, ut
differentiat generica, et specifica comprehen-
dat definitū, nō ut sint species vel ē infima
vel subalterna, ut differentię alie sunt gene-

dicę, q. ꝯ multis specie diuersis, alię, precise, quę ꝯ numero differentibus predicantur, et quamuis differentia precisa ꝯ specie predicetur in quale quid, tamen ratio uniuersalis ei conuenit, quatenus dicitur ꝯ specie, ea tantum quatenus ad individua referuntur, q. ꝯ in quale quid predicatur.

Quęstio unica.
Utrum differentia inferior, includat formaliter superiorem, vel genus, quod contrahit.

Supposita reali inclusione, siue identitate differentię infimę cum subalterna, et generę, procedit dubium de inclusione, siue identitate formali conceptus in eo, quod unum predicatum sit ꝯ conceptu metaphysico alterius. Certum ē omnia genera et differentias superiores includi formaliter in speciebus inferioribus, v.g. in homine genera substantia, corpus, viuens, animal, et differentia rationale sunt realiter. Certum item predicata inferiora, siue species, siue differentię sint, ni includi formaliter in superioribus: neg. enim animal definitiue per hominem, aut rationale, neg. viuens per animal, aut risibile. Solum dag. dubitatur de genere et differentię superiore includant formaliter differentias specierum inferiorum constitutiuas.

Sine predicatum A. v.g. transcendit formaliter predicatum B, autem ea formaliter includitur, quando pertinet ad definitionem, seu explicationem quidditatiuam illius, ita ut B. nō pos-

pria conceptu ñ possit plene explicari, nec
metaphisice definiri, quin dicatur esse ai. et
ideo tunc predicatu ℔ dicitur transcendere, in-
cludi identificariq; formaliter cu predicato
B. sic in homine formaliter includuntur pre-
dicata animal, et rationale, et illa cia ℔ finita
per que definitur ta animal, qua rationale.
Inquirimus ergo, an sicut homo includit in suo
conceptu formali, et definitivo animal, ratio-
nale; ita ~~non~~ rationale, quod ē differentia
ultima, includat differentia superiore scili-
cet sensibile, et genus quod contrahit, scilicet,
animal. Affirmant Nominales Spinula, et
alii pauci. Negant omnes alii cu Thaide
quarto topicoru cap. R.o Angelico Mr.; subtili, et
eximio, cu quibus

Arrem: differentia inferior ℞ includit formaliter
superiore, nec genus, quod contrahit. Rob bre-
bites: species ultima v.g. homo aliqu includ
dit metaphisice, et formaliter, quod ñ includit
ejus differentia, scilicet rationale; at hoc nihil
aliud esse potest, nisi genus differentiaq; superior.
ergo. Min ē evidens, nihil enim arguitur ab
adversariis preter dicta. Maj vero. prob: tu,
quia alias, differentia, qua talis esset formaliter
species, diceret nacq; formaliter omnia consti-
tutiva speciei quod ē plurimu falsu; tu quia
species ē totu metaphisicu differentia vero ex-
ijt pars metaphisica; ergo totu metaphisicu
alicui formaliter includit, quod ñ includit, par-
tes ejus pars; sicut totu physicu alicui physice
includit, quod ejus pars physice ñ includit; alias
pars esset ex toto, et fabricaretur principium
illud per totu, omne totu ē maius sua pte. ergo.

Applicatur hec ratio: ni differentia formaliter in-
cludit genus, nihil ē formaliter in specie, quod ñ

et etiam in differentia, ut discernant patebit
ꝙ differentia ultima n̄ cadit predicabile de
specie diversa; siquidem rationale, n̄ magis
quā homo predicabitur de Sindividuis in quid
complete, sive ut tota essentia. Confirmatur
metaphisice, et formaliter sumpta ē ratio assi-
milandi hominē equo; at rationale formaliter,
et metaphisice acceptū n̄ ē ratio assimilandi
di hominē equo: ꝙ n̄ ē formaliter anl. Confir
videtur, quod nec species nec genus tribuendū
formaliter proprie metaphisicē, v.g. risibile, in
quo tamen aliqua conuenientia equo militant.

Sed dicit primo Spinula, quod aut evidenter: anl
ē principiū intendi; sed risibile, quod ē diffe-
rentia ultima, ē formaliter principiū intendi
ꝙ ē formaliter animal. Probatur min: risibile ē
principiū risus formaliter; sed risus ē formaliter
intus; cū sit actus vitalis in actu secundo: ꝙ.
Dem tū aliquid in rationali, quod formaliter ē
principiū discursus; at discursus ē formaliter
vita in actu secundo: ꝙ rationale ē formaliter
principiū vitæ: ꝙ formaliter vivens: ꝙ formaliter
animal. Mirū ē hominē alias ingeniosū, ut
adeo alucinari ut fallaciā tam evidentiā
appellet. Ut igitur huic evidentiæ facillime
respondeas adverte non esse modo philosophan-
di aliquem operationem, ac principio ipso
operationis; unde licet in homine v.g. et bestia
distinguimus metaphisice, et formaliter ratio-
nē vivendi, risibili, ā taleitate, sive differentia
specifica illorum, rationali, scilicet, et risibili;
ita in operationibus risibili scilicet, et dis-
cursu distinguimus rationē vitæ essentialis
in actu secundo ā taleitate, sive differentia spe-
cifica illarum, quā differentiā nomine risibilis,
vel discursus exprimimus.

Ad 2um dicimus, quod risibile, vel discursus
ut accipiuntur pro specie illa adequata spe-

rationi humanæ vel leoninæ includunt formaliter rationalitatem vere sensibilis; sicut rationale, si pro tota specie humana supponat, includit formaliter animal vere sensibile: ceterum accepto isto casu extra chorum; quia tunc differentia sumpta pro specie, sed differentia qua tali, scilicet rationali relicta prout determinatio vitæ ad talem modum vivendi, nempe discursive. In forma ad argumentum respondeo concessa maj; negando min: ad probationem dicitur ego maj: et principium sumptum inadæquate accepti, et prout significat differentiam operationis sensitivæ, concedo maj: adæquate accepti, et prout significat quamdam speciem operationis sensitivæ subditum: sumptibile quatenus est talis determinatus animal ad leonem nego maj: sumptibile si pro tota specie accipiatur, concedo maj; et distinguo min: sumptus adæquate acceptus, concedo min: inadæquate sumptus, sive pro differentia operationis, nego min, et concedo. Pro dilucidatione eiusdem examinis applicabis discursui respective rationali, desiderabilis &c evidentiæ.

Objicies secdo: quod prædicatum formaliter sic includitur formaliter in illo, sed animal prædicatur formaliter de rationali: ergo. Min probo vulgari illo sillogismo in darapti eformato: omnis homo est formaliter animal; sed omnis homo est formaliter rationalis: ergo aliquod rationale est formaliter animal. Vel hoc alio in barbara: omnis homo est formaliter animal; sed omne rationale est formaliter homo: ergo omne rationale est formaliter animal. Confirm. 1° quæ identificantur formaliter cum tertio, identificantur formaliter inter se; sed animal, et rationale identificantur formaliter cum homine: ergo secdo rationale est formaliter substantia: ergo includit formaliter genus substantiæ. Tex.°: rationale potest definiri: ergo includit formaliter genus.

Respondeo negando ad. Et ad probat.m nec contra
dicunt rationi; quia neutra instantia
et barbara, nec in alia figura cum recte sint
mode; ut enim in conclusione instantiæ idem
realis possibilis ephemeron debet medium esse
formaliter indivisibile, ut rationis realis
identæ ephemeron debet medium esse realiter
indivisibile; unde illogi.e ut minime
concludit homo est realiter corpus, sed homo
est realiter anima. ergo anima est realiter
corpus; quia medium relinquat homo non est realiter
indivisibile: in apposito igitur illogismi assumitur pro medio homo, quod
est formaliter indivisibile, sed divisibile in
animal, et rationale; unde in majori reponit
homo inadæquate, pro ea relinquat parte, qua
est animal, in minori non potest cadere, sed pro alia
recte qua est rationale; barbara autem non
patitur in præmissis, illogi. reddita pro
rationis. Ita hic pro contra ad pro. cum
suis.

Ad recta distinguatur: rationale aliquando
substantia prout hæc opponitur accidenti,
cum anima: et substantia completa, et præcise
comentalis, nec anima, et corpus vita subs
tantia completa, et præcise mentalis, vitalis
rationis generalis, non vero substantia incompleta,
tralementalis et prout præcise opponitur
accidenti, quæ in sensu alius dicit esse penes,
prout est per se præcise inferre negationem
essendi in alio, quod alius competit rationali.
Ad tertiam respondeo primo, rationale, sicut
et quamlibet alia informa differentia tricte
definiri non potest cum non habeat genus, et
differentiam. Respondeo recto; quod licet differ
entia tricte definiri possit, id est per
aliud genus ab eo quod contrahit, et ita objec
tio non est ad rem, tunc enim differentia contra
heret ut quod species.

Caput tertium.

De specie.

Quid, et quotuplex sit species.

Quæstio prima.

Nū species ut rebjicibilis sit pōt
maliter prædicabilis.

Nomen speciei, quod plures varias significat
vt imaginē, pulchritudinē decorē, spē-
ciemq; intentionale, sive impressā, sive
expressā, quæ nobis reddunt objecta inten-
tionaliter præsentia; prout tamen ad præ-
sens pertinet intendū, communiter accī-
pitur pro natura, quæ generi subjicitur di-
recte et immediate; atq; hinc vulgata
assumpsit speciem dividi in species subal-
ternas, seu interjectas, et infimas. Spē-
cies subalternata ē speciē, ut sit et sibi genus
ric anit ē speciē respectu viventis, cui re
bert, sed genus ē cū homine, et bruto com-
paratū. Species infima ita ē speciē, ut
nō habeat rationē generis, ric homo respec
tu Platonis, et Socratis.

Ex his liquet quando vnius generis et speciei
nū in categoria substantiæ contineri,
utque interjectæ sunt inter substantiā,
quē ē genus viventis, et hominē, qui ē
speciē infima, species, et genera dici pos-
sunt: ric corpus speciē erit cū substantia
comparatū; hæc enim dividitur in corpus,
et spiritū; sed genus erit cū gradu sibi sub-
jecto collatū. Hæ oculis haberi in arbore possunt
finiendā in ramulis desinente. Species igitur
infima, quæ tertium hoc constituit prædi-
cabile ex Porphirio definitur: prædica-
bile de pluribus numero differentibus

Vnquid completę, quę definitio facile intellę
ęitur ex his, quę Porphirius definitione
dicta sunt. Huic vero speciei, vel cui genus
cui subest comparatum, nęc dicitur subię
ctibile, vel ad individuis Aquibus prędi
catum, quęnimo in prętenti, utrum illa
in quantum subiectibilis ut formaliter prędi
dicabilis.

Respondeo: species ut subiectibilis in re est quoda
prędicabilis. Probi. universale ę unum ap
tum esse in multis, aut prędicari de multis,
at species quatenus subiacet generi in
multa red unum dumtaxat respicit, nęc
ę in pluribus: ęo nulo respectu talis
modo habet rationę prędicabilis. Confir
hęc ratio: speciei ut subiectibilis esse fo
inter prędicabilia, ę constituit formaliter
in esse prędicabili per candę formam,
qua constituitur in esse subiectibili; ed
species in constituitur formaliter prędicat
bili per similę formam. ęo. Probo min: for
ma, qua species constituitur formaliter
in esse subiectibili ę respectu ad superius
relicet genus, forma vero, qua constitu
tur formaliter prędicabilis ę respectu ad
individua inferiora; at respectu ęi
non sunt formaliter idem, utpote terminos
formaliter diuersos respiciens, et omni
respectu sive relatio precisa a re
termino.

Obijcies: species ut subiectibilis in ę singulare.
ę ęo universalis, cui inest universale,
et singulare non datur medium. Secdo: eadę
speciei subiectibilis abstracta abomnibus
speciebus subiectibilibus actualibus ę prędi
cabilis Illis omnibus. ęo: ad primum
admitto. ariste, distinguo. ęo ę univer
salis fundamentaliter, concedo. formaliter

nec contra. Natura igitur humana nec animalis
sibilis cui possit nec nulli individuis ap-
ponat appropriata, ita est fundata proposi-
mus et velut materia, quę universalitatem
capiat; nec non animali formaliter, ut
subest generi et reduplicative, et alium
ut comparatum ad inferiora: nec judex
inferiora repugnitatem in habet ea, quod
ad rationem pertinet, nec ea, quod plebe
prędicitur. Ad rationem dictum antec: et prę-
dicabili per modum abstracti, et ut quod conc:
formaliter, et ergo, nec antec, et contra. Licet
subjicibilitas, quę est ratio formalis subjici-
endi intra, possit et hac, illa speciei sub-
jicibili prędicari, tunc alia non habet
per modum abstracti nove rationis præ-
dicabilitati, quę ei accidentaliter advenit
nec velconcede tam arguto; in eod accipi-
tur tunc species ut subjicibilis, nec ut rupe
xion respectu omnium subjicibilium.

Quęstio secunda

Utrum natura cui plura individua repugnant possit esse

[illegible]icet universalis

Aliquibus supponi sententię negantur.

Quęstio non procedit de natura unico individuo de
facto allicata, potente tamen in pluribus
aliis ejusdem rationis, et speciei inveniri; ut
de natura alicui sint plura opposita; nec de natura
talitex una individua determinata, ut ipsi
qualibet potentia repugnet numericetamen
multiplicari: cujus rei ut apponatur exemplum,
ponatur in prędicamento ut vera quędam homi-

rum doctrina in tractatu de Angelis à Theologis
pugnatissime examinata scilicet omnes
Angelos n solu specie differre inter
se, sed etiã omnino repugnare dari Angelos
ejusdem speciei, ubi g. numero distinctos; ergo.
supra ipsos multiplicatio numerica orietur
tantũ à materia, vel ab ordine ad materiã
tamq. ab unica radice, cumq. Angeli nec
materiales sint, nec ordinem habeant ad
materiã n. possunt numerice multiplicari:
quæ doctrina reposita insignitur in
ipsa arnata Michaelis posset esse universa-
lis et specie prædicabilis.

Deinde dubiũ n. procedit Quinta aliorum
negativa, consistente in cognitione natu-
rine singularitatis, sed Quinta aliorum
positiva consistente in positiva capacitate
naturæ superioris, ut citius multis inferio-
ribus, diversq. prædicetur. Hic reportis sen-
tentiã affirmativã defendunt plenig. Sho-
mitarum apud Carmelitas Complutenses,
apud quos nonnulli nõdum decennium
in cursu sunt Thomistæ, qui opposita sen-
tentiã, sed cum Scotistis Thomistarum cæteris re-
gregari Dominicianis, et Illustrissimo Pa-
tarco, Gabriele concaptione, et alios rele-
vante sententiã negantis quod propugnant
cum D. Angelico authore notati Teriete, et
Scotiste communiter.

Argumenta

Natura Michaelis vel quævis alia, cuiusplu-
ra repugnant individua, requirens supe-
rius prædicabile, non datur communis, sed
specialis: n. è species prædicabilis ea natura,
quæ n. è apta prædicari de multis, ut con-
stat ex definitione universalis, sed natura
Michaelis etiã inadequate concepta, id è,

concepta redd. prædicata specifica, cū præ-
cisione à singularitate n̄ ē apta vere &
prædicari de multis: ẽ. P. mens: n̄ ē apta
identificari realiter cū multis: ẽ. nec vere
de de multis prædicari: Pariter: illa natura
in conceptu specifico dicit positive repug-
nantia, ut multiplicetur in pluria individua. Præ hac: in conceptu specifico ē natura
spiritualis completa, positive excludens,
à se materia, et radicē receptibilitatis ad
materia; sed ex principiis, quę modo supo-
nimus materia, vel receptibilitas in illa
necessaria ē, et unica radix multiplicabi-
litis individualis: ẽ. illa natura in conceptu
specifico tanq necessaria, et unica radice
positive excludit: ẽ. positive repugnat mul-
tiplicitari illi in pluria individua.

Confir: natura illa positive dicit à natura humana
præt multiplicabili: ẽ. ē positive immultiplica-
bili. Prob antec: natura illa positive dicit à natu-
humana præt materiali; sed natura humana dic
à multiplicabili præt materiali: ẽ. Confir-
matur 2°: natura Michaelis ex conceptu specifi-
co positive excludit statū in quo esset natura qui-
mærica, sed quimærica esset, si multiplicare-
tur in individua: ẽ. Patet min: quia esset
materiali simul, et immateriali; materiali
quidem, quia numero multiplicata; immate-
riali autē, quia Angelica. Respondent primo
nra Michaelis unice repugnare multipli-
cationis titulo singularitatis, proinde ẽ. cū à
singularitate præscindat, præscindit à re-
pugnantia multiplicationis, nec ex ẽ. redd
conceptu specifico indifferenti ad multa.

Sed contra ē: etsi natura Michaelis præscind.
à singularitate formali, nunq. præscindit
à singula. te radicali, hoc ē à præcisa intenē. ze

unica singul.ⁿ, nequit enim præscindi ab una materialitate specifica, et hæc utpote, maxime impotens identificari cum pluribus individuis materialibus, necessario infert unicã singularitatem formale: nequit ẽ manere indifferens, et potens vere prædicari de pluribus. Respondent vecdo: natura Ang.ca ex conceptu pecu.o est multiplicabilis quantũ ẽ ex se, et quasi communicabilis; quia licet individua repugnent aliunde, natura tamen ex se potest, aut potest illi convenire ut non repugnantem sicut eius dictum ex se potens producere quinarium, ut hæc non repugnaret Verum hæc oratio cum prædenticamitate; ponit enim repugnantiã multiplicationis ut oriri à prædicatis specifici mis Angelicæ, sed ã sola singulte formali quasi impugnationibus inde resultanda ẽ.

Impugnatur nihilominus: nam cum caret ex se principio unico productionis quinarii in nulla sententia dicetetur ex se potens producere quinarium; sed Angeli mta caret principio unico multiplicationis numericæ, nempe materialitate: ergo ex se potens ẽ multiplicari in numero etiã conditionate. Vecdo: si plura individua Angelica non repugnarent, paribilia forent plura individua Angelica materialia; sed Angeli mta repugnãt nũc ẽ, ex se repugnat identificari cum individuis materialibus: ergo Prob min: talia individua destruerent essentiã ejus, et redderet essentialiter alia, quia illa redderent essentialiter materiale: ergo dicere autem quod natura Angelica ẽ prædicabilis de multis sub conditione, quod non esset ex quo modo ẽ, sed alia mta essentialiter diversa, mere nugatio ẽ: idemquippe dici potest de mta divina, sub conditione quod esset creata, et ita de aliis

Respondent 3ii: natura Angelica retinet esse
prædicabile plurib⁹ objective existentib⁹
in intellectu cū fundte; potest enim intel-
cognere plura individua Angelica ut possibi-
lia, fundto de simplo ex nō repugnantia ntē,
quantū ē ex se ad prædicandū de multis. Sed
contra 1ū: natura Angelica, ut attendimus, ex
se, et ex conceptu specifico positive repugnat
pluribus individuis: ergo nullū præbet fun-
damentū intellectui, unde fingat pluralita-
tem individuorum, quod etiā expresse dicit Rom.
quia forte unica et spiritualibus creaturis ar-
ticulo 8º per hoc vocata: i Angelus est forma
)) simplex absoluta et materia impossibile est
)) etiā fingere, quod nisi plures Angeli unius
)) ut speciei. Contra secdo: etsi detur plura in-
dividua cū fundato concipi illa tamen numerica
ex entia actionis, utpote imminere in poten-
tia existere, nisi pure objective in intellectu,
at implicat nihil reale, posse vere prædicari
de ente rationis; alioquin posset cū eo identifi-
cari: ergo.

Solvuntur argumenta.

Argues primo natura Alicuius, vel quæ-
alia, cui repugnant infinita potest dari
singularitate præcisiva, sed natura ut præ-
cisiva concipi potest ut species logice univer-
salis: ergo natura, cui plura repugnant infinita
potest concipi ut logice universalis. Bob omnis
natura rē præcisiva nulli tali impedimento
tui, ut comparetur ad plura; ergo potest ad illa
comparari ut logice universali. Bob antec:
impedimentū natus, ut comparetur ad plu-
ra, ē singularitas, sed natura cū singularitate
tate præcisiva, nō ē singularis: ergo. Confirmatur:
natura præcisiva ā singulari, sal præcisione distinctā
formaliter, qua redditur determinata ad unum

indivisum. Ex maner indeterminata, atq; adeo indifferens ad plura. Recdo: quia in qua natura præcondita ad multiplicitate redditur positive una per rationem: Ex qua natura præcondita ad singularitate redditur positive universali per rationem.

Ad arqm respondeo distinguendo maj: præcondi potest ad sua singularitate formaliter haberi maj: ad singularitate radicali neg maj; et hac solutione communiter omnes pro latores Mariæ ex angelica, quamvis præcondatur ab ultima actualitate, qua redditur formaliter singularis, et individua; in ideo præcondita ung: ad plenitudine completa, nec ad repugnantia identitati cum quinera: in his autem prædicati stat singularitas radicalis, seu radix necessario inferens unitatem singularitatis ad equantem suam specificam; inferens, inquid, et radicans in radicatione physica, et realis, ad radicatione formale, Deus Metaphysica; sicut rationale radicat risibile, et essentia divina radicat attributa.

Ad confirmationem dic, quod Maria angelica præcondita quidem ad sua, qua redditur ultime, et formaliter determinata ad unicum individuum; in tamen ad sua, qua redditur determinata radicaliter, unde in manet indifferens, et indeterminata absolute, quia in manet abque omni determinatione; singularitas autem formalis in est unicum impedimentum exercendi, vel multis, quemadmodum formalis eternitas in est unicum impedimentum exercendi temporalitatem, ideoq; Dei essentia, cui ab eternitate præcondita in manet indifferens ad exercendi temporale. Ad secdum concedo antecedentem, nego consequentiam: quia ad positivam unitatem rationis nihil aliud requiritur, qua cognitio, in cujus in ap-

p̄ areat multitudo, qua talis; ad universale
vero requiritur positiva aptitudo ad esse
in multis, pes ea quippe definitur: aptitudo
autē ad terminū quimensiui, quimensiua ē.
Quare nihil prodest pugno ā singularitate,
quamdiu multitudo individuorū quimensiua
manet.

Sed contra solutionē istā insurgunt Thomistæ 1°
repugnantia ad plura individua nō conuenit
nrę Angelicę ex conceptu specifico: ergo nec
exigentia unice singularitati: ex ex concep-
tu specifico prescindit à tali exigentia, et con-
seq.ter à singulate radicali. Antec, prob ex Tho-
mistico Præceptore loco citato ad quartū ric
// ajente: licet hęc albedo nō prohibetur habe-
// re sub se multa individua ex hoc, quod ē albe-
// do, sed ex hoc, quod ē in hoc, quod pertinet ad
// rationē individui; ita natura hujus Angeli
// nō prohibetur esse in multis ex hoc, quod ē
// natura in tali ordine rerū, quod pertinet
// ad rationē speciei; sed ex hoc, quod nō ē nata
// recipi in aliquo subjecto, quod pertinet ad na-
// turam individui ergo.

Secdo natura humana licet prescindi nequeat
ā multitudine radicali, tamen potest una
per rationē: ergo natura Angelica quamuis
imprescindibiliter ā singularitate radi-
cali, fieri potest communis per rationē: ergo.
Prob conseq: unitas nō minus exoritura mul-
titudini quā singularitati communitas: ergo
multitudo pure radicalis nō officit unitati
rationis, cur singularitas pure radicalis
universalitati rationis officiet? Vel aliter:
natura humana prescindi potest à multiplicita-
te radicali: ergo et natura Angelica ā singula-
ritate radicali. Prob antec: multiplicitas re-
rum in multiplicationē nō ē prædicatum essen-
tiale specificum naturę humanę: ergo hęc albedo

dice præscindi potest. Nob antee: quia aliequin cū omnia prædicata essentialia naturę humanę reperiantur in Petro, Petrus vera esset multiplicabilis in plures homines numero distintos, quod ē absurdū.

Ad primū respondeo explicando S. Thomā: ita natura humana in Anglis ē prohibetur formaliter, et explicite esse in multis, quatenus præscindit ā singularitate formali, nec concipitur sub hac expressione repugnare esse in multis; prohibetur tamen implicite, et radicaliter, quatenus præscindi nequit ab entitate immaterialitate, ratione cuius essentialiter infert unicā singem, qua mediante repugnat multiplicari. Ratio huius explicationis ē, quia sicut natura materialis ex suo conceptu precisivo ē importat formaliter pluralitatē individuorum, sed solū radicaliter, et illative, in quantū ex eo, quod materialis ē infert possibilitatē ad plurium individuorum, in quibus formaliter multiplicari possit; ita similiter natura angelica, vel quævis immaterialis ex hoc precisivo conceptu ē formaliter singularis, sed tantū radicaliter, et illative, in quantū infert solū esse sibi possibilē unicā ad singulare adequatē natum, per quod singem, quę formaliter pertinet ad rationē individui, formaliter prohibetur esse in multis.

Ad ecdū concesso antecedente, nego consequentiā: ad probationē respondeo, quod unitas, iuxta communem sententiā, ē opponitur divisibilitati, ad divisionē actualē rei, quidquid tamen definitive vindicet in se, quod tale Deus de potentia rationis nequaquam possit, nemo enim ad ea exponit

plusquã in divisione actuale in mente. Dem aut ẽ divisio actuali, ac multitudo formalis; ideoq; ẽ divisibilitas, ac multiplicitas, seu multitudo radicalis: quare unitas rationis bene coheret cũ radicali multitudine, licet nunmq; opponatur multitudini formali. Itaq; communitas cũ requisita positiua aptitudine admulta, opponitur omnẽ, quod ea aptitudine nedũ impossibile, prohibendoq; vnitate tũ formali, tũ radicali; quamuis hęc positio nõ sit tã immediata, quã quę datur inter unũ, et multa.

Ad ter. negamus primã, et rectã: quia multiplicitas fundamentalis, seu radicalis multitudo, quę dicitur fundari communitate aliqua ex parte rei requisita, nihil ẽ aliud, quã ea natura humana ita indole natũ, huic, aut illi multo ex capite repugnare veritati hujus assert.: dantur, aut dari possunt plures homines ejusdem numeri distincti. Ex hoc enim fundamento potest intellectus percipere rationẽ cujuslibet hominis ab exercitate, illoq; indefinite concipere, et conformare cũ ratione omnium hominũ possibilium: quo nullatenus facere valet, ubi tale fundamentum abest, utpote ratio divina. Hinc concedendũ ẽ quod hujusmodi multiplicitas fundamentalis, aut radicalis, repugnantia carens, ipsaq; vnitas bene intellecta, atq; illa proportio Petrus ẽ multiplicabilis in plures homines, nõ distinguenda ẽ: ẽ multiplicabilis per divisionẽ sui ipsius: per coexistentiã cũ aliis omnino similibus: nihil enim aliud ẽ ea multiplicabilitas, quã vera potentia rei sine repugnantia realis ad constituendã multitudinẽ cũ aliis ejusdem numeri distinctis.

Ad quar. dico: ratio Michaelis concipitur ẽ modi rationis materialis: qa concipitur ad modum rationis multiplicabilis: ẽ qa assimilabilis aliter in modo concipiendi, et rectã

rationē. Intuitus manifeste arguit in nra
phāsiā, quę ā nobis intuitus vocē materialiū
concipitur, dicimus ēp, quod ī verba, ad exē=
plū nrę materialis, et multiplicabilis, pręcise denotent modū concipiendi per species alienas, verū ē tamē aręthū prętēr ultimā conseq; quę ī infinitum: sīve no denotent, ac ligua in nra Michaelis concipi materialiter tale vnitiū reca, tale ē falsū; quia licet spirituales nras per species alienas concipiamus, nec aliter eas pro hac statu concipere possimus; ī ides eas, ut sic ē ipsis materiales concipiamus, nec Angelus, ac vnitatis rece componeū, aliquin ī verū Angelū conciperemus.

Objicies 3º: prędicatio nrę specifice Michaelis ē prędicatio vperionis Inferioris ēp. Prob antec 1º: illa prędicatio ē speciei ad individuū: ēp. Sēdo ī ē ext prędicatio vperionis Inferioris, foret equalis Dequalis, foret q; identica: ēp. Nęg antec; quia nra specifica Michaelis, et p Michael vnt termini convertibiles, nec alter alterū latius patet, sicut nra Deus et Lucifer. Nec obstant aduersę probationes. ī prima, nā illa ī ē prędicatio speciei Logicę, sed pluricę, quę requirit fieri de pluribus predicabili, nec prędicatio ab individuo precisione ręficiens ad universalitatē. Non sēdo, nā ex eo quod ī equalis Dequalis, ī requirit. quod ī identica prędicatio, ī eius subjecto, et prędicato exprimuntur per nomī vpronomī, alias identica foret Lex prędicatio Dei ē omnipotens.

Ad quę ultimo: aptitudo nrę universalis admitta ī ē vera, et realis, sēd solū apparentis; sed hęc aptitudo conuenit nrę Michaelis ā singularitate precisę, quia tunc nullū individuus apparet appropriata: ēp. Confr 1º: quod nra apparent

apta esse in multis eo modo concipiendi qui non dependet, sed eodem modo concipi potest natura Angelica, ac concipitur humana diuisibilis universaliter. go. Sub min: natura Angelica concipi potest confuse, et indeterminate, id est, absque ulla singularitatis nota: ergo. Secundo: natura non denominatura apta esse in multis ab aliquo praedicato sibi intrinseco, sed ad solo modo tendendi cognitionis: ergo quamvis intrinseca multiplicabili non sit, dummodo concipiatur modo praecisivo, et indefinito, denominabitur apta esse in multis.

Ad argumenta distinguo maj: aptitudo natae voluntae est apparens quantum ad unitatem objecti, quae ripont, aut involvit, conc maj: et apparens quantum ad verificationem de multis, neg maj, et distinguo min: haec aptitudo convenit naturae michaelis quantum ad unitatem, permitto: quantum ad verificationem de multis, neg min, et conseq. Itaq: quamvis sit apparens aptitudo, non quaelibet aptitudo apparens sufficiens est ad universale; sed illa tantum, quae ripont fundamentum in re, ut praedicatio de multis esse data vera: quale fundamentum praecul dubio est natura angelica, sicut absque dubio natura divina, in qua plane introducit argumentum. Natura igitur Angelica praecisa ab individuatione formali manet appropriata radicaliter unico individuo, nec indifferens ad multa.

Ad primum dico, natura esse apta ad esse inclusa in multis pendere formaliter ex modo concipiendi, sed fundamentaliter ex ipsa dote natae, et ejus intrinseca capacitate, ut de multis praedicetur; quippe sine fundamento isto impossibilis est modus concipiendi aptus ad universale constituendum.

Cognitio itaq; universale formam debet
esse confusa, confundens semper plura intra
sua unius, debet esse indeterminata, et in-
definita, id est attingens plura innumerabilia
diversa, aut singularitatis signis. Unde si ne-
scit, quod intra conceptum suae hui signi
ut patet in hoc conceptu Deus; sed requiritur
ultra ulterius, quod cognitio attingat plura
ex parte objecti cui fundato, ut praedicatis &
multis evadat verajsalua ipsius est, quod
intra angelica potest concipi sicut humana. Ad
sedum dic, quod denominatio illa non provenit
ab aliquo praedicato intrinseco formaliter a
forma; provenit tamen ab ea formaliter ut fun-
damento constituente subjectum capax de
nominationis, innegue vasa forma idonea
tali denominationi existere negatur.

Quæstio tertia
De natura individui.

Individuum ut correlatum speciei, non potest species
breviter explicando venit. Individuum idem
est ac res determinata, et singularis. Potest ac-
cipi vel primo intentionaliter, id est pro eo,
quæ ipsi conveniunt ratione rei, vel secundo intentio-
naliter, id est pro duabus extrinsecis denominibus
qua accipit ab intellecta. Primo modo accep-
to definitur a Porphirio id cujus collectio
proprietatum adeo propria est, ut alteri con-
venire non possit. Proprietates individui in
numeris sunt explicatæ. Sensus itaq; definitio-
nis est illud esse individuum, quod numquam cum
alio convenit in illis septem proprietatibus
collective sumptis. Attamen definitio ista co-
municat cum singulari immediate; tum quia
individuum per extensionem tantum accidentia

explicat: tū quia nō convenit individuis spē
cialibus: tum quia nō semel accidit om
nia illa signa sine illo discrimine in duobus
reperiri; ut enim Virgilius de Orcijdes
canit:

Faucia Lanijde, Symberg. simillima proles
Indivisa sui, gratus. parentibus error.

Unde melius, et essentialiter definitur individuū primo intentionaliter acceptū cū Thoma prima pte quæstione 26 articulo 4.°: individuum in se, et divisū ā quolibet alio; sic et ipse Angelicus Doctor ait primo metaphisicæ lectione duodecima: quod nō dividitur utcunque nec formali, nec materiali divisione. Ex qua definitione individuū ē quod repugnat identificari cū alio, et ē incapax divisionis in plura ejusdem nominis, et essentię cū diviso; ita silicet ut dicat universale ē dibitibile in plura ejusdem nominis, et rationis cū diviso ut homo dividitur in plures homines sic individuum ut indivisibile in plura ejusdē denominationis, Petrus nō. in plures Petros; quibus ex hoc excludatur divisibilitas in plura diversę denominationis, ut Petrus in corpus, et animam, manus, et caput; et quantitas bipalmaris in duplicem palmarē.

Individuum secūdo intentionaliter acceptū ē compositū resultans ex individuo primo intentionaliter accepto tanquā ex materia, vel substracto, ex secūda intentione tanq. ex forma. Est duplex subjicibile, et prędicabile: primum definitur ā Porphirio, quod immediate subjicitur speciei; secundum, quod duobus tantū prędicatur: quę definitiones explicatione nō egent. Varijs vocibus exprimi solet individuum; epi-

u nomine proprio designatur ut Socrates; sepe etiam pronomine demonstrativo, ut hic homo, hic circulus; interdum indeterminate exprimitur, ut aliquis homo, tuncq; non dividuum vagum appellatur. Hinc dubium duo aliqua, olent excitare questiones; sed quia earum cognitio parum, aut nihil utilitatis afferre potest, eas in gratia rerum utilium omittere da, judicabi.

Caput quartum

De proprio quarto predicabili

Volum proprium quarto modo (recolite dicta) quatuor hoc constituit predicabile. Cum autem in proprio hic accepto, in risivo v.g. tria pectat ri possint, actus videlicet ut videre, aptitudo seu facultas risiva, et radix illius facultatis, certum est, actum ipsum non esse proprium quarto modo, sed esse accidens commune. Similiter certum est radicem primam, et fontem risivæ facultatis esse essentiale hominis differentiam; quare quod proprium rigorose dicitur est facultas ipsa, vel aptitudo ad ridendum. Proprium itaq; nec cessans & perit predicatum, non essentialiter, non enim ad essentiam illius pertinet; esse tiale namq; dicitur sine quo res neq; esse neq; concipi potest; nec omne quod est necessarium, idem est essentiale. Proprium dividitur in physicum, et metaphysicum. Primum est pars ab essentia dimanans, ab ipsa tamen distincta; ri lux est proprium diei, et calor ignis. Secundum est quod essentiam rei ex vno modo concipiendi consequitur ab ipsa tamen realiter non distinguitur; ri risibile, et admirativum dicuntur proprietates.

Proprium dividitur in genericum, et specificum. Primum dicitur, quod omnibus inferioribus uni alicui generi contento convenit, ut esse loco mobile. Secundum, quod alicui inferiorum uni alicujus speciei convenit, ut esse animal rationale. Proprium primo intentionaliter sumptum definitur; id quod extra essentiam, quod non ponit constituendo necessario, sed per reconsequentiam. Secundo, et intentionaliter acceptum definitur praedicabile Pluribus in qualecumque tantum; in quale, quia cui it extra essentiam rei, convenit illi accidentaliter; necessario, quia inseparabiliter convenit rei cujus est proprium. Unde proprium dicitur accidens logicum, et metaphysicum, non tamen physicum, quo modo.

Caput quintum
De accidente quinto praedicabili.

Accidens aliud est praedicamentale, aliud praedicabile. Primum dicitur illud, quod contraponitur substantiae, dicitque inhaerentiam in subjecto, ut quantitas, qualitas, et hoc accidens physicum etiam vocatur. Secundum dicitur omne illud, quod est extra essentiam seu exigentiam subjecti, sive it entitative substantia, ut vestis, et animal, cui homo dicitur vestitus, et animatus; sive it accidens entitative, ut albedo, cui homo dicitur albus. Accidens in secunda acceptione est materia hujus praedicabilis, nunquam potest vel primo, vel secundo intentionaliter; id est pro re illa, quae est extra essentiam, exigentiamque subjecti, et pro ipsa ut praedicabili. Primo modo definitur a Porphyrio: quod potest adesse, et abesse alicui: nulli tamen contingit; quae definitio magis declaratur per alia quatuor dicta de essentia; quod est extra essentiam, exigentiamque rei. Secundo intentionaliter accepta ita definitur

à Porphirio quod prædicatur de pluribus in qua le contingenter; quę definitio ęs huiusmodi dicti vati liquet

Dicet plura sunt accidentia, quę nequeunt adesse, et abesse absq; subjecti corruptione, ut licet nigredo corbi, albedo cygni, mors existentia, et alia: ęo. Consi: etiam proprium potest adesse, et abesse absq; subjecti corruptione; et tamen nō ē accidens: ęo. Dist in antec: absq; subjecti corruptione physica, conc antec: metaphisica, neg antec. Corrumpitur aliquid metaphisice, quando ei auferetur aliqd prædicatū essentiale; corrumpitur autē physice, quando desinit esse in rerum natura. unde abeunte, non defciente existentia, homo v.g. nō corrumpitur metaphisice, quia nullum essentiale prædicatū auferetur; potest enim qui tota hominis essentia concipere, sive illum mortuū, sive existentē adesse. Ad confirmā: dist in antec: potest adesse, et abesse formaliter, tamen est; exactive, et radicaliter, neg: proprium, et accidens conveniunt in eo, quod unumq; ęorum potest adesse, et abesse formaliter absq; subjecti corruptione metaphisica; discrepant verō, quia proprium semper, et necessario exigitur ā subjecto, cui accedens; licet enim hoc aliquoties subjectum non existentia semper committatur, nō oritur ex prædicati essentialibus subjecti, sicut proprium.

Sciendū tamen ē, accidens valere prædicabile per modū accidentis subjecti denominativi, nō vero per accidentibus, seu concretis accidentalibus intrinsecis: colorata v.g. nō prædicatur accidentaliter de albedine, nec de albo, sed de homine, vel columba, quia tamquā ibi accidentaliter convenit. Sed dices: quomodo identificatur cū subjecto nequit de illo prædicari, sed colorata nō identificatur cū homine, vel columba: ęo. Dist in maj: nequit de illo prædicari in quid, vel in quale quid, concedo maj: in quale contingenter, neg maj: et concedo min

xi distin conq; eodem mõdo. Itaq; quod prædicatur substantive, aut etiã adjective essentialiter identificatur cũ subjecto, quia talis prædicatio significat identitatẽ prædicati cũ subjecto: at vero quod prædicetur adjective accidentaliter, siue contingenter, nõ debet identificari cũ subjecto, sed tantũ debet illi aliqualiter applicari; illudq; afficere, seu denominare, quia in hac prædicatione columba ẽ alba, li ẽ nõ identitatẽ, sed abstrahentiam albedinis ad columbã significat

Expectatissimum

De prædicationibus.

Cũ prædicatio sit actus rectus correspondens prædicabilitati universali, exposita prædicabilium natura id tandẽ superest, ut qua ratione fiat prædicatio attendamus. Sed quia universale prædicari potest in concreto, ut homo ẽ animal, vel in abstracto, ut humanitas ẽ animalitas immo mera hæc ẽ pluribus conjecturam, tũ Eprædicationibus, tũ Econcreti, et abstracti, quæ confusionẽ parit, quã expeditionẽ gignunt. Cæ unice principia generalia volutrandã; cetera autẽ usu experientiaq; docebunt. Prædicatio, quæ in enuntiatione unius Dalio connititur, dividitur in identicã, formalẽ, disparatã, directã, indirectã, essentialẽ, et accidentalẽ. Identica ẽ quæ idem Dre ipso prædicat, ut homo ẽ homo: formalis ẽ, in qua prædicatũ aliquomodo distinguitur ã subjecto, ut homo ẽ animal. Prædicatio ẽ formalis semper ac nõ ẽ identica; unde omnia quinq; prædicabilia Porrii infra xionibus prædicatione formali prædicantur.

Sed xiendũ ẽ quod prædicatio formalis nõ semper ẽ vera in sensu formali, sed hunc vltimum quando prædicatũ nõ tantũ realẽ cũ subjecto

identitate. Habet, ꝓd etiã pertinet ad definitionẽ ejus ꝓpta dicta alias Decentitate fonti; quare ꝓdicabilia generis, speciei, et differentie, & rui inferioribus vere sunt in ente formali; n̄ ita vero predicabilia ꝓprii, et accidentis, quatenus hujusmodi ꝓdicabilia quarto, et quinto. Predicatio disparata ē, quando subjectu, et ꝓdicatu nullo modo connexionẽ formalẽ habent, ut aliud ē dulce. Directa ē, in qua ratio superioris & inferioris, aut forma & subjecto ꝓdicatur, ut homo ē animal, homo ē alvus. Indirecta ē quando inferius & superioris, aut subjectu & forma ꝓdicatur, ut homo ē Petrus, aliud ē locus. Essentialis quando ꝓdicatu ē de essentia subjecti. Accidentalis denig quando ē extra essentia, ut proprium, et accidens.

Insuper notandu ē, quod concretu aliud ē substantiale, quod constat forma substantiali, ut homo; aliud accidentale, quod constat forma accidentali ut alvus. Rursus, aliud ē physicu quod constat partibus physicis, ut homo ex natura, et subsistentia; aliud metaphysicu, quod constat partibus metaphysicis, ut homo ex animali, et rationali; aliud logicu, quod constat forma logica, ut genus. Abstractu tot modis dicitur quot concretum, differt tamen ab ipso in hoc, quod concretu significat forma ut constituente, vel substantialiter, vel accidentaliter subjectu; abstractu vero significat formam ut separatam, et per se stantia, ut albedo humanitas Deitas. Denig concreta, et abstracta quadrupliciter valent comparari, scilicet concreta cu concretis, concreta cu abstractis, abstracta cu abstractis, abstracta cu concretis.

Vel itaq; prima propositio: concreta omnia tam substantialia, quã accidentalia vere prædicantur essentialiter, et in ens formali & concreti inferioribus, ad quę comparantur tanquã ad species, vel individua; Petrus ē homo, albus ē colorat9. Constat hoc ex supradictã quæstione recta & genere, ubi enim, et prædicata ibi reponunt pro eodem, et prædicatũ ē exacte formali subjecti. & concreta inferiora & supe- contra
rioribus, ñ nisi indirecte, et materialiter prædicantur; similiter concreta, et abstracta generica ñ nisi identice, et in ente reali verificantur, & concreti, et abstracti differentialibus; patet hoc ex dicti quæstione unica & differentia, quare in ente formali tantũ prædicationes istę: rationale ē animal, rationalitas ē animalitas, quia genus ñ includitur formaliter in differentia, idem puta & abstracto specifico relato ad concretũ individuale v.g. Petreitas.

Propositio recta: in prædicatis specialibus creati nec concreta verificari possunt & abstracti, nec abstracta & concreti; in divinis autẽ, et prædicatis transcendentibus vere invicem prædicantur. Constat propositio; quia pars in eo ente in quo ē pars, ñ vere prædicatur & toto, sicut nec ē conversa. Concretũ autẽ genit munus totius, sicut abstractũ munus partis, unde ñ vere dicitur homo ē humanitas, albus ē albedo, nec ē contra; sicut ñ vere dicitur, homo ē anima, vel anima ē homo. In divinis autẽ propter summam Dei simplicitatẽ, idem ē formaliter concretũ, et abstractũ, sicut et in transcendentibus prædicatis; unde veræ sunt propositiones istę & Deus ē Deitas, est ē entitas, et ē concretus.

Propositio 3.ª Concreta accidentalia vere prædicantur & substantialibus quibus realiter inest

accidentalis format. unde vere dicitur, omnis calidus, homo albus. Licet enim nec ignis identificetur cū calore, nec albedo cū homine, ideo false sunt propositiones hujusmodi propter dicta capita precedenti. Similiter concreta talia accidentalia, quia substantialia, quę dicuntur, imo in communi formas, prę se ferunt, vere possunt invicem predicari, dummodo reduplicative in sumantur, et utraq; forma se ipsa inhęret eidem subjecto; unde vere dicitur albus est dulcis, Deus est homo; quia albedo, et dulcedo respiciunt idem suppositum, similiterq; Deitas, et humanitas in christo. Abstracta significantia forma realiter indistincta non possunt invicē predicari. unde falsę sunt istę propositiones albedo est dulcedo, humanitas est divinitas.

Propositio quarta: requirunt numerari concreta substantialia sive multiplicatione suppositorum, et formarum; adjectiva vero, vel accidentalia numerari possunt absq; multiplicatione formarum, nec vero absq; multiplicatione suppositorum. Nunq; homines ab aliqua forma unita possunt pluraliter dici, nisi propter pluralitatem suppositorum, ait Divus Thomas prima pte questione 39, et tertia pte questione 3a. Diatò omnia, quia substantia recipere ę ens, da per se habet unitatem, et pluralitatem: unde ad multiplicationem concretorum substantialium requiritur pluralitas formarum, nec refert suppositorum. Concreta vero adjectiva, vel accidentalia, quia non habent esse in actu ex, non subjecta pluralitate multiplicantur. Ex his apparet quare tres homines dicimus, non cū tribus, et humanitates multiplicantur, tres esse vestitos in divinis, etiā si unus homo tribus indumentis vestitus, et in divinis recentiores divinos appellaremus, nisi tres essent.

Pro complemento accipite demonstrationis, et scientię absq; qua notitia, prima definitur

ab illato primo per causa finalē: illatum
mus faciem risui. Sēdo per causa materi-
alē: illatimus constare ex præmissis veris,
primis immediatis, notioribus, priōribus, caus-
riq; conclusionis. Ipse vero, id ē, certis, et eviden-
tibus; quia hō ex falso equatur aliquid veri,
ut ex hō quod homo est, planta, quod verum
hoc nō ē absolute demonstrare, sed ex supposi-
tione alias falsa: ex primis, et immediatis, id
ē medio vacantibus, nec indemonstrabili-
bus a priori, quia nihil ei non habent
causā, per quā probari possint; notioribus,
id ē clarioribus conclusione; cui enī conclu-
sio ut nota præcipit præmissæ debent esse
notiores, quia propter quod unumquod-
q; tale, et illud magis. priōribus, id ē, prius
cognitis, quia præmissæ prius debent cognosci
quam conclusio; causq; conclusionis denotat
objectū præmissarum importare rationē causæ
respectu objecti conclusionis.

Præmissæ nō explicatæ in dignitates, et positiones
dividuntur. Dignitas, quę dicitur axioma,
prologuium, vel capitē principium illatitium
indemonstrabile, per se cognitū a discipulo
antaq; ad præceptor accedat, ut quodlibet ens,
vel nō ē, impossibile ē idem simul esse, et nō
esse. Nihil ē principium indemonstrabile, per
se nosci illatitiē explicatione, ut principia
particularia scientiarum: hujusmodi ē in
logica ex vero nō sequitur nisi verum, et in
mathematicis, si ex equalibus equalia demas,
remanent equalia. Hic pertinent definī-
tiones essentiales rerum, et propositiones per
se notæ, quę inter dignitates, et positiones
numerantur.

Propositio per se nota dicitur illa, quę ex ipsis
terminis evidenter innotescit. cujus, si
terminos attente consideres, statim per-
cipies prædicatum convenire subjecto. Si quis per-
cipit, quid sit circulus, ipsa ejus idea clare

videt, omes ẽpi radios, rectilineas à cẽtro ad circunferẽtiã ductas esse equales; unde proportio istã circuli radii sunt equales, per remota nominatorem. Proportio per remota, alia ẽ per remota vedũ re, alia per remota quidd nor. Quelibet propositio, in quit Aluus Thomas primo posteriorũ lectione quinta, cuius predicatum ẽ Oratione subjecti, ẽ introducta, ẽ per remota, quantũ ẽ de re, sed quasi rundã propositionũ terminos nõ sunt omnibus noti, quia licet predicatũ sit Oratione subjecti, tamen quia definitio subjecti nõ ẽ omnibus nota, nõ ẽ necessariũ, quod tales propositiones ab omnibus concedantur. Hujusmodi ẽ ista Nomittas proportio ista Deus ẽ. Proportio per remota quoad nos dicitur illa, cuius predicatum ẽ de essentia subjecti omnibus nota, ut ista: totũ ẽ majus sua pte, quia intendea, quidd habemus de toto clare cognoscimus illud sua pte ẽ excedere

Demonstratio alia dicitur propter quid, alia quia. Prima ẽ que evidenter probat predicatũ convenire subjecto per causam propriam, et adequatam illius, ut risibile per admirativum per animal rationale, aut eclipsim lunæ per interpositionẽ terræ. Demonstratio quia ea q̃ que evidenter quidem probat predicatũ convenire subjecto, nõ tamen causa propria hujus esse, sed vel causa remotiore, vel incomodiori, vel absurdiori, quod sequeretur, si ei nõ conveniret, ut si quis probet Deum esse eternum, velquia causatus nõ ẽ, vel quia aliquando nõ fuisset, si nõ esset eternus. Harum demonstratio alia ẽ à priori, que probat effectũ per causã; ut animalia sunt mortalia, quia constant ex contrariis principiis, ex quo pauci tã communicantibus. Alia dicitur à posteriori, que scilicet causã probat ex effectu: ut ex potentia Dei cognoscimus ex effectibus ma-

14

turalibus, ex quibus etiã plerãq; attributa ejus demonstramus, quia invisibilia Dei per ea, quę facta sunt intellecta conspiciuntur.

Sam igitur scientia, quã demonstratio facit, ẽ facilitas, seu habitus per demonstratiõnẽ acquisitus; sed quia demonstratio ẽ quit dã actus ab objecto specificatus requiritur quod objecti ratiõ, et indolẽ requatur. Objectũ aliud ẽ speculabile, aliud operabile ab ipso demonstrante. Speculare ẽ nẽ intueri, inspicere et indagare, operari ẽ nẽ cognitã ad esse deducere: ric Deus ẽ objectũ pure speculabile, quia à nullo fieri valet, domus vero ẽ obj. operabile, quia ab artifice construi quit. Secdũ igitur operabile, et speculabile dividitur scientia in practicã, et speculativã. Scientia practica ẽ, quę quęrit scire propter utilitatẽ operis; speculativa vero ẽ, quę quęrit scire propter ipsũ scire.

Quarus scientia alia ẽ habitualis quã actemus plures; alia actualis, quę tot modis dividitur, quod demonstratio. Unde alia ẽ scientia actualis ã priori; alia ã posteriori alia quia, alia propter quid, definiturq; ex Aristle primo posteriorũ capte secdm: cognitio certa, et evidens rei per causã, et quod illius ẽ causa, et quod aliter se habere nõ potest. Quę definitio explicari potest hoc pacto: imprimis la per causã indicat notitiã discursivã, hominis propriã, et quod illius ẽ causa, denotat, nõ sufficere cognitionẽ ejus, quod ẽ causa, et ejus quod ẽ effectus, nisi cognoscatur unus ut causa alterius. Sicqui videret lunã deficere, terramq; inter se, et lunã interponi, nõ cognosceret, ex eclipsim a terrã interpositione provenire, non sciret propter quid luna deficeret. Deniq; de luna et quod aliter se habere nõ potest referri ad necessitatẽ, et immutabilitatẽ objecti, quod debet esse universale, necessariũ perpetuũ, ingenerabile, incorruptibile, et eni per se.

Evidentia ē quaridam visio rē dicto ab eo, qui objectū intuetur meridiano plendore coram eū. Alia ē obl, consistens in talibus, ac propositionibus, quę necessario rapiat assensū: alia cognitionis, et ē actus tali [illegible] claudatur te objectū representans, ut omnē opinationē intellectus, aut formidinē falsi dispellat. Certitudo ē firmitas persuasionis, et assensus. Alia ita ē obl, ejus minimū, necessitas ita se habendi, ut predicatur: Alia rei, et est firmus et tenax ad eius intellectus ad unū sidū: ut eod: alia denq; cognitionis, ēgē immutabilis infallibilitas ejus, aut repugnantia ad falsitatē. Certitudo talis ēgquale motiū assentiendi: i pueri metaphisice connexū cū veritate, dicturmetaphisica; rē certi sumus Ecclesiē mysteriū ā deo revelatū, quia ejus mentiri ē impossibile. i vere ē deus, redhominē sē affirmorent, esset olim certitudo moralis, rē certi sumus ex existentia Romę. i vero olim natura saltem connexionē, esset certitudo physica; rē credimus ignē applicatū combustionē, etiā si per miraculū fieret oppositū evenire.

Restat hinc scientię totalis in subalternantes, et subalternatas, nunc paucis explicanda. Subordinatio vel dependentia, quę ex inter scientias invenitur, dicitur subalternatio. Quę scientia pendet vel subordinatur alteri, vocatur subalternata, quę vero sibi subordinat alteri, vocatur subalternans. Ut una facultas alteri subalternetur, caput rerum vel rerū quid sibi sit primum, i ratione finis alteri ubiq; inservit, rē logica subalternatur omnibus aliis scientiis, et nunc iste nonne pessimē logicę formalem rē dicō, i rejectū unius contextus contra sibi ubiq; obviat, ex quo capite omnis scientia naturalis subalternatur metaphisicę. Notā, i ab altera metaphisica aliqua principia ad proximas conclusiones probendas, quemadmodū quinq; principia illud vulgare circulare tradunt matura, accipit a geometria.